

**ІНСТИТУТ
УКРАЇНОЗНАВСТВА
ім. І. КРИП'ЯКЕВИЧА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
НАУК УКРАЇНИ
в 2013 р.**

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ

Львів 2014

ББК 63.3 (4 Укр)

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2013 році. Інформаційний бюлетень / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2014. – 212 с.

Бюлетень за 2013 рік містить інформацію про наукову діяльність установи, бібліографію публікацій, відомості про захист дисертацій.

Опубліковано за сприяння Фонду Катедр Українознавства, освітньої неприбуткової благодійної інституції (США).

I. Krypiakewych Institute of Ukrainian Studies, National Academy of Sciences of Ukraine. 2013 Annual Review. – Lviv, 2014. – 212 p.

The 2013 bulletin describes the Institute's activities in various areas of the humanities (archeology, medieval, modern, and current history, linguistics, and history of literature). The publications of the Institute's staff are listed and information on current dissertations is given.

This publication was supported by the Ukrainian Studies Fund, Inc., an educational non-profit charity for the advancement of Ukrainian studies.

Редакційна колегія:

Микола Литвин (відп. редактор), Ігор Соляр, Олег Муравський,
Олег Піх (заст. відп. редактора), Оксана Рак (відп. секретар)

Адреса Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України:
79026, Львів, вул. Козельницька, 4; відділу археології та археологічного музею: 79008, вул. Винниченка, 24.

Тел. (380-32) 270-70-22, 270-65-98, 270-65-87 (дирекція);
270-70-16 (бухгалтерія), 276-51-61 (відділ археології); 276-51-59 (археологічний музей); 270-70-14 (відділи української мови та нової історії України); 270-65-61 (відділ новітньої історії); 270-14-18 (Центр дослідження українсько-польських відносин; сектор наукових та інформативних видань).

Факс (380-32) 270-70-21;

E-mail: inukr@inst-ukr.lviv.ua

<http://www.inst-ukr.lviv.ua>

© Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2014

ISBN 978-966-02-7517-1

ІНСТИТУТ У 2013 РОЦІ

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України – провідна академічна інституція гуманітарного профілю, заснована на засадах комплексності й міждисциплінарності в підході до вивчення соціогуманітарної проблематики, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження з історії, археології, мовознавства, літературознавства; експертує важливі наукові програми, законодавчі та нормативно-правові акти, інноваційні проекти; організовує спільні науково-дослідні роботи й наукові заходи з ученими вищих навчальних закладів, науковцями академічних інститутів, краєзнавцями та місцевими органами влади; популяризує історико-культурні знання серед загалу в Україні та закордоном.

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України – важливий координаційний центр із дослідження питань українознавства, діяльність якого впродовж звітного періоду відбувалася на основі Постанови Президії НАН України від 30 вересня 2009 р. № 253 “Про Перспективні напрями комплексних (міждисциплінарних) досліджень установ Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України на 2009–2013 роки”. Інститут структурно підпорядковується Відділенню історії, філософії та права НАН України, входить до Західного наукового центру НАН України та Міністерства освіти і науки України. Структура інституту в 2013 р.: відділ археології (О. Ситник) із сектором “Археологічний музей” (Н. Булик); відділ історії середніх віків (В. Александрович); відділ нової історії України (О. Середа); відділ новітньої історії (І. Патер) із сектором дослідження українського національного руху середини ХХ ст. (О. Стасюк); відділ української літератури (П. Шкраб'юк); відділ української мови (Н. Хобзей); Центр дослідження українсько-польських відносин (М. Литвин) із сектором наукових та інформативних видань (О. Піх).

Інститут проводив наукові дослідження за такими напрямками: 1. Історія суспільно-політичного життя та національно-визвольного руху на західних землях України в контексті загальноукраїнських і європейських соціально-економічних, політичних, культурних, етноконфесійних процесів. 2. Комплексне вивчення проблем теорії

та історії української культури, процесів формування етнічної самосвідомості. 3. Вивчення історичної та діалектної лексики на західних землях України, укладання різногалузевих словників української мови, зокрема фундаментального Словника української мови XVI – першої половини XVII ст. 4. Комплексне археологічне дослідження матеріальної і духовної культури давнього населення Заходу України.

В інституті працює Спеціалізована вчена рада Д 35.222.01 із захисту докторських дисертацій за спеціальностями: “Історія України”, “Всесвітня історія”, “Етнологія”.

У 2013 р. наукові співробітники інституту виконували планові науково-дослідні теми:

1. Історико-культурна спадщина України: цивілізаційні особливості. (2012–2014 рр. Відділ історії середніх віків (В. Александрович)).

2. Західноукраїнські землі в контексті націєтворчих процесів у Центрально-Східній Європі XIX – початку XXI ст. (2012–2014 рр. Відділи нової історії України та новітньої історії (Ф. Стеблій, І. Патер)).

3. Західні землі України в 40–50-х роках XX століття: особливості суспільно-політичного розвитку. (2012–2014 рр. Сектор дослідження українського національного руху у XX ст. (О. Стасюк)).

4. Міжкультурна взаємодія в літературі Галичини другої половини XIX – першої третини XX ст. (2012–2014 рр. Відділ української літератури (Т. Гаврилів)).

5. Українська історична та діалектна лексика і лексикографія (третій етап). (2009–2013 рр. Відділ української мови (Н. Хобзей)). Тему завершено).

6. Роль польського чинника у формуванні національно-політичного простору сучасної України. (2013–2015 рр. Центр дослідження українсько-польських відносин (М. Литвин)).

7. Поселенські структури населення Прикарпаття і Волині від найдавніших часів до Середньовіччя: еволюція та динаміка культурних трансформацій. (2012–2014 рр. Відділ археології (О. Ситник)).

Відповідно до спільного конкурсу НАН України та Російського фонду фундаментальних досліджень 2012 р. і розпорядження Президії НАН України від 29.03.2012 р. № 217, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України виконував тему: **“Виробничі комплекси пізньоримського часу на середньому Подністрів’ї**

(за матеріалами поселення **Комарів**)". (2012–2013 рр. Відділ археології (В. Войнаровський)).

Наукові результати досліджень були апробовані на наукових конференціях, які провів інститут, зокрема: "Світові виміри української культури" до 100-річчя від дня народження Григорія Нудьги (22 січня), Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.), "Археологія заходу України" (2–24 травня), "Шашкевичезнавство в науковій спадщині отців василіан" до 170-річчя від дня смерті Маркіяна Шашкевича (1811–1843) (6 червня), "Культурно-освітнє життя Галичини кінця XIX – першої третини XX століття" (1 червня), Тимченківські наукові читання. (Засідання 3: "Пам'ятки української мови: текст і контекст" (10–12 жовтня), "Проблеми дослідження українського визвольного руху 1920–1950-х років" (14 жовтня). "Євген Петрушевич: постать на тлі доби (до 150-річчя від дня народження і 95-річчя утворення Західноукраїнської Народної Республіки)" (30 жовтня).

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України координує діяльність з академічними інститутами соціогуманітарного профілю нашої держави, Західним науковим центром НАН та МОН України, Науковим товариством ім. Шевченка, іншими громадськими організаціями, факультетами вищих навчальних закладів західних областей України, науковими осередками далекого і ближнього зарубіжжя. Координація наукової діяльності в 2013 р. здійснювалася через участь наукових співробітників інституту в діяльності наукових рад, державних та національних комісій; виконання спільних наукових проєктів, проведення наукових конференцій тощо.

Виконання планових наукових тем Інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України потребує координації діяльності з Міністерством культури України, Міністерством освіти і науки України, Міністерством закордонних справ України, а також Комітетом з питань культури і духовності, Комітетом з питань науки і освіти, Комітетом з питань національної безпеки і оборони Верховної Ради України.

Важливим чинником координації наукової діяльності став інститутський семінар та семінари, організовані відділами. Крім працівників інституту, на них виступають дослідники з інших установ та вищих навчальних закладів, а також вчені з-за кордону. Історики, археологи, літературознавці, мовознавці Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України взяли участь і виступили з доповідями на звітних сесіях Наукового товариства ім. Шевченка.

При організації та проведенні міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій, семінарів, круглих столів налагоджено співпрацю з Львівською, Волинською, Закарпатською, Івано-Франківською, Чернівецькою, Рівненською та Тернопільською облдержадміністраціями, органами місцевої влади Львівської обл., низкою вищих навчальних закладів: Львівським національним університетом ім. І. Франка, Київським національним університетом ім. Т. Г. Шевченка, Українським католицьким університетом, Прикарпатським національним університетом ім. В. Стефаника, Тернопільським національним економічним університетом, Національним університетом “Львівська політехніка”, Національним лісотехнічним університетом України, Східноукраїнським національним університетом ім. Лесі Українки, Львівською комерційною академією, Ужгородським національним університетом, Донецьким національним університетом, Дрогобицьким державним педагогічним університетом ім. І. Франка та ін.

Під час підготовки енциклопедичних та довідкових видань загальноукраїнського рівня (Енциклопедія історії України, Енциклопедія сучасної України, Енциклопедія Львова, Енциклопедія Львівського університету, Енциклопедія НТШ) інститут співпрацював і координував діяльність з Інститутом історії України НАН України, Інститутом енциклопедичних досліджень НАН України, Інститутом регіональних досліджень НАН України, Інститутом Івана Франка НАН України, Інститутом всесвітньої історії НАН України, Львівським національним університетом ім. І. Франка, Науковим товариством ім. Шевченка.

Зокрема **відділ археології** налагодив контакти з археологами України, Росії, Польщі. Під час польових досліджень тісно співпрацює з Інститутом археології НАН України, НДЦ “Рятівна археологічна служба”, кафедрою археології та спеціальних галузей історичної науки історичного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка, кафедрою архітектури Національного університету “Львівська політехніка”, Національним заповідником “Давній Галич”, Державними історико-архітектурними заповідниками в Жовкві, Белзі, Бережанах, Львівським історичним музеєм тощо. Спільний проект НАН України та Російського гуманітарного наукового фонду “Виробничі комплекси пізньоримського часу на середньому Подністров’ї (за матеріалами поселення Комарів)” виконується із залученням спеціалістів Львівського національного університету ім. І. Франка (Я. Онищук).

Упродовж року працівники Археологічного музею інституту провели близько 60 екскурсій. Відвідувачами стали студенти

львівських вишів, зокрема Львівського університету ім. І. Франка, Національного університету “Львівська політехніка”, Львівського інституту економіки та туризму, а також Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка та Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника.

Науковці **відділів історії середніх віків, нової історії України, новітньої історії, Центру дослідження українсько-польських відносин** беруть участь у виконанні планових тем Інституту історії України НАН України, що відображено в опублікованих колективних монографіях (О. Аркуша, І. Патер). Науковці неодноразово доповідали на семінарах у Центрі міської історії Центрально-Східної Європи (м. Львів), наукових форумах, організованих Українським католицьким університетом, Львівським відділенням Інституту української археографії і джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України (О. Серета, Р. Голик, В. Расевич, М. Литвин, Л. Зашкільняк).

Відділ української мови провів третє засідання Тимченківських наукових читань на тему: “Пам’ятки української мови: текст і контекст”. Місце проведення цього Міжнародного наукового семінару вибрано не випадково, адже відділ – відомий в Україні та поза її межами осередок української історичної лексикології та лексикографії. До Львова з’їхалися історики мови з різних регіонів України (Київ, Житомир, Луцьк, Умань, Івано-Франківськ, Тернопіль, Хмельницький, Луганськ), поважні доповідачі прибули із Кракова, Будапешта, Варшави, Мінська. Відділ української мови виступив співорганізатором засідань, які цьогогоріч проводило Наукове товариство ім. Шевченка (в березні 2013 р. відбулося засідання Мовознавчої комісії НТШ, на якому з науковими доповідями виступили працівники відділу, а також мовознавці Львівського національного університету ім. І. Франка).

Відділ української літератури співпрацює з Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (участь у написанні колективної монографії “Історія української літератури”, видання Шевченківської енциклопедії), Науковим товариством ім. Шевченка (участь у підготовці Енциклопедії НТШ), Центром гуманітарних досліджень Львівського національного університету ім. І. Франка (проведення циклу лекцій “Університетські діалоги” за участі провідних діячів науки та культури з України та світу).

Провідні вчені інституту беруть участь у роботі Спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій. Член-кореспондент НАН України М. Ільницький – голова

Спеціалізованої вченої ради філологічного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка. Наукові співробітники інституту (Л. Войтович, Л. Зашкільняк) – члени Спеціалізованих рад з історичних наук Львівського національного університету ім. І. Франка, один – Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України (чл.-кор. НАН України М. Ільницький), О. Ситник входить до Спеціалізованої ради Інституту археології НАН України. Співробітники неодноразово виступали опонентами на захисті кандидатських і докторських дисертацій, готували відгуки на автореферати кандидатських та докторських, рецензували рукописи монографій та дисертацій, дипломні та магістерські роботи.

Водночас членами Спеціалізованої вченої ради інституту із захисту докторських дисертацій є доктори наук із Львівського національного університету ім. І. Франка (К. Кондратюк, О. Франко, С. Качараба, Б. Гудь), Інституту народознавства НАН України (акад. НАН України С. Павлюк, Р. Кирчів, Я. Тарас), Українського католицького університету (І. Скочиляс), Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (О. Красівський).

Науковці інституту залучаються до навчального процесу у вищих навчальних закладах регіону. Три наукові співробітники очолювали кафедри у Львівському національному університеті ім. І. Франка (теорії літератури та порівняльного літературознавства (М. Ільницький), археології та спеціальних галузей історичної науки (Л. Зашкільняк), середньовіччя та візантиністики (Л. Войтович). Окрім Львівського національного університету ім. І. Франка, працівники інституту читали лекції в Українському католицькому університеті, Національному університеті “Львівська політехніка”, Національній академії ветеринарної медицини ім. С. Гжицького, співпрацювали з Львівським історичним музеєм, Музеєм історії релігії та іншими освітньо-культурними установами. Водночас в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України стажувалися викладачі вищих навчальних закладів регіону (в 2013 р. – понад 50).

На базі інституту в 2013 р. проводилася підготовка курсових, дипломних і магістерських робіт студентів Львівського національного університету ім. І. Франка, Львівської академії мистецтв, Національного університету “Львівська політехніка”. Студенти цих вищих навчальних закладів, а також Українського католицького університету проходили практику в інституті (42 особи), залучалися до його археологічних та діалектологічних експедицій. Науковці

інституту керували, консультували та рецензували студентські роботи і проекти Малої академії наук.

Співробітники інституту спільно з працівниками вищих навчальних закладів, бібліотек готували колективні праці, збірники документів, навчально-методичні посібники, бібліографічні покажчики. Авторами 23 і 24 випусків збірника наукових статей “Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність” стали науковці низки наукових центрів України. Збірник наукових праць “Український визвольний рух” (Вип. 18) підготували науковці Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України та Центру досліджень визвольного руху. Наукові студії співробітників Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України з’являлися на сторінках “Вісника Львівського університету. Серія історична і філологічна”, “Записках Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України”, “Записках НТШ”, “Українському історичному журналі”, “Дрогобицькому краєзнавчому збірнику”, збірнику наукових статей “Галичина” та ін.

Рада молодих вчених Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, як і в попередні роки, була координатором наукової співпраці молодих дослідників-гуманітаріїв Львова й регіону. У 2013 р. відбулося шість засідань ради – проведено чотири наукові семінари, на яких виступило сім доповідачів. Доповіді зацікавили не лише інститутську молодь, але й працівників, аспірантів та студентів Львівського національного університету ім. І. Франка, Інституту Івана Франка НАН України, Львівського національного аграрного університету тощо.

Впродовж року працював загальноінститутський міждисциплінарний науковий семінар, на якому виголосили доповіді вчені інституту та дослідники з інших наукових й освітніх установ. Серію наукових доповідей заслухано також на засіданнях Вченої ради інституту. Заслуговують на увагу доповіді наукового співробітника відділу археології, кандидата історичних наук М. Бандрівського “Етнокультурні процеси на Прикарпатті і Західному Поділлі за доби пізньої бронзи та на початку раннього заліза” (30 травня 2013 р.); старшого наукового співробітника відділу української літератури, доктора філологічних наук Т. Гаврилів “Нові тенденції у сучасному літературознавстві” (5 вересня 2013 р.); наукового співробітника відділу історії середніх віків, кандидата історичних наук Я. Книша “Смерть останніх Романовичів і утвердження Юрія-Болеслава Тройденевича” (10 грудня 2013 р.) та ін.

У 2013 р. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України продовжив поглиблювати співпрацю із закордонними науковими установами через виконання двосторонніх угод, проведення міжнародних конференцій в Україні та за кордоном, підготовку спільних наукових проєктів, публікації статей і книг поза межами України.

Передусім відзначимо співпрацю із закордонними науковими осередками, зокрема Академіями наук країн СНД, вищими навчальними закладами близького і далекого зарубіжжя. 30 грудня 2013 р. підписано угоду про наукову співпрацю з Інститутом історії Національної академії наук Білорусі. У її межах передбачено дослідження таких проблем, як: удільні українські й білоруські князівства Гедеміновичів; образи України і Білорусі в сучасній Польщі; політика білорусизації БСРР і УСРР; Західна Україна й Західна Білорусь у складі Другої Речі Посполитої; трансформаційні процеси на західноукраїнських і західнобілоруських землях у радянську добу; нацистська окупаційна політика Німеччини в Україні та Білорусі; політика перебудови в Україні й Білорусі (1985–1991).

Налагоджено співпрацю з Академією Поморською (м. Слупськ, Республіка Польща). У листопаді–грудні 2013 р. серію лекцій про Голодомор 1932–1933 рр. в УРСР для української громади прочитав заступник директора Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України І. Соляр.

Продовжувала діяти підписана в 2012 р угода про наукову співпрацю з Жешувським університетом ім. Королеви Ядвіги (Республіка Польща), яка передбачає проведення спільних наукових досліджень, обмін працівниками, науковою літературою; організацію семінарів, конференцій, виставок. Діяла угода про наукову співпрацю з Інститутом історії Сілезького університету (м. Катовіце, Республіка Польща). У 2013 р. проведено обмін фаховою науковою літературою, заплановано спільні дослідницькі проєкти. У серійному виданні Сілезького університету “Średniowiecze Polskie i Powszechnie” опублікували розвідки працівники відділу історії середніх віків та відділу нової історії України.

Відділ археології спільно з Інститутом археології Жешувського університету ім. Королеви Ядвіги реалізує проєкт “Зона етнокультурних контактів у межір'ччі Сяну та Дністра в доісторичних часах і ранньому середньовіччі”. Відповідно до угоди про наукову співпрацю між НАН України і Польською академією знань у Кракові (ПА-УПАЗ) співробітники відділу археології працювали над виконанням теми “Басейн верхнього Дністра як міст між Причорноморською

культурною зоною та Центральною Європою в доісторичну епоху” (написано розділи до колективної монографії “Биків: комплекс багатошарових археологічних пам’яток у Прикарпатті” (2012–2014) (В. Петегрич, Д. Павлів, Я. Махнік, С. Чопек).

У межах спільного українсько-польського наукового проекту археологічно-палінологічних досліджень “Природне середовище і людина на пограниччі географічних зон та рубежів археологічних культур Центральної й Південно-Східної Європи доби неоліту і пізніших епох у міжріччі Дністра та Лімниці” (Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, Польська академія наук і мистецтв, Краківський університет, Львівський національний університет ім. І. Франка) проведено дві розвідкові експедиції, а також написано та подано до друку два розділи (Я. Махнік, В. Петегрич) колективної монографії. О. Ситник прочитав курс лекцій з археології в Жешувському університеті ім. Королеви Ядвіги (Республіка Польща).

Відділ нової історії України продовжував розвивати наукову співпрацю з низкою наукових центрів Австрії, Канади, Польщі, Російської Федерації, США, Угорщини. Зокрема відділ у межах діяльності Шашкевичівської комісії продовжував бути основним координаційним осередком міжнародних досліджень з історичного шашкевичезнавства, організувавши та провівши протягом року низку шашкевичезнавчих наукових і громадських форумів. Під час III Наукових читань ім. академіка Я. Ісасвича (7–8 березня 2013 р.) у відділі проведено зустріч із відомим американським істориком, професором Нью-Йоркського університету Ларрі Вулфом. 11 липня 2013 р. на науковому семінарі відділу виступила з доповіддю “Австрійська бюрократія та місцеві еліти в Галичині (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)” викладач Університету міста Нью-Йорк Ірина Вушко.

Співробітники відділу нової історії України продовжували брати участь у роботі міжнародних дослідницьких груп та наукових проєктів. О. Середа був співдиректором міжнародного проєкту “Нова культурна історія Центральної та Східної Європи. Критичні питання та переоцінки” (частина програми ReSET Інституту відкритого суспільства, м. Будапешт). У межах проєкту при співучасті Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України проведено Міжнародну наукову сесію (Львів, 5–11 березня 2013 р.). О. Середа також брав участь у роботі дослідницького проєкту Європейської наукової ради “Узгоджуючи модерність. Історія новочасної політичної думки в Центрально-Східній Європі”. Протягом звітного року науковець був членом Міжнародної комісії історичних слов’янознавчих

студій; Міжнародної дослідницької асоціації студій над національними рухами та громадськими організаціями в Європі (NISE); секретарем Українського національного комітету істориків. І. Орлевич брала участь у роботі Міжнародної дослідницької асоціації студій над національними рухами та громадськими організаціями в Європі (NISE), зокрема представляла інститут на щорічних зборах NISE в Інституті Гердера (м. Марбург, ФРН) 14–16 травня 2013 р.

Працівники **відділу новітньої історії** виголосили доповіді на представницьких міжнародних наукових форумах, зокрема на III Наукових читаннях ім. академіка Я. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.; Ю. Зайцев, О. Пасіцька, О. Аркуша, О. Стасюк, М. Посівнич та ін.), VIII Міжнародному конгресі українців (Київ, 21–24 жовтня 2013 р.; І. Соляр), XIII Міжнародній науковій конференції “Історія релігій в Україні” (Львів, 21–23 травня 2013 р.; О. Пасіцька, О. Аркуша, М. Посівнич). Кілька співробітників виступили з доповідями на наукових конференціях, що відбулися за кордоном (О. Аркуша, Р. Забілий, М. Посівнич, М. Романюк).

Відділ української мови продовжує розробляти спільну з Інститутом польської мови Польської академії наук (м. Краків, Республіка Польща) науково-дослідну тему “Загальнокарпатський діалектологічний атлас”. Проводяться спільні семінари, здійснюється обмін науковою літературою. Підготовлено третій випуск наукового збірника “Історія мови”, в якому, крім статей мовознавців інституту, будуть надруковані праці польських та угорських дослідників. **10–12 жовтня** 2013 р. відділ спільно з Мовознавчою комісією Наукового товариства ім. Шевченка провів Міжнародну наукову конференцію Тимченківські наукові читання. Її учасниками, крім науковців України, стали дослідники з Польщі й Угорщини. Н. Хобзей обрана членом етнолінгвістичної та діалектологічної комісії Міжнародного комітету славістів, членом редколегії збірника “Gwary dziś” (м. Познань, Республіка Польща).

Відділ української літератури в 2013 р. розширив міжнародну співпрацю з науковими осередками Польщі, Росії та інших країн. Зокрема член-кореспондент НАН України М. Льницький співпрацює з Варшавським університетом (Республіка Польща), Університетом м. Вроцлава (Республіка Польща), Інститутом світової літератури Російської академії наук (Москва, Російська Федерація). Науковий співробітник Т. Гаврилів залучений до наукових проєктів Інституту славістики університету ім. Александра фон Гумбольдта (Берлін, ФРН), увійшов до складу редколегії часопису “Greifswalder

ukrainistische Hefte” (м. Грайфсвальд, ФРН). Водночас дослідник у 2013 р. проходив наукове стажування в Центрі документації літератур Східної та Центрально-Східної Європи (Австрія).

Науковці **Центру дослідження українсько-польських відносин** взяли участь у роботі низки міжнародних наукових форумів (Л. Зашкільняк, М. Литвин, О. Руда, О. Піх). Старший науковий співробітник Л. Зашкільняк обраний віце-головою Міжнародної дослідницької групи, одне із завдань якої полягає в підготовці багатотомного видання “Галичина 1772–1918 рр.”. Організація підготувала кілька міжнародних наукових семінарів, конференцій. Підсумки дискусій опубліковано в часописі “Сенсус” (м. Познань, Республіка Польща). Л. Зашкільняк також входить до Експертної комісії Американської ради наукових товариств, в якій проводить експертизу проектів, поданих на здобуття короткотермінових і публікаторських грантів цієї організації. Молодший науковий співробітник центру Х. Чушак у 2013 р. викладала спецкурс з українознавства в Університеті Монаша (Австралія).

Науковці Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України друкують дослідження в закордонних виданнях. Загалом в іноземних наукових збірниках та колективних монографіях опубліковано 52 статті. Також прочитано 22 лекції, виголошено 64 доповіді на міжнародних конференціях в Україні та 35 на міжнародних конференціях за кордоном (у Польщі, Австрії, Німеччині, Чехії, Молдавії, Угорщині, Литві, США, Канаді, Австралії та інших країнах).

У 2013 р. в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України працювало 104 працівники, серед них 71 науковий співробітник, із них 10 докторів і 45 кандидатів наук. Середній вік докторів наук становить 60 років, кандидатів – 43 роки, наукових співробітників без наукового ступеня – 42,7 років. Важливим джерелом поповнення наукових кадрів була аспірантура і докторантура. У 2013 р. в інституті навчалися: 1 докторант (за спеціальністю 07.00.01 – історія України), 10 аспірантів (6 – за спеціальністю 07.00.01 – історія України; 1 – за спеціальністю 10.02.01 – українська мова; 2 – за спеціальністю 07.00.04 – археологія; 1 – за спеціальністю 10.01.01 – українська література). В інститут було прийнято 4 співробітники віком до 35 років.

У 2013 р. в інституті задіяно 29 персональних комп'ютерів, об'єднаних у локальну мережу, з них 22 ПК IBM і 7 ПК Mac. Більшість забезпечені ліцензованими програмними продуктами. Кадрове й організаційне забезпечення питань розробки, експлуатації та супроводження засобів інформатизації в інституті забезпечувалося розробником

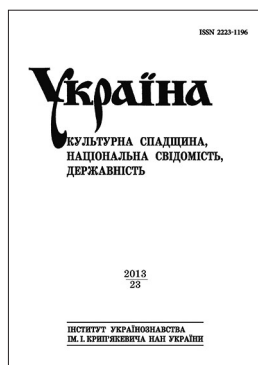
інж. С. Терещенком та системним адміністратором інж. О. Єрмоловичем. Інформативне забезпечення роботи вимагало остаточного вирішення проблеми забезпечення ліцензованими програмними продуктами, насамперед програмами Microsoft Windows і Microsoft Office.

Отже, головним завданням Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України в 2013 р., як і в попередні роки, було здійснення фундаментальних і прикладних досліджень із метою одержання нових наукових знань, сприяння науково-технічному прогресу та соціально-економічному й духовному розвитку суспільства. У 2013 р. опубліковано серію важливих наукових монографій, збірників статей та документів, довідкових видань, проведено низку важливих міжнародних конференцій та семінарів, виявлено і досліджено нові археологічні пам'ятки. Інститут поповнився молодими здібними науковцями й аспірантами. Розширилися міждисциплінарні дослідження із залученням фахівців соціогуманітарних дисциплін. За рахунок опрацювання нових документальних матеріалів, вивчення світового досвіду гуманітарних студій підвищено рівень українознавчих досліджень, спрямованих на внесення української культурної спадщини в загальноєвропейський контекст. Завдяки оновленню інформаційних ресурсів робляться кроки щодо підвищення рівня теоретичних досліджень, розширення міжнародної наукової співпраці. Значна частина тем мала загальноукраїнський вимір. Розширювалася міжнародна співпраця археологів, істориків, філологів інституту через проведення спільних з іноземними партнерами експедицій, конференцій та семінарів, публікації індивідуальних і колективних праць у вітчизняних й закордонних виданнях. Методологічний та методичний рівень досліджень працівників інституту в багатьох напрямках відповідав рівню провідних наукових академічних установ України. В інституті сформувалися й набули всеукраїнського і міжнародного визнання наукові школи з культурології (створені акад. НАН України Я. Ісаєвичем); літературознавства (створені чл.-кор. НАН України М. Ільницьким); історичної лексикографії (створені проф. Л. Гумецькою), історичної полоністики (створені проф. Л. Зашкільняком, М. Литвином). Водночас вимагає покращення взаємодія Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України з органами центральної і місцевої влади, що повинно було би відобразитися у проведенні наукових досліджень всеукраїнського та регіонального масштабу, спрямованих на вирішення назрілих гуманітарних проблем міста і регіону. Колектив установи повинен надалі підтримувати високий науковий рівень своїх міждисциплінарних досліджень, залучати до співпраці не лише вітчизняних, але й провідних зарубіжних українців.

НОВІ ВИДАННЯ

Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; [відп. ред. М. Литвин]. – Львів, 2013. – Вип. 23. – 706 с.

Видання присвячено питанню взаємовідносин культури і влади у ранньомодерній та новочасній історії України і Центрально-Східної Європи, національним і регіональним вимірам історії Галичини в загальноєвропейському контексті, ролі інтелігенції у суспільно-політичних та етнокультурних процесах XIX–XXI ст.

Княжа доба: історія і культура / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2013. – Вип. 7. – 328 с.

Присвячено малоопрацьованим проблемам княжої доби української історії та її широкого історично-культурного контексту, значна частина матеріалів стосується Галицько-Волинського князівства, насамперед XIII – першої половини XIV ст., і найближчого наступного періоду. Зокрема, запропоновано критичний аналіз відомих та нових джерельних матеріалів і пам'яток, а також переосмислення поодиноких аспектів історичного процесу княжої доби на різних етапах її еволюції.

Український визвольний рух / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; [редкол.: М. Гавришко, Р. Забілий, О. Стасюк]. – Львів, 2013. – Вип. 18. – 336 с.

Продовжено серію наукових публікацій документів, досліджень, рецензій та інших матеріалів, які розкривають різноманітні аспекти діяльності українського визвольного руху у ХХ столітті, його структур та окремих особистостей.

Український визвольний рух / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; [редкол.: М. Гавришко, Р. Забілий, О. Стасюк]. – Львів, 2013. – Вип. 19. – 448 с.

Збірник продовжує серію наукових публікацій документів, досліджень, рецензій та інших матеріалів, які розкривають різноманітні аспекти діяльності українського визвольного руху у ХХ столітті, його структур та окремих особистостей.

Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; [відп. ред. М. Литвин]. – Львів, 2013. – Вип. 6. – 282 с.

У збірнику аналізуються українсько-польські відносини у контексті європейської історії, роль історичної спадщини у формуванні сучасних етнокультурних і політичних пріоритетів України та Польщі. Особливу увагу приділено характеристиці українсько-польського військово-політичного протистояння на Волині та Галичині у середині ХХ ст. з урахуванням його внутрішніх і зовнішніх чинників.

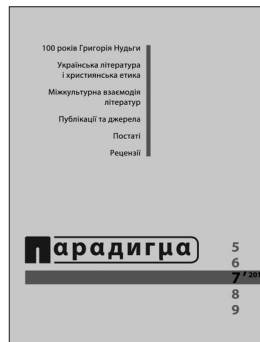
Історичні та культурологічні студії / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; [відп. ред. М. Литвин]. – Львів, 2013. – Вип. 5. – 216 с.

Статті присвячені проблемам політичного, громадського та культурно-освітнього життя Львова ХІХ–ХХ ст. Проаналізовано роль міста у процесах державотворення, формування львівського наукового середовища, діяльність визначних постатей і товариств, пов'язаних зі Львовом.

Парадигма / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; [відп. ред. М. Ільницький]. – Львів, 2013. – Вип. 7. – 480 с.

До збірника увійшли матеріали Міжнародної наукової конференції “Світові виміри української культури” (до 100-річчя від дня народження Григорія Нудьги) (м. Львів, 22 січня 2013 р.). Це – спогади про вченого, дослідження його літературознавчого і культурологічного доробків, есеї. Охарактеризовано особливості міжкультурної взаємодії в літературах Галичини другої половини XIX – першої третини XX ст.

Мовні обрії: Збірник пам'яті Левка Полюги / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; [відп. ред. О. Сімович]. – Львів, 2013. – 232 с.

У збірникові пам'яті відомого львівського ученого Професора Левка Михайловича Полюги уміщено статті та матеріали його колег із відділу української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича та його учнів. Різноманітні студії охоплюють проблеми вивчення лексики, морфології, синтаксису староукраїнських текстів; подано матеріали до Словника українських особових імен середини XVI ст.

Писемні пам'ятки: від картотеки до словника / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; [відп. ред. Г. Дидик-Меуш]. – Львів, 2013. – 276 с. – (Серія: “Історія мови”).

Збірник сформували матеріали виступів учасників III Тимченківських читань (м. Львів, 10–12 жовтня 2013 р.). На сторінках видання висвітлено проблеми мови та структури давніх текстів, особливості авторського стилю та перекладу, представлено багатство староукраїнської лексики і фразеології, виявлено специфіку українського, угорського та польського лексиконів. У низці статей порушено деякі питання граматики української мови XVI–XVII ст.

Новітня доба / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; [відп. ред. І. Соляр]. – Львів, 2013. – Вип. 1. – 356 с.

Проаналізовано актуальні проблеми української і всесвітньої історії новітньої доби, зокрема – українського руху напередодні та в роки Першої й Другої світових війн. Окремі статті присвячено дискусійним питанням післявоєнного періоду (середина та друга половина ХХ ст.).

Монографії

Александрович В., Войтович Л. Король Данило Романович / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2013. – 240 с. + карта. – (Серія: Славетні постаті середньовіччя).

Книга присвячена королеві Данилові Романовичу (1201–1264) – правителеві Галицько-Волинського князівства, спадкоємцеві старокийівської традиції, політикові, дипломатові і полководцю, якому за надзвичайно складних внутрішньо- та зовнішньополітичних умов вдалося зібрати батьківську спадщину у складі Волинської і Галицької земель й, докладуючи зусиль до відновлення історичної державності старокийівської доби, на її основі створити могутню державу, яка впродовж XIII – першої половини XIV ст. немало впливала на життя усієї Центрально-Східної Європи.

Боляновський А. Іноземні військові формування у Збройних силах Німеччини (1939–1945 рр.) / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів: В-во Львівської політехніки, 2013. – 880 с. + іл.

Досліджено політику націонал-соціалістичної Німеччини щодо іноземних збройних формувань у німецьких військах від комплектування перших експериментальних підрозділів на початку Другої світової війни до творення великих з'єднань в останні її місяці. Висвітлено мотиви й цілі вояків інонаціональних формацій, а також наміри різних політичних і військових відомств Третього Райху, пов'язані з використанням іноземців у воєнних діях. Особливу

увагу приділено формуванням, укомплектованим із мешканців територій, що станом на 22 червня 1941 р. перебували у складі Радянського Союзу. У праці вперше введено в науковий обіг значну кількість невідомих досі документів із архівів ФРН, США, України, Росії, Білорусі, Польщі та інших країн.

Войнаровський В. Добринівці I – чинбарський комплекс черняхівської культури на Буковині / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2013. – 176 с.

Підсумовано дослідження виробничого осередку Добринівці I Чернівецької області. Пам'ятка визначається як чинбарський комплекс черняхівської культури IV ст. н. е., на якому відбувалась масова спеціалізована професійна вичинка шкіри – важливої статті варварського експорту пізньоримської доби. Аналізуються стаціонарні та рухомі матеріали з пам'ятки, виробляється ряд археологічних ознак шкірвиробництва на матеріалах з Добринівців I, наводяться результати палеоекономічного аналізу комплексу, публікуються об'єкти ранньоримського часу, які підстилають виробничий осередок.

Гаврилів Т. У шатах вересня: оповідання / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів: “Кальварія”, 2013. – 112 с. – (Серія: Колекція “ПРОчитання”).

Відлуння Форуму. Відлуння... Свято видавців і читачів добігло кінця. Одні збирають стенди й намети, інші – придбані книжки і враження. Й ті, й ті чекатимуть наступного року. І лишень наші герої й героїчки нестимуть відлуння форуму в своїй душі, плекаючи надію ще бодай разочок отримати свою пайку слави, що так п'янить і окрилює. Хтозна, якими шляхами дістаються такі різні постаті – університетський доцент, районний чиновник, дрібний пройдисвіт – цієї дивовижної царини – літератури. Поети й прозаїки, вони подеколи викликають посмішку, подеколи – жаль і співчуття. Так, вони такі різні, але так органічно співіснують на сторінках нової збірки Тимофія Гаврилів.

До книжки ввійшли оповідання – “Злодюжка”, “Хуліган”, “Бестселер”, “Пройдисвіти” і новела “Пам'ятник”.

Гаврилів Т. Вийди і візьми / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів: Кальварія, 2013. – 312 с.

У романі “Вийди і візьми” Тимофія Гаврилів з новою силою звучить тема дому й безхатченства.

З історії сім'ї, любові, надій і занепаду виростає панорама життя українського суспільства, де невіра в можливість що-небудь змінити породжує гротескні форми обходження з дійсністю. Твір завершує “трилогію безпритульності”, до якої належать також романи “Де твій дім, Одиссею?” і “Чарівний світ”.

Ощипок Н. Повернення із забуття. М. Мочульський у літературному процесі кінця ХІХ–ХХ ст. / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2013. – 190 с.

Відображено та детально висвітлено життєвий шлях, наукову та літературну діяльність визначного вченого, письменника та перекладача М. М. Мочульського (1875–1940). На підставі широкого кола архівних та друкованих джерел вперше в українському літературознавстві встановлюються й аналізуються маловідомі факти та роль у них М. Мочульського. Значну увагу приділено аналізу праць ученого з історії літератури, порівняльного літературознавства та мемуаристики, а також розглядається творчий доробок автора. Визначається вагомий внесок ученого у розвиток українського літературознавства. Для науковців, викладачів, студентів – усіх, хто цікавиться українською літературою та культурою.

Посівнич М., Брелюс В. Нарис життя Дарії Ребет–“Орлян” / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Торонто; Львів: В-во Літопис УПА, 2013. – Кн. 26. – 112 с. + іл. – (Серія “Події і люди”).

Дослідження присвячене життю та діяльності чільної діячки ОУН Дарії Цістик-Ребет (1913–1992). У книзі автори висвітлили її життєвий шлях, дослідили діяльність в ОУН, розкрили її бачення

проблем Організації та з'ясували внесок, який вона зробила у розвиток націоналістичного руху, а водночас з тим висвітлили маловідомі факти в історії визвольного руху.

Пеняк С. І., Пеняк П. С. Археологія Закарпаття: історія дослідження. – Ужгород: Краєвиди Карпат, 2013. – 256 с.

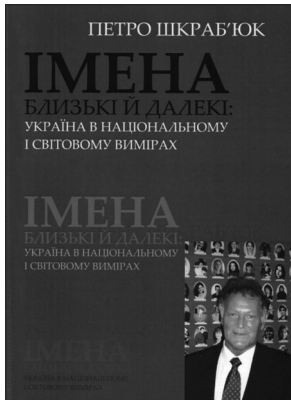
Монографія присвячена результатам вивчення прадавньої історії сучасної території Закарпатської області України та суміжних з нею земель. Висвітлюється шлях, пройдений від простого колекціонування старожитностей до виникнення в краї археологічної науки. Кожна епоха розглядається у взаємозв'язку із соціально-економічним і культурним розвитком Карпато-Дунайської улоговини та тими етносами, які її населяли. Праця розрахована на археологів, істориків, екскурсоводів, краєзнавців та всіх тих, хто цікавиться історією краю.

Черевко І. Фразеологія у пам'ятках української мови XVI–XVII ст.: семантика, структура, стиль / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2013. – 236 с. – (Серія: “Історія мови”).

Вперше в українському мовознавстві ґрунтовно досліджена фразеологія, засвідчена в різних за стилями українських пам'ятках XVI–XVII ст., виявлено її багатство, визначено її джерела та шляхи формування. На базі фактичного матеріалу (понад 500 фразеологізмів) здійснено класифікацію фразеологічних одиниць в ідеографічному аспекті, розглянуто найпродуктивніші фразеосемантичні групи, семантичні ряди та структурні моделі, які формують фразеологізми на позначення фізичного та психоемоційного станів людини, її поведінки та мовної діяльності. Частково здійснено порівняльний аналіз зафіксованих фразеологізмів з аналогічними та ідентичними фразеологічними одиницями інших слов'янських мов, простежено їхній історичний розвиток, частотність використання фразеологізмів у різних стилях української мови XVI–XVII ст., визначено системні зв'язки у фразеології.

Шкраб'юк П. Імена близькі й далекі: Україна в національному і світовому вимірах / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2013. – 412 с.

Книга має два розділи, що відповідають двом періодам дослідницьких пошуків Петра Шкраб'юка: перший – під час праці у

науково-популярному журналі “Наука і суспільство”, другий – в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Вибрані статті та есеї, підкріплені окремими тематичними віршами автора, творять цілісну мозаїку культурного і суспільно-політичного життя в Україні у ХІХ (друга половина) і ХХ століттях, частково відтворюють взаємини української інтелігенції з чільними представниками інших народів.

Франкіяна Василя Щурата: листи, статті, спогади / Львівський національний університет ім. І. Франка, Інститут франкознавства; Український вільний університет; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; [упоряд., передм., комент. та покаж. Л. Козак; наук. ред. Я. Мельник]. – Львів, 2013. – 212 с. + вкл.

У збірнику вміщено всю франкіяну Василя Щурата, зокрема листи, наукові розвідки та мемуаристику, що дає змогу простежити розвиток франкознавчої думки на прикладі одного автора, побачити один із способів інтерпретації феномена письменника. Франкознавчий доробок В. Щурата ілюструє складні і неоднозначні взаємини двох митців, життєві і творчі колізії, є цінним матеріалом для джерелознавства та літературознавства загалом.

Збірники документів

Літопис УПА. Нова серія / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; [упоряд. М. Романюк]. – Київ; Торонто, 2013. – Т. 23: Золочівська округа ОУН: Документи і матеріали референтури СБ. 1944–1951. – 1320 с.

У збірнику документів поміщено матеріали, які характеризують діяльність окремих груп ОУН-б у Золочівській окрузі у 1944–1951 рр.

Федун Петро–“Полтава”. Концепція Самостійної України / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; [упоряд. і відп. ред. М. Романюк]. – Львів, 2013. – Т. 2: Документи і матеріали. – 896 с.

У збірнику документів поміщено матеріали, які присвячено заступнику Голови Генерального Секретаріату Української Головної Визвольної Ради, члену Проводу ОУН, керівнику Головного осередку пропаганди Проводу ОУН, референту політвиховного відділу Головного військового штабу УПА, ідеологу українського збройного підпілля ОУН-УПА 1940–1950-х рр., пропагандисту, публіцисту і редактору Петру Федуну-“Полтаві”.

Словники

Гуцульські світи. Лексикон / [Хобзей Н., Ястремська Т., Сімович О., Дидик-Меуш Г.] / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2013. – 668 с.

Фіксація лексичного складу гуцульських говірок XIX–XXI ст. – мета цього словника. Джерелами послужили етнографічні матеріали, матеріали Картотеки словника гуцульських говірок і власні експедиційні записи авторів. У книзі подаються не тільки значення багатьох, частково архаїчних слів, стійких словосполучень, фразеологізмів, прислів'їв і приказок, але і міні-тексти, які дають можливість познайомитися з таємничими гуцульськими світами. Видання серії “Діалектологічна скриня” сприятимуть поповненню кадастру словника української мови і збереженню його древніх говорів.

Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2013. – Вип. 16. – 226 с.

У словнику проаналізовано тенденції та закономірності розвитку лексичного складу української мови в історичному та діалектному аспектах, розв'язано важливі і малодосліджені проблеми мовознавства, історії, соціології, етнографії, культурології тощо.

Довідкові видання

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2013. – 192 с.

Бюлетень містить інформацію про наукову діяльність установи, бібліографію публікацій, відомості про захист дисертацій, хронологію.

Брошури

Пасіцька О. “Львівська «Зоря»” – товариство українських ремісників, промисловців і торговців (1884–1939): історичний нарис / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2013. – 88 с.

У виданні висвітлено діяльність товариства українських ремісників, промисловців і торговців “Зоря” у Львові упродовж 1884–1939 р., його роль в організаційному русі ремісничої молоді, культурно-освітньому, соціально-економічному, політичному розвитку краю та реалізації національної ідеї.

Науменко К. Слідами Стефана Сося / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2013. – 52 с.

У книзі висвітлено життя, діяльність і трагічну загибель Стефана Івановича Сося, уродженця Тернопільщини. Відтворено трагічні сторінки історії українського народу в першій половині ХХ століття. Використано спогади родини С. Сося і його нащадків.

Чебан М. Микола Андрусяк (1902–1985) / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2013. – 86 с. – (Серія: “Історики України”. – Вип. 11).

Розкрито маловідомі сторінки життя історика, професора Українського вільного університету, дійсного члена Наукового товариства імені Шевченка, педагога, літературного критика, публіциста, громадського діяча Миколи Андрусяка.

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

ВІДДІЛ АРХЕОЛОГІЇ

Відділ археології у складі нашого інституту завжди вирізнявся специфікою наукового методу – пошуку й дослідження першоджерел. На відміну від працівників інших відділів, археологи ведуть польові роботи – розвідки та розкопки археологічних та історичних пам'яток, що пов'язано із значними матеріальними витратами, організацією робіт у полі, облаштуванням побуту тощо. Без підтримки держави чи меценатів провести такі дослідження практично неможливо. Ось чому з року в рік зменшується обсяг польових археологічних робіт. Заразом вивільняється час для опрацювання вже віднайдених матеріалів, для аналітичних процедур та синтетичних узагальнень.

Упродовж 2013 р. працівники відділу брали активну участь у виконанні держбюджетної теми “Поселенські структури населення Прикарпаття і Волині від найдавніших часів до середньовіччя: еволюція та динаміка культурних трансформацій” (2012–2014), держ. реєстр. № 0112U002066; (керівник теми – О. Ситник).

Тему виконували 13 штатних працівників: Ситник О. д-р іст. наук, завідувач відділу археології, ст. н. с.; Бандрівський М. канд. іст. наук, н. с.; Булик Н. канд. іст. наук, м. н. с.; Войнаровський В. канд. іст. наук, ст. н. с.; Гавінський А. м. н. с.; Гупало В. канд. іст. наук, ст. н. с.; Конопля В. м. н. с.; Коропецький Р. м. н. с.; Лукомський Ю. к. а., н. с.; Оприск В. м. н. с.; Павлів Д. м. н. с.; Пеняк П. канд. іст. наук, н. с.; Петегирич В. н. с.

За звітний період працівники відділу були задіяні в кількох археологічних експедиціях:

1. Палеолітична експедиція Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (керівник – О. Ситник) у липні–серпні провела стаціонарні археологічні розкопки багаточислової палеолітичної стоянки Ванжулів I Лановецького р-ну Тернопільської обл. У дослідженнях брали участь інші працівники відділу Р. Коропецький (заступник начальника експедиції), А. Гавінський,

Я. Яковишина, О. Томенюк, аспірант О. Адамишин. Окрім того, в 2013 р. проводилися додаткові геологічно-археологічні дослідження опорної для Північного Поділля двошарової пам'ятки палеоліту Буглів V, де були закладені два геологічні зачищення неподалік стоянки; зроблено додатковий опис стратиграфії пам'ятки Ванжулів-Кар'єр. Обидві стоянки розташовані на віддалі 2 км від Ванжулова I і входять до єдиної системи первісного заселення долини р. Буглівки в Лановецькому р-ні Тернопільської обл.

Ще одне завдання, яке ставилося і було виконане у 2013 р. – це геологічні зачищення плейстоцен-голоценових відкладів нововиявленого печерного входу Кривче-Середня поблизу відомої гіпсової печери Кришталева в с. Кривче Борщівського р-ну Тернопільської обл., а також зачищення стінок знаменитої палеолітичної пам'ятки Молодове V на правому березі Дністровського водосховища неподалік від с. Братанівки Сокирянського р-ну Чернівецької обл.

Усі чотири пам'ятки – Ванжулів-Кар'єр, Буглів V, Кривче-Середня та Молодове V у 2013 р. вивчали геологи-четвертинники лише з погляду палеогеоморфології та стратиграфії плейстоцену. Працювала тут група науковців зі Львова, Варшави і Любліна (професори Тереза Мадейська, Марія Ланчонт, Андрій Богуцький, к. г. н. Олена Томенюк), яка описувала геологічні профілі, брала зразки ґрунту на термolumінесцентне датування та інші аналізи.

2. Енеолітична експедиція Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (керівник – А. Гавінський) у польовому сезоні 2013 р. здійснювала розкопки поселення культури лійчастого посуду IV тис. до н. е. у м. Винники на горі “Лисівка” (за участі студентів Українського католицького університету). Крім того, спільно з Національною галереєю мистецтв та Жешівським університетом експедиція досліджувала пам'ятки культури лійчастого посуду у верхів'ях Дністра – поселень Тростянець та Отиневичі Львівської обл.

3. Українсько-польська розвідувальна археологічно-геоморфологічна експедиція (В. Петегрич, Д. Павлів, І. Принада, Я. Махнік) у травні та вересні 2013 р. провела розвідувальні роботи в Калуському та Рогатинському р-нах Івано-Франківській обл. Дослідження проводилися відповідно до спільного українсько-польського наукового проекту (Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Польська академія наук і мистецтв, Ягеллонський університет в Кракові, Львівський національний університет ім. І. Франка)

за темою “Природне середовище і людина на пограниччі географічних зон та рубезів археологічних культур Центральної і Південно-Східної Європи доби неоліту і пізніших епох у міжріччі Дністра та Лімниці” (2010–2013).

Крім того, багато науковців відділу брали участь в експедиціях, організованих іншими науковими закладами, переважно спільно з Науково-дослідним центром (НДЦ) “РАС” Інституту археології НАН України (Ю. Лукомський, В. Конопля та ін.).

Про результати польових археологічних досліджень 2012 р. написано два наукові звіти до Інституту археології НАН України, які вважаються науковими працями на правах рукопису:

Ситник О. Звіт про археологічні дослідження палеолітичної експедиції у 2012 р. Розкопки палеолітичної пам’ятки Великий Глибочок I Тернопільського району, Тернопільської обл. // Інститут археології НАН України. – Львів, 2012. – 261 с.

Гавіньський А. Звіт про археологічні дослідження Пустомитівської експедиції у 2012 р. Розкопки багаточарового поселення Оброшино III у Львівській області. – Львів. – 2012. – 46 с.

Важлива подія в розвитку археологічної науки західноукраїнського регіону – організація і проведення щорічних міжнародних конференцій “Археологія заходу України”, перша з яких започаткована працівниками відділу археології ще в 2004 р. У 2013 р. проведено вже десятю конференцію, на яку прибули науковці з різних міст України, Польщі, Білорусі, Росії, Словаччини, Чехії – всього 26 учасників.

Таблиця

**Кількість учасників археологічних конференцій у Львові
впродовж 10-ти років (2004–2013) з різних країн світу**

Рік	Україна	Польща	Білорусь	Росія	Словаччина	Чехія	Німеччина	США	Азербай- джан	Усього
2004	55	7	0	0	0	0	0	0	0	62
2005	49	6	0	0	1	0	0	0	0	56
2006	50	5	0	0	0	0	0	0	0	55
2007	67	14	1	0	4	0	1	1	0	88
2008	44	13	1	1	4	1	0	0	0	64

2009	60	11	4	3	2	0	0	0	0	80
2010	74	13	6	1	0	0	0	0	0	83
2011	72	21	5	4	0	0	0	0	0	102
2012	81	14	0	4	4	0	0	0	1	110
2013	65	40	11	5	2	2	0	0	0	126

Отже, за звітний період учасники проекту організували і провели одну міжнародну конференцію, виголосили 58 доповідей на міжнародних конференціях та семінарах (з них 16 – на міжнародних конференціях за кордоном, 18 – на міжнародних конференціях і семінарах в Україні, 24 – на інших наукових форумах).

Опубліковано 2 монографії, 20 статей у фахових вітчизняних виданнях, 19 статей – за кордоном, 20 статей – в різних публіцистичних, інформаційних та науково-популярних виданнях. Загальний обсяг опублікованих праць понад – 53,3 д.а. Написано 2 наукових звіти для Інституту археології НАН України загальним обсягом 15 д.а.

Монографії: *Войнаровський В.* Добринівці I – чинбарський комплекс черняхівської культури на Буковині. – Львів, 2013. – 176 с. Монографія підсумовує дослідження виробничого осередку Добринівці I Чернівецької обл. Пам'ятку визначено як чинбарський комплекс черняхівської культури IV ст. н. е., на якому відбувалася масова спеціалізована професійна вичинка шкіри – важливої статті варварського експорту пізньоримської доби.

Пеняк С. І., Пеняк П. С. Археологія Закарпаття: історія дослідження. – Ужгород, 2013. – 256 с. Монографія присвячена результатам вивчення прадавньої історії сучасної території Закарпатської області України та суміжних з нею земель.

Як і в попередні роки, науковці відділу широко співпрацюють з колегами з-за кордону, зокрема: Польщі, Росії, Білорусі. Роботи ведуться згідно з науковими міжнародними угодами про наукову співпрацю між нашим інститутом та Інститутом археології Жешівського університету, Польською академією знань і вминь (PAU), Інститутом геологічних наук ПАН у Варшаві, Російським фондом фундаментальних досліджень за такими науковими темами: “Зона етнокультурних контактів у межиріччі Дністра і Сяну первісної та ранньосередньовічної доби”, “Басейн верхнього Дністра як міст між Причорноморською культурною зоною та Центральною Європою в доісторичну епоху”, “Леси та палеоліт Українського Прикарпаття”

“Виробничі комплекси Середнього Подністров’я пізньоримського часу (за матеріалами поселення Комарів)”.

Окрім того, О. Ситник – учасник міжнародного проекту “Палеолітична ойкумена прикарпатської зони – дослідження змін природного середовища Західної України та Південно-Східної Польщі в плейстоцені і їх впливу на первісне заселення, а також шляхи міграції (на основі лесових та печерних стоянок)” – grant nr 691/N-Ukraine/2010/0. Керівник проекту – проф. Марія Ланчонт (Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні).

Співробітники відділу неодноразово виступали на регіональних каналах радіо і телебачення. Зокрема Ю. Лукомський дав інтерв’ю телеканалу “Zik” щодо необхідності державного фінансування реконструкції та збереження пам’яток архітектури Львова, які мають громадську функцію: музеї, бібліотеки, театри та ін.

ПУБЛІКАЦІЇ

Ситник О. С.

Graweckie stanowisko w Haliczu (Halycu) na Ukrainie. Wyniki polsko-ukraińskich badań wykopaliskowych // Archeologia. XXXII. Nauki Humanistyczno-Społeczne. – Toruń, 2012. – Zeszyt 408. – S. 5–56 [співавт. К. Сурек].

Стан дослідження та актуальні проблеми середнього палеоліту Тернопільщини // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Тернопіль і Тернопілля в історії та культурі України і світу (від найдавніших часів до сьогодення)” / [за заг. ред. проф. І. Зуляка]. – Тернопіль: В-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – Ч. 1. – С. 4–16.

До проблеми “леси і палеоліт” // Лесовий покрив Північного Причорномор’я: зб. наук. праць (до XVIII українсько-польського семінару. Роксолани, Україна, 8–13 вересня 2013 р.). – Люблін: KARTROL s. c. Lublin, 2013. – S. 221–224 [співавт.: А. Богуцький, М. Ланчонт, Т. Мадейська, О. Томенюк, Р. Дмитрук, А. Яцишин].

Найдавніша стоянка неандертальців на Поділлі // Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2013. – С. 48–51 [співавт. Р. Коропецький].

Loesses, palaeosols/pedosediments of MIS 5 in the Palaeolithic Proniatyn site on the Seret River (Podolia, Ukraine) // Paleosols,

pedosediments and landscape morphology as enviromental archives. Materials of the XIIth International Symposium and Field Workshop on Paleopedology (ISFWP). (Kursk, Russia, August 12–15, 2013). – Kursk, 2013. – S. 41 [співавт.: М. Ланчонт, Т. Мадейська, А. Богуцький, Я. Навроцький, М. Комар, Я. Кусяк].

Środowisko przyrodnicze przedostatniego interglacjału (MIS 7) – czasu pojawienia się najstarszego osadnictwa paleolitycznego w strefie wyżyn na północ i wschód od Karpat // Pierwszy Kongres Archeologii Polskiej. Warszawa, 19–21 września 2013 r. – Warszawa, 2013. – S. 137–139 [співавт.: М. Łanczont, Т. Madeyska, К. Cyrek, А. Bogucki, М. Komar, М. Krajcarz, М. Sudoł, М. Krajcarz].

Адамишин О. М.

Давні поселенці Самбірщини // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2012. – С. 78–81 [співавт.: А. Гавінський, Ю. Лукомський, В. Оприск].

Етнокультурний склад жителів населених пунктів Стрийського повіту Львівського воєводства у дорадянський період // Туристичними шляхами Прикарпаття: зб. наук. праць / [за заг. ред. Р. Береста]. – Львів, 2012. – С. 169–178 [співавт. Р. Берест].

Історико-культурні пам'ятки Миколаївського району Львівської області // Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат – важливі об'єкти в розвитку туризму: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 21–22 березня 2013 р.). – Львів: ЛІЕТ, 2013. – С. 147–153 [співавт. І. Франків].

Наукова діяльність Романа Багрія в Інституті суспільних наук АН УРСР // “Археологія & Фортифікація Середнього Подністров'я”: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції / [редкол.: В. Тарвінський (відп. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський: ПП “Медобори-2006”, 2013. – С. 240–244.

Бандрівський М. С.

Методика і перспективи досліджень наскельних рельєфів і петрогліфів Урича // Фортеця: збірник заповідника “Тустань”. – Львів: Колір ПРО, 2012. – Кн. 2. – С. 60–73.

Лариса Крушельницька: півстоліття в українській археології // Вісник НТШ. – Львів, 2013. – Ч. 49. – С. 77–78.

Результати історико-археологічних досліджень північної ділянки партерних компартаментів і підвалів колишнього домініканського монастиря у Львові (попереднє повідомлення) // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. – Львів, 2013. – Кн. 1: 1025-річчю хрещення України-Руси присвячується. – С. 73–90.

До проблеми локалізації мегале екклезія руських князів у Львові // Там само. – С. 91–107.

Булик Н. М.

Літописні міста Галичини у дослідженнях археологів XIX – поч. XX ст. // Фортеця: збірник заповідника “Тустань”. – Львів, 2012. – Кн. 2. – С. 484–498.

Історико-культурні пам’ятки Прикарпаття та Карпат у археологічних дослідженнях діячів “Руської трійці” // Історико-культурні пам’ятки Прикарпаття та Карпат – важливі об’єкти в розвитку туризму: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 21–22 березня 2013 р.). – Львів: ЛІЕТ, 2013. – С. 81–88.

Керамічне виробництво липицьких племен Верхнього Подністер’я // Transkarpackie kontakty kulturowe w okresie lateńskim, rzymskim i wczesnym średniowieczu. – Krosno, 2013. – S. 47–60 [спів-авт. Р. Берест].

Родина Дідушицьких та її роль у збереженні історико-культурної спадщини Галичини // Туристичними шляхами Прикарпаття. – Львів, 2013. – Вип. 2. – С. 36–44.

Войнаровський В. М.

Добринівці I – чинбарський комплекс черняхівської культури на Буковині. – Львів, 2013. – 176 с.

Античний Комарів на Дністрі: продовження досліджень // Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2013. – С. 55–58.

Wapiennictwo europejskiego Barbaricum w okresie rzymskim: artefakty, technologie, drogi translacji // Transkarpackie kontakty kulturowe w okresie lateńskim, rzymskim i wczesnym średniowieczu. – Krosno, 2013. – S. 149–184.

Гавінський А. М.

Давні поселенці Самбірщини // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2012. – С. 78–81 [співавт.: Ю. Лукомський, В. Оприск, О. Адамишин].

Вивчення давніх поселень басейну Ставчанки у 2012 р. // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2013. – С. 54–55.

Гупало В. Д.

Christian devotional objects from early medieval Zvenigorod (now Zvenygorod, Ukraine) // Rome, Constantinople and Newly-Converted Europe. Archaeological and historical evidence. – Krakow; Leipzig; Rzeszow; Warszawa, 2012. – S. 591–610.

“Autorskie” dewocjonalia mieszkańców wczesnośredniowiecznego Dźwinogrodu (Ukraina) // Tranakarpatskie konrakty kulturowe w okresie lateńskim, rzymskim i wczesnym średniowieczu. – Krosno, 2013. – S. 547–566.

Історія досліджень та нововідкриті пам'ятки Львівщини (басейн річки Вишні) // Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2012: streszczenia referatów XXIX konferencji sprawozdawczej. – Lublin, 2013. – S. 20 [співавт.: В. Петегирич, Д. Павлів, Н. Войцещук].

Исследование южного посада Звенигорода Галичского // Тезисы 4 Абхазской международной конференции “Кавказ и Абхазия в древности и в средневековье: взаимодействие и преемственность культур”. 27–29 ноября 2013 г., г. Сухуми. – Сухуми, 2013. – С. 34–35 [співавт. Н. Войцещук].

Конопля В. М.

Палеодемографічні процеси в басейні річки Білий Стік на Сокальщині // Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2012: streszczenia referatów XXIX konferencji sprawozdawczej. – Lublin, 2013. – S. 20–21.

Поселенська структура давнього населення басейну Ставчанки в Надбужанщині // Вісник Інституту археології. – Львів, 2013. – Вип. 8. – С. 203–226 [співавт.: П. Довгань, Н. Стеблій].

Риси давньої поселенської структури в околицях міста Дубляни Львівської області // Там само. – С. 227–237 [співавт.: О. Сілаєв, В. Маслюк].

Трипільська культура Західної Волині в дослідженнях Миколи Пелешчина // Наукові студії. Історико-краєзнавчий музей м. Винники. – Львів, 2013. – Вип. 6. – С. 90–97.

Коропецький Р. Р.

Найдавніша стоянка неандертальців на Поділлі // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2013. – С. 48–51 [співавт. О. Ситник].

Лукомський Ю. В.

Давні поселенці Самбірщини // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2012. – С. 78–81 [співавт.: А. Гавінський, В. Оприск, О. Адамишин].

Піднесення Галича [Електронний ресурс] // Львівська газета. – 2012. – 13 грудня (Інтерв'ю). – Режим доступу: <http://www.gazeta.lviv.ua/article/7020> [співавт. І. Чорновол].

Археологічно-архітектурні дослідження залишків Катедрально-го храму Пресвятої Богородиці XIII ст. у місті Холмі // Тези VI Всеукраїнської наукової конференції: “Сучасна архітектурна освіта. Архітектура: образ, естетика, емоційний контекст”. – Київ: КНУБА, 2013. – С. 67–69 [співавт. М. Бевз].

То де ж могила князя Лева [Електронний ресурс] // Львівська газета. – 2013. – 10 листопада (Інтерв'ю). – Режим доступу: <http://www.gazeta.lviv.ua/article/18026> [співавт. І. Чорновол].

Оприск В. Г.

Давні поселенці Самбірщини // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2012. – С. 78–81 [співавт.: А. Гавінський, Ю. Лукомський, О. Адамишин].

Павлів Д. Ю.

Archeologiczna prospekcja terenowa w rejonie tzw. Bramy Bukaczowskiej nad górnym Dniestrem // Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności. Rok 2012/2013. – Kraków, 2013. – S. 289–294 [співавт.: С. Чопек, Я. Махнік, В. Петегірч].

Історія досліджень та нововідкриті пам'ятки Львівщини (басейн річки Вишні) // Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2012 : streszczenia referatów XXIX konferencji sprawozdawczej. – Lublin, 2013. – S. 20 [співавт.: В. Петегірч, В. Гупало, Н. Войцещук].

Нові матеріали кінця доби бронзи – початку ранньозалізної доби з крайнього заходу України // Супольнасці каменнага і бронзовага вякоў міжрэчча Віслы і Дняпра. Міжнародная навуковая канферэнцыя, прысвечанная 75-годдзю Міхала Чарняўскага. Тэзісы дакладаў. – Мінск, 2013. – С. 51–52 [співавт. Н. Войцещук].

Українсько-польські археологічні дослідження в зоні “Журавнівсько-Букачівської брами” // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2013. – С. 52–54 [співавт. Я. Махнік, В. Петегірч].

Пеняк П. С.

Археологія Закарпаття: історія дослідження: монографія. – Ужгород, 2013. – 256 с. [співавт. С. Пеняк].

Нестор словацької археології (до 110-річчя з дня народження В. Будінського-Крічки) // Naš kulturno-historicky kalendar 2013. – Užhorod, 2013. – S. 101–108.

Ян Ейснер і вивчення старожитностей Закарпаття // Ужгородські чеські наукові читання: історія, культура, політика, право. – Ужгород, 2013. – С. 40–45.

Срібна Земля (Ужгород). – 2013 [статті: “Землеробство у слов'ян Верхнього Потисся”. – № 8; “Олександр Духнович про давніх слов'ян Закарпаття”. – № 14; “Зброя і військова справа давніх слов'ян Верхнього Потисся”. – № 25].

Феномен Володимира Вернадського в зацікавленні минулим і духовністю угоруського населення нашого краю // Новини Закарпаття. – 2013. – № 100–101. – С. 14 [співавт. М. Шевера].

Петегирич В. М.

Archeologiczna prospekcja terenowa w rejonie tzw. Bramy Bukaczowskiej nad górnym Dniestrem // Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności. Rok 2012/2013. – Kraków, 2013. – S. 289–294 [співавт.: С. Чопек, Я. Махнік, Д. Павлів].

Битва під Ярославом 1245 року: археологічний коментар до літописної розповіді // Przemysł i ziemia przemyska w strefie wpływów ruskich (X–XIV w.). – Kraków, 2013. – S. 113–123.

Історія досліджень та нововідкриті пам'ятки Львівщини (басейн річки Вишні) // Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2012: streszczenia referatów XXIX konferencji sprawozdawczej. – Lublin, 2013. – S. 20 [співавт.: Д. Павлів, В. Гупало, Н. Войцещук].

Інститут у 2012 році // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2013. – С. 3–10 (без підп.).

Празько-львівська група українських археологів міжвоєнного періоду: Л. Чикаленко, І. Борковський // Історико-краєзнавчий музей м. Винники. Наукові студії. – Львів, 2013. – Вип. 6. – С. 59–67.

Українсько-польські археологічні дослідження в зоні “Журавнівсько-Букачівської брами” // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2013. – С. 52–54 [співавт. Я. Махнік, Д. Павлів].

Томенюк О. М.

Наукові ідеї Юрія Полянського та їхній вплив на розвиток геоморфології і палеогеографії в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. геогр. наук: спец. 11.00.04 “Геоморфологія та палеогеографія”. – Львів, 2013. – 20 с.

Konsepcja i zasady tworzenia geoparków na zachodzie Ukrainy // Annales UMCS. Sectio B. Geographia geologia, mineralogia et petrographia. – Lublin, 2012. – Vol. 68. – Z. 2. – S. 9–32 [співавт.: А. Bogucki, W. Brusak, J. Krawczuk, K. Moskaluk, I. Sirenko, O. Szewczuk, J. Zińko].

Profesor Jurij Polański jako autor “Szkiców Podolskich” // Ibidem. – S. 139–146.

До проблеми “леси і палеоліт” // Лесовий покрив Північного Причорномор'я: зб. наук. праць (до XVIII українсько-польського семінару. Роксолани, Україна, 8–13 вересня 2013 р.). – Люблін:

KARTROL s.c. Lublin, 2013. – S. 221–224 [співавт.: А. Богуцький, О. Ситник, М. Ланчонт, Т. Мадейська, Р. Дмитрук, А. Яцишин].

Професор Володимир Крокос // Там само. – С. 11–13 [співавт.: А. Богуцький, П. Гожик].

Роздуми про головні проблеми вивчення лесово-грунтової серії // Там само. – С. 157–161 [співавт.: А. Богуцький, М. Ланчонт, П. Волошин, А. Яцишин, Р. Дмитрук].

Проблемні питання вивчення плейстоцену рівнинної частини заходу України і перспективи наукової співпраці між Львівським і Варшавським університетами // *Od Czarnohory po Góry Świętokrzyskie – geologiczne peregrynacje. Polsko-Ukraińska Sesja Naukowa* (Warszawa; Bocheniec, 15–19 października 2013). – Warszawa; Bocheniec, 2013. – S. 9–14 [співавт.: А. Богуцький, П. Волошин, А. Яцишин, Р. Дмитрук].

Наукові контакти професора Юрія Полянського (за матеріалами епістолярної спадщини) // *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. – Львів, 2013. – Вип. 41. – С. 336–357.

Ювілей “Вісника” // Там само. – С. 399–400.

УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ, СЕМІНАРАХ, СЕСІЯХ

Ситник О. С.

Еталонні палеолітичні стоянки Молодове V і Молодове I у європейському та світовому контексті // Наукова конференція “Десяті пастернаківські читання” (Львів, березень 2013 р.).

Багатошарова палеолітична стоянка Великий Глибочок I: питання датування і технології кам'яної індустрії // XXIX Rzeszowska Konferencja “Badania prowadzone na terenie południowo-wschodniej Polski, zachodniej Ukrainy i północnej Słowacji” (Rzeszów, RP, 20–21 marca 2013 r.).

Палеолітична стоянка Куличівка в Кременці: проблеми хронології та культури // XXIX Konferencja sprawozdawcza “Badania archeologiczne w Polsce Środkowowschodniej, Zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2012” (Lublin, 4–5 kwietnia 2013 r.) [співдоп. Р. Копецький].

Підсумки стратиграфічних і палеогеографічних досліджень палеолітичних пам'яток тернопільської групи стоянок // X Міжнародна

наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 22–24 травня 2013 р.) [співдоп.: А. Богуцький, М. Ланчонт, Т. Мадейська, О. Томенюк, Я. Кусяк].

Конференції “Археологія заходу України” у Львові – десять років поспіль // X Міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 22–24 травня 2013 р.).

До проблеми “леси і палеоліт” // XVIII українсько-польський семінар “Лесовий покрив Північного Причорномор’я” (Роксолани, 8–13 вересня 2013 р.) [співдоп.: А. Богуцький, М. Ланчонт, Т. Мадейська, О. Томенюк, Р. Дмитрук, А. Яцишин].

Львівський відділ Інституту археології АН УРСР (1940–1950 рр.) – перший академічний осередок археології західного регіону України // Міжнародний науковий семінар “Історія української археології: постаті, центри та наукові школи” (Львів–Винники, 8–9 листопада 2012 р.).

Пам’ятки культури та первісного мистецтва з поселень верхньопалеолітичної доби багаточислової стоянки Молодове V // Міжнародний науковий семінар “Культові та поховальні пам’ятки у Вісло-Дніпровському регіоні: проблеми інтерпретації” (Львів–Винники, 7–8 листопада 2013 р.).

Адамишин О. М.

Археологічна наука в Інституті українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України: проблеми дослідження // II Наукова конференція “Культурно-історичне середовище Львова XIX–XX століття” (Львів, 14 грудня 2012 р.).

Співпраця академіка НАН України Я. Д. Ісаєвича з археологами Львова // Засідання Ради молодих вчених, присвячене науковим читанням пам’яті Я. Ісаєвича (Львів, 4 квітня 2013 р.).

Видавнича діяльність Інституту суспільних наук АН УРСР у 1951–1993 роках // Всеукраїнська науково-краєзнавча конференція “Ігор Герета – історик, археолог, культуролог, громадсько-політичний діяч” (до 75-річчя від дня народження) (Тернопіль, 27 вересня 2013 р.).

Наукова діяльність Романа Багрія в Інституті суспільних наук АН УРСР // III Всеукраїнська науково-практична конференція Кам’янець-Подільського державного історичного музею-заповідника “Археологія & Фортифікація Середнього Подністрів’я” (Кам’янець-Подільський, 8–9 жовтня 2013 р.).

Бандрівський М. С.

Феномен висоцької культури і його загальноєвропейське значення (у працях українських вчених 1950–1980-х рр.) // XXIV Наукова сесія Наукового товариства ім. Шевченка (Львів, 1–30 березня 2013 р.).

Бронзові сітули типу Гойдубесермень як індикатор голіградської приналежності верхньодністровських скарбів (за матеріалами Неділиськ і Заріччя на Львівщині) / X Міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 22 травня 2013 р.) [співдоп.: Л. Крушельницька, М. Білик].

До проблеми локалізації мегале екклесія руських князів у Львові // Міжнародна наукова конференція “Історія релігій в Україні” (Львів, травень 2013 р.).

До проблеми локалізації мегале екклесія руських князів у Львові // Засідання секції джерелознавства та архівознавства в рамках Наукової конференції, присвяченої 140-й річниці від часу заснування НТШ (Львів, 15–16 жовтня 2013 р.).

До проблеми локалізації мегале екклесія руських князів у Львові // Семінар з історичної урбаністики Українського католицького університету (вул. Стрийська, 29 б, ауд. 424) під головуванням проф., д.і.н. М. Л. Долинської (Львів, 8 жовтня 2013 р.).

Булик Н. М.

Дідушицькі і львівська археологія // II Наукова конференція “Культурно-історичне середовище Львова XIX–XX століття” (Львів, 14 грудня 2012 р.).

Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат у археологічних дослідженнях діячів “Руської трійці” // Всеукраїнська науково-практична конференція “Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат – важливі об'єкти в розвитку туризму” (Львів, 21–22 березня 2013 р.).

Перший професор археології зі Львова (до 140-річчя від дня народження Кароля Гадачека) // XXIX Rzeszowska Konferencja Badania archeologiczne prowadzone na terenie południowo-wschodniej Polski, zachodniej Ukrainy i północnej Słowacji (Rzeszów, 23–24 kwietnia 2013 r.).

Кароль Гадачек – перший професор археології Львівського університету // X Міжнародна конференція “Археологія заходу України” (Львів, 22–24 травня 2013 р.).

Родина Дідушицьких та її роль у збереженні історико-культурної спадщини Галичини // Наукова конференція “Історико-культурний ландшафт Галицького Підгір’я та його туристична привабливість” (Львів–Сприня, 7 червня 2013 р.).

Archeologia lwowska XIX – 1 poł. XX wieku // Доповідь на засіданні Komisji Archeologicznej Wrocławskiego Oddziału PAN (Вроцлав, РП, 17 жовтня 2013 р.).

Середньовічні імпортовані знахідки з Східної Галичини у дослідженнях археологів XIX – початку XX ст. // Handel w miastach południowo-wschodniej Polski, wschodniej Słowacji, północno-wschodnich Węgier i zachodniej Ukrainy w średniowieczu w świetle badań archeologicznych i historycznych (Кросно, РП, 14 листопада 2013 р.).

Войнаровський В. М.

Комарів на Дністрі: міфи та реальність // X Міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 22–24 травня 2013 р.).

Звіт про виконання наукового проекту “Виробничі комплекси Середнього Подністров’я в пізньоримський час (на матеріалах поселення Комарів)” // Вчена рада інституту (29 жовтня 2013 р.).

Гупало В. Д.

“Археологічні дослідження у Холмі” – результати виконання програми “Пошук, локалізація і наукова ідентифікація найдавнішої святині Вознесіння Богородиці, побудовані у Холмі королем Данилом Галицьким” // Науковий семінар відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України (Львів, 10 вересня 2013 р.) [співдоп. Ю. Лукомський].

Исследование южного посада Звенигорода Галичского // 4 Абхазская международная конференция “Кавказ и Абхазия в древности и в средневековье: взаимодействие и преемственность культур” (Сухумі, Абхазія, 27–29 листопада 2013 р.).

Історія досліджень та нововідкриті пам’ятки Львівщини (басейн ріки Вишні) // XXIX Konferencja sprawozdawcza “Badania archeologiczne w Polsce Środkowowschodniej, Zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2012” (Lublin, 4–5 kwietnia 2013 r.) [співдоп.: В. Петегирич, Д. Павлів, Н. Войцещук].

Гавінський А. М.

Історія дослідження пам'ятки біля села Потелич // X Міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 22–24 травня 2013 р.) [співдоп. В. Оприск].

Коропецький Р. Р.

Житлові комплекси стоянки Кременець I // X Міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 22–24 травня 2013 р.).

Палеолітична стоянка Куличівка в Кременці: проблеми хронології та культури // XXIX Konferencja sprawozdawcza “Badania archeologiczne w Polsce Środkowowschodniej, Zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2012” (Lublin, 4–5 kwietnia 2013 r.) [співдоп. О. Ситник].

Лукомський Ю. В.

Етапи планувального розвитку південно-східної ділянки Львівського середмістя (за матеріалами нових архітектурно-археологічних досліджень) // XXIII Наукова сесія НТШ. Комісія архітектури та містобудування (Львів, 28–29 березня 2013 р.).

Дослідження на території єврейської ділянки у Львові // X Міжнародна конференція “Археологія заходу України” (Львів, 22–24 травня 2013 р.) [співдоп.: О. Лазурко, М. Шніцар].

Аналіз матеріалів вступних археологічних та геофізичних досліджень храму Пресвятої Богородиці XIII ст. в Холмі впродовж квітня–червня 2013 р. // I Міжнародний науковий семінар “Пошук, ідентифікація і наукове вивчення найстарішого храму Пресвятої Богородиці, побудованого в Холмі королем Данилом Галицьким” (Холм, РП, 25 червня 2013 р.).

Кафедральні центри Київської Русі X–XIII ст. // II Міжнародний науковий семінар “Пошук, ідентифікація і наукове вивчення найстарішого храму Пресвятої Богородиці, побудованого в Холмі королем Данилом Галицьким” (Холм, РП, 18 липня 2013 р.) [співдоп. В. Петрик].

Pierwsze szkicy architektury Katedry z XIII wieku w Chelmie // III Міжнародний науковий семінар “Пошук, ідентифікація і наукове вивчення найстарішого храму Пресвятої Богородиці, побудованого в Холмі королем Данилом Галицьким” (Холм, РП, 1 серпня 2013 р.) [співдоп. М. Бевз].

“Археологічні дослідження у Холмі” – результати виконання програми “Пошук, локалізація і наукова ідентифікація найдавнішої святині Вознесіння Богородиці, побудовані у Холмі королем Данилом Галицьким” // Науковий семінар відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України (Львів, 10 вересня 2013 р.) [співдоп. В. Гупало].

Археологічно-архітектурні дослідження залишків Катедрального храму Пресвятої Богородиці XIII ст. у місті Холмі // VI Всеукраїнська наукова конференція “Сучасна архітектурна освіта. Архітектура: образ, естетика, емоційний контекст” (Київ, КНУБА, 7–8 листопада 2013 р.) [співдоп. М. Бевз].

Археологічна фіксація архітектурно-археологічних об’єктів в Україні // Постерна презентація (12 постерів) на щорічній Міжнародній науковій конференції “Conference on cultural Heritage and New Technologies / Vienna, Austria”, яка в цьому році відбувалась за тематикою “Міська археологія та документація” (Відень, 11–13 листопада 2013 р.).

Пошук, ідентифікація і наукове вивчення церкви Пресвятої Богородиці в Холмі 2013 р. // Сесія НТШ (Львів, 30 листопада 2013)

Публічна лекція “В пошуках короля Данила Галицького”, організована Академпарком Вернадського (Львів, 31 жовтня 2013 р.).

Низький Замок у Львові: унікальна пам’ятка на порозі остаточного знищення // Круглий стіл “Пл. Низький Замок (території, обмеженої вулицями Театральна, Лесі Українки та Низький замок)”. (Львівська міська рада, 22 січня 2013 р.) [співдоп. М. Бевз].

Оприск В. Г.

Історія дослідження пам’ятки біля села Потелич // X Міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 22–24 травня 2013 р.) [співдоп. А. Гавінський].

Павлів Д. Ю.

Історія досліджень та нововідкриті пам’ятки Львівщини (басейн ріки Вишні) // XXIX Konferencja sprawozdawcza “Badania archeologiczne w Polsce Środkowowschodniej, Zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2012” (Lublin, 4–5 kwietnia 2013 r.) [співдоп.: В. Петигрич, В. Гупало, Н. Войцещук].

Археологічна карта заходу Львівщини (сточище річки Вишні): пам’ятки та їх культурно-хронологічна класифікація //

XXIX Rzeszowska konferencja “Badania archeologiczne prowadzone na terenie południowo-wschodniej Polski, Zachodniej Ukrainy i północnej Słowacji” (Rzeszów, 23–24 kwietnia 2013 r.) [співдоп.: В. Петегирич, Н. Войцещук].

Підсумки природничо-археологічних досліджень у Верхній Наддністрянщині // XXIX Rzeszowska konferencja “Badania archeologiczne prowadzone na terenie południowo-wschodniej Polski, Zachodniej Ukrainy i północnej Słowacji” (Rzeszów, 23–24 kwietnia 2013 r.) [співдоп.: В. Петегирич, Я. Махнік, К. Щепанек].

Чи існували ранньосередньовічні міста не згадані у писемних джерелах? // X міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 22–24 травня 2013 р.) [співдоп. В. Петегирич].

Археологія басейну річки Вишні на Львівщині // Науковий семінар відділу археології (Львів, 27 червня 2013 р.) [співдоп.: В. Петегирич, Н. Войцещук].

Поховання поморської культури в кам'яних гробницях на заході України // Міжнародний науковий семінар “Культові та поховальні пам'ятки у Вісло-Дніпровському регіоні: проблеми інтерпретації” (Львів–Винники, 7–8 листопада 2013 р.).

Пеняк П. С.

Археологія Закарпаття // Науковий семінар відділу археології (Ужгород, лютий 2013 р.).

Топографія, планування поселень давніх слов'ян Тисо-Дунайського басейну // Підсумкова конференція професорсько-викладацького складу УжНУ (Ужгород, квітень 2013 р.).

Ян Ейснер і вивчення старожитностей Закарпаття // Ужгородські чеські наукові читання (Ужгород, травень 2013 р.).

Петегирич В. М.

Від Зимнівського городища до Червенських градів та міст XII–XIII ст.: трансформації поселенських структур верхньої Надбужанщини доби раннього середньовіччя // Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Історія досліджень та нововідкриті пам'ятки Львівщини (басейн ріки Вишні) // XXIX Konferencja sprawozdawcza “Badania archeologiczne w Polsce Środkowowschodniej, Zachodniej Białorusi i

Ukrainie w roku 2012” (Lublin, 4–5 kwietnia 2013 r.) [співдоп.: Д. Павлів, В. Гупало, Н. Войцешук].

Археологічна карта заходу Львівщини (сточище річки Вишні): пам’ятки та їх культурно-хронологічна класифікація // XXIX Rzeszowska konferencja “Badania archeologiczne prowadzone na terenie południowo-wschodniej Polski, Zachodniej Ukrainy i północnej Słowacji” (Rzeszów, 23–24 kwietnia 2013 r.) [співдоп.: Д. Павлів, Н. Войцешук].

Підсумки природничо-археологічних досліджень у Верхній Наддністрянщині // XXIX Rzeszowska konferencja “Badania archeologiczne prowadzone na terenie południowo-wschodniej Polski, Zachodniej Ukrainy i północnej Słowacji” (Rzeszów, 23–24 kwietnia 2013 r.) [співдоп.: Д. Павлів, Я. Махнік, К. Щепанек].

Чи існували ранньосередньовічні міста не згадані у писемних джерелах? // X міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 22–24 травня 2013 р.) [співдоп. Д. Павлів].

Археологія басейну річки Вишні на Львівщині // Науковий семінар відділу археології (Львів, 27 червня 2013 р.) [співдоп.: Д. Павлів, Н. Войцешук].

Внесок Вітольда Ауліха у вивчення археології Волині слов’янської і княжої доби // Всеукраїнська науково-красназнавча конференція “Ігор Герета – історик, археолог, культуролог, громадсько-політичний діяч” (до 75-річчя від дня народження) (Тернопіль, 27 вересня 2013 р.).

Томенюк О. М.

Стратиграфія та абсолютний вік палеолітичних культур західної частини України (тернопільська група стоянок) // Звітна наукова конференція Львівського національного університету ім. І. Франка за 2012 р. (Львів, 7–8 лютого 2013 р.) [співдоп.: А. Богуцький, Р. Дмитрук, А. Яцишин].

Долинні тераси Дністра // Науковий семінар кафедри геоморфології і палеогеографії Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, 12 березня 2013 р.) [співдоп.: А. Богуцький, Р. Дмитрук, А. Яцишин].

Головні генетичні типи плейстоценових відкладів рівнинної частини заходу України // Міжнар. наук. конф., присвячена 130-річчю географії у Львівському університеті, “Географічна наука і практика: виклики епохи” (Львів, 16–18 травня 2013 р.)

[співдоп.: А. Богуцький, П. Волошин, М. Ланчонт, Р. Дмитрук, А. Яцишин].

Стан та проблеми дослідження плейстоценових відкладів заходу України // Міжнар. наук. конф., присвячена 130-річчю географії у Львівському університеті, “Географічна наука і практика: виклики епохи” (Львів, 16–18 травня 2013 р.) [співдоп.: А. Богуцький, М. Ланчонт, А. Яцишин, Р. Дмитрук].

Wielopoziomowe stanowisko paleolityczne Głęboczok Wielki I i problemy początku paleolitu środkowego // XXIX Rzeszowska Konferencja “Badania prowadzone na terenie południowo-wschodniej Polski, zachodniej Ukrainy i północnej Słowacji” (Rzeszów, RP, 20–21 marca 2013 r.) [співдоп.: А. Bogucki, М. Łanczont, Т. Madeyska, J. Kuśniak].

Професор Володимир Крокос // XVIII українсько-польський семінар “Лесовий покрив Північного Причорномор'я” (Роксолани, 8–13 вересня 2013 р.) [співдоп. А. Богуцький].

Роздуми про головні проблеми вивчення лесово-грунтової серії // XVIII українсько-польський семінар “Лесовий покрив Північного Причорномор'я” (Роксолани, 8–13 вересня 2013 р.) [співдоп.: А. Богуцький, М. Ланчонт, П. Волошин, А. Яцишин, Р. Дмитрук].

До проблеми “леси і палеоліт” // XVIII українсько-польський семінар “Лесовий покрив Північного Причорномор'я” (Роксолани, 8–13 вересня 2013 р.) [співдоп.: А. Богуцький, М. Ланчонт, О. Ситник, Т. Мадейська, Р. Дмитрук, А. Яцишин].

Лесовий покрив Північного Причорномор'я // Науковий семінар кафедри геоморфології і палеогеографії Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, 9 жовтня 2013 р.) [співдоп.: А. Богуцький, А. Яцишин, Р. Дмитрук].

Проблемні питання вивчення плейстоцену рівнинної частини заходу України і перспективи наукової співпраці між Львівським і Варшавським університетами // Od Czarnohory po Góry Świętokrzyskie – geologiczne peregrynacje. Polsko-Ukraińska Sesja Naukowa (Warszawa; Wochenic, 15–19 października 2013 r.) [співдоп.: А. Богуцький, П. Волошин, А. Яцишин, Р. Дмитрук].

Дослідження пам'яток найдавнішого минулого України

Палеолітична експедиція нашого інституту вже понад 20 років що польового сезону проводить археологічні розкопки пам'яток стародавнього кам'яного віку на теренах заходу України. За ці роки вивчені десятки нових стоянок та стійбищ палеолітичного віку – від 300 до 10 тис. р. тому створили нову модель первісного заселення України, запропонували нову схему періодизації культурно-історичного та хронологічного розвитку палеоліту. У 2013 р. ці дослідження велися на межі Поділля та Волині – на Авратинській височині (Лановецький р-н Тернопільської обл.).

Згідно з плановими завданнями наукових досліджень експедиція в 2013 р. продовжила археологічно-геологічне вивчення пам'ятки Ванжулів І. Головною метою стала планіграфічна та культурно-хронологічна атрибуція індустрії найнижчого мустьєрського культурного шару III, верхньопалеолітичних шарів II та I і неоліт-єнеолітичного шару.

Пам'ятка розташована на високому лівому березі р. Буглівки, в урочищі Замчище або Бригадирщина, в західних околицях с. Ванжулів, на місці молодого соснового лісу на вершині плато поміж с. Ванжулів та Білозірка.

Стоянка відкрита розвідками М. Левчука в 1986 р. У 1989 р. експедиція провела шурфування Тернопільського краєзнавчого музею під керівництвом М. Левчука. Тоді ж закладено невеликий розкоп. У 1990 та 1995–1996 рр. його розширено до 86 м². Наступний етап дослідження пам'ятки розпочався у 2010 р., коли група геологів (А. Богуцький, М. Ланчонт, Т. Мадейська) й археолог О. Ситник заклали невеликий шурф. Тоді ж зроблено додатковий опис стратиграфії, відібрані зразки на термолюмінісцентний аналіз та фізико-хімічні властивості ґрунтів. Основний культурний шар II за даними термолюмінісцентного аналізу потрапив у хронологічний період 24–26 тис. р. тому, з чим можна в цілому погодитися.

В археологічних дослідженнях 2013 р., окрім Олександра Ситника, брали участь Руслан Коропецький, Андрій Гавінський, Яна Яковишина, Оксана Адамишин, а також 14 студентів Львівського національного університету “Львівська політехніка” і 13 студентів Львівського національного університету ім. І. Франка.

Розкоп I розташований на вершині урочища Замчище. На сьогодні ця ділянка колишнього орного поля заросла хаотичним

лісонасадженням сосни, зрідка – диких яблунь та груш, шипшини. Від розкопу 1996 р. залишився неглибокий котлован зі слідами зачищень 2010–2011 рр.

Вирішено розширити розкоп 1996 р. із трьох сторін – північної, східної і південної. Фактично закладено новий розкоп на старому, але значно більших розмірів.

Культурний шар I. Фінальний палеоліт. Кремені білопатиновані. Багато уламків та нуклеусів початкового етапу розщеплення. Більшість артефактів перебуває в перевідкладеному стані – у викиді розкопу 1996 р., а також в орному чорноземі вже на першому штику – 0-0,3 м від сучасної поверхні орного шару.

Окремі кремені, особливо в північно-східному куті, – знаходилися *in situ*, бо залягали нижче рівня орного шару, тобто, їх не зачеплено і не зміщено плугом під час оранки. Вони залягали на межі горизонту сучасного чорнозему й ілювіального горизонту В – на глибині 0,4-0,6 м від денної непорушеної поверхні. Вважаємо, що стратиграфічні умови дають підстави розглядати цей шар як залишки майстерні фінальнопалеолітичного періоду (10-8 тис. р. до н. е.)

Культурний шар II. Середина верхнього палеоліту – 26-24 тис. р. тому. Матеріали доброго збереження. Залягали приблизно 60-80 см нижче рівня горизонту “В” сучасного чорнозему, нижче рівня ясножовтого, пальового лесу верхнього плейстоценового рівня. Середня глибина – 1,30-1,65 м від нульової.

На дослідженій площі виявлено дві сотні крем'яних виробів, серед яких яскравою серією представлені призматичні нуклеуси, видовжені ножеподібні пластини з підгострюючою ретушшю, скребла і скребачки на пластинах. Окремою групою виділяються кутові та бокові різці, часто на куті зламаної пластини чи на круторетушованому торці.

Весь кремень добре збережений, непатинований, з гострими краями і ребрами, що свідчить про швидкі темпи акумуляції відкладів, які покрили ці артефакти. Представлені фрагменти нуклеподібних виробів, великі масивні відщепи з крайовою ретушшю, знаряддя типу скребачки та ін. Окрім того, знайдено декілька фрагментів кісток викопних плейстоценових тварин – переважно первісного коня та фрагмент рогу, мабуть, первісного бика (тура). Загалом, за попереднім візуальним спостереженням, комплекс доволі архаїчний і може датуватися першою половиною верхнього палеоліту. Цьому не суперечить і стратиграфічна позиція.

Культурний шар III. Як уже зазначено, одним із головних завдань сезону 2013 р. у Ванжулові I було вивчення культурного шару, виявленого на глибині 2,2-2,5 м у надгорохівській соліфлюкції. Нам вдалося в 2013 р. розкрити ділянку 40 м² із культурними рештками середнього палеоліту. У ньому знайдено майже 200 артефактів із кременю, що, без сумніву, документує рівень залягання культурного шару стоянки, яка існувала в післягорохівський час середнього палеоліту – приблизно 60-50 тис. р. тому.

Необхідно зазначити, що всі крем'яні вироби дуже пошкоджені. Руйнування матеріалу відбувалося, очевидно, в період дуже холодного клімату, подібного до теперішньої тундри. Сучасних пошкоджень немає, бо всі кремені виявлені *in situ*, під двохметровою товщею не порушених верхньочетвертинних нашарувань.

Предмети вкриті товстою кіркою патини, на якій висвічуються плями і пасма залізистих окислів (від жовтого до червоно-бурого відтінків). Жоден кремій не зберігся повністю за попередньою формою. Більшість розламани навпіл чи розшаровані поздовжньо. Поверхня вкрита ямками і кавернами вивітрілості. Краї надшерблені та “погрижені”. У колекції багато виробів, що не можна визначити за морфологією, типологією і первісними розмірами. Не зрозуміла

Стоянка Ванжулів I. 2013 р. Розкоп I. Рівні залягання культурних шарів палеоліту

приналежність до тієї чи тієї категорії інвентарю – нуклеусів, пластин, відщепів. Понад 80 % – невизначальні дрібні уламки нуклеусів чи сколів.

У техніко-типологічному аспекті колекцію повноцінно описати важко. Можна лише виявити сліди радіального і паралельного огранення фрагментів нуклеусів, частини сколів, які нагадують левалузські вироби, що разом із стратиграфією пам'ятки дозволяє датувати III культурний шар Ванжулова I загалом мустьєрським періодом.

Стоянка Буглів V. Додатковим планованим завданням були дослідження стоянки в розкопі II та балці поблизу розкопу III. У цьому місці під час обстеження дна котловану знайдено кілька типових виробів середньопалеолітичної доби, які випали із стратиграфічного контексту під час природного руйнування крутого суглинистого борта балки. У верхній частині стінки відслонювалися плейстоценові шарування.

У 2013 р. ми заклали нове зачищення і правого борта балки, яке описала і опрацювала група геологів. Заклали також шурф II на лівому борту балки.

Стоянка Ванжулів-Кар'єр. Пам'ятка розташована на вододільній рівнині лівого берега Буглівки (притока Горині) на віддалі близько 1,5 км від течії ріки, в західних околицях с. Ванжулів. Відкрив її А. Богуцький у 1990 р. під час зачистки стінок кар'єру місцевого цегельного заводу. У 1990–1992 рр. місце розташування обстежували О. Ситник та М. Левчук. Археологічного матеріалу дуже мало, але пам'ятка має важливе значення, бо вироби знайдені в не порушеному стані й чітких стратиграфічних умовах. До цього треба додати, що розріз лесових товщ у кар'єрі с. Ванжулів – опорний для четвертинних відкладів Північного Поділля.

У 2013 р. закладено нове зачищення на південному обриві кар'єру, який в наш час заріс, а стінки переважно обвалилися, бо вже 20 років як він не діє. Зачистка сягнула глибини до 8 м при ширині 1,5 м. Усі особливості стратиграфії цього розрізу дослідили геологи на чолі з проф. Андрієм Богуцьким (Львів), проф. М. Ланчонт (Люблін), проф. Т. Мадейською (Варшава), кандидат географічних наук О. Томенюк (Львів). Вони описали розрізи, відібрали десятки зразків ґрунту на різні природничі аналізи та датування.

Усі завдання експедиції на літній сезон 2013 р. під час розкопок палеолітичних пам'яток виконані.

О. Ситник, Р. Коропецький

Пошуки поселень культури лійчастого посуду у верхів'ях Дністра

У 2013 р. Енеолітична археологічна експедиція Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України спільно з Національною галереєю мистецтв та Жешівським університетом досліджувала пам'ятки культури лійчастого посуду IV тис. до н. е. у верхів'ях Дністра. До її складу також входили працівники інституту Б. Василькевич та І. Принада. Увагу зосереджено на маловивчених поселеннях Тростянець та Отиневичі Львівської обл.

Поселення Тростянець на “Кам'яній горі” розташована на високому горбистому пасмі, що здіймається над лівосторонньою заплавою р. Зубри. У науковій літературі вона згадана неодноразово. В основному тут проводились незначні обстеження, які засвідчили наявність чималої кількості артефактів та окремих об'єктів. Для встановлення особливостей культурного шару та меж поселення в різних місцях пам'ятки закладено п'ять траншей розмірами 2×5 м. У результаті з'ясовано, що поселення зруйноване внаслідок діяльності кар'єру із видобування каменю. В орному ґрунті, товщиною 30 см, перемішаного з дрібним камінням, виявлено незначну кількість артефактів: уламки горщиків (рис. 1, 2), пряслиць та крем'яних знарядь.

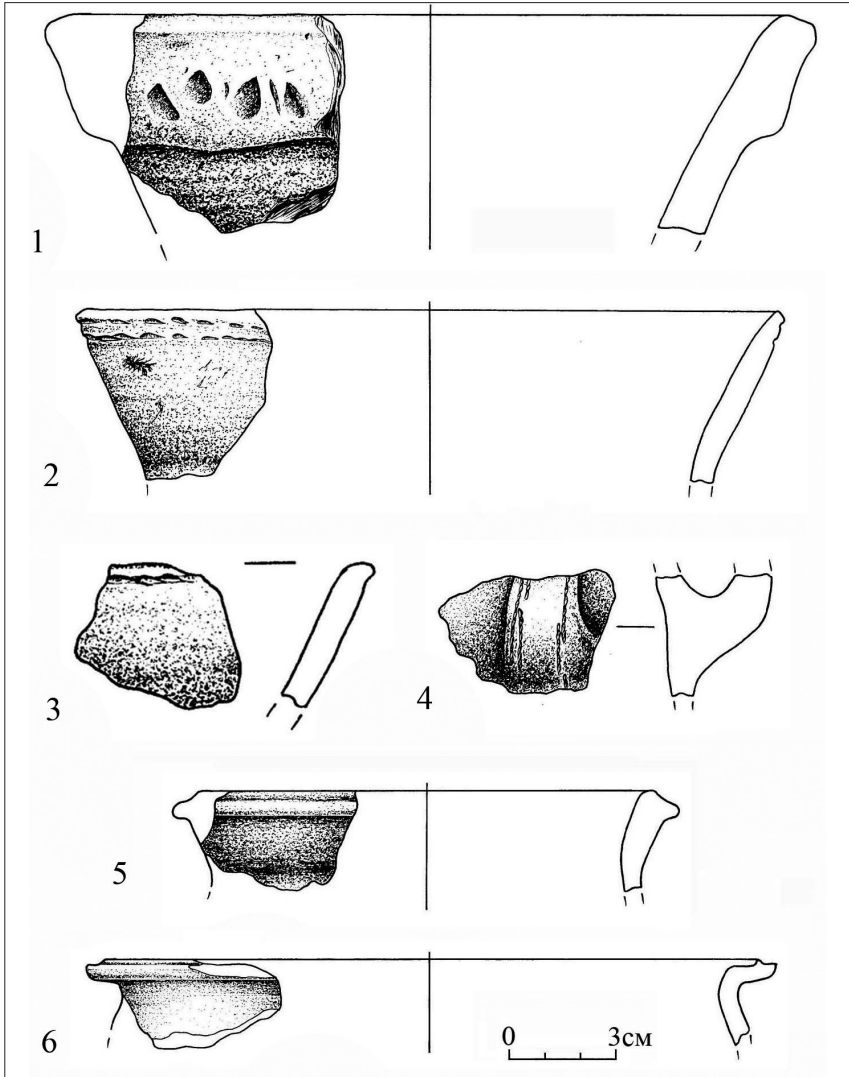
Пам'ятка в Отиневичах розташована за 0,5 км на південь від села, в урочищі “Кузьгора”. Це високий горб округлої у плані форми діаметром близько 150 м, який здіймається над широкою лівосторонньою заплавою р. Луга. У різних місцях пагорба закладено ряд траншей загальною площею 42 м².

Встановлено, що культурний шар поселення зруйнований і розтягнутий інтенсивною оранкою. У найвищій ділянці пагорба орний шар чорнозему становить 30 см, який в центральній ділянці плато доходить до позначки 1 м. Тут виявлено незначну кількість знахідок, об'єктів не зафіксовано. Знайдені артефакти належать до різних археологічних культур: енеолітичної культури лійчастого посуду (рис. 3), межановіцької культури доби бронзи (рис. 4) та княжого періоду XII–XIII ст. (рис. 5). Аналогічні предмети княжих часів (рис. 6) знайдені також нижче пагорба на невеличкому місі серед заплави р. Луга (Отиневичі II).

У підсумку можна відзначити, що поселення в Тростянці та Отиневичах зруйновані. Вони інформують про стан заселення племен культури лійчастого посуду у верхів'ях Дністра та скеровують

до думки, що більш вцілілі поселення перебувають у природно захищених місцях, які оминула інтенсивна людська діяльність.

А. Гавінський, В. Пастеркевич, Я. Рогожинський

Фрагменти посуду. 1, 2 – Тростянець; 3–5 – Отиневичі I;
6 – Отиневичі II

Археологічні дослідження у Винниках

У польовому сезоні 2013 р. Енеолітична експедиція Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України за участі студентів Українського католицького університету здійснювала розкопки поселення культури лійчастого посуду IV тис. до н. е. у м. Винники на горі Лисівка.

Пам'ятка відома з середини минулого століття і є чи не єдиною в регіоні, яка має штучні укріплення у вигляді валу та рову. Тут неодноразово проводили дослідження. Незначна кількість знахідок та відсутність виявлених об'єктів наводила вчених на думки про тимчасове перебування людей в цьому місці або про сакральне значення пам'ятки.

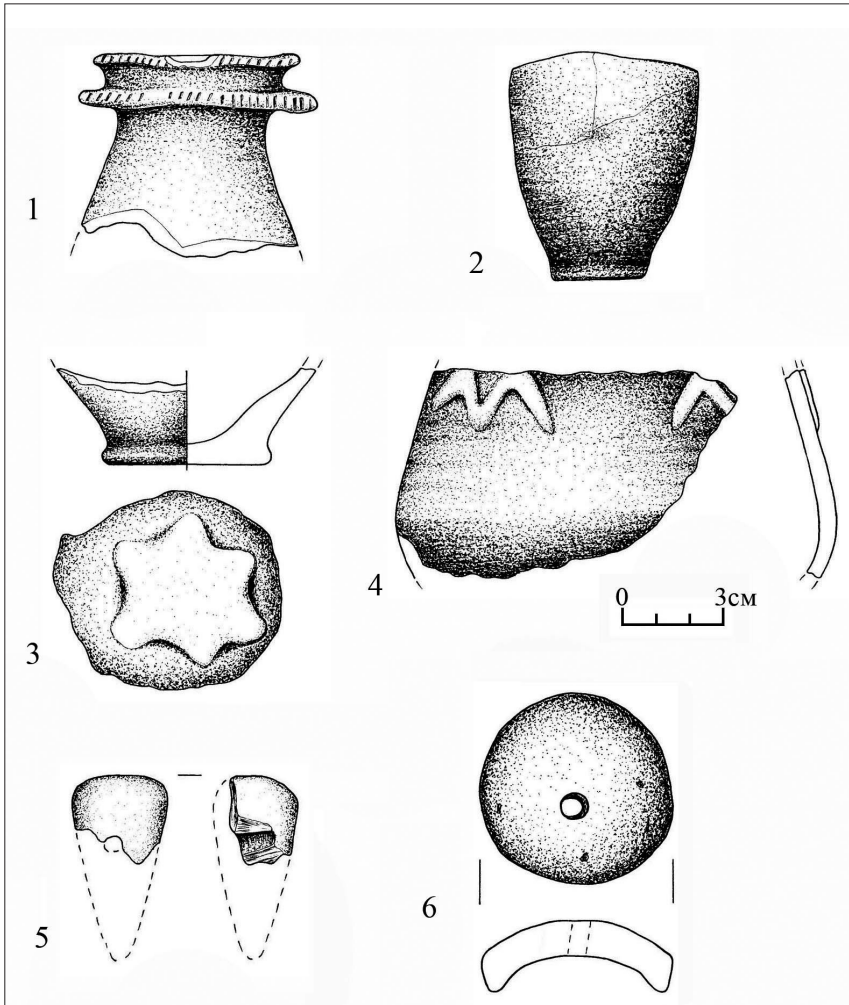
Метою експедиції було зафіксувати насиченість культурного шару та наявність об'єктів, що допомогло б наблизитися до вирішення поставленої проблеми.

У північній частині пам'ятки, поблизу валу, закладено два розкопи загальною площею 60 м². Археологічні знахідки залягали в

*Винники, гора Лисівка. Розкоп 2, глибина 0,5 м
Сліди господарських ям*

супіщаному ґрунті на глибині 0,1-0,4 м. Тут виявлено чималу кількість уламків посуду, знарядь праці з кременю та каменю. В одному з розкопів, на глибині 0,5 м від сучасної поверхні, зафіксовано два об'єкти – ями округлої у плані форми діаметрами 1 та 1,7 м, глибиною відповідно 0,3 та 0,8 м.

Винники, гора Лисівка. Кераміка культури лійчастого посуду

Менша яма, очевидно, була місцем вибирання глини. Цікавою є інша яма грушеподібної в перерізі форми, прокопана крізь шар каменю в породі піску. Це була своєрідна пивниця із стабільною температурою для зберігання запасів зерна чи продуктів. Із часом, коли її стінки почали руйнуватися, мешканці селища використовували яму для складування відходів життєдіяльності, тобто вона стала смітником. В її заповненні знайдено велику кількість фрагментів битого посуду, уламки кісток, частина з яких перепалена, пошкоджені вироби з кременю та каменю, а також шматки обмазки, окремі з яких були залишками стін жител чия печей.

У результаті досліджень виявлено 1 046 артефактів, переважно це кераміка. Серед особливих знахідок – флягоподібні посудини на ніжках (рис. 1, 3), мініатюрні кубки (рис. 2), орнаментовані ручки, частина посудини із орнаментом у вигляді пластичної літери “М” (рис. 4), моделька глиняної сокирки (рис. 5) та ін. До предметів прядіння і ткацтва відносяться пряслиця (рис. 6) і тягарці. Кам’яні вироби представлені зернотерками, шліфувальними плитками та розтирачами, а серед крем’яних знарядь відзначаються ножі, скребки, сокири тощо.

Потрібно відзначити, що поселенці гори “Лисівки” контактували зі своїми східними сусідами носіями трипільської культури, імпорту кераміки якої виявлені на пам’ятці, та з родичами із заходу, звідки отримували деякі крем’яні знаряддя праці.

Пам’ятка культури лійчастого посуду Винники на горі “Лисівка” вимагає подальшого вивчення – може дати багато цінної інформації для вивчення цієї культури в її південно-східній периферії.

А. Гавінський, В. Оприск

Закінчення українсько-польського археологічного проєкту

У 2013 р. закінчено ще один етап співпраці українських і польських археологів у рамках проєкту “Природне середовище і людина на пограниччі географічних зон та археологічних культур Центральної і Південно-Східної Європи доби неоліту і пізніших епох у міжріччі Дністра та Лімниці”.

Спільні українсько-польські археологічні дослідження, які на першому етапі охопили територію міжріччя Сяну і Дністра, розділену сучасним державним кордоном між Україною та Польщею,

розпочалися ще в 1992 р. Їх основною метою було в'яснення, чи на тому обширі, що становить великий географічний вододіл басейнів Балтійського і Чорного морів, проходили також границі деяких прадавніх культур, пов'язаних, з одного боку, з Центральною Європою, а з іншого – південно-східною частиною Європейського континенту. З цією метою проведено археологічні польові обстеження, які на правобережжі Верхньої Наддністрянщини охопили перш за все Самбірську і Дрогобицьку височини, а на лівобережжі частково Хирівсько-Городоцьку височину. На кількох відкритих під час тих досліджень археологічних пам'яток (Сіде Самбірського р-ну, Биків, Майнич, Гаї Нижні Дрогобицького р-ну) проведено регулярні кількасезонні стаціонарні археологічні розкопки.

До співпраці долучилися природознавці Львова і Кракова, оскільки йшлося про в'яснення, завдяки палінологічним дослідженням торфовищ та геоморфологічним дослідженням річкових долин, ролі поселенської та господарської діяльності людини у змінах природного середовища в певних праісторичних періодах і часи раннього Середньовіччя.

Результати цих спільних досліджень, які тривали кілька років, опрацьовано й опубліковано в 2006 р. англійською мовою у третьому томі Праць комісії праісторії Карпат (*Environment and Man at the Carpathian Foreland in the Upper Dniestr Catchment from Neolithic to Early Mediaeval Period*). Виявилось, що не лише клімат у певні історичні періоди, але й вплив людини внаслідок заселення певних зон ландшафту і застосування різних методів первісного землеробського господарства, мали значний вплив на зміну рослинного покриву, седиментацію річок та ерозійні процеси. Натомість не зауважено у природотворчих змінах та процесах культурогенезу, які відбувалися на цих землях у прадавні часи, суттєвих відмінностей порівняно з аналогічними процесами, простеженими в басейні верхньої Вісли, не фіксувалися також у міжріччі Сяну і Дністра границі центральноєвропейських культур. Отже, потрібно було шукати їх східніше – вже в самому басейні верхнього або середнього Дністра.

Дослідження цієї проблематики розпочато в 2006 р. на прикарпатській частині басейну верхнього Дністра в міжріччі Свічі та Лімниці. Ці терени у вигляді розлогих височин Подільського Опілля, із широкими улоговинами, як Галицько-Букачівська, значно відрізняються за фізіографічними особливостями від досліджуваних раніше теренів і є мовби відділеними від них своєрідним каньйоном Дністровської артерії, відомим під назвою “Журавнівський прохід”.

Під час польових досліджень, окрім верифікації вже відомих археологічних пам'яток, вдалося відкрити велику кількість нових із різних епох, серед яких кількасот курганів. Виявилось, що деякі з цих пам'яток це рештки поселень середньоевропейської культури лійчастого посуду з IV тис. до н.е., розташованих найдалі у східному напрямку від території її основного поширення, одночасно залишаючись у близькому сусідстві з трипільською культурою, яка репрезентує вже інше культурне коло, пов'язане із Південно-Східною Європою.

Археологічні дослідження показали, що цей терен був перманентно заселений людиною від початків відтворюючого господарства в цій частині Європи, тобто принаймні від середини VI тис. до н. е. Сюди також проникали давніші спільноти мисливців і збирачів у палеолітичну добу та період мезоліту. При цьому використовувалися всі зони ландшафту – нижчі та вищі тераси Дністра і його приток, денудаційні підвищення пагорбів. Їх вибір, а навіть перевага для заселення і ведення господарства людськими спільнотами, що репрезентували виділені археологами культури, залежав перш за все від способу здобування ними головних джерел існування, тобто від виду землеробської чи тваринницької продукції, яка домінувала в цих культурах. Це мало вирішальний вплив на ступінь і територіальні межі антропогенного тиску на локальне природне середовище та подальші його зміни. Такі явища треба брати до уваги особливо щодо вище розташованих зон ландшафту в IV і III тис. до н. е. у зв'язку з підсічно-вогневим способом обробки землі носіями культури лійчастого посуду.

Використання такого способу на високих терасах і пагорбах впродовж довшого періоду часу призвело до значного обезліснення цієї зони ландшафту. Підтверджують це численні кургани, значну частину яких насипали пастуші племена культури шнурової кераміки в першій половині III тис. до н. е., безпосередньо після припинення існування поселень культури лійчастого посуду.

Як виявилось, до винятково сприятливої зони для заселення і ведення господарства впродовж усіх епох належала висока ліва надзаплавна тераса Дністра біля впадіння до нього Свіржа, на відтинку від Букачівців до Нового Мартинова, особливо поблизу Тенетник. Її заселяли люди різних епох і культур, зокрема й енеолітичної трипільської культури, на винятково вигідних для захисту місцях, розділених ярами й урвищами. Тут теж виявлено матеріали археологічних культур доби бронзи та раннього заліза, римського часу, а також спостерігається велика концентрація пам'яток із різних фаз раннього Середньовіччя та сліди укріплень з цього і пізнішого періодів, які,

можливо, були продовженням оборонної системи на найвищій правій терасі Дністра в Которинах, у районі Журавнівського проходу цієї ріки, який міг бути своєрідною брамою до широкої і доволі відкритої в південно-східному напрямку Галицько-Букачівської улоговини.

Існування цього найменшого звуження долини Дністра могло впливати на формування тут рубежів окремих археологічних культур, наприклад у IV тис. до н. е., тобто в період культури лійчастого посуду та трипільської. Границя між ними, якщо йдеться про наддністрянські терени, проходила за всіма даними власне в районі Букачівської улоговини біля краю Журавнівського проходу.

Цей проєкт був інтердисциплінарним і став своєрідним продовженням досліджень, які проводили в міжріччі Сяну та Дністра, але тепер вже на східніших теренах Верхньої Наддністрянщини. Водночас проєкт був міжнародним, бо в ньому брали участь археологи Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України й Жешівського університету, палеоботаніки з Інституту ботаніки Ягеллонського університету у Кракові, Університету ім. Адама Міцкевича у Познані, кафедри ботаніки Національного університету ім. І. Франка у Львові, геоморфологи з Вищої шко-

Українські та польські археологи в Музеї археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Зліва на право: О. Ситник, В. Пастеркевіч, П. Дембец, Я. Махнік, С. Чопек, А. Пелісяк, Д. Павлів, В. Петезирич

ли інформатики й управління в Жешові та кафедри геоморфології і палеогеографії Національного університету ім. І. Франка у Львові.

Повні результати цих комплексних інтердисциплінарних польових робіт, лабораторних і кабінетних опрацювань будуть опубліковані в монографічному виданні Праць Комісії праісторії Карпат. Книга вийде в першому півріччі 2014 р. коштом Польської академії знань та за фінансової підтримки Інституту археології Жешівського університету.

Наступним етапом співпраці археологів інституту та їх партнерів із Польщі стане підготовка великого дослідження, присвяченого результатам розкопок, поверхневих обстежень та лабораторних опрацювань комплексу різночасових археологічних пам'яток поблизу с. Биків на Дрогобиччині, яку підсумує видання колективної монографії в 2015 р.

Я. Махнік, Д. Павлів, В. Петегирич

Віднайдення катедри короля Данила в Холмі

Минулого року реалізовано першу стадію українсько-польського наукового проекту під назвою: “Пошук, ідентифікація і наукове вивчення найстарішого храму Пресвятої Богородиці, побудованого в Холмі королем Данилом Галицьким”. Він розрахований на п'ять років. У ньому беруть участь: Інститут археології та етнології Польської академії наук (ПАН), Національний інститут спадщини Міністерства культури Польщі, Інститут археології та Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Національний університет “Львівська політехніка” (кафедра Реставрації і реконструкції архітектурних комплексів (РРАК)). Проект реалізується за фінансової підтримки Благодійного фонду Петра Порошенка, Національного інституту спадщини Міністерства культури Польщі, Національного університету “Львівська політехніка”, інших організацій та приватних осіб.

Польсько-українська група науковців¹ розпочала роботи у квітні минулого року. Завданням першого сезону досліджень було

¹ Наукові керівники проекту: директор Інституту археології та етнології ПАН, д-р габ., проф. А. Буко та завідувач кафедри РРАК Інституту архітектури НУ “Львівська політехніка”, проф. М. Бевз. До складу групи увійшли: Б. Боровська-Стругінська, С. Голуб, Л. Газда, Р. Добровольські, М. Домбровська, Д. Домбровські, А. Закосьцельна, Н. Єндрущак, Т. Родзінська-Хоронжи (від Польщі) та В. Бевз, Л. Войтович, В. Гупало, Г. Івакін, І. Ільчишин, А. Котлярчук, Ю. Лукомський, О. Мінейко, В. Петрик, В. Слободян (від України).

виявити археологічними методами залишки церкви Пресвятої Богородиці XIII ст.

Як відомо з літопису, князь Данило Романович спорудив у заснованому стольному городі Холмі чотири церкви: Св. Івана Золотоустого, Пресвятої Богородиці, Св. Кузьми і Дем'яна, а також Святої Трійці. Жодна з них не збереглася на поверхні землі. Церква Пресвятої Богородиці згадана в "Літописі Руському" під 1253 р. Вона згоріла під час пожежі міста 1256 р. і знову була відбудована 1260 р. Близько травня 1264 р. (750 років тому) в ній поховали короля Данила, а пізніше його синів Шварна (близько 1269), Романа та правнука Михайла Юрієвича (1287/1288). Відомо також, що це була єпископська церква, тобто катедра або собор.

З подальшої будівельної історії храму маємо згадки про перебудову на початку XVI ст. за єпископа Філарета, перебудову і розбудову після пожежі 1638 р. стараннями єпископа Методія Терлецького, а також відбудови та добудови в першій половині XVIII ст. за єпископів Йосифа Левицького та Феліціана Володкевича, після чого старі стіни почали завальоватися. Тоді катедру розібрали і на її місці архітектор Томаш Ризлер спорудив цілком нову за проектом Павла Фонтани, яку завершив 1756 р.

Зараз це парафіальний костел Різдва Пресвятої Діви Марії, що розташовується на т. зв. Холмській гірці. Споруда має пізньобароковий вистрій, зведена у формі латинського хреста, тринавна базиліка з трансептом. Загальні розміри її у плані – 44×25 м.

До початку та у процесі археологічних розкопок проведено кілька науково-практичних семінарів за участю польських та українських істориків, мистецтвознавців, археологів, архітекторів, реставраторів, геофізиків, де були висунуті робочі гіпотези про місце розташування, планувальну структуру, особливості архітектури собору. Перед розкопками застосовано низку неінвазійних методів досліджень, зокрема георадарне сканування, радіостезію, пробні свердління, що дозволило скоротити шлях пошуку залишків давньої будівлі.

У всіх вісьмох, невеликих за площею, по суті розвідкових розкопках, проведених першого сезону в інтер'єрі базиліки та її криптах, було виявлено вцілілі частини літописного собору, які збереглися у вигляді фундаментів та частково наземних стін. Разом із тим вдалося простежити різноманітні пласти культурного шару, нерухомі та рухомі археологічні об'єкти, численні поховання і знахідки.

Як і передбачалося з аналізу письмових джерел, пам'ятка виявилася складною, з багатьма пізнішими нашаруваннями, оскільки неодноразово перебудовувалася і практично безперервно функціонувала

впродовж п'яти століть. Натомість спорудження цілком нової святині на її місці в середині XVIII ст. надійно законсервувало рештки цієї пам'ятки і перетворило її в т. зв. закритий археологічний комплекс.

Зафіксовані фрагменти мурів і підмурків об'єкту середини XIII ст. дають підставу поки гіпотетично промалювати західну частину плану тринавної чотири- або шестистовпної хрестово-банної церкви, характерної для візантійсько-київської традиції. Ширина собору на рівні цоколя – 14,0 м, а довжина – не менше 22,4 м.

Літописний собор був зведений із брускової цегли у венедській системі мурування, що відповідає західно-романській традиції та узгоджується з періодом XIII ст. в архітектурі Європи. Конструктивні і технологічні особливості влаштування підмурків із каменю та цегли частково на глині, а частково на міцній вапняній заправі, теж відповідають пам'яткам середини XIII ст. Однак виглядає, що на території Галицько-Волинської держави це був один із перших випадків застосування такої передової на той час техніки будівництва. Разом із тим, як і в усій архітектурі західно-руських земель, наша пам'ятка традиційно поєднувала візантійсько-київську архітектурну форму і західно-романські техніку й технологію будівництва.

Окремі рухомі археологічні знахідки, як різнобарвні полив'яні керамічні плитки з долівки, олов'яні деталі та фрагменти кольорових скелець від вітражів, золотиста смальта з настінної мозаїки, доповнюють наші уявлення про пишну оздобу головної святині короля Данила в Холмі.

За незначними ділянками з розкопів, де зберігся не порушеним культурний шар XIII ст. на глибині 1,7-1,8 м відносно підлоги теперішньої базиліки, можна припускати, що собор будували на необжитому раніше місці. В одному з найнижчих горизонтів культурного шару простежуються сліди пожежі, правдоподібно 1256 р., згаданої в літописі. Культурний шар значно порушений внаслідок тривалої традиції здійснення поховань впродовж XIII – початку XVIII ст.

Відкрито 38 поховань, які належали до внутрішньо-церковного некрополя. Дев'ять із них ототожнено з княжою добою і датовано другою половиною XIII – початком XIV ст. Ці останки залягали найглибше – 2,0-2,3 м від рівня сучасної поверхні, але глибина могил була незначною і не перевищувала 60 см. Усі поховання здійснено в могильних ямах, які влаштовано вздовж стін храму, що для внутрішньо-церковного цвинтаря рідкісне явище. Більшість небіжчиків поховано без супровідних речей у дерев'яних домовинах. Лише одного покійника опустили у могилу в савані; з аксесуарів у нього збереглась

залізна пряжка від пояса. Ритуал загортання у саван, добре відомий з літописних свідчень, практикувався як вияв найбільшого смирення, особливо серед духовенства. Положення тіла небіжчиків відповідало християнським канонам. При цьому відзначено різну орієнтацію за сторонами світу. Шість поховань скеровані головою на захід, щоби в момент Воскресіння з мертвих їх обличчя були звернені у бік Єрусалима; одне поховання орієнтоване головою на схід, що символізувало загальний напрямок на дорогу у вічність (Єрусалим). Два поховання орієнтовано на південь, що було тотожно напрямку на схід. Однак матеріали пізніших у часі поховань дозволяють стверджувати, що в такий спосіб укладали осіб, що провадили праведний спосіб життя.

Увагу привертає особливий тип поховань, що здійснювались у нішах, вирізаних у стінах храму, – т. зв. аркосоліях, де мав би бути гробівець. Однак відкрита частина аркосолії та останки були знищені ще в нову добу пізнішими похованнями.

Узагальнюючи дослідження найдавніших поховань вже сьогодні (не зважаючи на обмеженість джерельної бази), є підстави стверджувати, що при здійсненні поховань другої половини XIII – початку XIV ст. взірцем для похоронного ритуалу світських осіб, похованих у церкві Богородиці в Холмі, і які, безперечно, належали до найвищих соціальних верств, слугував чернечий стереотип поховання, де головний акцент робився тезі спокути. Для спільноти, що проживала при королівсько-князівському дворі, притаманною була й певна уніфікація похоронного ритуалу, яка ґрунтувалася на давньо-християнських уявленнях про потойбічний світ.

Археологічно-архітектурні дослідження проводилися в діючій святині, що вносило певну специфіку в роботу експедиції і суттєво обмежувало археологів у часі, та все-ж основні завдання першого сезону вдалося виконати².

Вивчення нововиявленої катедри короля Данила в Холмі лише розпочалося. Сподіваємося, вони продовжуватимуться й надалі. Є також надія, що виявлені яскраві свідки славетного короля Данила – видатної історичної постаті загальноєвропейського масштабу – будуть описані не лише на папері, але й відзначовані або представлені в автентичному вигляді на місці його вимріяної й випещеної столиці.

В. Гупало, Ю. Лукомський

---

² З цього приводу висловлюємо вдячність усій римо-католицькій Маріацькій парафії в Холмі та особливо ксьондзу пробошові Т. Кондзіолці за можливість реалізації проекту.

ВІДДІЛ ІСТОРІЇ СЕРЕДНІХ ВІКІВ

На виконання планової теми “Історико-культурна спадщина України: цивілізаційні особливості” опрацьовано комплекс проблем історії Галицько-Волинської держави XIII–XIV ст., пізнього українського Середньовіччя XV–XVI ст. та Нової доби – XVII–XVIII ст. через поодинокі аспекти історичного процесу, факти, персоналії, об’єкти історично-культурної спадщини та вияви культурних взаємозв’язків.

Центральною позицією відділу за звітний рік для першого періоду стала біографія короля Данила Романовича (1201–1264), що її підготували В. Александрович та Л. Войтович. У ній з використанням нових джерел та критичним переосмисленням багатьох відданих відомих джерельних переказів порушено немало нових істотних проблем історії епохи, завдяки чому відкрито значно глибші перспективи її дослідження. Особу та діяльність короля вперше так широко показано як окреме явище традиції не тільки української, а й східноєвропейської. З конкретних проблем історії епохи розглянуто також нові матеріали до дискусії про найдавніших київських князів Рюрика, Олега та походження династії Рюриковичів, питання про початки Перемишльського єпископства, римську політику князя Данила Романовича в 30-х роках XIII ст., “архієпископа” Петра – учасника Ліонського церковного собору 1245 р., стосунки Галицько-Волинської держави з німецькими землями та Литвою, окремі дискусійні аспекти історії Галицько-Волинської держави першої половини XIII ст. у контексті монографії петербурзького історика Олександра Майорова про її засновника, князя Романа Мстиславовича та його родину, нові матеріали до біографії князя Лева Даниловича й інших молодших представників династії, які скромніше відображені в історії, – князів Романа Даниловича, Василька Романовича, Мстислава Даниловича, а також монети Галицько-Волинської держави.

Вперше в історії дослідження мистецької спадщини західноукраїнських земель згруповано й коротко проаналізовано конкретні зразки ікон львівської школи кінця XIV–XV ст., своєрідні варіанти пізньосередньовічної та нової української релігійної

іконографії – намісні ікони Спаса та Богородиці на престолах і чималий комплекс унікальних для східнохристиянської мистецької практики ікон святих зі скороченим історичним циклом у складі двох сюжетів, вивчено окремі аспекти малярської історії Волині пізнього Середньовіччя та Нового часу. Опубліковано вартісні документальні причинки до історії маловідомих регіональних осередків українського малярства XVII–XVIII ст. (Кам'янець-Подільський, Яворів), обширний комплекс відомостей про чинних насамперед на Львівщині, але також на території сучасної Польщі українських малярів польського короля Яна III Собеського. Розглянуто окремі правові аспекти історії приєднаних до Польщі земель “галицької спадщини” в XV ст. та еволюцію озброєння, організації, бойових можливостей козацької піхоти на тлі європейської лінійної піхоти кінця XV – середини XVII ст. Проаналізовано також львівські міфи часу і простору, ментальні стереотипи в літературній спадщині львівського Успенського братства, повсякденне життя та етнокультурні стереотипи львів'ян XVII ст., віднайдено і впроваджено до наукового вжитку нове важливе джерело до історії львівського Успенського братства 1770-х років – прикінцевого періоду його існування.

Видано сьомий випуск збірника наукових статей “Княжа доба: історія і культура” (відп. ред. В. Александрович, 328 с.).

Упродовж року працівники відділу виголосили 40 доповідей на всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях, зокрема у Бидгощі, Варшаві, Москві, Холмі (Л. Войтович), Перемишлі (В. Александрович).

ПУБЛІКАЦІЇ

Александрович В. С.

Волинський іконопис XVI–XVIII ст. // Музей волинської ікони: книга-альбом. – Київ, 2012. – С. 43–51.

Волинські ікони доби Великого Князівства Литовського // КАЛОΦΩΝΙΑ. Науковий збірник з історії церковної монодії та іконографії. – Львів, 2012. – Ч. 6. – С. 21–36.

Найдавніші ікони Богородиці Перемишльської єпархії // Церковний календар 2013. Видання Перемисько-Новосанцівської єпархії. – [Сянок, 2012]. – С. 135–146.

“Розп’яття” другої половини XVI століття Успенського собору у Володимирі // Володимир-Волинська єпархія на рубежі тисячоліть. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (5 травня 2012 р., м. Володимир-Волинський, Зимно). – Володимир-Волинський; Зимно, 2012. – С. 147–160.

Українські малярі польського короля Яна III Собеського // Хроніка-2000. – Київ, 2012. – Вип. 2(92). – С. 17–148.

Король Данило Романович. – Біла Церква, 2013. – 240 с. – (Серія: Славенні постаті Середньовіччя. – Вип. 3) [співавт. Л. Войтович].

“Arbor humana vitae” “інвенції” Миколая Криштофа Радзивіла – унікальний графічний аркуш Теодора Галле у збірці Інституту дослідження бібліотечних музейних ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника // Мистецька культура: історія, теорія, методологія. Тези доповідей Міжнародної наукової конференції (Львів, 29 листопада 2013). – Львів, 2013. – С. 25–27.

Відкриття середньовічних ікон Волині: підсумок насамперед останнього двадцятиліття // Волинська ікона: дослідження та реставрація: наук. зб. – Луцьк, 2013. – Вип. 20: Матеріали XX Міжнародної наукової конференції, м. Луцьк, 27–28 серпня 2013 року. – С. 36–50.

Волинські ікони Спаса у славі // Історія та сучасність Православ’я на Волині: матеріали IV науково-практичної конференції (Луцьк, 12–14 листопада 2013 р.). – Луцьк, 2013. – С. 10–20.

Пам’ятки України: історія та культура. – 2013 [статті: “Кирилівська фреска «Богородиця у молінні перед Христом»”. – № 2. – С. 42–49; “Найдавніші львівські ікони кінця XIV–XV століть”. – № 8. – С. 2–9; “...З нього розгортати перед світом хоч дрібну частину цінностей української культури”. – № 12. – С. 2–13; “Перша експозиція Національного музею у Львові”. – № 12. – С. 24–39].

Інвентарь вещей и товаров греческого купца Николая из Бухареста, привезенных во Львов “ex Moschouia” в 1595 году // Памятники культуры: Новые открытия: ежегодник 2005. – Москва, 2013. – С. 434–438.

Дубенська храмова ікона пророка Іллі // Острозька давнина: наук. зб. – Остріг, 2013. – Вип. 2. – С. 123–136.

Судовий процес в уряді міста Грубешева у 1642 році між яворівськими міщанами малярем Федором та Войцехом бляхівником за

малярського учня Матіаса // *Історія релігій в Україні. Науковий щорічник* 2013. – Львів, 2013. – Кн. 1. – С. 148–158.

Українські ікони святих зі скороченим історичним циклом (недооцінений аспект традиції княжої доби у мистецтві пізнього Середньовіччя та Нового часу) // *Збірник матеріалів Міжнародної конференції “Християнська сакральна традиція: історія і сьогодення”* 6–7 грудня 2013 р., м. Львів. – Львів, 2013. – С. 15–31.

Українські пізньосередньовічні намісні ікони Спаса та Богородиці на престолі // *Збірник матеріалів VI Міжнародної конференції “Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво”*, (м. Львів, 22 листопада 2013 р.). – Львів, 2013. – С. 218–231.

Ухвала кам'янецького міського уряду від 21 травня 1734 року в процесі між братством церкви святого Миколая та малярем Іваном Камінським про малювання ікон // *Український археографічний щорічник. Нова серія*. – Київ, 2013. – Т. 18. – С. 790–794.

Spuścizna średniowiecznego malarstwa ukraińskiego szkoły przemyskiej jako niewykorzystane źródło dla współczesnego malarstwa ikonowego // *Sztuka sakralna pogranicza. Materiały z konferencji naukowej I Międzynarodowego Festiwalu Sztuki Sakralnej Pogranicza Przemyśl 26–28.08.2011 / [red. Zofia Bator, Markijan Filewicz]*. – Przemyśl, 2013. – Т. 1. – С. 209–221.

[Відп. ред.]: *Княжа доба: історія і культура*. – Львів, 2013. – Вип. 7. – 328 с.

[Рец.]: Не зовсім звичайна монографія “незвичайного князя” [на кн.]: Майоров О. Галицько-волинський князь Роман Мстиславич. Володар, воїн, дипломат: у 2 т. – Біла Церква, 2011. – Т. 1–2 // *Княжа доба: історія і культура*. – Львів, 2013. – Вип. 7. – С. 295–313.

Войтович Л. В.

Входження Закарпаття до Галицько-Волинської держави за князя Лева Даниловича // *Дрогобицький красназничий збірник*. – Дрогобицьк, 2012. – Вип. 16. – С. 48–61.

Галицько-волинські зв'язки з німецькими землями: спроба реконструкції // *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. – Львів, 2012. – Т. 264. – С. 95–128.

Енциклопедія історії України. – Київ, 2012. – Т. 9 [статті: “Рогатинець Іван Кузьмич”. – С. 249; “Сапіги”. – С. 453–454;

“Священна Римська імперія германської нації”. – С. 489–491; “Сенявські”. – С. 534–535; “Середні віки”. – С. 542–544].

Козацька піхота: озброєння, організація, бойові можливості на тлі європейської лінійної піхоти кінця XV – середини XVII ст. // Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи: зб. наук. праць. – Кам’янець-Подільський, 2012. – Вип. 3. – С. 64–79.

Між верхнім Дністром і Карпатами: домен галицьких князів у XII–XIII ст. // Фортеця. Збірник заповідника “Тустань”. – Львів, 2012. – Кн. 2. – С. 148–157.

Мстислав Данилович: загадковий волинський князь // Студії і матеріали з історії Волині 2012. – Кременець, 2012. – С. 31–47.

Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія. – Київ; Львів; Тернопіль, 2012. – Т. 1 [статті: “Анна Ярославна”. – С. 180–181; “Анти”. – С. 181–182; “Аскольд”. – С. 343–344].

Рання історія міста Миколаєва над Дністром (1570–1772) // Кризь століття. Студії на пошану Миколи Крикуна з нагоди 80-річчя. – Львів, 2012. – С. 323–346. – (Українознавча наукова бібліотека НТШ, ч. 33).

Король Данило Романович. – Біла Церква, 2013. – 240 с. (Серія: Славетні постаті Середньовіччя. – Вип. 3) [співавт. В. Александрович].

Відносини галицько-волинських князів з Литвою // Княжа доба: історія і культура. – Львів, 2013. – Вип. 7. – С. 147–166.

Князі Роман Данилович і Василько Романович – протопласта князів Острозьких // Острозька давнина. – Остріг, 2013. – Вип. 2. – С. 11–25.

Лев Данилович: “князь думен и хоробор на рати” чи “безчесний князь”? // Україна в Центрально-Східній Європі. – Київ, 2013. – Вип. 12–13. – С. 149–190.

Неиспользованные возможности западных источников по генеалогии Рюриковичей и биографии Льва Даниловича // Вспомогательные исторические дисциплины в современном научном знании. Материалы XXV Международной научной конференции. – Москва, 2013. – Ч. 2. – С. 246–251.

Олег Віщій: історіографічні легенди та реалії // Наукові праці Кам’янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Історичні науки. – Кам’янець-Подільський, 2013. – Т. 23: На пошану проф. С. А. Копилова. – С. 91–123.

Повертаючись до хорватів Костянтина Багрянородного // *Нартекс Byzantina Ucrainensis*. – Харьков, 2013. – Т. 2. – С. 71–101.

Походження династії Рюриковичів: нові штрихи до старих суперечок // *Вісник Львівського університету. Серія історична*. – Львів, 2013. – Вип. 48. – С. 3–35.

Рюрик и происхождение династии Рюриковичей: новые дополнения к старым спорам // *Русин. Международный исторический журнал*. – Кишинев, 2013. – № 1(31). – С. 6–41, 168–193.

Угорська політика галицьких князів часів Данила Романовича і Лева Даниловича (1205–1301) // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / [гол. редкол. М. Литвин]. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 83–100.

Foreign policy of Galician and Volynian lands principalities in the second half of the 11th – 12th c., the round table discussion with prof. Marta Font and prof. Leontiy Voitovych // *Colloquia Russica*. – Kraków, 2012. – Series 1, vol. 2. – P. 253–258.

King Daniel Romanovych: Last years of life (1253–1264) // *Ibidem*. – P. 243–250.

[Рец.]: Петров М. Б. Місто Кам'янець-Подільський в 30-х роках XV–XVIII століть: проблеми соціально-економічного, демографічного, етнічного та історико-топографічного розвитку. Міське і замкове управління. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2012. – 480 с. // *Український історичний журнал*. – 2012. – № 6. – С. 193–199 [співавт. Є. Поляков].

[Рец.]: Филипчук М. Слов'янські поселення VIII–X ст. в Українському Прикарпатті. Львів, 2012. – 312 с + 8 к. // *Rossica Antiqua*. – Санкт-Петербург, 1912. – № 2(6). – С. 189–200.

[Рец.]: Портрет князя Володислава Опольського на повний зріст [на кн.]: Sperka J. Władysław książę opolski, wieluński, kujawski, dobrzyński, pan Rusi, palatyn Węgier i namiestnik Polski (1326/1330 – 6 lub 18 maja 1401). – Kraków, 2013. – 508 s. // *Княжа доба: історія і культура*. – Львів, 2013. – Вип. 7. – С. 314–319.

[Рец.]: Горін С. Монастирі Луцько-Острозької єпархії кінця XV – середини XVII ст.: функціонування і місце у волинському соціумі. – Київ: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2012. – 560 с. // *Гілея. Науковий вісник Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. – Київ, 2013. – Вип. 72. – № 5. – С. 934–939.

Зазуляк Ю. П.

Кара, милість і колективна відповідальність у старостинському правосудді Руського воєводства XV ст. // *Theatrum Humanae Vitae*. Студії на пошану Наталії Яковенко. – Київ, 2012. – С. 178–188.

“Руське право” в Галичині XV століття: критичний огляд джерел та історіографії // *Крізь століття*. Студії на пошану Миколи Крикуна з нагоди його 80-річчя. – Львів, 2012. – С. 63–78.

Кримінальне судочинство та міжстанові відносини в руському воєводстві XV століття // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 114–128.

Паславський І. В.

До питання про початки єпископства в Перемишлі // *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. – Львів, 2013. – Т. 264: Праці Історично-філософської секції. – С. 129–137.

Київський православний митрополит Йоасаф Кроковський: церковний діяч, патріот, філософ // *Апологет*. Богословський збірник Львівської Духовної Академії УПЦ КП. – Львів, 2013. – № 1–4. – С. 168–172.

Невідомий документ про становище Львівського Успенського братства в 70-х роках XVIII століття // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 164–170.

Римська політика князя Данила Романовича в 30-х роках XIII століття // *Княжа доба: історія і культура*. – Львів, 2013. – Вип. 7. – С. 167–173.

Галицький єпископ Петро – ставленик і дипломат Данила Романовича // *Український історичний журнал*. – 2013. – № 5. – С. 76–88.

**УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ,
СЕМІНАРАХ, ФОРУМАХ****Александрович В. С.**

Судовий процес в уряді міста Грубешева у 1642 році між яворівськими міщанами малярем Федором та Войцехом бляхівником за малярського учня Матіаса // XXIII Міжнародна конференція “Історія релігій в Україні” (Львів, 13–16 травня 2013 р.).

Відкриття середньовічних ікон Волині: підсумок насамперед останнього двадцятиліття // XX Міжнародна наукова конференція “Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації” (Луцьк, 27–28 серпня 2013 р.).

“Надвірний маляр”. Замовники-можновладці та виконавці у мистецькій практиці західноукраїнських земель XVII століття // Міжнародна наукова конференція “Ранньомодерна людина: простір–влада–право XVI–XVIII ст.” (Київ, 12–13 вересня 2013 р.).

Доробок майстрів волинського малярства XVI ст.: підсумки відкриття і дослідження // Кременецькі читання з історії Волині (Кременець, 26–27 вересня 2013 р.).

Культура Галицько-Волинського князівства // Міжнародна наукова конференція “Між Константинополем, Києвом, Москвою, Сочавою та Римом: Галицька митрополія в 1303–1808 роках (греко-візантійська спадщина, киевохристиянська традиція та західні латинські впливи)” (Львів; Галич, 4–6 жовтня 2013 р.).

Malarstwa przemyskiego dzieje najstarsze // Наукова конференція II Міжнародного фестивалю сакрального мистецтва пограниччя (Перемишль, 11–13 жовтня 2013 р.).

Українська релігійна культура Перемильщини й Холмщини: домодерний період // Міжнародна наукова конференція “Польща і східні католики: історія та культура” (Перемишль, 19–20 жовтня 2013 р.).

Волинські ікони Спаса у славі // Науково-практична конференція “Історія та сучасність православ'я на Волині” (Луцьк, 13–14 листопада 2013 р.).

Українські пізньосередньовічні намісні ікони Спаса та Богородиці на престолах // VI Міжнародна наукова конференція “Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво” (Львів, 22 листопада 2013 р.).

“Arbor humana vitae” “інвенції” Миколая Криштофа Радзивіла – унікальний графічний аркуш Теодора Галле у збірці Інституту дослідження бібліотечних музейних ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника // Міжнародна наукова конференція “Мистецька культура: історія, теорія, методологія” (Львів, 27 листопада 2013 р.).

Українські ікони святих зі скороченим історичним циклом: недооцінений аспект традиції княжої доби у мистецтві пізнього Середньовіччя та Нового часу // Міжнародна конференція

“Християнська сакральна традиція: історія і сьогодення” (Львів, 6–7 грудня 2013 р.).

Малярська спадщина “п’ятницької” майстерні // Наукові читання пам’яті Володимира Вуйцика “Історія і культура західноукраїнського регіону 2013” (Львів, 18 грудня 2013 р.).

Войтович Л. В.

Анжуйська династія в боротьбі за спадщину Романовичів // IV Міжнародний історико-мистецький форум “Київська Русь – Угорщина – Україна” (с. Святослав Сколівський р-н Львівська обл., 2–3 листопада 2012 р.).

Невикористані можливості джерел до вивчення княжої доби // Міжнародний науковий семінар “Історія української археології: поста-ті, центри та наукові школи” (Винники–Львів, 8–9 листопада 2012 р.).

Ruś w badaniach genealogicznych // Colloquia Russica: III Międzynarodowa Konferencja Naukowa “Ruś w epoce najazdów mongolskich (1223–1480)” (Warszawa, 15–17 listopada 2012 r.).

Ruś Halicka a Bizancjum w XI–XII w.: dyskusyjne problemy // Międzynarodowe Forum “Badania nad dziejami średniowiecznej Rusi. Perspektywy, osiągnięcia, zadania” (Bydgoszcz, 19 listopada 2012 r.).

Неиспользованные возможности западных источников по генеалогии Рюриковичей и биографии Льва Даниловича // XXV Международная научная конференция “Вспомогательные исторические дисциплины в современном научном знании” (Москва, 31 января – 2 февраля 2013 г.).

Рюрик: реальний образ легендарного вікінга // Звітна наукова конференція Львівського національного університету імені Івана Франка за 2012 р. (Львів, 7–8 лютого 2013 р.).

Угорська політика галицьких князів часів Данила Романовича і Лева Даниловича // Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Гастрономічні вподобання галицької еліти XI–XIV століть // Міжнародний форум “Галицька кухня: славні традиції, велике майбутнє” (Львів, 13–14 березня 2013 р.).

Лідери XIII ст.: Лев Данилович і Пшемисл II Оттокар // XXII Міжнародний славістичний колоковіум (Львів, 16–17 травня 2013 р.).

Невикористані інформаційні можливості писемних джерел для дослідження генеалогії Рюриковичів (на прикладі біографії князя

Лева Даниловича) // Другі українські генеалогічні читання (Київ, 24–26 травня 2013 р.).

Мандруючий привид князя Олега Віщого // Восьмі “Ольжині читання” (Пліснеськ, 24 липня 2013 р.).

Tajemnice dawnego chełmskiego nekropola // Sesja międzynarodowa “Badania interdyscyplinarne świątyni Bogurodzicy w Chełmie” (Chełm, 1 sierpnia 2013 r.).

Кременець, 1253... // Кременецькі читання з історії Волині (Кременець, 26–27 вересня 2013 р.).

Королівство Русі (Галицько-Волинська держава) XIII–XIV століть: конфлікти еліт // Міжнародна наукова конференція “Між Константинополем, Києвом, Москвою, Сочавою та Римом: Галицька митрополія в 1303–1808 роках (греко-візантійська спадщина, киевохристиянська традиція та західні латинські впливи)” (Львів; Галич, 4–6 жовтня 2013 р.).

Зазуляк Ю. П.

До історії львівських заповітів XV ст. (тестамент вірменина Варгіка з 1461 р.) // Мешканці міст Руського воєводства XV–XVIII століть у світлі заповітів. Засідання історичної комісії НТШ (Львів, 24 квітня 2013 р.).

Perfidi Rutheni: З історії етноконфесійних стереотипів у Галицькій Русі XIV–XVI століть // Між Константинополем, Києвом, Москвою, Сочавою та Римом: Галицька митрополія в 1303–1808 роках (греко-візантійська спадщина, киевохристиянська традиція та західні латинські впливи) (Львів; Галич, 4–6 жовтня 2013 р.).

Судочинство волоського права на Перемишльському замку у середині XVI століття (характеристика актового матеріалу та можливості інтерпретації) // Князі волоського права на Перемишльщині та Сяноччині у XVI–XVIII століттях: судочинство і соціальний статус. Засідання історичної комісії НТШ (Львів, 15 жовтня 2013 р.).

Книш Я. Б.

Смерть останніх Романовичів та претенденти на їх спадщину // Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

До питання про денарій Любарта // Любартівські читання (Луцьк, 22 травня 2013 р.).

Мстиславове графіті в церкві св. Пантелеймона у Галичі // Археологія заходу України. X Міжнародна наукова конференція (Львів, 23 травня 2013 р.).

Заснування Галицької митрополії // Галицька митрополія в 1303–1808 рр. (Львів, 4 жовтня 2013 р.).

Євген Петрушевич та Сокальщина // Євген Петрушевич: постання на тлі доби (Львів, 30 жовтня 2013 р.).

Смерть останніх Романовичів і утвердження Юрія-Болеслава Тройденевича // Науковий семінар Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (Львів, 10 грудня 2013 р.).

Паславський І. В.

Які руські князі зверталися до папи Гонорія III за допомогою у справах віри? // Третє наукове читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Дві візії церковної унії на зламі XVI–XVII ст.: проект князя Костянтина Острозького і концепція єпископа Іпатія Потія // XXIII Міжнародна наукова конференція “Історія релігій в Україні” (Львівський музей історії релігії, 20–24 травня 2013 р.).

Староукраїнський переклад астрономічної статті Юрія Дрогобича з Холмського збірника XVI ст. // III Тимченківські наукові читання “Пам’ятки української мови: текст і контекст”. До 140-річчя Наукового товариства ім. Шевченка (Львів, 10 жовтня 2013 р.).

Київський православний митрополит Йосаф Кроковський: церковний діяч, патріот, філософ // V Міжнародна конференція “Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво” (Львівська Духовна Академія УПЦ КП, 22–23 листопада 2013 р.).

Самсін Н. Л.

Архів Ярослава Ісаєвича в контексті історіографічної думки й культури Галичини // Третє наукове читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Пам’яткоохоронна та краєзнавча діяльність Ярослава Ісаєвича // Науковий семінар Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України “Ярослав Дмитрович Ісаєвич та археологія” (Львів, 4 квітня 2013 р.).

Слов’янознавчі зацікавлення Ярослава Ісаєвича // XXII Міжнародний славістичний колоковіум (Львів, 16–17 травня 2013 р.).

Який Юрій карбував монети?

Нещодавно польський нумізмат Борис Пашкевич опублікував статтю, присвячену дослідженню трьох монет*, на аверсі яких бачимо в центрі хрест, обведений колом й оточений легендою із семи знаків: “+ЮРЪЇСВЪ”. Реверс прикрашає фігура з двох ліній, з’єднаних під прямим кутом, що наприкінці роздвоюються. На горизонтальній лінії, приблизно до 2/3 відстані від місця їх з’єднання, відходить коротка поперечка, спрямована до центра, також наприкінці роздвоєна. Автор припустив, що це могла бути тамга, хоча не намагався її ідентифікувати.

Описані монети знайдені у Володимирі-Волинському, в околицях Грубешова, і в Грудку над Гучвою (т. зв. Грудек Надбужни). Тому Б. Пашкевич вирішив, що їх емітента потрібно шукати на території Володимирського, Холмського або Белзького князівств. Свій вибір він зупинив на Юрію Наримунтовичу, який, на його думку, правив у Белзі в 1352–1377 і 1382–1387 рр., а монети карбував під час другого князювання. Роки 1370–1377, як і раніше, дослідник відкинув, адже за такого датування довелося би визнати, що він першим серед Гедиміновичів розпочав карбувати власну монету.

Юрій Наримунтович у 1382–1387 рр. не князував у Белзі. Взимку 1379–1380 він прибув до Новгороду. Науковці немає документальних підтверджень, що він до 1387 р. перебував у галицько-волинських землях. Під час походу королеви Ядвіги в Галичину у 1387 р., коли затягнулася облога Галича, Ягайло надіслав на допомогу свої війська, у складі яких був Юрій Наримунтович. Відзначимо, що цей Гедимінович використовував герб “Погоня”.

На нашу думку, ці монети карбував останній галицько-волинський князь – Юрій-Болеслав Тройденович (1323–1340). У центрі аверсу він помістив хрест св. Юрія, який як геральдичний символ використовував ще його дід король Юрій Львович. Напис навколо означав “Юріїв [денарій]”. Ця назва монети вперше трапляється в українських латиномовних писемних пам’ятках, датованих 1320 р. На реверсі розташований різновид “знаку Рюрикovich”. Їх карбування Юрій-Болеслав Тройденович розпочав незабаром після приходу до влади, найімовірніше в середині 20-х років XIV ст. у столичному Львові.

Я. Книш

* Пашкевич Б. Белзькі монети князя Юрія Наримунтовича / Б. Пашкевич // Львівські нумізматичні записки. – Львів, 2011–2012. – № 8–9. – С. 12–17.

ВІДДІЛ НОВОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

У 2013 р. працівники відділу продовжували досліджувати головні аспекти націєтворчих процесів на західноукраїнських землях у XIX – на початку XX ст. в центрально- та східноєвропейському суспільно-політичному контексті. Зокрема, науковці зосередилися на таких питаннях, як історіографія націєтворчих процесів XIX ст., роль суспільно-культурних, просвітницьких та церковних інституцій у кристалізації національно-політичних орієнтацій українців Галичини, особливості індивідуальної національної самоідентифікації у другій половині XIX – на початку XX ст.

У розвідках Ф. Стебля проаналізовано внесок В. Щурата в дослідження польського руху в Галичині, висвітлено низку маловідомих аспектів галицького шевченкознавства. О. Середа розкрив роль перших поетичних декламацій творів Т. Г. Шевченка та шевченківських “вечерниць” як чинника національно-культурного життя, висвітлив громадсько-політичну діяльність українських народовців у контексті польського Січневого повстання 1863 р. та поширення панславістських ідей у Центрально-Східній Європі в 60-х роках XIX ст. І. Орлевич дослідила внесок русофільських товариств (Ставропігійського інституту, Народного дому, Галицько-руської матиці) в розвиток українського шкільництва, видавничої справи, науково-просвітньої та релігійної сфери у Галичині, а також проблеми етнонаціональної ідентифікації та світоглядних трансформацій в середовищі галицьких русофілів. В. Пашук вивчав організаційні принципи діяльності просвітницьких товариств у Галичині та перші публікації товариства “Просвіта” на соціально-економічну й історичну тематику. П. Шкраб’юк зосередився на національно-просвітницькій діяльності чернечих чинів і згромаджень Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ). Н. Колб розкрила роль греко-католицького парафіяльного духовенства в Галичині як носія і пропагатора двох панівних ідеологем тогочасного українського суспільно-політичного життя – русофільства й українофільства. Н. Кісь розглянув питання еволюції католицької церковної доктрини в умовах поширення соціалістичних ідей, переходу польського та українського національних

рухів у масову фазу. В. Расевич досліджував роль УГКЦ у процесі українського націєтворення в Галичині під час Першої світової війни. Теоретико-концептуальний та методологічний інструментарій досліджень над націєтворчими процесами у XIX–XX ст. збагачено в історико-культурологічних студіях Р. Голика над етнокультурними стереотипами в Галичині та історіографічних розвідках І. Чорновола про застосування концепції фронтиру та регіонального підходу.

Усього науковці відділу опублікували 1 монографію, 30 статей у наукових (серед них 5 – у зарубіжних) виданнях, 9 рецензій, 43 енциклопедичні статті, 33 науково-популярні розвідки. У відділі продовжувалася робота над колективними монографіями “Історія Галичини в кінці XVIII – першій половині XIX століття” та “Від народолюбства до національної демократії. Нарис історії українського народовського руху у Східній Галичині (друга половина XIX – початок XX століття)”.

Працівники відділу виголосили доповіді на представницьких міжнародних наукових форумах, зокрема на III Наукових читаннях імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.; Р. Голик, Н. Колб, І. Орлевич, В. Пашук, О. Серета, Ф. Стеблій, І. Чорновол, П. Шкраб’юк), XXIII Міжнародній науковій конференції “Історія релігій в Україні” (Львів, 21–23 травня 2013 р.; Р. Голик, Н. Колб, І. Орлевич), VIII Міжнародному конгресі українців (Київ, 21–24 жовтня 2013 р.; І. Орлевич, Ф. Стеблій). Деякі співробітники виступили з доповідями на наукових конференціях, що відбулися за кордоном (І. Орлевич, В. Расевич, О. Серета, І. Чорновол).

У рамках діяльності Шашкевичівської комісії відділ продовжував бути основним координаційним осередком міжнародних досліджень з історичного шашкевичезнавства, організувавши та провівши протягом року низку наукових та громадських форумів. 11 липня 2013 р. на науковому семінарі відділу з доповіддю “Австрійська бюрократія та місцеві еліти в Галичині (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)” виступила викладач Університету міста Нью-Йорк Ірина Вушко.

Працівники відділу продовжували брати участь у роботі міжнародних дослідницьких груп та наукових проєктів. О. Серета – в роботі дослідницького проєкту Європейської наукової ради “Узгоджуючи модерність. Історія новочасної політичної думки в Центрально-Східній Європі”, а також був секретарем Українського національного комітету істориків. І. Орлевич – у роботі Міжнародної дослідницької асоціації студій над національними рухами та

громадськими організаціями в Європі (NISE), зокрема 14–16 травня 2013 р. представляла інститут на щорічних зборах NISE в Інституті Гердера (м. Марбург, Німеччина).

Протягом року у відділі відбулися кадрові зміни. Наказом дирекції інституту від 1 липня О. Середу призначено виконувачем обов'язків завідувача відділу. У вересні у відділ переведено наукового співробітника, докторанта інституту Р. Голика.

ПУБЛІКАЦІЇ

Стеблій Ф. І.

Івасюта Михайло Кирилович // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2011. – Т. 11. – С. 160.

Богдан Якимович: бути собою, бути істориком // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2012. – Вип. 21: Scripta manent. Ювілейний збірник на пошану Богдана Якимовича / [гол. редкол. М. Литвин, упоряд.: О. Седляр, Н. Кобрин]. – С. 5–15 [співавт. Т. Лучук].

Енциклопедія історії України. – Київ, 2012. – Т. 9 [статті: “Прокопчиць (Прокопчич) Євстафій”. – С. 28; “Пуласький Казімеж-Фердинанд”. – С. 60; “Пшимленцький Станіслав”. – С. 71; “Раєвський Михайло Федорович”. – С. 123–124; “Ржегорж Франтішек”. – С. 191–192; “Роздольський Роман”. – С. 261; “Русалка Дністровая”. – С. 370–371; “Рустикальні землі”. – С. 387–388; “Руська Бесіда”. – С. 388–389; “Руська Трійця”. – С. 395–396; “Руський Собор”. – С. 401; “Руські Ради в Галичині”. – С. 401; “Свідзінський Михайло”. – С. 474; “Селянська реформа 1848 в Галичині, на Буковині та Закарпатті”. – С. 518; “Син Русі”. – С. 560–561; “Слов'янський з'їзд 1848 у Празі”. – С. 657; “Собор руських учених 1848”. – С. 687; “Союз вільних галичан”. – С. 735; “Союз друзів народу”. – С. 736; “Стадіон-Вартгаузен Франц-Серафін”. – С. 781].

Дні Маркіяна Шашкевича на Львівщині // Краєзнавство. – 2012. – № 4(18). – С. 184.

Карпинець Іван Іванович // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2012. – Т. 12. – С. 388.

Внесок Василя Щурата в ідентифікацію “Інструкції для вчителів руського народу” Каспера Ценглевича // Парадигма: зб. наук. праць. – Львів, 2013. – Вип. 7. – С. 381–382.

Григорій Нудьга – жертва слуг комуністичного режиму. Спо-мин // Там само. – С. 47–52.

Енциклопедія історії України. – Київ, 2013. – Т. 10 [статті: “Терлецький Іполит”. – С. 62–63; “Терлецький Маркіян Антонович”. – С. 63–64; “Терлецький Омелян Антонович”. – С. 64; “Товариство прихильників Слов’янщини”. – С. 111; “Устиянович Микола Леонті-йович”. – С. 255–256; “Францисканська метрика, Францисканський кадастр”. – С. 327; “Центральна Рада Народова”. – С. 458; “Чарторийський Адам-Єжи”. – С. 486–487; “Шафарик Павел-Йозеф”. – С. 598; “Шашкевич Маркіян”. – С. 602; “Шашкевича Маркіяна Інститут-заповідник у Вінніпезі”. – С. 602–603; “Шашкевичіана”. – С. 603; “Язичіє”. – С. 725].

Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича Національної ака-демії наук України в 2012 році. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2013 [статті: “Шашкевичівська академія в столиці України”. – С. 149–150; “Презентація Шашкевичіани Романа Лубківського”. – С. 151–152; “Дні Маркіяна Шашкевича на Львівщині”. – С. 166–167].

Будитель Галичини закликає не спати // Нова неділя. – 2013. – Ч. 11. – Грудень.

[Інтерв’ю Ф. Стебля про його зацікавлення постаттю М. Шаш-кевича]: Дідула В. Що є для Вас Підлисецька гора і серпнева про-ща до Маркіяна // Народне слово (Золочів). – 2013. – 9 серпня (за-писав В. Дідула).

Шашкевичівські урочистості в Новосілках // Літературна Укра-їна. – 2013. – 15 листопада.

Голик Р. Й.

Краєзнавство та етнокультурне життя Самбірщини першої тре-тини ХХ ст. // Краєзнавство. – 2012. – № 4. – С. 5–15.

Львів: міфи часу і простору // Хроніка-2000. – Київ, 2012. – Вип. 3(33). – С. 340–410.

Між Дмовським і Донцовим: читання, інтелектуальні та ідео-логічні течії в Галичині 1920–1930-х рр. // Вісник Львівського уні-верситету. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. – Львів. 2012. – Вип. 7. – С. 65–83.

Народознавчі зошити. – 2012 [статті: “«Сільська душа» й «Місь-кий організм»: уявлення про сільську й міську культуру в Галичині ХІХ–ХХ ст.”. – № 5(107). – С. 863–873; “Міщанин і місто: повсяк-

денне життя та етнокультурні стереотипи львів'ян у XVII ст. (На прикладі Львівського літопису)". – № 6(108). – С. 1010–1018].

Радянська влада та український визвольний рух у Галичині в контексті ідеологічних стереотипів // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2012. – Вип. 22: Українська повстанська армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи / [гол. редкол. М. Литвин, упоряд. і наук. ред.: М. Романюк, О. Стасюк]. – С. 191–208.

Голос душі: українські молитовники й стереотипи релігійної культури в Галичині // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / [гол. редкол. М. Литвин]. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 34–43.

Ментальні стереотипи у творах Львівського братства // Львівська медієвістика. – Львів, 2013. – Вип. 4: ΠΡΟΣΦΩΝΜΑ: текст і контекст. – С. 75–85.

Чудотворці, літературознавці й зачаровані душі: стереотип дивовижного у релігійній, науковій та художній уяві // Парадигма: зб. наук. праць. – Львів, 2013. – Вип. 7. – С. 181–196.

Кісь Н. Д.

Ставлення Католицьких Церков до поширення соціалістичних ідей в Галичині на початку XX століття: еволюція соціальної доктрини Церкви // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 301–309.

Українська Церква [Електронний ресурс] // Zaxid.net. – 2012. – 20 грудня. – Режим доступу: http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?ukrayinska_tserkva&objectId=1273785

Колб Н. М.

Парламентська діяльність греко-католицького парафіяльного духовенства Галичини в 90-х роках XIX ст. // Історія релігій в Україні: науковий щорічник. – Львів, 2013. – Кн. 1: Історія. – С. 290–304.

Суспільно-політична діяльність греко-католицького парафіяльного духовенства в Галичині у 90-х роках XIX ст. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 283–300.

Орлевич І. В.

“Народний дім” у Львові: заснування, етапи діяльності, роль у національній ідентифікації галицьких українців // Київська старовина. – 2012. – № 1. – С. 35–54.

Галицькі священники у науковому і громадському житті Галичини ХІХ ст. (на прикладі отця Василя Ільницького) // Історія релігій в Україні: науковий щорічник. – Львів, 2013. – Кн. 1: Історія. – С. 739–759.

Повернення Ставропігійського музею до Львова в контексті протистояння русофілів та українофілів // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 389–401.

Символика русофильских обществ Галиции ХІХ–ХХ вв. // Вспомогательные исторические дисциплины в современном научном знании: в 2 ч. / [редкол.: Ю. Шустова (отв. ред.) и др.]. – Москва: РГГУ, 2013. – Ч. 2. – С. 456–459.

Powstanie styczniowe w ujęciu galicyjskich historyków rusofilów // Galičja a powstanie styczniowe / [pod. red.: M. Hozzowskiej, A. Kawalec, L. Zaszkiłniaka]. – Warszawa; Rzeszów, 2013. – S. 457–467.

Шараневич Ісидор // Енциклопедія історії України. – Київ, 2013. – Т. 10. – С. 595.

Пашук В. С.

Товариство “Просвіта”: перші видання на соціально-економічну тематику. 1869–1874 рр. // Народознавчі зошити. – 2012. – № 6. – С. 1171–1186.

Філія Товариства “Просвіта” в Тернополі. Заснування, перші кроки діяльності // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Тернопіль і Тернопілля в історії та культурі України і світу (від найдавніших часів до сьогодні)” / [ред. І. Зуляк]: у 2 ч. – Тернопіль: В-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – Ч. 2. – С. 163–167.

Історичні відомості в перших виданнях “Просвіти” // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 202–215.

Товариство приятелів Русі // Енциклопедія історії України. – Київ, 2013. – Т. 10. – С. 111.

Расевич В. В.

Греко-католицьке духовенство: політичні, культурні й соціальні виміри // Велика війна 1914–1918 рр. і Україна: у 2 кн. / [упоряд. О. Реєнт; голова редкол. В. Смолій]. – Київ: Кліо, 2013. – Кн. 1: Історичні нариси. – С. 604–621 [співавт. А. Заярнюк].

Політика ідентичності і пам'яті в Україні // Пам'ять і питання ідентичності / [за ред.: Т. Горбовського, П. Косєвського]. – Варшава, 2013. – С. 35–38, 105.

Polityka tożsamości i pamięci na Ukrainie // Pamięć i pytania o tożsamość / [pod red. T. Horbowskiego, P. Kosiewskiego]. – Warszawa, 2013. – S. 36–39, 112.

Rückkehr nach Europa // Österreichisch-ukrainische Begegnungen. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2013. – С. 147–157.

Галичина – найбільш українська Україна [Електронний ресурс] // Zaxid.net. – 2013. – 11 березня. – Режим доступу: http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?galichina_naybilsh_ukrayinska_ukrayina_chastina_tretya&objectId=1279952.

Історичні підвалини державності Галичини [Електронний ресурс] // Zaxid.net. – 2013. – 21 лютого. – Режим доступу: http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?istorichni_pidvalini_derzhavnosti_galichini_chastina_druga&objectId=1278527

Середа О. В.

Енциклопедія історії України. – Київ, 2013. – Т. 10 [статті: “Тисовський Олександр”. – С. 86; “Товариство історичне у Львові”. – С. 109].

Перші публічні декламації поезій Тараса Шевченка та шевченківські “вечерниці” у Галичині // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 18–33.

ІІ наукові читання імені академіка Я. Ісаєвича // Український історичний журнал. – 2013. – № 4. – С. 223–225 [співавт. М. Литвин].

Українські народовці та польські повстанці в Східній Галичині (1863–1864): таємні контакти та публічні дискусії // Galicja a powstanie styczniowe / [pod red.: M. Hoszowskiej, A. Kawalec, L. Zaszkiłniaka]. – Warszawa; Rzeszów, 2013. – S. 125–134.

Between Polish Slavophilism and Russian Pan-Slavism: Reception and Development of the Slavic Ideas by Ukrainian (Ruthenian) Public Activists of Austrian Galicia in the 1860s // *Approaches to Slavic Unity. Austro-Slavism, Pan-Slavism, Neo-Slavism, and Solidarity among the Slavs Today* / [ed. by Krzysztof A. Makowski and Frank Hadler]. – Poznań, 2013. – Pp. 59–78.

[Рец.]: Винайдення Галичини [на кн.]: Wolff L. *The Idea of Galicia. History and Fantasy in Habsburg Political Culture*. – Stanford, 2010. – 486 p. // Zbruch [Електронний ресурс]. – 2013. – 29 березня. – Режим доступу: <http://www.zbruch.eu/node/4600>.

Чорновол І. П.

Фронтири Стародавнього Риму // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2012. – Вип. 16. – С. 18–31.

Історична секція “Товариства Лева” [Електронний ресурс] // *Historians.in.ua*. – 2012. – 23 жовтня. – Режим доступу: <http://www.historians.in.ua/index.php/institutsiji-istorichnoji-nauki-v-ukrajini/422-ihor-chornovol-istorychna-sektsiia-tovarystva-leva-1987-1990>.

Піднесення Галича [Електронний ресурс] // *Львівська газета*. – 2012. – 13 грудня (Інтерв'ю). – Режим доступу: <http://www.gazeta.lviv.ua/article/7020>

[Рец. на кн.]: Брехуненко В. Козаки на Степовому Кордоні Європи. Типологія козацьких спільнот XVI – першої половини XVII ст. – Київ, 2011. – 504 с. // *Ab Imperio. Исследования по новой имперской истории и национализму в постсоветском пространстве*. – Казань, 2012. – № 4. – С. 450–456.

[Рец.]: Імперія нафти [на кн.]: Frank A. F. *Oil Empire. Visions of Prosperity in Austrian Galicia*. – London & Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2005. – 343 p.] // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2012. – Вип. 16. – С. 607–611.

Галицькі війни за історію. Олександр Барвінський і “Руська історична бібліотека” [Електронний ресурс] // Zbruch. – 2013. – 10 квітня. – Режим доступу: <http://zbruch.eu/node/5444>.

Дискурс колонізації, теорія фронтиру та історіографія України // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 260–282.

Енциклопедія історії України. – Київ, 2013. – Т. 10 [статті: “Тарновський Станіслав”. – С. 35; “Черкавський Євзебій”. – С. 495].

Посли до Галицького сейму від Бродівського повіту (1861–1914, IV курія) // Брідщина – край на межі Галичини й Волині. – Броди: Просвіта, 2013. – Вип. 6. – С. 138–141.

З історії самоврядування Дрогобиччини: перші вибори до повітової ради 1867 р. [Електронний ресурс] // Львівська газета. – 2013. – 12 серпня. – Режим доступу: <http://www.gazeta.lviv.ua/article/13968>.

Львівська газета. – 2013 [статті: “Князь Лев Данилович [рец. на кн.]: Войтович Л. Князь Лев Данилович. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2012. – 182+2 с.”. – 10 січня; “Яворів і Яворівщина”. – 17 січня; “Замок короля Яна III Собеського в Яворові”. – 24 січня; “Іван Паславський про заснування Львова [рец. на кн.]: Паславський І. Хто і коли заснував місто Львів? Вірогідні й невірогідні дати заснування столиці Галичини. – Львів: Українські технології, 2010. – 35+1 с.”. – 9 травня; “На що може надихнути терорист і радянофіл Мирослав Січинський?” – 29 серпня; “Буськ – галицька Венеція (історія міста й району)”. – 17 жовтня; “Листопадові бої за Львів 1918 р.” – 31 жовтня; “Два Самбори”. – 14, 21 листопада; “Прокляття Марини Мнішек. Як 400 років тому самбірчани спробували завоювати Москву і що з того вийшло”. – 28 листопада; “Михайло Качковський – забутий меценат із Самбора”. – 5 грудня].

Регіональний підхід до історії Галичини [Електронний ресурс] // Львівська газета. – 2013. – 17 вересня. – Режим доступу: <http://www.gazeta.lviv.ua/article/15668>.

То де ж могила князя Лева [Електронний ресурс] // Львівська газета. – 2013. – 10 листопада. (Інтерв’ю). – Режим доступу: <http://www.gazeta.lviv.ua/article/18026>

Ягайлонська ідея та українська історіографія [Електронний ресурс] // Zbruc̣. – 2013. – 20 березня. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/3921>.

[Рец.]: Австрійський професор про П’ємонт української мови [на кн.]: Мозер М. Український П’ємонт? Дещо про значення Галичини для формування, розбудови й збереження української мови. – Львів; Київ: Смолоскип, 2011. – 160 с. (Серія “Університетські діалоги”, № 14)] [Електронний ресурс] // Львівська газета. – 2013. – 7 березня. – Режим доступу: <http://gazeta.lviv.ua/article/8981>.

[Рец.]: Лопатин: історія та пам’ятки [на кн.]: Kukiz T. Łopatyn. Dzieje i zabytki. – Warszawa, 2004. – 158 s. [Електронний ресурс] //

Львівська газета. – 2013. – 30 березня. – Режим доступу: <http://gazeta.lviv.ua/article/9650>.

[Рец.]: Іван Паславський про заснування Львова [на кн.]: Паславський І. Хто і коли заснував місто Львів? Вірогідні й невірогідні дати заснування столиці Галичини. – Львів: Українські технології, 2010. – 35+1 с. // Краєзнавство. – 2013. – № 2. – С. 227–229.

[Рец.]: Пам'ять, живі та мертві. Голокост у Болехові: пошук шести з шести мільйонів [на кн.]: Mendelsohn D. The Lost. A Search for Six of Six Million. – New York; London; Toronto; Sydney: Harper Perennial, 2007 [Електронний ресурс] // Львівська газета. – 2013. – 17 вересня. – Режим доступу: <http://gazeta.lviv.ua/article/13968>.

Шкраб'юк П. В.

Русько-українська радикальна партія // Енциклопедія історії України. – Київ: Наукова думка, 2012. – Т. 9. – С. 401–402.

Імена близькі й далекі: Україна в національному і світовому вимірах. – Львів, 2013. – 412 с.

На перетині життя Григорія Перетятка: передмова // Перетятко Г. З вірою і любов'ю. – Львів, 2013. – С. 8–10.

Парадигма: зб. наук. праць. – Львів, 2013. – Вип. 7 [статті: “У світ за піснями... До 100-річчя Григорія Нудьги”. – С. 9–22; “Три силуетки з життя книг і людей”. – С. 413–427].

“Наука і суспільство”: свято, яке завжди зі мною // Наука і суспільство. – 2013. – № 7–8. – С. 16–17.

Поміж дощами й сонцем: передмова // Данилевська-Милян М. Ватра хризантем: збірка віршів. – Львів: ЗУКЦ, 2013. – С. 5–8.

Терлецький Остап Степанович // Енциклопедія історії України. – Київ, 2013. – Т. 10. – С. 64.

Ідеаліст, який був найбільшим реалістом: До 160-річчя Михайла Павлика // Дивослово. – 2013. – № 9 (вересень). – С. 45–49.

Серед книг і людей // Дзвін. – 2013. – № 4. – С. 115–128.

Поміж дощами й сонцем // Нова Неділя. – 2013. – Ч. 2. – Лютий.

Попід Золоті Ворота // Нова Неділя. – 2013. – Ч. 7–8. – Серпень.

Про світ і український цвіт // Жінка. – 2013. – № 7. – С. 15.

...А хвіст – на даху // Літературна Україна. – 2013. – 17 жовтня.

Історик, відкритий для сучасності: спогад про дослідника та активного практика Ярослава Ляльку // День. – 2013. – 18–19 жовтня.

Ярослав Лялька: залишене у спадок // Вісник пенсіонера. – 2013. – Жовтень.

УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ ТА СЕМІНАРАХ

Стеблій Ф. І.

Григорій Нудьга – жертва комунопартноменклатурної мафії. Спомин // Наукова конференція “Світові виміри української культури” до 100-річчя від дня народження Григорія Нудьги (Львів, 22 січня 2013 р.).

До історії видання матеріалів наукового симпозіуму “Тарас Шевченко і українська національна культура” (1990 р.) // Рада Наукового товариства ім. Шевченка (Львів, 6 березня 2013 р.).

Ярослав Ісаєвич – дослідник спадкоємності української культури в творчості Тараса Шевченка // Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Шевченкіана Василя Щурата // Шевченківські читання “Тарас Шевченко і Галичина” (Броди, 15 травня 2013 р.).

Маркіян Шашкевич – провісник незалежної соборної України // Шашкевичівські читання “Маркіян Шашкевич у родинній і загальнонаціональній традиції” (Броди, 4 червня 2013 р.).

Підсумки діяльності Шашкевичівської комісії за 20 років // Круглий стіл, присвячений пам’яті Маркіяна Шашкевича (Львів, 7 червня 2013 р.).

Шевченкіана Івана Крип’якевича // Науковий семінар “Іван Крип’якевич у родинній традиції, науці, суспільстві” (Львів, 25 червня 2013 р.).

Ярослав Ісаєвич – дослідник українського книговидання // VIII Міжнародний конгрес україністів. “Тарас Шевченко і світова україністика: історичні інтерпретації та сучасні рецепції (до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка)” (Київ, 23 жовтня 2013 р.).

Голик Р. Й.

Думки і почуття: гуманітарні науки й літературна творчість у дискурсі Івана Франка // XXVII Щорічна наукова франківська конференція: гуманітаристика Івана Франка (Львів, 3–4 жовтня 2013 р.).

Між ЗУНР і ЗУНРО: персоналії й події в історичній свідомості й текстах галичан // Наукова конференція “Євген Петрушевич: по-стать на тлі доби (до 150-річчя від дня народження і 95-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки)” (Львів, 30 жовтня 2013 р.).

Кісь Н. Д.

Греко-Католицька Церква і націоналістичний рух в першій половині ХХ ст. Західництво як альтернативна модель українського поміркованого націоналізму // Міжнародна наукова конференція “Nie zabijaj. Kosciół wobec ludobójstwa” (Луцьк; Люблін, 13–16 липня 2013 р.).

Колб Н. М.

Суспільно-політична діяльність греко-католицького парафіяльного духовенства в Галичині у 90-х роках ХІХ ст. // Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Парламентська діяльність греко-католицького парафіяльного духовенства Галичини в 90-х роках ХІХ ст. // ХХІІІ Міжнародна наукова конференція “Історія релігій в Україні” (Львів, 21–23 травня 2013 р.).

Греко-католицьке парафіяльне духовенство в Галичині доби владики Андрея Шептицького (кін. ХІХ – поч. ХХ ст.) // ІV Андреевські читання (с. Прилбичі, 13 листопада 2013 р.).

Орлевич І. В.

Розкол у русофільській течії у другій половині ХІХ ст. // Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Виступ про Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України // Конгрес Міжнародної дослідницької асоціації студій над національними рухами та громадськими організаціями в Європі (NISE) (Марбург, Німеччина, Інститут Гердера, 14–16 травня 2013 р.).

Галицькі священники у науковому і громадському житті Галичини ХІХ ст. (на прикладі отця Василя Ільницького) // ХХІІІ Міжнародна наукова конференція “Історія релігій в Україні” (Львів, 21–23 травня 2013 р.).

Т. Г. Шевченко в оцінці галицьких русофілів (ХІХ – перша третина ХХ ст.) // VIII Міжнародний конгрес українців. “Тарас

Шевченко і світова україністика: історичні інтерпретації та сучасні рецепції (до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка)” (Київ, 21–24 жовтня 2013 р.).

Пашук В. С.

Роль “Просвіти” у формуванні культу Т. Шевченка в Галичині // Шевченківські читання “Тарас Шевченко і Галичина” (Броди, 15 травня 2013 р.).

Расевич В. В.

Участь в дискусії // Міжнародна конференція “Пам’ять про ХХ століття і сучасність. Українські дискусії про минуле” (Варшава, 21–22 червня 2013 р.).

Участь в дискусії // Польські літні студії “Pojednanie: doświadczenia europejskie” (Варшава, 1–6 липня 2013 р.).

Участь в дискусії // VI Українсько-польська зустріч “Україна та Польща перед викликами ХХІ ст.” (Яремче, 20–22 вересня 2013 р.).

[Участь у дискусії] // Міжнародна конференція “We in Europe or Europe without Us?” (Вільнюс, 24 листопада 2013 р.).

Середа О. В.

Європейський вимір київських театрів у ХІХ ст. // Науковий семінар “Європейсько-української співпраці” та Інституту вивчення Придунав’я та Центральної Європи (Відень, 16 січня 2013 р.).

Історія театру в Києві // Науковий семінар “Нова історія української літератури” (Відень, 17 січня 2013 р.).

[Коментатор секції “Український національний рух у біографіях його лідерів”] // Наукова конференція до 20-ліття Інституту історичних досліджень Львівського національного університету ім. Івана Франка (Львів, 14 березня 2013 р.).

Зародження культу Тараса Шевченка та формування української національної ідентичності в Галичині у 60–70-х роках ХІХ ст. // VIII Міжнародний конгрес україністів. “Тарас Шевченко і світова україністика: історичні інтерпретації та сучасні рецепції (до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка)” (Київ, 21–24 жовтня 2013 р.).

Чорновол І. П.

Регіональний підхід до історії Галичини // Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Основні тенденції сучасних досліджень польсько-українських стосунків: історіографія та популярна культура // Міжнародна конференція “Чеські дослідження Польщі в європейському контексті” (Прага, 11 вересня 2013 р.).

Шкраб'юк П. В.

“Далекі птиці” Григорія Нудьги // Наукова конференція “Світові виміри української культури” до 100-річчя від дня народження Григорія Нудьги (Львів, 22 січня 2013 р.).

Призабута муза Івана Крип'якевича // Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Шевченкова верба у Львові: Спогад про подорож по місцях заслання Кобзаря // Шевченківські читання “Тарас Шевченко і Галичина” (Броди, 15 травня 2013 р.).

Маркіян Шашкевич у світлі любові і слова // Шашкевичівські читання “Маркіян Шашкевич у родинній і загальнонаціональній традиції” (Броди, 4 червня 2013 р.).

УЧАСТЬ У НАУКОВО-ГРОМАДСЬКИХ ТА ОСВІТНІХ ЗАХОДАХ

З нагоди визначної дати – 180-ліття утворення “Руської Трійці” – Ф. Стеблій та П. Шкраб'юк стали співorganizаторами й активними учасниками кількох важливих шашкевичезнавчих науково-громадських проєктів. Ф. Стеблій розповів про умови формування “Руської Трійці”, а П. Шкраб'юк – про козацьку тематику у творчості Маркіяна Шашкевича під час відеомосту Київ–Львів на тему: “Руська Трійця в контексті національного відродження Галичини” для читального залу Публічної бібліотеки ім. Лесі Українки для дорослих м. Києва 11 березня 2013 р. – 4 серпня 2013 р. у виступі під час традиційної народної фестини на Білій Горі Ф. Стеблій висвітлив тему “Тарас Шевченко у баченні «Руської Трійці»”, а 10 листопада 2013 р. під час урочистостей з нагоди 202-річчя від дня народження М. Шашкевича в Народному домі с. Деревня Жов-

ківського р-ну, він виголосив доповідь “Тарас Шевченко у творчих зацікавленнях Маркіяна Шашкевича”.

Науковці відділу ділилися спогадами про старших колег (Ф. Стеблій – на вечорі пам’яті Степана Трофимука 7 листопада 2013 р.; П. Шкраб’юк – у радіопередачах про Г. Нудьгу), виголошували доповіді на громадських зібраннях (П. Шкраб’юк про роль Шевченкового слова в національному пробудженні на зібранні членів Галицької “Просвіти” 21 лютого 2013 р. та на установчих зборах громадської організації “Борімося – поборемо” 3 березня 2013 р., про точки притягання і відчуження історії і поезії – в “Літературній вітальні” Жидачівської районної бібліотеки 7 червня 2013 р.), виступали на книжкових презентаціях (зокрема П. Шкраб’юк на презентації нових книг Ю. Щербака в Луцьку 22 листопада 2013 р.). Н. Колб (як доповідач) та І. Орлевич (як співорганізатор) взяли участь в ІV Андреевських читаннях, що відбулися 13 листопада 2013 р. у с. Прилбичі з ініціативи Яворівської райдержадміністрації та Львівського музею історії релігій. Аудиторією читань стали вчителі історії, української мови й літератури та християнської етики Яворівського р-ну.

Учені не уникали громадських дискусій щодо контроверсійних історичних питань. Так, І. Чорновол виступив як науковий експерт із доповіддю “На що може надихнути терорист і радянфіл Мирослав Січинський?” на круглому столі у Львівській обласній раді під час обговорення пропозиції встановлення на будинку меморіальної дошки на честь 105-ї річниці вбивства М. Січинським намісника Галичини А. Потоцького 1908 р.

Низка виступів була спрямована до учнівської та студентської молоді. Так, П. Шкраб’юк розповів про українську мову в житті Льва Толстого при врученні нагород школярам і вчителям Львівської обл. – переможцям конкурсу ім. Петра Яцика 14 березня 2013 р., папу Івана Павла II та провісництво Юліуша Словацького – студентам та викладачам Гуманітарно-педагогічного інституту в Крем’янці 26 квітня 2013 р.

ВІДДІЛ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Протягом звітнього періоду в рамках планової теми “Західно-українські землі в контексті націєтворчих процесів у Центрально-Східній Європі (XIX – початку XXI ст.)” у підрозділі “Українці в суспільно-політичному житті Австро-Угорської монархії на початку XX ст.” працівники відділу розробляли такі аспекти: Українське питання в ідеології східногалицького консерватизму; образ Європи в уявленнях українців півдавстрійської Галичини; конституційно-парламентські практики та політичні настрої селянства; відображення процесів формування модерної національної ідентичності та польсько-українських відносин в особових джерелах та сучасній українській історіографії.

До колективної монографії “Галичина: історія, політика, культура” написано розділи: 1. “Українське питання в політиці держав Антанти і Центральних держав (серпень 1914 – лютий 1917)”;

2. “Спроби консолідації українства: успіхи і невдачі” в роки Першої світової війни. У першому розділі зазначено, що із вибухом Великої війни царська Росія в геополітичних планах насамперед стреміла завоювати українські землі, що перебували у складі Австро-Угорщини, щоб закінчити “воссоєдинение русских земель” і найголовніше – придумати український національний рух у Галичині, а відтак покінчити з українством у Наддністрянщині та Наддніпрянщині взагалі. В Англії українське питання популяризували: Український Комітет, який створив Джордж Раффалович у 1913 р., журналісти, згодом – товариство “Нова Європа”. Однак офіційна англійська політика щодо українських земель стала на бік Росії. Французький політикун це питання розглядав тільки фрагментами в культурній площині. Обидва союзники Росії вважали його вирішення внутрішньою проблемою російського самодержавства.

Що стосується Австро-Угорщини, то цісарська імперія прагнула у війні здобути, крім наявних українських земель, ще й Волинь і Поділля й утворити з цих територій державно-правну одиницю у складі монархії. Утворення окремого українського коронного краю

Галичини і Буковини австро-угорські урядові чинники розглядали крізь призму австро-польської розв'язки.

Німецька політика щодо української справи на різних етапах Великої війни зводилася до утворення української буферної держави під своїм контролем. А німецькі фінансово-промислові кола розглядали українські землі як об'єкт колонізації. Перебуваючи у 1918 р. в Україні, німці прагнули втілити свої загарбницькі задуми, проте вповні вони реалізувалися тільки під час Другої світової війни в концепції гітлерівського "Lebensraum" зі всіма трагічними наслідками для народів Східної Європи.

До початку Першої світової війни українську проблему вважали внутрішнім питанням двох імперій – Австро-Угорщини та Росії. У час війни, особливо після Лютневої революції в Росії, упадку Австро-Угорщини та Німеччини, вона набула міжнародного значення. Український політикум, який дуже поволі наближався до усвідомлення важливості українського питання, не був спроможним вирішити його через складний перебіг міжнародних подій.

У другому розділі наголошено, що концепція українського політичного проводу в роки Великої війни (галицькі – національно-демократична, радикальна, соціал-демократична партія, буковинські соціал-демократи і Союз визволення України (СВУ)) відобразилася в утворенні Загальної Української Ради (ЗУР) (квітень 1915 р.). Ця організація, що об'єднала всі політичні чинники соборної України, своєю кінцевою метою визначила утворення самостійної Української держави. Програма ЗУР щодо Наддніпрянщини передбачала державну незалежність, а щодо українських земель у складі Австро-Угорщини – територіально-національну автономію.

У цій науковій розвідці вперше в українській історіографії комплексно проаналізовано діяльність Загальної Української Ради як репрезентанта політично-національних змагань українського народу, показано її прагнення стати виразником і захисником всіх життєвих інтересів українців. Але неоднакові підходи до деяких політичних подій, їх оцінка, зокрема акцій СВУ в Наддніпрянщині, недоброзичливе ставлення окремих керівників Ради до СВУ, опозиція щодо керівництва ЗУР із боку декотрих галицьких політиків, призвели до її кризи та вирішення.

У підрозділі "Західна Україна у міжвоєнний період та в роки Другої світової війни" проаналізовано міжнародно-правові акти 1919–1923 рр. щодо статусу Галичини, схарактеризовано діяльність екзильного уряду ЗУНР на міжнародній арені, його боротьбу

за суверенність Галицької республіки; визначено політико-правові наслідки прийняття закону про територіальну автономію (1922) та Рішення Ради послів держав Антанти; з'ясовано статус воєводств, зокрема Львівського, Тернопільського, Станиславівського, в політичній системі Другої Речі Посполитої, досліджено особливості функціонування інституцій місцевого самоврядування у краї.

Аналізуючи партійно-політичне життя Галичини в 1923–1939 рр., досліджено правове поле функціонування політичних партій і громадських організацій, охарактеризовано організаційні засади та програмні принципи діяльності українських, польських та єврейських політичних партій, які мали тут свої осередки, визначено вплив виборчих кампаній на формування партійно-політичної системи в Галичині.

У звітному році вивчалоя питання діяльності українських робітничих товариств міжвоєнного часу. Зокрема вперше в українській історичній літературі зосереджено увагу на всебічному висвітленні діяльності товариства “Зоря” (1884–1939) – першої української організації галицьких ремісників, промисловців і торговців, яка відстоювала їхні права та інтереси. Представлено його чітку організаційну структуру, працю відповідно до статутних норм та інших внутрішньо-ділових документів. Протягом всього періоду існування – 55 років – товариство активно опікувалося ремісничо-робітничою молоддю, відіграло значну роль у соціально-економічному, культурно-освітньому і політичному розвитку Галичини та піднесенні національної свідомості. Досвід діяльності львівської “Зорі” засвідчив необхідність такого організаційного центру українських робітників, промисловців і торговців з метою об’єднання зусиль у розвитку їхнього професійно-культурного рівня та реалізації української національної ідеї. Із цієї проблеми опубліковано історичний нарис О. Пасіцької “Львівська Зоря”.

Крім того, в підрозділі досліджено питання культурного життя українців Галичини періоду німецької окупації. Головну увагу приділено вивченню стану освіти, зокрема наголошено, що німецька окупаційна влада прагнула, насамперед, навчати українців у середніх фахових школах із метою подальшого використання дешевої робочої сили в господарському комплексі Райху. Стосовно інших аспектів культурного життя, то під час нацистської окупації у краю діяли українські просвітницькі, літературно-мистецькі організації, виходили українські часописи, однак всю їхню діяльність контролювали відповідні німецькі окупаційні структури.

У підрозділі “Громадсько-політичне і культурне життя в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)” Ю. Зайцев зосередив увагу на висвітленні кількох малодосліджених проблем. Йдеться, зокрема, про багаторічну боротьбу кримських татар за повернення на Батьківщину, яка була важливою складовою українського національно-визвольного руху. Підтримку корінного етносу Криму декларували програмні документи підпільних організацій та самвидав. На основі дослідження написано статті “Кримські татари – народ, позбавлений Вітчизни” та “Депортація кримських татар 1944 р. – злочин без строку давності”. Стаття “Рух опору на півдні України (кінець 1950-х – 1980-ті рр.): Одеська парадигма” мала обґрунтувати тезу про всенародність руху опору комуністичному режиму. Адже епіцентрами спротиву були не лише Київ, Львів чи Івано-Франківськ, в й Схід України, насамперед Донбас, та Південь, зокрема Одещина. Стрижнем опозиційного руху в Україні була високоінтелектуальна національна інтелігенція, а не лише “бандерівці” та їхні нащадки, як ще донині твердять окремі закостенілі догматики в Україні та ближньому зарубіжжі. Серед духовних провідників нації – чимало колишніх партійних та комсомольських працівників, людей високого соціального становища, наприклад, Микола Руденко, генерал Петро Григоренко, Левко Лук’яненко, Іван Дзюба, В’ячеслав Чорновіл, Генріх Алтунян, Микола Крайник.

Закцентуємо, що працівники відділу проводили значну роботу з археографічного опрацювання документів і матеріалів до колективної монографії “Галичина: історія, політика, культура”.

*Сектор дослідження українського
національного руху ХХ ст.*

Тема: “Західні землі України в 40–50-х роках ХХ століття: особливості суспільно-політичного розвитку”

Впродовж 2013 р. члени сектору досліджень українського національно-визвольного руху середини ХХ ст. опрацювали низку проблем, пов’язаних із політичними, соціальними та морально-етичними характеристиками боротьби ОУН та УПА. Розглянуто особливості стосунків ОУН та інтелігенції, ставлення представників ліберального фемінізму до ОУН у 1929–1939 рр., роль окремих особистостей в русі опору під час Другої світової війни, функціонування окремих структур націоналістичного підпілля та їх кадровий склад огляду національних, регіональних та соціальних

особливостей, проаналізовано українсько-польські відносини 1939–1947 рр. у контексті відзначення 70-ї річниці подій на Волині з акцентом на осмисленні функціонування історичних знань у суспільстві й особливостей формування історичної політики тощо.

ПУБЛІКАЦІЇ

Патер І. Г.

Галичина в Союзі визволення України // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність; [гол. редкол. М. Литвин] . – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 348–354.

Міжнародна діяльність Союзу визволення України (1914–1918 рр.) // Галичина. – Івано-Франківськ, 2013. – № 22–23. – С. 174–186.

Національний дискурс у науковій творчості Михайла Швагуляка // Швагуляк М. Історичні студії. Українці на роздоріжжях та крутих поворотах історії (друга половина XIX – перша половина XX ст.). – Львів, 2013. – С. 7–22.

Розділ колективної монографії Союз визволення України: заснування, політична програма, міжнародно-інформаційна діяльність // Велика війна і Україна. – Київ, 2013. – С. 363–378.

Українські землі в планах Центральних держав і Антанти напередодні Першої світової війни // Новітня доба. – Львів, 2013. – Вип. 1 / [відп. ред. І. Соляр, заст. відп. ред. О. Стасюк]. – С. 19–41.

“Черемошу” рідні хвилі // Черемошу грають хвилі. – Львів, 2013. – С. 72–84.

[Член редкол.]: Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – 706 с.

[Член редкол.]: Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – 282 с.

[Член редкол.]: Український визвольний рух: наук. зб. – Львів, 2013. – Зб. 18. – 336 с.

Аркуша О. Г.

XIX-wieczna arystokracja polska w Galicji Wschodniej wobec ruskich (ukraińskich) aspiracji narodowych // Krakowskie Pismo Kresowe. Pismo pod patronatem naukowym Wydziału Studiów Międzynarodowych

i Politycznych UJ oraz Instytutu Historii UJ. Rocznik 4 (2012): Galicja jako pogranicze kultur / [red. A. Świątek]. – Kraków, 2012. – S. 145–171 [співавт. М. Мудрий].

“Высказати ясно и полякамъ, и Европе”: Європа в уявленнях галицьких українців XIX – початку XX століття // Nowa Ukraina. Zeszyty historyczno-politologiczne. – Kraków; Przemysł, 2012. – Nr. 12. – S. 15–41 [співавт. М. Мудрий].

Енциклопедія історії України: у 10 тт. – Київ, 2012. – Т. 9: Прил-С / [редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.] [статті: “Сеймова угода 1914”. – С. 507; “Сембратович Йосиф”. – С. 521; “Сембратович Сильвестр”. – С. 521].

Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія. – Київ; Львів; Тернопіль, 2012. – Т. 1: А – Бібл. / [ред. О. Купчинський, О. Савула, Н. Федорчак] [статті: “Барвінський Олександр”. – С. 442–449; “Австрія”. – С. 67–76 (співавт. М. Мудрий)].

Від січневого повстання до захисту вітчизни “на кресах”: еволюція політичної програми східногалицької шляхти в другій половині XIX – на початку XX століття // Galicja a powstanie styczniowe / [pod red.: M. Hoszowskiej, A. Kawalec i L. Zaskilniaka]. – Warszawa; Rzeszów, 2013. – S. 391–410.

Соціально професійна група українських адвокатів у Галичині другої половини XIX – початку XXI століття: методологія і контексти досліджень // Адвокатура України: історія і сучасність: матеріали Всеукраїнського круглого столу (м. Київ, 25 січня 2013 р.). – Київ; Тернопіль, 2013. – С. 63–67.

Батрак Л. О.

Відділ новітньої історії // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України у 2012 році. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2013. – С. 87–103.

Спеціалізована вчена рада (2012) // Там само. – С. 183–188.

Гавришко М. І.

Листи з підпільної пошти повстанського поета Михайла Дяченка (Марка Босслава) // Новітня доба. – Львів, 2013. – Вип. 1. – С. 201–211 [співавт. О. Стасюк].

[Відп. ред.]: Український визвольний рух: наук. зб. – Львів, 2013. – Зб. 18. – 336 с.

Забілий Р. В.

Partizaninis pasipriesinimas Ukrainoje // *Karys*. – Vilnius, 2013. – № 9. – С. 34–39 [співавт. D. Zygelis].

[Член редкол.]: Український визвольний рух: наук. зб. – Львів, 2013. – 36. 18. – 336 с.

Зайцев Ю. Д.

Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2012. – Т. 12: Кал-Киї [статті: “Калапач Роман Степанович”. – С. 11; “Кампов Павло Федорович”. – С. 130–131; “Кандиба Іван Олексійович”. – С. 209; “Кафедра”. – С. 482; “Квецко Дмитро Миколайович”. – С. 563; “Кендзьор Ярослав-Петро Михайлович”. – С. 593].

Рух опору на півдні України (кінець 1950-х – 1980-ті рр.): Одеська парадигма // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 414–434.

Одеська хвиля–7. Документи, твори, спогади в’язнів сумління / [упоряд.: П. Отченашенко, В. Барсуківський, О. Різників]. – Одеса, 2013 [статті, інтерв’ю: “Одещина опозиційна (кінець 1950-х – 1980-ті роки)”. – С. 13–35; “Інтерв’ю Юрія Зайцева з Михайлом Перегінчуком 9 серпня 1997 р.”. – С. 40–52; “Інтерв’ю Юрія Зайцева з Віктором Сороковським 9 серпня 1997 р.”. – С. 52–56; Публікація документів: Вінтонів В. Моя робота як члена УНФ на Одещині. – С. 36–37; Василь Вінтонів – член УНФ–2. Автобіографія. – С. 38–39].

Розмова Юрія Зайцева з Іриною Калинець 17 січня 1997 р. та 23 червня 1988 р. // *Калинець І. О. Зібрання творів: у 8 т. / І. О. Калинець; [упоряд. І. М. Калинець]*. – Львів: СПОЛОМ, 2013. – Т. 8; кн. 1: Попід Золоті Ворота: документи та біограф. матеріали. – С. 152–186.

Кримінальна справа № 204 [Ірини Калинець, 1972 р.] // *Там само*. – С. 18–124.

Семен Стефанік: “Якась собака написала цю статтю” // *Новітня доба*. – Львів, 2013. – Вип. 1. – С. 225–231.

“Я з дитинства розумів, хто є ворог України” [розмова Юрія Зайцева з Михайлом Горинем] // *Високий Замок*. – 2013. – 21 лютого.

Михайло Горинь залишиться в історії та серцях людей [Електронний режим]. – Режим доступу: http://tvi.ua/blog/2013/01/14/mykhaylo_horun_zalychytsya_v_istoriyi_ta_cercyakh_lyudey (14 січня 2013 р.)

[Рец. на]: Рух опору в Україні: 1960–1990. Енциклопедичний довідник: 2-е вид. / [передм. О. Зінкевича, О. Обертаса]. – Київ: Смолоскип, 2012. – 896 с. + 64 іл. // Вісник НТШ. – Львів, 2013. – Число 50. – С. 90–91.

Луцький О. І.

Енциклопедія історії України. – Київ, 2012. – Т. 9 [статті: “Семчишин Тиміш Євстахійович”. – С. 528; “Сімович Василь Іванович”. – С. 577–578].

Інститут суспільних наук АН УРСР у другій половині 80-х – на початку 90-х років ХХ століття: пошуки нових орієнтирів // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 653–670.

Тимчасові управління // Енциклопедія історії України. – Київ, 2013. – Т. 10. – С. 83.

Українське друковане слово під німецьким контролем // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: зб. наук. праць. – Рівне, 2013. – Вип. 24. – С. 298–300.

Муравський О. І.

Виборча кампанія 1990 року до Верховної ради УРСР та місцевих органів влади: особливості західноукраїнського регіону // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 683–689.

Пасіцька О. І.

Етнодемографічні процеси населення Львівського повіту у 1920–1930-х роках ХХ ст. // *Wiekі Stare i Nowe* / [pod red.: M. Fica, R. Kaczmarka]. – Katowice, 2012. – Tom specjalny: *Lydzie i elity pogranicza*. – S. 75–85.

Львівська “Зоря” – товариство українських ремісників, промисловців і торговців (1884–1939): історичний нарис. – Львів, 2013. – 88 с.

Культурно-освітня діяльність українських робітничих організацій Галичини в 1920–1930-х роках // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 475–484.

Підготовка робітничих кадрів в українських фахових школах Львова у 1920–1930-х рр. // Слов'янський вісник: зб. наук. праць. Серія “Історичні та політичні науки”. – Рівне, 2013. – Вип. 16. – С. 46–50.

Товариство українських греко-католицьких робітниць “Будучність” під покровом Пречистої Діви Марії (1929–1939) // Історія релігій в Україні: науковий щорічник. – Львів, 2013. – Кн. 1: Історія. – С. 670–675.

Український промисел Львова у 1920–1930-х рр. // Новітня доба. – Львів, 2013. – Вип. 1. – С. 52–61.

Умови праці львівських робітників та їх правове регулювання у 1920–1930-х рр. // Проблеми гуманітарних наук: зб. наук. праць / [гол. ред. Н. Скотна]. – Дрогобич, 2013. – Вип. 32: Історія. – С. 32–46.

Посівнич М. Р.

Літопис Української Повстанської Армії // Енциклопедія Львова. – Львів, 2012. – Т. 4: Л–М / [під ред. А. Козицького]. – С. 175–177.

Микола, Василь Брелюс. Нарис життя Дарії Ребет – “Орлян”. – Торонто; Львів, 2013. – 112 с. – (Серія “Події і люди”. – Кн. 26).

Український націоналістичний рух на Закарпатті та репресії угорської окупаційної влади у 1938–39 рр. // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції “Геноцид України у XX столітті: Україна під окупаційними режимами – історія та наслідки” (Львів, 25–26.03.2011 р.) / [редкол.: проф. Л. Сенік та ін.]. – Львів, 2013. – С. 171–179.

До питання діяльності ОУН і УПА // Нескорені. Часопис Львівської обласної СПВУ. – 2013. – № 6 (239).

Літописець історії націоналістичного руху // Шлях Перемоги (Київ). – 2013. – 26 червня.

Бандера в німецьких тюрмах // Наше Слово (Варшава). – 2013. – 13 жовтня.

[Рец. на кн.]: Літопис УПА. Нова серія. – Київ; Торонто: В-во “Літопис УПА”, 2011. – Т. 16: Волинь і Полісся у невідомій епістолярній спадщині ОУН і УПА. 1944–1954 рр. / [співгол. ред. ради: П. Сохань, П. Потічний; упоряд.: В. Ковальчук, В. Огороднік]. – С. 639–641.

Романюк М. В.

Використання органами МГБ спеціальних засобів у боротьбі із збройним підпілля ОУН (на матеріалах Золочівської округи ОУН) // Вісник Львівської комерційної академії. Серія – гуманітарні науки. – Львів, 2013. – Вип. 11. – С. 291–296.

Районний провідник ОУН Північної Брідщини Михайло Шеремета-“Циган” // Брідщина – край на межі Галичини й Волині. – Броди: Просвіта, 2013. – Вип. 6. (Матеріали сьомої краєзнавчої конференції, присвяченої 70-й річниці створення української дивізії “Галичина”. Броди, 19 квітня 2013 р.). – С. 124–126.

Лицар Бронзового хреста бойової заслуги УПА Василь Дубина-“Вогник” // Там само. – С. 135–137.

Петро Федун-“Полтава”: до обставин загибелі // Шлях перемоги. – 2013. – 20 березня.

Хорунжий СБ Михайло Проць-“Макар” // Там само. – 6 листопада.

Загибель керівника збройного підпілля ОУН Брідщини // Голос відродження. – 2013. – 22 лютого.

Кущовий провідник ОУН Петро Сало-“Загірський” [Електронний ресурс] // Шлях перемоги. – 2013. – 13 листопада. – Режим доступу: <http://www.ukrnationalism.org.ua/publications/?n=2854>

Петро Федун-“Полтава”: до обставин загибелі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrnationalism.org.ua/publications/?n=2671> (5.11.2013)

[Відп. ред. і упоряд.]: Федун Петро-“Полтава”. Концепція Самостійної України. – Львів, 2013. – Т. 2: Документи і матеріали. – 896 с.

[Упоряд.]: Літопис УПА. Нова серія. – Київ; Торонто, 2013. – Т. 23: Золочівська округа ОУН: Документи і матеріали референтури СБ. 1944–1951. – 1320 с.

Соляр І. Я.

Закордонне представництво Західної України: діалог між краєм та еміграцією в середині 1920-х рр. // Галичина. – 2012. – № 20/21. – С. 220–227.

Свєн Петрушевич у 1923–1940 років: спроба політичного портрета // Новітня доба. – Львів, 2013. – Вип. 1. – С. 122–136.

Український політикум і міжнародні організації в 1920–1930-х рр.: формат міжпарламентської унії // Галичина. – 2013. – № 22–23. – С. 220–224.

[Рец.]: “Інтеграція” галицьких українців до Польської держави (1920–1939) [на]: Федевич К. К. Галицькі українці у Польщі 1920–1939 рр. (Інтеграція галицьких українців до Польської держави у 1920–1930-ті рр.). – Київ: Основа, 2009 // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 408–415.

[Рец. на]: Васюта І. Галицько-волинське село між світовими війнами. – Львів, 2010. – 507 с. // Новітня доба. – Львів, 2013. – Вип. 1. – С. 248–253.

[Відп. ред.]: Новітня доба. – Львів, 2013. – Вип. 1. – 258 с.

Стасюк О. Й.

Енциклопедія історії України. – Київ, 2012. – Т. 9 [статті “Ребет Дарія”. – С. 146; “Розбудова Нації”. – С. 258–259; “Старух Ярослав”. – С. 831; “Стецько Ярослав”. – С. 854–855; “Сціборський Микола”. – С. 926–927].

Листи з підпільної пошти повстанського поета Михайла Дяченка (Марка Бослава) // Новітня доба. – Львів, 2013. – Вип. 1. – С. 201–211 [співавт. М. Гавришко].

Облаштування підпільних друкарень ОУН // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 517–526.

Міжнародна наукова конференція “Українська повстанська армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи” [Електронний ресурс] // Український історичний журнал. – Київ, 2013. – Вип. 2 (№ 509). – Режим доступу: http://histans.com/JournALL/journal/journal_2013_1/journal_2013_1.pdf

[Заст. відп. ред.]: Новітня доба. – Львів, 2013. – Вип. 1 / [відп. ред. І. Соляр]. – 258 с.

[Член редкол.]: “Український визвольний рух”. – Львів, 2013. – Зб. 18. – 336 с.

УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ,
СЕМІНАРАХ, ЛЕКЦІЯХ

Патер І. Г.

Галичина в Союзі визволення України // Третє наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Аркуша О. Г.

Потенціал локальної історії для дослідження українсько-польських відносин у підавстрійській Галичині (на прикладі повітових з'їздів акції Владзімежа Козловського) // Звітна наукова конференція викладачів, докторантів та аспірантів Львівського національного університету імені Івана Франка за 2012 рік (Львів, 4 лютого 2012 р.).

Методологія і контексти досліджень соціально-професійної групи українських адвокатів у Галичині другої половини ХІХ – початку ХХ століття // Круглий стіл “Адвокатура України: історія та сучасність” (Київ, 25 січня 2013 р.).

Політичні настрої селянства в гуцульських повітах Галичини в кінці ХІХ – на початку ХХ століття // Міжнародна наукова конференція “Lemkovia, Wojkovia, Huculi, Rusini – historia, súčasnosť, materiálna a duchovná kultúra” (Свидник (Словаччина), 14–16 червня 2013 р.).

Andrzej Potocki: życie i śmierć c.k. namiestnika galicyjskiego na tle stosunków polsko-ukraińskich przełomu ХІХ–ХХ stuleci // Międzynarodowa konferencja naukowa “Wielkopolska, Galicja i Królestwo Polskie. Jedna czy trzy historie?” (Poznań, 9–11 października 2013 r.).

Євген Петрушевич і нова тактика українського сеймового клубу // Наукова конференція “Євген Петрушевич: постать на тлі доби (до 150-річчя від дня народження і 95-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки)” (Львів, 30 жовтня 2013 р.).

Гавришко М. В.

Ставлення представників ліберального фемінізму до ОУН у 1929–1939 рр. // Міжнародна наукова конференція “Проблеми дослідження українського визвольного руху 1920–1950-х рр.” (Львів, 25 жовтня 2013 р.).

Грицьків Р. Я.

Українсько-польське протистояння 1939–1947 рр.: суть та характер в контексті 70-ї річниці подій на Волині // *Круглий стіл “Українсько-польські стосунки 30–40-х років ХХ століття та річниця Волинських подій”* (Львів, 22 квітня 2013 р.).

Українсько-польське протистояння 1939–1947 рр.: проблема наукового та суспільного осмислення // *V Всеукраїнський науково-практичний семінар “Українофобія як явище та політтехнологія”* (Львів, 17 травня 2013 р.).

Польська історіографія українсько-польського протистояння 1939–1947 рр. // *Наукова конференція “Волинська трагедія: через історію до порозуміння”* (Луцьк, 19–20 червня 2013 р.).

Найновіша історіографія Української Повстанської Армії: концепції та підходи // *Міжнародна наукова конференція “Проблеми дослідження Українського визвольного руху 1920–1950-х рр.”* (Львів, 25 жовтня 2013 р.).

Акт відновлення української держави 30 червня 1941. Символи і святкування // *Телеканал ЗІК “Прямим текстом”* (Львів, 27 червня 2013 р.).

Вшанування постаті Мирослава Січинського в контексті суспільно-історичних пріоритетів // *Громадські слухання “Вшанування героїчного чину Мирослава Січинського”* (Львів, 16 жовтня 2013 р.).

Українська Повстанська Армія // *Науково-практичний семінар Львівської обласної малої академії наук* (Львів, 14 жовтня 2013 р.).

Участь в дискусії // *Наукова конференція “Євген Петрушевич: постать на тлі доби (до 150-річчя від дня народження і 95-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки)”* (Львів, 30 жовтня 2013 р.).

Забілий Р. В.

Українець – ворог у радянській пропаганді в 20–40-х рр. ХХ століття. Еволюція образу // *Всеукраїнська наукова конференція молодих істориків, студентів та аспірантів “Друга Світова чи Велика Вітчизняна? Версії історичної пам’яті”* (Львів, 26–27 квітня 2013 р.).

Музей як інструмент політики національної пам’яті // *Міжнародний науковий симпозіум Товариства Максиміліана Кольбе* (Ні-

меччина), Українського католицького університету, Національного музею “Тюрма на Лонцького” (Львів, 11–12 жовтня 2013 р.).

Подолання наслідків тоталітаризму. Досвід посттоталітарних країн // Міжнародна наукова конференція “Політика пам’яті: досвід, реакції сьогодення та погляд у майбутнє” (Львів, 30–31 жовтня, 2013 р.).

Подолання фронту Україською Повстанською Армією в 1944 р.: план та його реалізація // Міжнародна конференція “Чим був комунізм? Ідеологія та її втілення” (Берлін, 30–31 травня 2013 р.).

Особливість функціонування історичної пам’яті в Україні // Міжнародний науковий симпозиум “Голодомор 1932–1933 років в Україні: історія і пам’ять” (Громадський комітет із вшанування пам’яті жертв Голодомору-геноциду ’32-33 років в Україні. Київ, 20–21 листопада 2013 р.).

Зайцев Ю. Д.

Традиції українського національно-визвольного руху в діяльності підпільної організації “Об’єднання” (1956–1961) // Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Заньківчанські вечори В’ячеслава Чорновола: сторінки усної історії України ХХ ст. // Наукова конференція “Другі Чорноволівські читання” (Київ, 30 березня 2013 р.).

Пенітенціарна система СРСР // Круглий стіл “Норильське повстання 1953 р.” (Львів, 7 липня 2013 р.).

Пасіцька О. І.

Культурно-освітня діяльність українських робітничих організацій Галичини в 1920–1930-х рр. // Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича” (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Товариство українських греко-католицьких робітниць “Будучність” під покровом Пречистої Діви Марії (1929–1939) // XXII Міжнародна наукова конференція “Історія релігій в Україні” (Львів, 20–24 травня 2013 р.).

Львівська “Зоря” – товариство українських ремісників, промисловців і торговців (1884–1939) // Науковий семінар Ради молодих учених Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України (Львів, 17 жовтня 2013 р.).

Посівнич М. Р.

Історичні аспекти виховання молоді на теренах України в ХХ ст. // Навчально-вишкільний семінар “Активізація всебічної діяльності для забезпечення проведення I (районного) етапу гри Сокіл (Джура) у 2013 р.” (Львів, 26 березня 2013 р.).

Формування образу “українсько-німецьких фашистських націоналістів” // Наукова-теоретична конференція “Роль і місце націоналізму на сучасному політично-му просторі України” (Львів, 30 червня 2013 р.).

Ув'язнення Степана Бандери у німецьких тюрмах і концтаборах: міфи і факти // Міжнародна наукова конференція “Проблеми дослідження українського визвольного руху 1920–1950-х рр.” (Львів, 25 жовтня 2013 р.).

Вклад ОУН в розбудову Карпатської Січі // Науково-практична конференція “Організація Народної Оборони Карпатська Січ в контексті національного державотворення Карпатської України” (Хуст, 9 листопада 2013 р.).

Романюк М. В.

Участь дивізійників в УПА та збройному підпіллі ОУН Золочівської округи // VII краєзнавча конференція, присвячена 70-ій річниці створення української дивізії “Галичина” “Брідщина – край на межі Галичини й Волині” (Броди, 19 квітня 2013 р.).

Структура та діяльність референтури СБ Золочівського окружного проводу ОУН // Міжнародна конференція “Проблеми дослідження українського визвольного руху 1920–1950-х рр.” (Львів, 25 жовтня 2013 р.).

Соляр І. Я.

Зовнішні орієнтації національно-державницьких партій Західної України (1923–1939) // Європейський Союз – Польща – Україна: суспільно-політичний, соціально-економічний та управлінський аспекти співпраці (Львів, 19–20 квітня 2013 р.).

Національна політика ВКП(б) в оцінці політичних партій Західної України (1923–1939) // VI Міжнародна наукова конференція “Історія сталінізму. Радянські нації та національна політика в 1920–50-х рр.” (Київ, 10–12 жовтня 2013 р.).

Голодомор 1932–33 рр. в діяльності політичних партій Західної України // Міжнародний конгрес українців (Київ, 23–24 жовтня 2013 р.).

Євген Петрушевич у суспільно-політичних процесах Західної України та еміграції (1923–1939) // Наукова конференція “Євген Петрушевич: постать на тлі доби (до 150-річчя від дня народження і 95-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки)” (Львів, 30 жовтня 2013 р.).

Голодомор 1932–1933 рр. в оцінці Української парламентської репрезентації польського сейму та сенату // Міжнародна наукова конференція “Голодомори ХХ ст. в Україні” (Слупськ, Республіка Польща, 22–23 листопада 2013 р.).

ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У 2013 р. діалектологи й історики мови спільно працювали над темою “Українська історична і діалектна лексикологія і лексикографія” й успішно завершили черговий етап. Хоча така співпраця фахівців відділу звична, проте не втрачає своєї актуальності. У сучасній мовознавчій науці особливо актуальними є праці, в яких мову досліджують із погляду діахронії та ареального представлення.

Тривала робота над словниковими партіями “Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.” (відп. ред. М. Чікало).

Окрім низки статей, присвячених різноманітним проблемам історичної лексикології, було опубліковано монографію Ірини Черевко “Фразеологія пам’яток української мови XVI–XVII ст.”, в якій проаналізовано фраземну систему українців у різних жанрових типах пам’яток.

Діалектологічна проблематика зосереджувалася на широкому спектрі питань, що відображено в публікаціях. Однак основну увагу зосереджено на виданні “Гуцульські світи. Лексикон” – своєрідної пробної книги для великого словника гуцульських говірок, який уже віддавна є об’єктом зацікавлення діалектологів відділу. Гуцульський лексикон, як і попередня праця “Лексикон львівський”, відразу ж здобув добрі оцінки від читачів та фахівців. Книга увійшла до десятки найкращих “Форуму видавців” у Львові, а також стала однією з найкращих у конкурсі “Книжка року. 2013” у галузі “Етнологія / етнографія / фольклор / соціолінгвістика”.

Важливим для відділу стало видання збірників серії “Історія мови”. Книга “Писемні пам’ятки: від картотеки до словника” вмістила доповіді, виголошені на “Тимченківських читаннях”. Інша праця “Мовні обрії” – данина шани професору Левкові Полюзі, який відійшов у засвіти, відділівських колег та учнів.

Знаменною подією наукового життя відділу української були також III Тимченківські читання, на яких виголосили доповіді мовознавці, увага котрих прикута до проблем історії української мови й історичної діалектології.

ПУБЛІКАЦІЇ

Хобзей Н. В.

Атлас лінгвістичний // Наукове товариство імені Шевченка: Енциклопедія. – Київ; Львів; Тернопіль, 2012. – Т. 1. – С. 348–350.

Атлас української мови // Наукове товариство імені Шевченка: Енциклопедія. – Київ; Львів; Тернопіль, 2012. – Т. 1. – С. 350–351.

Місто у слові // *Lwów: Lustró. Obraz wzajemny mieszkanców Lwowa w narracjach XX–XXI wieku* / Instytut Sławistyki PAN. – Warszawa, 2012. – С. 13–23.

Дієслова із префіксом ви- в “Поученіях на євангеліє по Няговському списку 1758 г.” // Мовні обрії: Збірник пам’яті Левка Полюги / [відп. ред. О. Сімович]. – Львів, 2013. – С. 172–179.

Слова з гуцульських світів // Гуцульські світи. Лексикон. – Львів, 2013. – С. 7–14.

Багнюк Н. В.

Особливості графіки середньошрифтового Євангелія // Мовні обрії: Збірник пам’яті Левка Полюги / [відп. ред. О. Сімович]. – Львів, 2013. – С. 24–33.

Зі спостережень над мовою українських пам’яток проповідницького жанру кінця XVI – початку XVII століть // Тимченківські наукові читання 2: Писемні пам’ятки: від картотеки до словника: зб. наук. праць / [відп. ред. Г. Меуш]. – Львів, 2013. – С. 161–170.

Войтів Г. В.

Критерії добору ілюстративного матеріалу в історичному словнику // Мовні обрії: Збірник пам’яті Левка Полюги / [відп. ред. О. Сімович]. – Львів, 2013. – С. 34–48 [співавт. О. Кровицька].

Геральдична поезія XVI–XVII століть як джерело історичного словника // Тимченківські наукові читання 2: Писемні пам’ятки: від картотеки до словника: зб. наук. праць / [відп. ред. Г. Меуш]. – Львів, 2013. – С. 187–209 [співавт. О. Кровицька].

Дидик-Меуш Г. М.

Жіночі образи в документах Львівського ставропігійського братства (із циклу “Мова львівських пам’яток”) // Мовні обрії:

Збірник пам'яті Левка Полюги / [відп. ред. О. Сімович]. – Львів, 2013. – С. 49–59.

Жива вѣра, досконала надѣя і любовь взаємна. Атрибутивна парорама староукраїнського тексту. 2 // Тимченківські наукові читання 2: Писемні пам'ятки: від картотеки до словника: зб. наук. праць / [відп. ред. Г. Меуш]. – Львів, 2013. – С. 7–28.

Заневич О. Є.

Акузатив при запереченні в українській мові кінця XIX – початку XX ст.: типи структурних моделей // Дослідження з лексикології та граматики української мови: зб. наук. праць / [за ред. проф. А. М. Поповського]. – Дніпропетровськ, 2012. – Вип. 12. – С. 80–86.

Знахідний відмінок в українській мові XVI–XVII ст.: формування, значення, особливості // *Trendy współczesnej nauki: Zbiór raportów naukowych*. – Gdańsk, 2013. – Cz. 5. – S. 69–72.

Перехідні дієслова із загальним значенням 'здійснювати конкретний вид діяльності' (в українській мові XVI – I половині XVII ст.) // Тимченківські наукові читання 2: Писемні пам'ятки: від картотеки до словника: зб. наук. праць / [відп. ред. Г. Меуш]. – Львів, 2013. – С. 234–241.

Родовий прямого об'єкта в конструкціях із дієсловами конкретної фізичної дії (в українській мові XVI – I половині XVII століть) // Мовні обрії: Збірник пам'яті Левка Полюги / [відп. ред. О. Сімович]. – Львів, 2013. – С. 76–90.

Семантичні зміни в структурі перехідних дієслів (на матеріалі пам'яток української мови XVI–XVII ст.) // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство / [гол. ред. О. Данилюк]. – Луцьк, 2013. – № 1(250). – С. 30–34.

Терміни на позначення перехідних дієслів: особливості номінації // Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць / [відп. ред. В. Іващенко]. – Київ, 2013. – Вип. 9. – С. 70–74.

Кровицька О. В.

Критерії добору ілюстративного матеріалу в історичному словникові // Мовні обрії: Збірник пам'яті Левка Полюги / [відп. ред. О. Сімович]. – Львів, 2013. – С. 34–48 [співавт. Г. Войтів].

“Лексис” Лаврентія Зизанія в сучасних лексикографічних інтерпретаціях // Там само. – С. 91–99.

“Слово твоє до памати нашої взати” (до 80-ти річчя від дня народження Розалії Керсти) // Українська мова. – 2013. – Ч. 2(46). – С. 165–174 [співавт. Ю. Осінчук].

Лексикографія Лаврентія Зизанія і Памва Беринди у сучасному лінгвістичному просторі // **ПРОСФОНЕМА**: текст і контекст: зб. наук. праць. – Львів, 2013. – С. 129–137. – (Серія: Львівська медієвістика. Вип. 4).

Геральдична поезія XVI–XVII століть як джерело історичного словника // Тимченківські наукові читання 2: Писемні пам’ятки: від картотеки до словника: зб. наук. праць / [відп. ред. Г. Меуш]. – Львів, 2013. – С. 234–241.

Лемки в сучасному етнокультурному просторі // Акція “Вісла” – 1947 р. – заключний етап депортації українців Польщі. Історична спадщина та суспільна свідомість: зб. наук. праць. – Львів, 2013. – С. 125–131.

“Въ надѣи плодовъ съеть, и працю подыймуеть...” // Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2013. – С. 140–143.

Міжнародна наукова конференція “Акція «Вісла» 1947 р. – заключний етап депортації українців Польщі. Історична спадщина та суспільна свідомість” // Там само. – С. 165–166.

Осінчук Ю. В.

Українська мова в Добриловому Євангелії // Мовні обрії: Збірник пам’яті Левка Полюги / [відп. ред. О. Сімович]. – Львів, 2013. – С. 99–110.

“Слово твоє до памати нашої взати” (до 80-ти річчя від дня народження Розалії Керсти) // Українська мова. – 2013. – Ч. 2(46). – С. 165–174 [співавт. О. Кровицька].

Спостереження над лексикою церковно-богослужбових пам’яток (на матеріалах картотеки “Історичного словника української мови XVI – першої половини XII ст.”) // Нові дослідження пам’яток козацької доби в Україні: зб. наук. статей. – Київ, 2013. – Вип. 22. – Ч. 2. – С. 191–197.

Староукраїнські переклади богослужбових текстів: Крехівський Апостол // Тимченківські наукові читання 2: Писемні пам’ятки: від

картотеки до словника: зб. наук. праць / [відп. ред. Г. Меуш]. – Львів, 2013. – С. 7–28.

Романина І. Р.

Діалектні тексти про кару як мовне відображення свідомості українців // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. № 1021. Серія “Філологія”. – Харків, 2012. – Вип. 66. – С. 81–83.

Сімович О. І.

Вербальний символ в обрядовому контексті // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. № 1021. Серія “Філологія”. – Харків, 2012. – Вип. 66. – С. 93–96.

Евфемізми і табу у весільному фольклорі // Мовні обрії: Збірник пам'яті Левка Полюги / [відп. ред. О. Сімович]. – Львів, 2013. – С. 128–133.

Переднє слово // Там само. – С. 7–8.

Добре знаний у мовознавчих колах (до роковини пам'яті Л. М. Полюги) // Українська мова. – 2013. – Ч. 2(46). – С. 175–176.

Тріль О. М.

Назви сузір'їв в українській мові XVI–XVII століть // Писемні пам'ятки: сучасне Слово **зодіак** у пам'ятках української мови // Мовні обрії: Збірник пам'яті Левка Полюги / [відп. ред. О. Сімович]. – Львів, 2013. – С. 152–159.

Велика Ведмедиця в пам'ятках української мови XVI–XVIII ст. // STUDIA LINGUISTICA: зб. наук. праць. – Київ, 2013. – Вип. 7. – С. 46–49.

Черевко І. В.

Концептосфера мовленнєвої діяльності людини у фразеосистемі староукраїнської мови // Мовні обрії: Збірник пам'яті Левка Полюги / [відп. ред. О. Сімович]. – Львів, 2013. – С. 180–188.

Принципи репрезентації фразеологічних та стійких словосполучень в українській лексикографії XX століття // Тимченківські наукові читання 2: Писемні пам'ятки: від картотеки до словника: зб. наук. праць / [відп. ред. Г. Меуш]. – Львів, 2013. – С. 127–134.

Шелемех В. П.

Назви посуду для рідини в говірках надсянсько-наддністрянського суміжжя // Мовні обрії: Збірник пам'яті Левка Полюги / [відп. ред. О. Сімович]. – Львів, 2013. – С. 204–212.

Ястремська Т. О.

До проблеми членування говорів південно-західного наріччя // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. № 1021. Серія “Філологія”. – Харків, 2012. – Вип. 66. – С. 185–189.

Збереження другого повноголосся в говірках південно-західного наріччя // TeKa Komisji polsko-ukraińskich związków kulturowych / [pod. red.: M. Borciuch, L. Frolak]. – PAN OL. – Lublin, 2012. – Т. 7. – S. 64–72.

Лексема верем'я в часовому та просторовому вимірах // Мовні обрії: Збірник пам'яті Левка Полюги / [відп. ред. О. Сімович]. – Львів, 2013. – С. 213–229.

Номінація пастушої культури карпатського регіону: паралелі та взаємовпливи // Region Karpacki: historia, język, kultura / [pod. red. W. Hojsak]. – Kraków, 2013. – S. 53–66.

Система дериватів із коренем **-кров-**: історичний та діалектний виміри // Тимченківські наукові читання 2: Писемні пам'ятки: від картотеки до словника: зб. наук. праць / [відп. ред. Г. Меуш]. – Львів, 2013. – С. 90–102.

**УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ,
СЕМІНАРАХ, ЛЕКЦІЯХ****Хобзей Н. В.**

Мовна поліфонія Львова // Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7 березня 2013 р.).

Текст як ілюстрація діалектного словника // Gwara i tekst (Краків, 26–28 вересня 2013 р.).

Мовознавчі дослідження в НТШ // Наукова конференція НТШ, засідання Мовознавчої комісії НТШ, присвячене 140-річчю від заснування Товариства (Львів, 15 жовтня 2013 р.).

Шевченкознавчі студії в НТШ: мовознавчий аспект // VIII Конгрес МАУ (Київ, 21–24 жовтня 2013 р.).

Діалектний словник: Ілюстративний супровід презентації семантики лексем // Пленум Наукової ради “Українська мова”: “Українська діалектна лексикографія на тлі лексикографічних студій” (Київ, 29 листопада 2013 р.).

Войтів Г. В.

Означальний компонент у формулі звертання в українських писемних пам'ятках XVI–XVII ст. // Засідання Мовознавчої комісії НТШ (Львів, 21 березня 2013 р.).

Засади і проблеми польської історичної лексикографії // XXII Міжнародний славістичний колоквиум, присвячений Дню пам'яті святих Кирила і Мефодія (Львів, 16–17 травня 2013 р.).

Семантичний компонент “благодать” у значеннєвій структурі абстрактних іменників української мови XVI – I пол. XVII ст. // Тимченківські наукові читання 3: Пам'ятки української мови: текст і контекст (Львів, 10–11 жовтня 2013 р.).

Багнюк Н. В.

Мовознавчі студії Галицько-Волинського літопису // Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7 березня 2013 р.).

Пам'ятки української мови XVI–XVII ст. і другий південнослов'янський вплив // Засідання Мовознавчої комісії НТШ (Львів, 21 березня 2013 р.).

Елементи стилю “плетіння слів” в українських проповідях кінця XVI – початку XVII ст. // Тимченківські наукові читання 3: Пам'ятки української мови: текст і контекст (Львів, 10–11 жовтня 2013 р.).

Палеографічні студії Іларіона Свенціцького // Наукова конференція НТШ, засідання Мовознавчої комісії НТШ, присвячене 140-річчю від заснування Товариства (Львів, 15 жовтня 2013 р.).

Заневич О. Є.

Перехідні дієслова: особливості вживання в українській мові XVI – I половини XVII ст. // Засідання Мовознавчої комісії НТШ (Львів, 21 березня 2013 р.).

Терміни на позначення перехідних дієслів: особливості номінації // Міжнародна наукова конференція “Українська термінологія і сучасність” (Київ, 23–25 квітня 2013 р.).

Знахідний відмінок в українській мові XVI–XVII ст.: формування, значення, особливості // Міжнародна науково-практична конференція “Trendy współczesnej nauki” (Гданськ, 29–31 серпня 2013 р.).

Семантичні зміни в структурі перехідних дієслів (на матеріалі пам’яток української мови XVI–XVII ст.) // Міжнародна наукова конференція “Інноваційні процеси в лексиці та граматиці української мови” (Луцьк, 26–27 вересня 2013 р.).

Власне-зворотні дієслова: особливості трактування (на матеріалі українських текстів XVI – I пол. XVII ст.) // Тимченківські наукові читання “Засідання 3. Пам’ятки української мови: текст і контекст” (Львів, 10–11 жовтня 2013 р.).

Кровицька О. В.

Грамматика М. Смотрицького в сучасній східнослов’янській лексикографічній практиці // Засідання Мовознавчої комісії НТШ (Львів, 21 березня 2013 р.).

“Słownik polszczyzny XVI wieku” як зразок лексикографічного опрацювання давнього тексту // XXII Міжнародний славістичний колоквиум, присвячений Дню пам’яті святих Кирила і Мефодія (Львів, 16–17 травня 2013 р.).

Пам’ятки художнього стилю XIV–XVII ст. як лексикографічне джерело // Тимченківські наукові читання 3: Пам’ятки української мови: текст і контекст (Львів, 10–11 жовтня 2013 р.).

Львівські лемківські організації в історії НТШ // Наукова конференція НТШ, засідання Мовознавчої комісії НТШ, присвячене 140-річчю від заснування Товариства (Львів, 15 жовтня 2013 р.).

Виступ на презентації книжки Є. Турчак “Словник мови села Тилич на Лемківщині” (Львів, жовтень 2013 р.).

Меуш Г. М.

Історична лексикографія на перетині Львів–Пермь // Засідання Мовознавчої комісії НТШ (Львів, 21 березня 2013 р.).

Осінчук Ю. В.

Незабутні імена Львівської лексикографічної школи. Розалія Керста // Засідання Мовознавчої комісії НТШ (Львів, 21 березня 2013 р.).

Спостереження над лексикою церковно-богослужбових пам'яток (на матеріалах картотеки “Історичного словника української мови XVI – першої половини XVII ст.”) // XXII Міжнародна науково-практична конференція “Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні” (Київ, 20 березня 2013 р.).

Церковнослов'янська мова східнослов'янської редакції у давніх пам'ятках // XXII Міжнародний славистичний колоквиум (Львів, 16–17 травня 2013 р.).

Бучацьке Євангеліє XII–XIII ст. як пам'ятка української мови // Тимченківські наукові читання 3: Пам'ятки української мови: текст і контекст (Львів, 10–11 жовтня 2013 р.).

Сімович О. І.

Тарас Шевченко в інтерпретації Василя Сімовича // Засідання Мовознавчої комісії НТШ (Львів, 21 березня 2013 р.).

Участь Василя Сімовича у роботі НТШ // Наукова конференція НТШ, засідання Мовознавчої комісії НТШ, присвячене 140-річчю від заснування Товариства (Львів, 15 жовтня 2013 р.).

Тріль О. М.

Назва *зодіак* у пам'ятках української мови // Засідання Мовознавчої комісії НТШ (Львів, 21 березня 2013 р.).

Назви астрономічної науки в українській мові XVI – I пол. XVII ст. // Тимченківські наукові читання 3: Пам'ятки української мови: текст і контекст (Львів, 10–11 жовтня 2013 р.).

Черевко І. В.

Фразеологія як джерело вивчення національного характеру українця на уроках української мови та літератури // Учительський лекторій “Мова і суспільство” (Львів, 25 квітня 2013 р.).

Українсько-польські паралелі у фраземах із компонентом “кров” // XXII Міжнародний славистичний колоквиум, присвяче-

ний Дню пам'яті святих Кирила і Мефодія (Львів, 16–17 травня 2013 р.).

А. Генсьорський – дослідник пам'яток української мови // Тимченківські наукові читання 3: Пам'ятки української мови: текст і контекст (Львів, 10–11 жовтня 2013 р.).

Шелемех В. П.

Семантика слова “борщ” у говірках надсянсько-наддністрянського суміжжя // Засідання Мовознавчої комісії НТШ (Львів, 21 березня 2013 р.).

Ястремська Т. О.

Рефлексія сполук на зразок *trьt у говірках південно-західного наріччя -кров- // Засідання Мовознавчої комісії НТШ (Львів, 21 березня 2013 р.).

Текст як джерело дослідження діалектної системи // Gwara i tekst (Краків, 26–28 вересня 2013 р.).

“Біблійні історії” як зразок наддністрянського тексту // Тимченківські наукові читання 3: Пам'ятки української мови: текст і контекст (Львів, 10–11 жовтня 2013 р.).

Тимченківські наукові читання. Третє засідання

Знаменною подією наукового життя відділу української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича у 2013 р. стали Тимченківські читання – мовознавці, увага яких прикута до проблем історії української мови й історичної діалектології, зібралися у Львові на третє засідання. Ця зустріч – добра нагода для лінгвістів, що досліджують мову давніх писемних текстів, дізнатися про здобутки в цій царині, про нові видання писемних пам'яток, про ґрунтовні дослідження мови невідомих загалу рукописних чи стародрукованих текстів, про новітні підходи до вивчення мовної минувшини. Місце проведення і тематика наукових читань, патроном яких обрано Євгена Тимченка, – не випадкові. “Доля таки привела цього Великого українця до Львова: тут, у Відділі української мови, понад півстоліття зберігається картотека знаменитого «Історичного словника українського язика», співавтором і редактором якого був Тимченко”, – зазначила Г. Дидик-Меуш у передмові до збірника наукових праць,

складеного за матеріалами першого засідання Тимченківських читань (Львів, 2010). Інша важлива передума для започаткування та систематичного проведення Тимченківських читань те, що відділ – відомий в Україні та поза її межами осередок української історичної лексикології та лексикографії.

Участь у третьому засіданні “Пам’ятки української мови: текст і контекст”, присвяченому 140-річчю Наукового товариства ім. Шевченка, взяли науковці з Києва, Житомира, Луцька, Умані, Івано-Франківська, Тернополя, Хмельницького, а також з-поза меж України – із Кракова, Варшави, Будапешта. Тематика доповідей, виголошених упродовж двох днів роботи конференції, – дуже різноманітна, хоч насправді об’єднує ці дослідження те, що їх автори працюють безпосередньо з джерелами – рукописами, стародруками, а також із картотеками історичних словників, тому висновки студій підкріплені достовірним ілюстративним матеріалом.

Цікавими, змістовними і пізнавальними були доповіді Г. Стрельчук (Київ) про лінгвогеографічне поширення іменників чоловічого роду (за пам’ятками поч. XVII ст.), В. Мойсієнка (Житомир) про визначення місця народження автора рукопису на основі аналізу мови пам’ятки, У. Добосевич (Львів) про текст пам’ятки як джерело студій з історії мови, І. Фаріон (Львів–Київ) про рецепцію української мови в текстах руського духовенства XVI–XVII ст., В. Мякишева (Краків) про українські маргінали на сторінках Литовського Статуту 1588 р., З. Купчинської (Львів) про архаїчну топонімію України. Різноманітному аналізу лексичних, фонетичних, граматичних, стилістичних особливостей мови пам’яток XVI–XVII ст. присвятили доповіді Г. Войтів (Львів), В. Денисюк (Умань), В. Фрис (Львів), Г. Гримашевич (Житомир), О. Макарова (Варшава), Н. Багнюк (Львів), О. Кровицька (Львів), В. Титатренко (Житомир), Л. Павленко (Луцьк), О. Зелінська (Умань), С. Грицина (Київ), Л. Гонтарук (Львів), О. Шпить (Львів), Т. Висоцька (Львів), І. Царалунга (Хмельницький), О. Заневич (Львів), О. Тріль (Львів), І. Черевко (Львів), О. Гайда (Тернопіль), Ю. Осінчук (Львів) та ін. Матеріал з історичної діалектології представили в доповідях Т. Ястремська (Львів), С. Панцьо (Тернопіль), Х. Макович (Львів), С. Солодка (Луганськ).

Особливістю третього засідання Тимченківських читань була участь у ньому знаних науковців із суміжних дисциплін. Зокрема з ґрунтовними доповідями виступили історик І. Паславський (Львів), літературознавець-медієвіст Б. Криса (Львів).

Актуальною на сьогодні залишається проблема перевидання писемних пам'яток, адже лише так давні тексти стають доступними широкому колу науковців. У рамках конференції відбулася презентація “Луцької замкової книги 1560–1561 рр.”, яку підготували до видання Віктор Мойсієнко та Володимир Поліщук. У виступі д-р філол. наук, проф. Віктор Мойсієнко наголосив, що це перше видання в українській археографії і мовознавстві, яке повністю відтворює книгу судово-адміністративної установи XVI ст. періоду Великого князівства Литовського. Оригінал цієї пам'ятки зберігається в Центральному державному історичному архіві у м. Києві. Крізь призму прочитаних документів можна відтворити соціальну структуру та динаміку розвитку станового суспільства на Волині, особливості господарських, майнових та конфліктних відносин між шляхетськими маєтками, посадовими особами (урядниками), луцькими міщанами, купцями тощо. Поза сумнівом, видання цікаве і для мовознавців, які мають змогу вивчати його як джерело тогочасної писемно-літературної мови в її північноукраїнському варіанті. Транслітерований текст пам'ятки супроводжує ґрунтовний історичний, лінгвістично-палеографічний аналіз; розміщено також іменний, географічний покажчики, а також покажчик слів і словоформ.

Достойним закінченням Тимченківських наукових читань 2013 р. була екскурсія місцями княжого Львова, яку на високому професійному рівні провела історик-екскурсовод Г. Скремета.

ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

2013 р. для відділу літератури був позначений кадровими змінами та реорганізацією наукової діяльності, попри продовження праці над раніше затвердженою науковою темою.

Після того, як завідувач відділу – д-р філол. наук Ярослава Мельник стала ректором Українського вільного університету в Мюнхені (Німеччина), обов'язки завідувача короткий час виконував старший науковий співробітник, д-р філол. наук Тимофій Гаврилів. Проте невдовзі він розпочав довготермінове наукове стажування у Відні, тож від початку 2013 р. його заступив д-р іст. наук Петро Шкраб'юк, якого відділ української літератури “позичив” для такої поважної роботи у відділу нової історії України.

На початку 2013 р. відділ також поповнили двоє молодших наукових співробітників – канд. філол. наук Наталя Ощипок, яка поєднує роботу в Інституті з викладанням української мови і літератури в гімназії м. Миколаєва Львівської обл., та магістр філології, випускник аспірантури кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства, колишній працівник Інституту франкознавства ЛНУ ім. І. Франка Данило Ільницький.

Власне, ці двоє наукових працівників на чолі з новим завідувачем долучилися до роботи над плановою науковою темою “Міжкультурна взаємодія в літературі Галичини ХІХ – першої третини ХХ ст.”, затвердженої роком раніше (керівник теми – Т. Гаврилів). Виконання теми упродовж року плинуло в кількох річищах. По-перше – це осмислення концепції спільного видання, що традиційно іменується колективною монографією і є результатом роботи вчених над рамковою темою. По-друге, – обговорення участі працівників відділу в написанні розділів про літературне життя до загальноінститутського видання “Історія Галичини”. Одна з головних інтенцій цього проекту – представити різнонаціональну картину галицького суспільно-політичного і культурно-мистецького життя. По-третє – видання чергового випуску відділівського збірника наукових праць “Парадигма”, де серед іншого відображені результати дослідження міжкультурної взаємодії в літературах Галичини,

причому в наукових студіях як працівників відділу, так і інших авторів.

Рік, що минув, був плідним для відділу і щодо організації наукових подій. Серед них – наукова конференція “Світові виміри української культури” (до 100-річчя від дня народження Григорія Нудьги), вечір пам’яті Степана Трофимука та систематичні засідання наукового семінару відділу, яких відбулося чотири. Семінари відновили перервану практику наукових дискусій у відділі, а конференція і вечір пам’яті органічно започаткували нову традицію – згадування, вшанування та дослідження життя і діяльності колишніх працівників відділу. На черзі – знані в літературознавстві постаті Степана Щурата і Марії Вальо, чия пам’ять працівники відділу планують пошанувати конференціями в наступні роки. Треба сказати, що цей усний жанр у науковій діяльності відділу зазвичай має писане втілення: виступи і спогади про Г. Нудьгу склали головний розділ свіжого 7-го випуску “Парадигми”; у наступному, 8-му випуску один із розділів буде присвячений С. Трофимуківі. Так само доповіді, виголошені на засіданнях семінару, стають зрештою публікаціями у “Парадигмі”.

Щодо “Парадигми” то, зареєструвавши збірник у Міністерстві юстиції України як періодичне наукове видання, працівники відділу готують документи для відновлення його у статусі фахового. Відповідальним редактором збірника є член-кореспондент НАН України, д-р філол. наук Микола Ільницький, відповідальним секретарем – канд. філол. наук Віктор Мартинюк. До редакційної колегії увійшли всі працівники відділу і практично всі опублікували у 7-му випуску свої різножанрові наукові праці (дослідження, джерельні публікації з коментарями, есеї, рецензії). “Парадигма” зазнала деяких оновлень – зокрема змінено дизайн обкладинки, а також розширено рубрики і тематично-жанрову палітру – окрім строго наукових праць, тут публікуються рецензії, есеї, портрети літературних особистостей, видання є відкритим до науково-полемічних виступів. Редакційна колегія планує видавати раз на рік збірник тематично цілісний, але розмаїтий жанрами і стилем, який приваблював би молодих та досвідчених авторів. Передусім ідеться про те, щоб кожен випуск був не гамором випадкових голосів, як це часто трапляється у фахових гуманітарних виданнях, а ясним багатоголоссям наукової розмови.

Відділ української літератури підтримав політику дирекції та сектору наукових та інформативних видань інституту щодо максимального представлення наукової роботи працівників на офіційному сайті. Упродовж 2013 р. відскановано всі попередні випуски “Парадигми” і

розміщено їх на інтернет-сторінці, доволі повно представлено інформацію про видання працівників відділу від часу відновлення відділу у 1990 р. і дотепер (обкладинка, анотація, зміст, в окремих випадках – повна чи часткова онлайн публікація основного тексту). Також відділ оперативно розміщує розширені повідомлення про наукові події, що відбулися (короткий зміст доповідей, перебіг дискусії, світлини).

Спільні досягнення також мають індивідуальну складову. У 2013 р. Петро Шкраб'юк видав книгу статей та есеїв “Імена близькі й далекі: Україна в національному і світовому вимірах”, опублікував чимало наукових, есеїстичних статей; Тимофій Гаврилів, окрім низки наукових і літературно-критичних публікацій, рецензій та блогів, видав дві художні книжки: роман “Вийди і візьми” та збірку оповідань “У шатах вересня”; Данило Ільницький завершив роботу над кандидатською дисертацією “Теоретичні аспекти мистецького світогляду Богдана Ігоря Антонича” (спеціальність “теорія літератури”; науковий керівник – канд. філол. наук, доцент Марія Зубрицька) і захистив її в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, публікував есеї у збірниках та колонки в інтернет-виданнях; Микола Ільницький опублікував праці з шевченкознавства, української літератури і літературознавства ХХ ст., низку рецензій на наукові праці і мемуари; аспірантка відділу Лариса Козак працювала над кандидатською дисертацією “Василь Щурат у літературному процесі кінця ХІХ – поч. ХХ ст.” (науковий керівник – д-р філол. наук Ярослава Мельник), а також упорядкувала, прокоментувала і написала передмову до видання “Франкіяна Василя Щурата: листи, статті, спогади”; Віктор Мартинюк, oprіч активної участі в науково-організаційній і технічній роботі відділу, подав до Центру міської історії Центрально-Східної Європи аплікацію на виконання проекту “Уявна мапа літературного Львова ±1939 р.” на базі платформи «Інтерактивний Львів» (спільно з Д. Ільницьким); Наталя Ощипок підготувала до друку монографію “Повернення із забуття. Михайло Мочульський у літературному процесі кінця ХІХ–ХХ ст.”, яка подала на основі дисертації, захищеної у ЛНУ ім. І. Франка 2009 р.

Загалом наукові працівники відділу були активними учасниками наукових і культурно-мистецьких заходів, взяли участь у багатьох наукових конференціях, серед яких варто відзначити Третє наукове читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013), адже в них узяли участь одразу троє працівників (П. Шкраб'юк, В. Мартинюк, Д. Ільницький). Упродовж 2013 р. працівники відділу опублікували 6 окремих видань (1 монографія; 1 збірник наукових

праць; 1 упорядкований і прокоментований збірник статей, листів, спогадів; 2 книги художньої прози; 1 великий передрук із раніше виданої монографії); вийшло 19 публікацій у фахових і 45 – у нефахових виданнях.

П. Шкраб'юк, М. Ільницький і Т. Гаврилів є членами редколегій низки українських та іноземних наукових видань. Двоє працівників відділу викладають у львівських вишах: П. Шкраб'юк – професор кафедри зарубіжної преси та інформації ЛНУ ім. І. Франка і керівник літгуртка “Студія рідного слова” у Народному домі “Просвіта” НУ “Львівська політехніка”; М. Ільницький – завідувач кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства ЛНУ ім. І. Франка. М. Ільницький є головою спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій у ЛНУ ім. І. Франка, а П. Шкраб'юк – членом спецради в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

У 2013 р. М. Ільницький виступив офіційним опонентом докторської дисертації Р. Піхманця, брав участь в обговоренні та рецензуванні робіт слухачів Малої академії наук Львові. П. Шкраб'юк рецензував монографію Д. Білого і рукопис монографії О. Дрогобицької, був офіційним опонентом кандидатської дисертації В. Стефаніва, експертом 5 дисертацій, допущених до захисту, автором відгуків на автореферати, редактором одного наукового і кількох поетичних видань. 13 січня 2013 р. П. Шкраб'юк отримав відзнаку Галицького районного об'єднання м. Львова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, а також став лауреатом Всеукраїнської літературної премії імені Ірини Вільде за 2013 рік (перша премія).

Працівники відділу є активними учасниками презентацій книжок під час Форуму видавців у Львові і поза ним (П. Шкраб'юк, М. Ільницький, Т. Гаврилів, В. Мартинюк, Д. Ільницький), у проєктах, пов'язаних із цифровою гуманістикою (В. Мартинюк, Д. Ільницький), у виступах на радіо (П. Шкраб'юк, Д. Ільницький), у позалітературознавчих гуманітарних заходах і мистецьких акціях (Д. Ільницький, В. Мартинюк).

Співробітники відділу неодноразово виступали в засобах масової інформації. Зокрема, Д. Ільницький виступив на радіо “Незалежність” в передачі “Барви історії” з повідомленням “Мовно-культурна ідентичність українців”. В. Мартинюк взяв участь в святкових заходах із нагоди 104-ї річниці від дня народження Богдана Ігоря Антоновича та міжнародному тренінгу для лідерів з інтегративної діяльності в мультикультурних спільнотах “Школа пограниччя”.

ПУБЛІКАЦІЇ

Гаврилів Т. І.

Місто-модель: Львів у репортажах Йозефа Рота // *Lwów: lustro. Obraz wzajemny mieszkańców Lwowa w naracjach XX–XXI wieku.* – Warszawa: Instytut Slawistyky PAN, 2012. – S. 121–131.

Вийди і візьми: роман. – Львів: “Кальварія”, 2013. – 312 с.

У шатах вересня: оповідання. – Львів: “Кальварія”, 2013. – 112 с. – (Колекція “ПРОчитання”).

Werfel, Verdi und der Mann in der Gondel. Zur Rezeption von Franz Werfel in der Ukraine // Arnulf Knafl (Hg.). *Die Avantgarde und das Heilige. Neue Beiträge zur literaturwissenschaftlichen Forschung über Franz Werfel.* – Wien: Praesens, 2013. – S. 121–141.

Галичина на тлі модернізаційних процесів (очима Йозефа Рота і його героїв) // *Парадигма: зб. наук. праць.* – Львів, 2013. – Вип. 7. – С. 240–272.

“Гортаю видання, які на слуху. Проте найбільше люблю ті, що в закапелках” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bukvoid.com.ua/reviews/that%20to%20read/2013/06/18/075200.html>

Едвард Сноуден [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/blogs/showBlog.do?edvard_snouden&objectId=1297226

Заробітчани, покращення навкулачки і нога в гіпсі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/blogs/showBlog.do?zarobitchani_pokrashhennya_navkulachki_i_noga_v_gipsi&objectId=1281060

ЗМІГ. Тарасові Вознякові [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/blogs/showBlog.do?zmig_tarasovi_voznyakovi&objectId=1283182

Ліллегаммерський літературний фестиваль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2013/06/07/lillehammerskyj-literaturnyj-festyval/>

Ліллегаммер. Норвезький літературний фестиваль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bukvoid.com.ua/events/ukraine/2013/06/05/155232.html>

Норвезькі хроніки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/8798>

Переклад як проблема [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/blogs/showBlog.do?pereklad_yak_problema&objectId=1295752

Про право на фантазію і (без)відповідальність. Коментар до обговорення роману “Танго смерті” Юрія Винничука в Центрі міської історії 20 липня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/10722>

Сьогодні о вісімнадцятій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/blogs/showBlog.do?sogodni_o_visimnadsyatiy&objectId=1281284

Теорія відносності. Трохи поезії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/blogs/showBlog.do?teoriya_vidnosnosti&objectId=1279659

Шануймо класиків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/blogs/showBlog.do?shanuymo_klasikiv&objectId=1281881

[Рец.]: “Майже чужий на власній батьківщині” [на кн.]: Гранах А. Ось іде людина – [пер. з нім. Г. Петросаняк]. – Київ: “Видавництво Жупанського”, 2012. – 336 с. // Парадигма: зб. наук. праць. – Львів, 2013. – Вип. 7. – С. 437–441.

[Рец.]: “До незбагненої мети” [на кн.]: Конрад Дж. Зроби або помри: морські історії – [упоряд.: В. Панченко, О. Купріян]. – Київ: “Темпора”, 2011. – 528 с. – (Бібліотека “ЛітАкценту”) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/830>

[Рец.]: “Думай про те, що я був, ким я є” [на кн.]: Целан П. Мак і пам’ять: поезії – [пер. з нім. та післямова П. Рихла]. – Чернівці: “Книги – ХХІ”, 2013. – 148 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/10201>

[Рец.]: “Місце фантазії – це водночас і місце страху” [на кн.]: Перуц Л. Майстер Судного Дня – [пер. з нім. В. Кам’янець]. – Львів: ЛА “Піраміда”, 2012. – 140 с. – (“Майстри українського перекладу”) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/4943>

[Рец.]: Розправа над літературою [на кн.]: Карпентьер А. Розправа з методом – [пер. С. Борщевського, А. Перепаді, О. Мокровольського, В. Шовкуна; передм. І. Оржицького]. – Харків: “Фоліо”, 2011. – 380 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/12729>

[Рец.]: “Самотній завше буде в самотині” [на кн.]: Рільке Р. М. Сто поезій у перекладі Мойсея Фішбейна. – Київ: “Либідь”, 2012. –

272 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/11318>

[Рец.]: Страхітлива комаха празького ентомолога [на кн.]: Кафка Ф. Оповідання, романи, листи, щоденники – [пер. з нім.: Є. Попович, О. Логвиненко, П. Таращук; передм. Д. Затонського]. – Київ: “А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА”, 2012. – 592 с.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/15002>

[Рец.]: “Там ми винайдемо кохання” [на кн.]: Пора серця. Інгеборг Бахман – Пауль Целан. Листування – [пер. Л. Цибенко та П. Рихло]. – Чернівці: “Книги – XXI”, 2012. – 416 с.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/7655>

[Рец.]: “Я ніколи не мав Вітчизни” [на кн.]: Рільке Р. М. Нотатки Мальте Лаурідса Бріге : роман, поезії – [пер. з нім. Є. Попович, П. Таращук та ін.]. – Харків: “Фоліо”, 2013. – 283 с.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/11822>

Ільницький Д. Я.

Теоретичні аспекти мистецького світогляду Богдана Ігоря Антонича: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.06 “Теорія літератури”. – Київ, 2013. – 20 с.

Культурна картографія життєвого світу Богдана Ігоря Антонича: Сяноцька гімназія // Парадигма: зб. наук. праць. – Львів, 2013. – Вип. 7. – С. 284–304.

Культурна картографія життєвого світу Богдана Ігоря Антонича: дитинство // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 44–59.

“Мабуть, мій дім не тут” [Богдан Ігор Антонич] // Біографії / [упоряд.: С. Козак, Г. Протасова]. – Київ: Літературна Україна, 2013. – С. 4–7. – (Книжкова “Літературна Україна”).

Франко. Акценти // Франко. Перезавантаження / [ред. А. Беницький; упоряд.: Б. Тихолоз, А. Беницький]. – Дрогобич: Коло, 2013. – С. 65–76.

Коцарев О. Антонич-прозаїк // День. – 2013. – 27 квітня (інтерв'ю Данила Ільницького).

Один день “Франко місії” [Електронний ресурс]. – Zaxid.Net (рубрика “Листи до Zaxid.Net” – 2013. – 7 серпня. – Режим доступу: http://zaxid.net/blogs/showBlog.do?odin_den_franko_misiyi&objectId=1290952

Nefor City [про зйомки фільму “Лорелей” Володимира Стецьковича] // [Електронний ресурс]. – Zaxid.Net (рубрика “Культурні стратегії”). – 2013. – 14 жовтня. – Режим доступу: http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?nefor_city&objectId=1295516

Захист стає пасткою [Електронний режим]. – Інтернет-мережа гуманітаріїв в Україні і світі “Historians.in.ua”. – 2013. – 29 жовтня. – Режим доступу: <http://historians.in.ua/index.php/avtorska-kolonka/907-danylo-ilnytskyu-zakhyst-staie-pastkoiu>

Ільницький М. М.

“Золота риза” і “Біла габа” природи (Варіації мотиву одного Шевченкового вірша) // Науковий вісник Ужгородського університету. – Ужгород, 2013. – № 1 (29). – С. 59–62.

Враження нестороннього // Горинь Б. Любов і творчість Софії Караффи-Корбут. – Київ: Априорі, 2013. – Кн. 1. – С. 563–565.

Парадигма: зб. наук. праць. – Львів, 2013. – Вип. 7 [статті: “Бесіди з Григорієм Нудьгою”. – С. 35–40; “У формі пізнання власної національної своєрідності...”. – С. 131–150; [Рец.]: Насолода пізнання смислів [на кн.]: Мельник О. Модерністський феномен Михайла Яцкова: канон та інтерпретація. – Київ: Наукова думка, 2011. – 294 с. – С. 431–436].

“Прийшли роки до мене...” (інтерв’ю Б. Залізняка) // Залізник Б. Діалоги тривають: книга інтерв’ю. – Львів, 2013. – Т. 3. – С. 136–150.

Символ Ендиміона як ключ до поезії Т. Шевченка (Степан Балея) // Слово, яке тебе обирає: зб. на пошану проф. Володимира Моренця. – Київ: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2013. – С. 119–126.

Ситуація пограниччя: проблема ідентичності і драма самоідентифікації // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 12–17.

Сторінки замовчуваного шевченкознавства // Вісник НТШ. – Львів, 2013. – Ч. 49. – С. 20–23.

Євген Маланюк // Дивослово. – 2013. – № 4. – С. 58–62.

“Про що природа прагне розказати” (Поезія Леоніда Талалая) // Слово і час. – 2013. – № 1. – С. 17–23.

[Рец.]: Право на спогад [на кн.]: Кочерган М. Про час, про себе і людей. – Київ, 2012. – 222 с. // Дзвін. – 2013. – № 4. – С. 140–142; *Te same* // Слово Просвіти. – 2013. – № 18. – С. 12.

Козак Л. В.

Франкіяна Василя Щурата: листи, статті, спогади – [упоряд., передм., коментарі та покажчики Л. Козак; наук. ред. Я. Мельник]. – Львів, 2013. – 212 с.

Ідейно-естетичні виміри поезії Василя Щурата // *Academia iuniora*: зб. наук. праць. – Мюнхен, 2013. – Вип. 1. – С. 139–155.

Перекладацька діяльність Василя Щурата // *Парадигма*: зб. наук. праць. – Львів, 2013. – Вип. 7. – С. 346–354.

“Я мріяла, що в Україні мене почують...” (Про Квітку Цісик) [Електронний ресурс]. – *Zaxid.Net*. – 2013. – 14 березня. – Режим доступу: http://zaxid.net/news/showNews.do?ya_mriyala_shho_v_ukrayini_mene_pochuyut&objectId=1280275

Мартинюк В. О.

Переклад неперекладного: маловідома праця Богдана Лепкого // *Парадигма*: зб. наук. праць. – Львів, 2013. – Вип. 7. – С. 383–386.

[Рец.]: Під одним часом: Антонич і не тільки [на вид.]: Антонич, Богдан Ігор (поезія); Рибчинський, Олег (живопис). Чаргород – [уклали: Н. Бабалик, О. Галета, Є. Гулевич, З. Рибчинська]. – Львів: В-во Старого Лева, 2013. – 112 с. [Електронний ресурс]. – *Zbruc*. – 2013. – 4 жовтня. – Режим доступу: [<http://zbruc.eu/node/13698>].

**УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ,
СЕМІНАРАХ, СЕСІЯХ****Гльницький Д. Я.**

Григорій Нудьга: літературознавець, фольклорист і культуролог // Відкрита лекція для учнів-членів Львівської обласної Малої академії наук, показ фільму про вченого (Львів, 23 січня 2013 р.).

Інтелектуальна біографія Богдана Ігоря Антонича: культурна картографія життєвого світу письменника // Науковий семінар Ради молодих учених Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (Львів, 31 січня 2013 р.).

Участь у круглому столі “Актуальні проблеми сучасної української бібліографії, біографістики, джерелознавства, текстології,

франкознавства, лесезнавства” // Наукова конференція до 90-річчя Мирослава Мороза (Львів, 19 лютого 2013 р.).

“Формули екстази”: мистецька теорія Богдана Ігоря Антонича крізь призму “життєвого світу” і на тлі “духу часу” // Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Художня практика і мистецька теорія у літературі та в театрі: складні стосунки чи неусвідомлена гармонія?; Театр – вторинне чи первинне явище?; Читач/глядач/слухач/сприймач як творець мистецької дійсності, що спровокована досвідом автора/інтерпретатора/виконавця: чи працює і чи мислиться у театрі? // Круглий стіл “Театр акцентованого часу” (Львів, 11 квітня 2013 р.).

Лекція про Івана Франка на основі есею “Франко. Акценти”, вміщеного у збірнику статей та есеїв “Франко. Перезавантаження” (с. Нагуєвичі Дрогобицького р-ну Львів. обл., 26 липня 2013 р.).

Всеукраїнський фестиваль “КОНТЕКСТ-2. Школа літературної критики і книжкової журналістики” в межах XX Форуму видавців у Львова та VIII Львівського міжнародного літературного фестивалю – участь у ролі ментора двох літературних критиків – Анастасії Серікової та Яра Левчука (Львів, 11–15 вересня 2013 р.).

Участь у передачі “Молодий світ” на “Львівському радіо” (разом з Андрієм Вороновим; ведуча – Аліна Литвинова) (Львів, 11 вересня 2013 р.).

Участь у презентації видання “Чаргород. Поезія Богдана Ігоря Антонича. Живопис Олега Рибчинського” // XX Форум видавців у Львові (Львів, 13 вересня 2013 р.).

Участь у святкових заходах з нагоди 104-ї річниці від дня народження Богдана Ігоря Антонича (Музей-садиба Антоничів у с. Борятин Мостиського р-ну Львів. обл., 6 жовтня 2013 р.).

Ільницький М. М.

Маркіян Шашкевич і Богдан Ігор Антонич // Доповідь на Шашкевичівських читаннях-2012 (Львів, 15 листопада 2012 р.).

Рибальські бесіди з Григорієм Нудьгою // Наукова конференція до 100-річчя від дня народження Григорія Нудьги “Світові виміри української культури” (Львів, 22 січня 2013 р.).

Степан Балей – дослідник психології творчості Шевченка // XXIV Наукова конференція НТШ (Львів, 27 березня 2013 р.).

Три години з Василем Мисиком // Виступ на вечорі пам'яті Василя Мисика (Львів, 24 квітня 2013 р.).

Участь у презентації книг І. Дзюби “На трьох континентах”, збірника спогадів “Василь Стус. Поет і громадянин”, Є. Сверстюка “Гоголь і українська ніч” // XX Форум видавців у Львові (Львів, 11–13 вересня 2013 р.).

Козак Л. В.

Василь Щурат та Іван Франко: контакти, паралелі, рецепція // Науковий семінар “Перехресні стежки” (Львів, 27 червня 2013 р.).

Мартинюк В. О.

Бібліотека: простір читання та інтерпретацій (робота над презентацією спільно з Євгеном Гулевичем та Василем Кметем) // Перша мотиваційна конференція “Львів – місто літератури” (Львів, 21 лютого 2013 р.).

Bibliotheca Universitatis: читання ідентичностей у просторі діалогу (співдоповідь із Василем Кметем) // Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Участь у презентації видання “Чаргород. Поезія Богдана Ігоря Антонича. Живопис Олега Рибчинського” // XX Форум видавців у Львові (Львів, 13 вересня 2013 р.).

Участь у записі двох академічних подкастів із циклу “Академізниця”, який організовує Центр гуманітарних досліджень ЛНУ ім. І. Франка (термінал українських подкастів podcaster.org.ua).

Наукові семінари відділу української літератури

10 квітня 2013 р. у нововідкритому конференц-залі Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (що міститься на п'ятому поверсі інститутського приміщення на вул. Козельницькій), відбулося перше – після довгої перерви – засідання наукового семінару відділу української літератури. Прелегентом був літературознавець, доцент кафедри української літератури ім. акад. М. Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка Ростислав Чопик. Увазі присутніх він запропонував доповідь на тему “Поліська версія Конрада”. Класик англійської літератури Джозеф

Конрад, поляк за походженням (Юзеф Теодор Конрад Коженювський), постав у світлі свого поліського походження, яке, на думку дослідника, виявилось для нього по-особливому доленосним. Не полінувалися прийти на семінар науковці з Інституту Івана Франка НАН України, викладачі та співробітники Львівського національного університету ім. І. Франка, а також наукові співробітники Інституту фізики конденсованих систем НАН України, які жваво долучилися до дискусії. Загалом слухачами Ростислава Чопика були молоді науковці. Есеїстичний спосіб письма Ростислава Чопика і відповідна його манера у виголошенні доповіді зробили семінар відділу української літератури однією з найцікавіших подій літературознавчого життя у Львові першого кварталу 2013 р. Натхненний увагою слухачів доповідач зачитав ще два свої есеї – “Гайвазовський і всесвітній потоп” та “Дві точки опори”, які разом із виголошенням текстом про Джозефа Конрада творять своєрідний цикл.

Наступне наукове зібрання відбулося 30 квітня. Це було спільне засідання наукового семінару відділу української літератури і наукового франкознавчого семінару “Перехресні стежки”, який проводить Інститут франкознавства ЛНУ ім. І. Франка та Інститут Івана Франка НАН України. Спільне засідання двох семінарів і трьох установ стало символічним об’єднанням трьох академічних літературознавчих середовищ Львова, а поєднювала їх постать Івана Франка. Прелегентом став професор кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства ЛНУ ім. І. Франка, голова Міжнародної асоціації франкознавців Михайло Гнатюк. Він виголосив доповідь на тему: “Іван Франко в контексті українсько-австрійських літературних зв’язків кінця XIX – початку XX століття”. Представивши широку панораму контактів Івана Франка з віденським літературним та науковим простором, Михайло Гнатюк на основі фактів показав присутність у них українського письменника, спростував тезу про те, що він був невідомим у цьому контексті, і, врешті, виснував, що саме постать І. Франка – чи не найголовнішою віссю обертання українсько-австрійських літературних зв’язків кінця XIX – початку XX ст. Увазі присутніх за допомогою проєктора проф. М. Гнатюк представив відскановані числа віденського часопису “Die Zeit”, у яких публікувався Іван Франко. Виступ М. Гнатюка зібрав велику кількість львівських гуманітаріїв, серед них – викладачі, науковці і студенти Львівського національного університету ім. І. Франка, наукові співробітники та аспіранти Інституту Івана Франка НАН України, працівники Державного меморіального музею Михайла

Грушевського. Доповідь М. Гнатюка апробована не вперше, раніше її опубліковано у збірнику “Нова подорож до Європи” (Львів: Кла-сика, 2012; упоряд.: О. Гаврилів, Т. Гаврилів).

22 травня на засіданні наукового семінару виступила доцент кафедри української літератури ім. акад. М. Возняка Львівського національного університету ім. І. Франка Ореста Мацяк з доповіддю на тему: “Кобилянська і Шопен: без імітації”. Коротко зупинившись на проблемах “Ольга Кобилянська і музика” та “Шопен і модернізм”, Ореста Мацяк аргументувала контрверсійну думку про музичні новели Ольги Кобилянської “*Impromtu phantasie*” й “*Valse mélancolique*”: письменниця не імітувала Фридерика Шопена, а komponувала особливу автобіографічну музику словом. Відтак формальні аналогії між музичною і літературною “*Impromtu phantasie*” (назва, однакова кількість частин, градація фрази, циклічність) не нівелюють оригінальний задум прозового твору. Обидва митці кожен у своїй сфері виразили те, що споріднювало їх, і те, що неможливо зімітувати, – душу і спосіб почування. У процесі доповіді літературознавець запропонувала цілісно прослухати музичний твір Ф. Шопена, а відтак, для проведення паралелей, зачитуючи “*Impromtu phantasie*” О. Кобилянської, вмикала його уривково. Семінар став нечисельним науковим зібранням, що, втім, не позначилося на динамічному перебігу дискусії між прелегенткою і науковцями Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Інституту Івана Франка НАН України та Інституту фізики конденсованих систем НАН України.

Після літньої перерви науковий семінар відділу продовжив роботу і 17 жовтня його гостею стала Галина Крук – письменниця, літературознавець-медієвіст, доцент кафедри української літератури ім. акад. М. Возняка Львівського національного університету ім. І. Франка. До обговорення вона запропонувала тему: “Відгомін теорії концептизму М. К. Сарбевського в українських шкільних поетиках та школярських віршах XVII–XVIII ст.”. У доповіді Галини Крук ішлося про латиномовного теоретика літератури часів бароко Матея Казимира Сарбевського (1595–1640), який чи не першим у праці “*De acuto et arguto*” сформулював поетичну (на відміну від риторичної) теорію дотепу-*acutum*, відому за пізнішими поетиками як теорія концептизму, означаючи дотепне висловлювання як “узгоджене неузгодження або неузгоджене узгодження”, а також про імовірні контакти цього вченого з українськими спудеями, в майбутньому – авторами шкільних поетик. На те, що ці контакти могли

відбутися, вказують текстуальні паралелі у праці М. К. Сарбевського та поетиках українських авторів. Традиційно, стверджує Галина Крук, вважають, що теорія концептизму приходить в українську літературу із Заходу (зокрема із трактатів Понтана та Скалігера), натомість мало уваги звертають на конкретні шляхи її поширення та засвоєння. Чимало українських шкільних поетик і твори як високого, так і низового бароко XVII–XVIII ст. свідчать про обізнаність їхніх авторів із працею “*De acuto et arguto*” – найповнішим викладом вчення Н. К. Сарбевського про концепт. Доповідь спричинила резонанс серед слухачів. У дискусії, що не завжди точилась у строго літературознавчому руслі, було заторкнено теми українського елементу в польській та російській національних ідентичностях, відгомону барокового літературного дотепу в поезії українського неobaroko кінця 1980–1990-х років (зокрема в літературних угрупованнях “Лу-ГоСад” та “Пропала грамота”, і зосібна у Назара Гончара). Особливо активним учасником розмови був літературознавець Мирослав Трофимук-старший, знавець латинської мови і давньої літератури, який час до часу доповнював прелегентку розлогими коментарями. У цих наукових інтермедіях він передусім наголошував на особливостях світосприйняття барокових авторів та реципієнтів шкільних поетик крізь призму тогочасної латини. Семінар, окрім працівників Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича (здебільшого – з відділу української літератури), відвідали також молоді науковці з Львівського національного університету ім. І. Франка та Інституту Івана Франка НАН України.

Збірник наукових праць “Парадигма” (випуск 7)

Перший розділ 7-ї “Парадигми”^{*} має назву “100 років Григорія Нудьги” і представляє результати наукової конференції “Світові виміри української культури” (Львів, 22 січня 2013 р.). Матеріали, що сформували розділ, різняться за жанром і за змістом. Є тут спогади (Л. Сенік, А. Пашук, М. Ільницький, В. Горинь, Ф. Стеблій) – в них автори з перспективи часу кидають погляд на особисте спілкування з ученим, живо відтворюючи ауру зустрічей та розмов із ним, а також висловлюють своє ставлення до подій, пов’язаних з його

^{*} Співупорядники випуску – Данило Ільницький і Віктор Мартинюк.

цькуванням і звільненням з Інституту суспільних наук, що позначилося не лише на його особистій науковій біографії, але й на тогочасному гуманітарному просторі Львова. Окрім спогадів, вміщено два тексти, написані в жанрі есею (П. Шкраб'юк, Ю. Волощак) – жанрі, який, безумовно, заслуговує на увагу, хоч і досить скромно представлений в академічному контексті. Відтак – суто наукові статті з аналізом концепцій Г. Нудьги (Л. Гарасим), його генологічних праць (Н. Віннікова); Б. Криса наводить цікаве спостереження про вибір об'єкта дослідження, який би був суголосний особі самого дослідника, що є, безперечно, цікавою теоретичною проблемою. Врешті – матеріали, що радше дотичні до наукової діяльності Г. Нудьги, але цікаві з огляду на широке поле його зацікавлень (А. Бурдейний, О. Лісняк, В. Пащенко). Є серед статей тексти з ідеологічною риторикою (як-от М. Чернопиского), які можна вважати документом політичного дискурсу української гуманітарної науки. Все це творить парадигму поглядів на Г. Нудьгу, а також способів говорити про знакову постать української науки, адже кожен текст свідчить не лише про свій об'єкт, але й про автора. Додамо, що значна частина матеріалів конференції на пошану Г. Нудьги була опублікована у 4-му номері наукового журналу “Народознавчі зошити” за 2013 рік (Інститут народознавства НАН України), зокрема тих, які висвітлювали життєвий та творчий шлях науковця або розкривали народознавчу тематику.

Другий розділ випуску – *“Українська література і християнська етика”* – є свого роду епілогом до наукової теми, над якою відділ української літератури працював у 2009–2011 рр. Проблематика та хронотопічні рамки поданих тут досліджень досить широкі. Це і медієвістичні (Д. Сироїд), і культурологічні (Р. Голик) студії, розвідки, що з'ясовують духовні аспекти української літератури та літературно-критичної думки ХХ ст. (М. Ільницький, М. Гірняк).

Розділ *“Міжкультурна взаємодія літератур”* відображає актуальну наукову тему відділу. Тут зібрані статті не лише працівників відділу, які на міжкультурний галицький контекст проєктують свої германістичні (Т. Гаврилів) та україністичні і теоретичні зацікавлення (Д. Ільницький), але і його гостей – доповідачів наукового семінару відділу (Р. Чопик, О. Мацяк). Статті інших науковців (М. Зубрицька, М. Госовська, М. Крупач), апробовані раніше чи написані спеціально для нашого видання, доповнили загальну лінію осмислення міжкультурних відносин в літературі.

У розділі “Публікації та джерела” – досить немало першопублікацій: передусім записи Григорія Нудьги (підготував А. Бурдейний), які вивершують перший розділ збірника; раніше републіковану, проте малознану працю Богдана Лепкого про переклад ліричних поезій (В. Мартинюк); своєрідний диптих про В. Щурата: його поетичні переклади (Л. Козак) та з’ясування його ролі у встановленні автентичного тексту “Інструкції для вчителів руського народу” К. Ценглевича (Ф. Стеблій). Публікація перекладів з Назара Гончара (Т. Лучук) розширює поле пізнання цієї самотньої постаті в контексті літературного процесу 2000-х, інтерес до якої, втім числі науково-текстологічний, актуалізувався після смерті письменника. Розділ “Рецензії” містить думки про книжку О. Мельник – на сьогодні найбільшу монографію, присвячену творчості М. Яцкова (М. Ільницький); про автобіографічний роман А. Іранаха “Ось іде людина” в перекладі Г. Петросаняк (Т. Гаврилів); а також огляд збірника студій німецькомовної літератури “Понад кордонами” (Т. Кирилова). У рубриці “Постаті”, в якій традиційно публікуємо есеї про цікавих сучасників, подано матеріал П. Шкраб’юка.

7-й випуск “Парадигми”, як і всі попередні, можна читати на інтернет-сторінці Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України.

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН

Розбудова України як незалежної, демократичної і правової держави актуалізує завдання формувати власну концепцію етнонаціональної політики держави, яка передбачає визначення статусу та толерантних взаємовідносин титульної української нації з національними меншинами і малими корінними народами, з тим, щоб етнокультурний чинник був органічною складовою розвитку внутрішньодержавних і міждержавних процесів.

Дослідження Л. Зашкільняка, М. Литвина, О. Рудої, Х. Чушак, М. Чебан підтвердило, що сучасна українська історіографія лише фрагментарно відображає складність міжетнічних процесів на українсько-польсько-білоруському пограниччі в Новітню добу. Потребують детальнішої реконструкції етнокультурні процеси в західних областях УРСР, а особливо – проблеми формування етнонаціональної політики сучасної України. Тривалий час дослідники віддавали перевагу суспільно-політичним аспектам етнополітики державної влади, збройно-політичному протистоянню на українсько-польському пограниччі. Водночас належно не розкриті взаємини між етнонаціональними групами і конфесіями, українською та польською інтелігенцією в західному регіоні України. Тому для зміцнення довіри до державоформуючої нації необхідно зберегти культурну самобутність національних меншин – поляків, німців, євреїв, вірмен, чехів, які здавна населяли Галичину та Волинь. При цьому сучасна українська влада повинна сприяти високому ступеню інтеграції до національно-культурного буття всіх національних спільнот, які при цьому не зазнали би обов'язкової/шкідливої акультурації представників національних меншин (груп), насамперед поляків, які мають у регіоні мережу культових споруд Римо-Католицької Церкви, навчальних закладів, громадсько-культурних товариств.

Дослідження Л. Зашкільняка, Л. Хахули, О. Рудої, О. Піха, Х. Чушак, М. Чебан актуалізували потребу удосконалення підходів щодо

регулювання політики історичної/колективної пам'яті, яка акумулювала складні сторінки депортацій українців та поляків, міжнаціональні протистояння, зокрема в західному регіоні в 40-ті роки ХХ ст. У зв'язку з цим історики спільно з правниками й управлінцями повинні створити нову нормативно-правову базу, яка б охоплювала норми і правила врегулювання постконфліктних ситуацій. Виваженою в перехідний період повинна бути історична освіта, музейна діяльність, монументальна пропаганда, топонімічні зміни, зображення національно-культурних символів, портретів діячів культури на грошових банкнотах і поштових марках, візуально-інформаційному просторі міст і сіл прикордонних територій України та Польщі.

Центральна влада має зважати й на регіональні історико-культурні ідентичності, які відображають політико-культурні орієнтації як на груповому, так і особистісному рівні. Втім, видається, що ідеологізовані регіональні конфігурації символів минулого і в найближчий час займатимуть важливе місце в суспільному дискурсі. А тому влада та політикум повинні вибудовувати сучасну політику пам'яті на засадах прагматизму і раціоналізму: прагнути виробити толерантне ставлення до інакшості та інакомислення, а головне – знаходити компроміси (поступки) в узгодженні оцінок минулого, насамперед щодо українсько-польського протистояння у першій половині ХХ ст. Як засвідчує досвід останнього двадцятиліття, українській владі й елітам не вдалося ввести національний дискурс пам'яті (події на Волині 1943 р. тощо) в загальноцивілізаційний процес. Зрештою, політика Президента України В. Ющенка щодо швидкого творення культурно однорідної нації за формою “одна Церква, одна мова, одна історія” поглибила поляризацію суспільства.

А. Боляновський, Л. Хахула зазначили, що в польських засобах масової інформації й політичних ініціативах частини польських політиків і громадських середовищ 2012–2013 рр. можна спостерігати чітко виражені спроби нав'язування в Польщі одностороннього бачення подій представників ветеранських організацій та односторонніх інтерпретацій трагічного перебігу українсько-польських взаємин середини ХХ ст. на Волині, Галичині, Надсянні, Лемківщині, Холмщині та Підляшші. Насамперед спричинила занепокоєння спроба нав'язати українцям комплекс провини за дії частини діячів українського підпілля й учасників створених з українців збройних формувань різного підпорядкування. Однак таке бачення не відображає об'єктивної картини подій, що розгорталися на цих територіях. У роки Другої світової війни й після її закінчення

відбулася ескалація українсько-польських відносин, що стало відгомонам українсько-польської війни 1918–1919 рр. і наслідком кризи українсько-польських взаємин міжвоєнного періоду. У 1943–1944 рр. найгостріших форм набув міжетнічний конфлікт, в основі якого було прагнення політично активних сил обох народів перебрати під свій контроль землі Галичини, Волині, Надсяння, Лемківщини, Холмщини та Підляшшя. Українсько-польські антагонізми набули особливо жорстоких форм під час винищувальної війни між нацистською Німеччиною і Радянським Союзом, різні інстанції яких загострили протистояння на вказаних територіях. Жертвами протиборства збройних формувань різного підпорядкування були селяни й частково мешканці міст, які виявилися заручниками обставин політичного протистояння. Брутальності конфлікту додала соціальна складова міжнаціональних війн – споконвічна боротьба селян за землю, що була причиною ворожого ставлення представників однієї нації до іншої. Довершила трагізм ситуації присутність кримінальних елементів, значна частина яких гуртувалася в аполітичні групи з метою скоєння злочинних дій або приєднувалася до партизанських формувань сторін протистояння. По обидва боки ворогуючі учасники неоголошеної війни масово почали практикувати застосування насильства, що було як неминучим наслідком невдалих спроб мирного врегулювання політичної конфронтації, так і невід’ємним компонентом будь-яких міжнародних протистоянь, що супроводжувалися збройними діями під час спроб розв’язання непростого вузла міжнаціональних протиріч. У зв’язку з цим вважаємо неприпустимими односторонні заяви окремих політичних середовищ й владних структур Польщі, що не тільки не сприяють пошуку об’єктивних відповідей на складні запитання минулого, але й сприяють нагнітання політичних пристрастей на болісних для обох народів “ранах історичної пам’яті”. У працях науковців центру висловлена стурбованість із приводу того, що безвідповідальні заяви представників частини польського політикуму провокують неадекватну реакцію українських політичних середовищ, що погіршує стан сучасних українсько-польських відносин. Переконані, що тільки спільні узгоджені заяви на непрості “виклики минулого” сприятимуть неупередженому відтворенню історичної правди і подальшому розвитку добросусідських українсько-польських відносин.

М. Литвин, Я. Кондрач продовжили дослідження перебігу та наслідків депортацій українців із споконвічних українських земель – Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя 1944–1946

і 1951 рр. в УРСР, що стало великою трагедією українського народу, брутальним виявом внутрішньої репресивної політики тоталітарних влад Польщі, Чехословаччини і СРСР, яка проводилася всупереч юридичним нормам і громадянським правам людини. Що ж до воєнно-політичної операції “Вісла” 1947 р., то вона фактично стала помстою за національно-визвольну боротьбу українців 20–40-х років ХХ ст. із застосуванням колективної відповідальності й має ознаки етноциду. Науковці спільно з представниками національно-культурних товариств вважають за необхідне Президенту України, Верховній Раді та Уряду України дати морально-політичну і правову оцінку “Угоді між Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки і Польським Комітетом Національного Визволення про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території УРСР” від 9 вересня 1944 р.; визнати вказану Люблінську угоду незаконною і засудити її як порушення національно-культурних прав і конституційних свобод людини та громадянина, бо на той час Польський Комітет Національного Визволення не був визнаний на державному та міждержавному рівнях і діяв як громадсько-політична структура, а УРСР, як союзна республіка СРСР, не мала права підписувати міждержавну угоду. Цю угоду не було ратифіковано. Вказану проблему співробітники центру актуалізували на Парламентських читаннях у Верховній Раді України 12 грудня 2013 р.

Студії О. Піха, Я. Кондрача, Х. Чушак підтвердили необхідність об’єктивного узагальнення євроінтеграційного досвіду Республіки Польща і його якнайшвидшого втілення. М. Чебан підтвердила потребу активізації українсько-польського наукового діалогу як в соціогуманітарній, так і в науково-технічній сферах. Співробітники Центру О. Піх, О. Руда, М. Чебан, О. Рак, Л. Хахула продовжили упорядкування сучасної бібліографії українсько-польських відносин.

Сектор наукових та інформативних видань у 2013 р.

У 2013 р. співробітники сектору (Б. Пікулик, Д. Савінов, Л. Дейнека, Г. Леськів, С. Іваник, М. Коперсако, Н. Галевич) готували до друку та розробили оригінал-макети загальноінститутських планових видань “Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність”. (Вип. 23) та “Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України в 2012 р. Інформаційний бюлетень”; відділу історії середніх віків – “Княжа доба: історія і культура” (Вип. 7); відділу новітньої історії – “Новітня доба” (Вип. 1);

Центру досліджень українсько-польських відносин – “Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість” (Вип. 6), “Історичні та культурологічні студії” (Вип. 5).

Також у секторі підготовлено монографії: П. Шкраб'юк “Імена близькі й далекі: Україна в національному і світовому вимірах”; Б. Якимович “Україна та українці: події далекі і близькі: вибрані праці”; збірник матеріалів “Крип'якевич Іван. Статті, рецензії, публікації [Бібліотека Шашкевичани: Нова серія, 12(17)]”.

Працівники сектору О. Піх та М. Чебан представляли нові видання на XX Форумі видавців у Львові. С. Терещенко працював над забезпеченням функціонування веб-сайту інституту, розробляв та впроваджував англomовну версію інтернет-сторінок сайту. Д. Савинов відповідав за організаційно-технічне забезпечення відеомосту Київ–Львів на тему: “Руська Трійця в концепції національного відродження Галичини”, що його проводили 11 березня 2013 р. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Публічна бібліотека ім. Лесі Українки м. Києва.

ПУБЛІКАЦІЇ

Литвин М. Р.

Енциклопедія історії України. – Київ, 2012. – Т. 9 (Прил–С) [статті: “Сейбр–Світло”. – С. 506; “Стелецький Борис Семенович”. – С. 844–845 (співавт. К. Науменко)].

Атлас історії української державності: Українські землі від найдавніших часів до сьогодення / [авт.-упоряд.: В. Грицеляк, І. Дикий, І. Ровенчак; редкол.: Л. Войтович, А. Гречило, В. Грицеляк, І. Дикий, М. Литвин, Р. Новоженець, І. Ровенчак, Р. Шуст]. – Львів: НВФ “Карти і Атласи”, 2013. – 128 с.

Волинська трагедія: через історію до порозуміння. Спроба перегляду історичних взаємостереотипів // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – Вип. 6. – С. 258–261 [співавт. Л. Хахула].

Зарубіжне українознавство: здобутки та перспективи дослідження // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 3–11.

Легіон Українських січових стрільців: військове навчання, виховання, бойовий шлях // Велика війна 1914–1918 рр. і Україна. – Київ: ТОВ “Видавництво «КЛІО»”, 2013. – С. 159–179.

Науковим студіям – сучасне інформаційне забезпечення // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2013. – С. 154–157.

Передумови та наслідки депортації українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя (1944–1951) // Від білих хорватів до українців. За матеріалами наукової конференції “Русини Закарпаття – хто ми?” (21 жовтня 2012 р. м. Ужгород). – Ужгород, 2013. – С. 44–56.

Петро Шкраб'юк: штрихи до біографії // Шкраб'юк П. Імена близькі й далекі: Україна в національному і світовому вимірах. – Львів, 2013. – С. 388–391.

Проблеми державності та соборності в діяльності уряду ЗУНР // Українська революція 1917–1921 років: погляд із сьогодення. – Київ, 2013. – С. 106–117.

Соціально-політичні передумови та наслідки депортаційної акції “Вісла” 1947 р. // Акція “Вісла” – завершальний етап депортації українців Польщі. Історична спадщина і суспільна свідомість / [ред. кол.: С. Майкович, А. Тавпаш, О. Кровицька]. – С. 6–24.

Президент “Швейцарії Сходу”. Політичний портрет Євгена Петрушевича // Воля народу (Буськ). – 2013. – 6, 13 червня.

III наукові читання імені академіка Я. Ісаєвича // Український історичний журнал. – 2013. – № 4. – С. 223–225 [співавт. О. Середа].

Галичани встановили державу за три години [Електронний ресурс] // Українська правда. – 2013. – 1 листопада. – [Режим доступу]: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2013/11/1/138906/>

[Відп. ред.]: Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – 282 с.

[Відп. ред.]: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2013. – 190 с.

[Голова редкол.]: Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – 706 с.

[Член редкол.]: Княжа доба: історія і культура / [відп. ред. В. Александрович]. – Львів, 2012. – Вип. 6. – 354 с.

[Член редкол.]: Краєзнавство: науковий журнал. – 2013. – Вип. 1. – 238 с.; Вип. 2. – 254 с.; Вип. 3. – 218 с.; Вип. 4. – 300 с.

[Член редкол.]: Український визвольний рух: наук. зб. – Львів, 2013. – Зб. 18. – 336 с.

Зашкільняк Л. О.

Галичина на ментальних мапах українців XIX – початку XX століття // Україна–Європа–Світ: міжн. зб. наук. праць. Серія: історія, міжнародні відносини / [гол. ред. Л. М. Алексієвець]. – Тернопіль: В-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – Вип. 10. – С. 94–105.

Історична пам'ять та історіографія: методологічні аспекти взаємодії // Національна та історична пам'ять: зб. наук. праць. – Київ: ДП “НВЦ «Пріоритети””, 2012. – Вип. 2. – С. 218–234.

Національний метанаратив та його соціальні функції: між наукою та історичною пам'яттю // Там само. – Вип. 5. – С. 87–96.

Про нові тенденції в сучасній історіографії // *Kultura. Historia. Książka. Zbiór studiów* / [red.: Anna Dymmel, Bożena Rejakowa]. – Lublin: W-wo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2012. – S. 593–604.

Dwugłos historyków. Rozliczenie własnej przeszłości jako element drogi do Europy // *Pojednanie przez trudną pamięć*. Wołyń 1943. – Lublin: Stowarzyszenie “Panorama kultur”, 2012. – S. 12–24 [співавт. G. Motyka].

[Рец. на]: Радянські виборчі кампанії в Західній Україні (1941–1951 рр.). Збірник документів і матеріалів / [упоряд. і відп. ред. О. Стасюк]. – Львів, 2011. – 776 с. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2012. – Вип. 22: Українська повстанська армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи. – С. 575–576.

Волинь, Галичина: суперечки довкола українсько-польських стосунків у роки II світової війни // “І” Незалежний культурологічний часопис. – Львів, 2013. – Ч. 74 (Волинь 1943). – С. 288–300.

Волинь, Галичина: суперечки навколо українсько-польських стосунків у роки Другої світової війни // Відгомін Волинської трагедії в історичній пам'яті польського та українського народів: монографія / [редкол. В. Ф. Солдатенко та ін.]. – Київ: ДП “НВЦ “Пріоритети””, 2013. – С. 142–154.

Галичина на ментальних мапах українців XIX – початку XX століття // *Galicyskie drogi i bezdroża. Studium infrastruktury, organizacji i kultury podróżowania* / [pod red. Jolanty Kamińskiej-Kwak]. – Rzeszów: Uniwersytet Rzeszowski, 2013. – S. 275–292.

Польське Січневе повстання 1863–1864 років у висвітленні сучасної української історіографії // *Galicja a powstanie Styczniewe* /

[pod red.: M. Hoszowskiej, A. Kawalec, L. Zaszkiłniaka]. – Warszawa; Rzeszów: W-wo “DiG”, 2013. – S. 449–456.

Про нові шляхи в сучасному історіописанні (з Ярославом Дашкевичем у тлі) // Українське джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни на порозі XXI ст.: матеріали Міжнародної конференції, присвяченої 85-літтю від дня народження Ярослава Дашкевича (13–14 грудня 2011 р., м. Львів) / [упоряд.: М. Капраль, Н. Кіт, А. Фелонюк]. – Львів, 2013. – С. 63–69.

Ukraińsko-polskie stosunki w czasie drugiej wojny światowej: badania i interpretacji // Jubileusz 90-lecia profesorów Richarda Pipesa, Piotra Wandyszcza, Zbigniewa Wójcika. Konferencja 17 września 2013 r. Abstrakty Tomu jubileuszowego. Bibliotheca Europae Orientalis. Studium Europae Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego. Parva 9. – Warszawa, 2013. – S. 28–29.

Про Волинські міфи і вчених, які про них пишуть // Наше слово (Варшава). – 2013. – 21 липня; 28 липня.

[Рец. на]: Барвинська П. И. Между наукой и политикой. Интерпретации Восточной Европы в академической среде немецкоязычного пространства в конце XIX – начале XXI ст. – Одесса: Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова, 2012. – 450 с. // Гілея: зб. наук. праць. – Київ, 2013. – Вип. 74. – С. 415–416.

[Рец. на]: Боляновський А. Іноземні військові формування у Збройних силах Німеччини (1939–1945 рр.). – Львів, 2013. – 880 с. // Гілея: зб. наук. праць. – Київ, 2013. – Вип. 73. – С. 375–376.

[Член редкол.]: Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – Вип. 6. – 282 с.

[Член редкол.]: Український визвольний рух: наук. зб. – Львів, 2013. – Зб. 18. – 336 с.

Боляновський А. В.

Іноземні військові формування у Збройних силах Німеччини (1939–1945 рр.). – Львів: В-во Львівської політехніки, 2013. – 880 с.

Іноземні військові формування у Збройних силах Німеччини (1939–1945 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. іст. наук: спец. 07.00.02 “Всесвітня історія”. – Львів, 2013. – 36 с.

Особливості українсько-єврейських взаємин у Західній Україні у роки нацистської окупації // Історична пам’ять про війну та Голокост. – Дніпропетровськ, 2013. – С. 66–89.

Проблема кількості польських жертв Волинської трагедії 1943 року // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – Вип. 6. – С. 129–142.

Участь дивізії “Галичина” у битві під Бородами // Брідщина – край на межі Галичини й Волині. – Броди: Просвіта, 2013. – Вип. 6: Матеріали сьомої краєзнавчої конференції, присвяченої 70-тій річниці створення української дивізії “Галичина” (19 квітня 2013 р.). – С. 7–14.

Горбачевський Т. С.

Національно-релігійне та культурно-мистецьке життя поляків у Львові в міжвоєнний період (1919–1939 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України”. – Львів, 2013. – 20 с.

Виникнення та діяльність Католицьких ліг у Львові у 1920-х роках // Spheres of Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies / [editor-in-chief I. Nabytovych]. – Lublin, 2013. – Vol. 4. – S. 260–266.

Об’єднання та наукові осередки римо-католицьких священників у міжвоєнному Львові // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – Вип. 6. – С. 84–88.

Кондрач Я. С.

Етнодемографічні процеси на Лемківщині в 30–40-х рр. ХХ ст. на прикладі туристичного містечка Криниця // Акція “Вісла” – завершальний етап депортації українців Польщі. Історична спадщина і суспільна свідомість / [ред. кол.: С. Майкович, А. Тавпаш, О. Кровицька]. – Львів, 2013. – С. 75–86.

Євроінтеграційний шлях України у 90-х роках ХХ століття // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – Вип. 6. – С. 143–159.

Наукова діяльність Івана Крип’якевича в контексті військової історії // Історичні та культурологічні студії. – Львів, 2013. – С. 170–181.

Депортаційні процеси підльвівського села Сокольники у 1944–1947 рр. // Лемківський календар на 2013 р. / [ред. кол.: І. Красовський, А. Тавпаш, Л. Смереканич]. – Львів, 2013. – С. 85–88.

Лемківське містечко Криниця // Там само. – С. 94–97.

Піх О. М.

Наукове товариство ім. Шевченка. Енциклопедія. – Київ; Львів, 2012. – Т. 1 (А–Бібл) [статті: “Am Ur-Quell. Monatsschrift für Volkskunde”. – С. 143–144; “Archiv für slavische Philologie”. – С. 307–310; “Beilage zur Allgemeinen Zeitung”. – С. 498–499; “Byzantinische Zeitschrift”. – С. 554–556; “Бібліографічна комісія Наукового товариства ім. Шевченка у Львові (1909–1940). – С. 567–572 (співавт.: Л. Ільницька, М. Мороз); “Бібліографічне бюро Наукового товариства ім. Шевченка у Львові”. – С. 573–574 (співавт. Н. Рибчинська); “Бібліографія та бібліографічні дослідження в Науковому товаристві ім. Шевченка та інших західноукраїнських установах (до 1940 року)”. – С. 578–596].

Українсько-польські наукові відносини в міжвоєнний період // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 509–516.

[Член редкол.]: Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – Вип. 6. – 282 с.

[Член редкол.]: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2013. – 190 с.

[Відп. секретар]: Історичні та культурологічні студії. – Львів, 2013. – Вип. 5. – 216 с.

Рак О. Р.

[Відп. секретар]: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2013. – 190 с.

Руда О. В.

Історія України та українсько-польські відносини в науковій творчості Освальда Бальцера (1858–1933) // Історичні та культурологічні студії. – Львів, 2013. – Вип. 5. – С. 102–133.

Методика навчання історії в народних школах Галичини (1867–1918) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 216–232.

[Член редкол.]: Історичні та культурологічні студії. – Львів, 2013. – Вип. 5. – 216 с.

Хахула Л. І.

Історичні стереотипи про Україну та українців у сучасній Польщі (1991–2005): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.02 “Всесвітня історія”. – Львів, 2013. – 20 с.

Релігійне та національно-культурне життя української громади у Польщі в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – Вип. 6. – С. 160–172.

Військово-політичне протистояння на Волині наприкінці Другої світової війни: офіційний та медійний дискурси сучасної Польщі // Волинська трагедія: через історію до порозуміння: матеріали Всеукр. наук. конф., м. Луцьк, 19–20 червня 2013р. / [уклад. А. Шваб]. – Луцьк, 2013. – С. 177–187.

Волинська трагедія: через історію до порозуміння. Спроба перегляду історичних взаємостереотипів // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – Вип. 6. – С. 258–261 [співавт. М. Литвин].

[Рец.]: Львів у “кресов’яцькому” дискурсі сучасної Польщі [на кн.]: Hałas M. Oddajcie nam Lwów / Marcin Hałas. – Warszawa: W-wo Bollinari Publishing House, 2012. – 141 s. // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – Вип. 6. – С. 254–257.

Чебан М. М.

Микола Андрусак // Наукове товариство ім. Шевченка. Енциклопедія. – Київ; Львів, 2012. – Т. 1 (А–Бібл). – С. 170–174.

Микола Андрусак (1902–1985). – Львів, 2013. – 86 с. (Серія: “Історики України”. – Вип. 11).

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: співпраця з польськими науковими установами, студії з полоністики (1991–2013) // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – Вип. 6. – С. 173–192.

[Відп. секретар]: Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – Вип. 6. – 282 с.

Чушак Х. Я.

[Рец. на]: Mark Andryczyk. The Intellectual as Hero in 1990s Ukrainian Fiction. – Toronto, 2012. – 176 p. // Australian Slavonic and East European Studies. – 2013. – Vol. 27. – № 1–2. – P. 139–142.

[Рец.]: Нова історія радянського Львова [на]: William J. Risch. The Ukrainian West. Culture and the Fate of Empire in Soviet Lviv. – Cambridge, Massachusetts, 2011. – 360 p. // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів 2013. – Вип. 6. – С. 248–253.

[Переклад]: Ева Томпсон. Чи можливе спілкування? Про епістемологічну несумісність у сучасному академічному дискурсі // Схід–Захід: іст.-культ. зб. – Харків, 2013. – Вип. 16–17: Нео-анти-колоніалізм vs нео-імперіалізм: релевантність постколоніального дискурсу на пострадянському просторі / [ред.: Г. Грінченко, Т. Дзядевич]. – С. 23–29.

**УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ,
СЕМІНАРАХ, ФОРУМАХ****Литвин М. Р.**

Сучасні міждисциплінарні дослідження Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України // Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Проблеми новітньої історії України у суспільно-політичній думці сучасної Польщі // Міжнародна науково-практична конференція: “Європейський Союз – Польща – Україна: суспільно-політичний, соціально-економічний та управлінський аспекти співпраці” (с. Брюховичі Львівської обл., 19–20 квітня 2013 р.).

Українсько-польське збройно-політичне протистояння в роки Другої світової війни: наукові студії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України // Всеукраїнська наукова конференція “Волинська трагедія: через історію до порозуміння” (Луцьк, 19–20 червня 2013 р.).

Красназнавство як засіб громадянського виховання учнівської молоді України // Обласний семінар керівників туристсько-красназничих гуртків професійно-технічних навчальних закладів (Львів, 1 жовтня 2013 р.).

Українознавство за кордоном: здобутки та перспективи співпраці з українським академічним середовищем // II Міжнародна науково-

практична конференція “Міграційні процеси в Україні: сучасні виклики та регіональна специфіка” (Львів, 2–3 жовтня 2013 р.).

Галицька соціалістична республіка 1920 р.: перший досвід більшовизму в регіоні // VI Міжнародна наукова конференція “Історія сталінізму. Радянські нації та національна політика в 1920–1950-х роках” (Київ, 10–12 жовтня 2013 р.).

Зарубіжне академічне українознавство: здобутки та перспективи досліджень // VIII Міжнародний конгрес україністів “Тарас Шевченко і світова україністика: історичні інтерпретації та сучасні реценції” (до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка) (Київ, 21–24 жовтня 2013 р.).

Державно-політичний розвиток ЗУНР: візія Євгена Петрушевича // Наукова конференція “Євген Петрушевич: постать на тлі доби (до 150-річчя від дня народження і 95-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки) (Львів, 30 жовтня 2013 р.).

Зашкільняк Л. О.

Уявлення українських інтелектуальних еліт першої половини XIX ст. про Східну Європу та її історичні поділи // Треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Нові дискусії навколо польсько-українських стосунків під час Другої світової війни // Наукова конференція до 20-ліття Інституту історичних досліджень Львівського національного університету імені Івана Франка “Історія України XIX–XX століть: нові підходи та інтерпретації” (Львів, 14–15 березня 2013 р.).

Formation and State of Historical memory in Modern Ukrainian Society // The Second International Conference of Political Sphere Institute “Restoration of History: memory and Society in East-Central Europe” (Мінськ, 3–4 травня 2013 р.).

Радянські історичні міфи в сучасній українській історіографії: “старе вино в нових міхах” // Міжнародна наукова конференція “Світло й тіні українського радянського історіописання” (Київ, 22–23 травня 2013 р.).

Українська точка зору на Волинську трагедію 1943–1944 рр. // Форум “Польща–Україна: політика пам’яті” (Варшава, 20–21 червня 2013 р.).

Українська історіографія в міжвоєнній Польщі: пошуки методологічної моделі національної історії // Міжнародна наукова кон-

ференція “Історія історіографії і методологія історії в Польщі та Україні – традиції і сучасність” (Жешув, 12–13 вересня 2013 р.).

Виступ у дискусії “Про нові підходи у конструюванні національної історії України” // Міжнародна наукова конференція на честь ювілею 90-річчя Ричарда Пайпса, Пьотра Вандича і Збігнева Вуйцика (Варшава, 17 вересня 2013 р.).

Українсько-польські стосунки під час Другої світової війни: дослідження та інтерпретації // Міжнародна наукова конференція “Польсько-українські стосунки 1939–1947: стан досліджень і дослідницькі перспективи” (19–20 вересня 2013 р.).

Від конфліктів до порозуміння: історія в українсько-польських стосунках останніх двадцяти років // VI Єкуменічний соціальний тиждень (Львів, 1–8 жовтня 2013 р.).

Польське повстання 1863–1864 років в сучасній українській історіографії та суспільній свідомості українців // Міжнародна наукова конференція “Росія, Європа і польська боротьба за незалежність в ХІХ століття” (Варшава, 17–18 жовтня 2013 р.).

Боляновський А. В.

Діяльність осередків польського підпілля на Волині у 1943 р. // Третє наукове читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 7–8 березня 2013 р.).

Участь дивізії “Галичина” у битві під Бродами // VII Краєзнавча конференція “Брідщина – край на межі Галичини й Волині” (Броди, 19 квітня 2013 р.).

Українсько-польський конфлікт на Волині у 1943 р.: причини, перебіг, наслідки // Всеукраїнська наукова конференція “Волинська трагедія: через історію до порозуміння” (Луцьк, 19–20 червня 2013 р.).

Історичні традиції українсько-польської співпраці: політичні передумови, стратегічні плани, нереалізовані можливості (Historyczne tradycje współpracy ukraińsko-polskiej: polityczne warunki, strategiczne plany, niezrealizowane możliwości) // Міжнародна наукова конференція “Чеські полоністичні студії в європейському контексті” (Česká polonistická studia v evropském kontextu) (Прага, 11–12 вересня 2013 р.).

Іноземці в УПА (1943–1945 рр.) // Міжнародна наукова конференція “Проблеми дослідження українського визвольного руху 1920–1950-х рр.” (Львів, 25 жовтня 2013 р.).

Піх О. М.

Особливості розвитку бібліографії на західноукраїнських землях та Наддніпрянській Україні в першій третині ХХ ст. // Наукова конференція відділу наукової бібліографії ЛННБ України імені В. Стефаника і комісії з книгознавства та бібліографії Наукового товариства ім. Шевченка “Українське книговидання на західноукраїнських землях та в еміграції у першій половині ХХ ст.: репертуар, видавничі осередки, персоналії” (Львів, 27 березня 2013 р.).

Мирон Кордуба в історії України // Науковий семінар Ради молодих учених Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (Львів, 17 жовтня 2013 р.).

Руда О. В.

Підходи до навчання польської й української історії в народних школах Галичини (1867–1918) // ХХІІ Міжнародний славістичний колоковіум (Львів, 16–17 травня 2013 р.).

Хахула Л. І.

Військово-політичне протистояння на Волині наприкінці Другої світової війни: офіційний та медійний дискурси сучасної Польщі // Всеукраїнська наукова конференція “Волинська трагедія: через історію до порозуміння” (Луцьк, 19–20 червня 2013 р.).

Чушак Х. Я.

Чому “радянські люди” все ще існують в Україні? Дискурс сучасних українських інтелектуалів про вплив радянського минулого на українців // Міжнародна конференція Асоціації українців Австралії та Нової Зеландії (Мельбурн, 15–16 лютого 2013 р.).

Антирадянський Львів? Сучасні львівські інтелектуали про радянське минуле // ХVІІІ Всесвітня конвенція Асоціації вивчення націй (Нью-Йорк, 18–20 квітня 2013 р.).

Чому “радянські люди” все ще існують в Україні? Пошук ідентичності сучасними українськими інтелектуалами // Міжнародний семінар “Україна: минуле і майбутнє” (Чикаго, 22 квітня 2013 р.).

Від інтелігента до інтелектуала: переоцінка ролі та місця інтелектуалів у пост-радянській Україні // Міжнародна конференція “За межами парадигми переходу: нові напрями у вивченні Центрально-Східної Європи” (Лунд, 2–4 жовтня 2013 р.).

БІБЛІОТЕКА

У 2013 році бібліотека обслуговувала не лише науковців інституту, але й здобувачів та стажистів з інших наукових установ. Організовувала виставки нових надходжень, а також підбірки наукових праць на честь ювілярів. Серед нових надходжень відзначимо:

Актуальні питання гуманітарних наук. Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка. – Дрогобич: Посвіт, 2013. – Вип. 6. – 214 с.; вип. 7. – 258 с.

Акцентологія. Етимологія. Семантика. – Київ: “Наукова думка”, 2012. – 774 с.

Велика війна 1914–1918 рр. і Україна. – Київ: ТОВ “Видавництво «КЛЮ»”, 2013. – 784 с.

Військово-науковий вісник. – Львів: Академія сухопутних військ, 2013. Вип. 19. – 277 с.

Волошин Л. Іванна Нижник-Винників. Рання творчість у Львові 1920–1930 роки. – Львів: “Афіша”, 2013. – 132 с.

Любов Волошин: Бібліографічний покажчик. – Львів: “Кольорове Небо”, 2012. – 100 с., іл.

Гаврилишин П. Українська трудова імміграція в Італії (1991–2011 рр.). – Івано-Франківськ: “Вогонь з неба”, 2012. – 246 с.

Говгера В. Організаційна структура Львівської єпархії XVIII ст. (1700–1772). – Львів: “Тріада плюс”, 2014. – 1168 с.

Гіль А., Скочиляс І. Володимирсько-Берестейська єпархія XI–XVIII століть: історичні нариси. – Львів, 2013. – 288 с.

Горін С. Монастирі Луцько-Острозької єпархії кінця XV – середини XVII ст.: функціонування і місце у волинському соціумі. – Київ: Видавничий дім “Киево-Могилянська академія”, 2012. – 560 с.

Держава і громадянське суспільство в Україні: пошук концепції співпраці: аналітична доповідь. – Київ, 2013. – 376 с.

Дрозд Р., Гальчак Б., Мусієнко І. Історія українців у Польщі в 1921–1989 роках. – Харків: “Золоті сторінки”, 2013. – 272 с.

Дронь К. Міфологізм у художній прозі Івана Франка. – Київ: “Наукова думка”, 2013. – 241 с.

Енциклопедія історії України. – Київ: “Наукова думка”, 2013. – Т. 10.

Закарпатські втікачі в СРСР: через табори ГУЛАГу і БУЗУ-ЛУК до рідних Карпат. 1939–1949. Архівні документи і матеріали. – Ужгород: Карпати, 2011. – 768 с., іл.

Заруба В. Чигиринські походи: хроніка подій російсько-турецької війни 1676–1681 рр. – Дніпропетровськ: “Ліра”, 2013. – 340 с., іл.

Заруба В. Фортеця над Козацьким порогом. – Дніпропетровськ: “Ліра”, 2013. – 60 с.; іл.

Записки Наукового Товариства імені Шевченка. – Львів, 2012. – Т. 263: Праці Філологічної секції. – 737 с.

Заруба В. Наталівка – село на Україні: історичні нариси. – Дніпропетровськ: “Ліра”, 2013. – 236 с.; іл.

Збожна О. Учнівські та студентські “громади” – школа виховання української національної еліти. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. – 232 с., 48 с. вкл.: фото.

Ідентичности и ценности в эпоху глобализации. – Київ: “Наукова думка”, 2013. – 602 с.

Інноваційна перспектива у стратегії національної консолідації в Україні. Аналітична доповідь. – Київ, 2013. – 280 с.

Історія української культури: у 5-ти т. – Київ: “Наукова думка”, 2013. – Т. 5: Українська культура ХХ – початку ХХІ століть. – Кн. 4: Проблеми функціонування, збереження і розвитку культури в Україні. – 942 с.

Історія української літератури: у 12-ти т. – Київ: “Наукова думка”, 2013. – Т. 1: Давня література (Х – перша половина ХVІ ст.). – 840 с.

Каліщук О. Українсько-польське протистояння на Волині та в Галичині у роки другої світової війни. Науковий і суспільний дискурс. – Львів, 2013. – 510 с.

Кісь Р. Як зупинити розукраїнювання України? – Львів: ТЗОВ “Афіша”, 2012. – 360 с.

Корнієнко В. В. Корпус графіті церкви Спаса на Берестові (остання третина ХІ – перша третина ХVІІІ ст.). – Київ, 2013. – 304 с.

Кочубей Л. PR у політичній сфері. – Київ: ІПІЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2013. – 472 с.

Матеріали до біографічного словника І. О. Левицького. Анотований покажчик архівних документів. – Львів, 2012. – Т. 1: А–Б. – 355 с.

Михайловський В. Еластична спільнота. Подільська шляхта в другій половині XIV – 70-х роках XVI століття. – Київ: Темпора, 2012. – XXII + 450 с., іл.

Михальченко Н. Українська регіональна цивілізація: прошле, настояще, будуще. – Киев: ИПиЭНИ им. И. Ф. Кураса, 2013. – 340 с.

Місце філософії в інтелектуальних традиціях Сходу. – Київ: “Наукова думка”, 2013. – 247 с.

Наукове Товариство імені Шевченка. Енциклопедія. – Київ; Львів; Тернопіль, 2012. – Т. 1: А – Бібл. – 600 с.

Ониськів М., Книш Г., Мельник Д. Пісні бойківського села Петранка. – Львів: Камула, 2013. – 192 с. + 32 с. вклейки.

Осадча Ю. Японська еґо-проза ватакуші-шьоесецу: теорія, генеза, сучасний контекст. – Київ: “Наукова думка”, 2013. – 302 с.

Особа в контексті часу. Книга на пошану Лариси Нагорної. – Київ, 2013. – 464 с.

Парламентські вибори 2012 року в Україні. – Київ, 2013. – 364 с.

Петренко І. Єлизавета Милорадович (1832–1890) в українському суспільно-політичному русі: монографія. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 151 с.

Подкур Р., Ченцов В. Документи органів державної безпеки УРСР 1920–1930-х років: історико-дослідницький аналіз. – Тернопіль: “Збруч”, 2010. – 372 с.

Політико-ідеологічний процес в українському суспільстві в умовах модернізації: порівняльний аналіз. – Київ, 2013. – 448 с.

Політичні партії України у парламентській виборчій кампанії 2012 року. – Київ, 2013. – 400 с.

Скоцилас І. “Дар любови”. Куниче (Катедратик) у Київській митрополії XIII–XVIII століть. – Львів: УКУ, 2013. – 152 с., іл.

Софія Київська: Візантія. Русь. Україна. – Київ, 2013. – Вип. 3. – 672 с.

Тарнашинська Л. Сюжет доби: дискурс шістдесятництва в українській літературі XX століття. – Київ: Академперіодика, 2013. – 678 с., 4 с. іл.

Тимченко Р. Відносини Української Народної Республіки й Західно-Української Народної Республіки (листопад 1918 – квітень 1920 рр.). – Київ, 2013. – 347 с.

Туристичними шляхами Прикарпаття. – Львів: “Манускрипт”, 2013. – Вип. 2. – 240 с.

Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання. Збірник документів і матеріалів. – Київ, 2013. – LXII +810 с.: іл.

Франкіяна Василя Щурата: листи, статті, спогади. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2013. – 212 с.

Цибань В. О. Нагороди Національної академії наук України. – Київ: Академперіодика, 2013. – 496 с.

Ціннісно-нормативне обґрунтування соціальних теорій. – Київ: “Наукова думка”, 2013. – 456 с.

Тарас Шевченко – апостол українського народу. – Сату Марє: RCR EDITORIAL, 2013. – 229 с.

Cymbalista P., Kleparski G. From Michel Bréal to Dirk Geeraerts. Towards the Main Issues in Diachronic Lexical Semantics. – Jarosław, 2013. – 192 s.

Historyczne uwarunkowania polityki bezpieczeństwa w aspekcie współczesnych zagrożeń. – Oświęcim: NapoleonV, 2013. – 240 s.

Społeczeństwo. Kultura. Wartości. Studium społeczne. – Jarosław; Pzešov, 2013. – Nr 4. – 258 s.

Średniowiecze Polskie i Powszechnie. – Katowice, 2012. – T. 4(8). – 272 s.

Sztuka sakralna pogranicza. – Przemyśl, 2013. – 328 s.

ЮВІЛЯРИ

І науковець, і письменник, і колега

Слово з нагоди ювілею

Петро Шкраб'юк – непересічна особистість.

Я знав п. Петра ще задовго до того, як він перейшов працювати в Інститут українознавства (тоді Інститут суспільних наук). Знав як поета, а також як кореспондента республіканського науково-популярного журналу “Наука і суспільство” по Західному науковому центру Академії наук. Саме завдяки йому на сторінках журналу появилися імена наших працівників: Ярослава Ісасвича, Феодосія Стебля, Івана Паславського, Василя Гориня, Михайла Рожка...

У червні 1987 р. п. Петра прийняли на посаду молодшого наукового співробітника відділу нової історії України нашого інституту, але з умовою, що він підготує збірник “Розвиток науки в західних областях Української РСР за роки Радянської влади (1939–1989)”. Це був наче іспитовий термін для 43-річного дослідника – журналіста за фахом й історика та літератора за покликанням. І він успішно впорався з цим доволі складним та об’ємним дорученням: 1990 р. книга вийшла у видавництві “Наукова думка” і стала цінним довідково-історичним джерелом для фіксації наукового потенціалу в нашому регіоні перед розпадом СРСР. Треба, однак, відзначити, що в організації матеріалу, “технічно”, п. Петрові допомагав енергійний Роман Бачинський, на жаль, уже покійний.

У 1994 р. в інституті створено Спеціалізовану вчену раду Д 04.09.01, і *першим*, хто захистив на її *першому* засіданні кандидатську дисертацію, був п. Петро. До того ж захистив блискуче.

Головний опонент, проф. Юрій Сливка, який знав дисертанта як – “чудового поета”, писав, що робота Петра Шкраб’юка “Михайло Павлик і Радикальна партія” була для нього приємною несподіванкою, бо “виконана високопрофесійно (...) і є, якоюсь мірою, зразком публікації наукових досліджень”. А в грудні 2007 р. п. Петро захистив докторську дисертацію “Василіянський Чин Отців Василян у суспільно-культурному житті України”, науковим консультантом якої був я.

Отож в особі Петра Шкраб’юка маємо дуже цікавого історика, поета (й есеїста), а також – до певної міри – громадського діяча. Як науковець, п. Петро відрізняється від колег тематикою досліджень, яка є доволі широкою: це суспільно-політичне, церковне-релігійне життя другої половини ХІХ – початку ХХ ст., зокрема історія Чину св. Василя Великого; це – що дуже важливо – проблеми реасиміляції зденаціоналізованої української шляхти, проблеми державності й духовно-культурного буття нації; внесок українців у світову культуру й науку; шашкевичезнавство й франкознавство.

Крім тематичного розмаїття, публікації п. Петра відзначаються легким, прозорим стилем, не перевантаженим іноземною термінологією, проте строго аргументованим, опертим на вивірені факти й власні спостереження. Як результат, він видав 10 монографій і збірників досліджень, окремі з яких відзначені нагородами. Так, за монографію “Крехів: дороги земні і небесні” 2004 р. він здобув премію Фонду Воляників-Швабінських при Фундації Українського вільного університету в Нью-Йорку (США).

У 2005–2009 рр. п. Петро вів на радіо “Воскресіння” (Перший Національний канал України) історичну авторську програму “Дорога до Храму”, в якій прозвучало 164 передачі. Вони відзначені обласною премією ім. В’ячеслава Чорновола. А 100 кращих радіо-пересилань увійшли до книги “Сто кроків до Храму: невідоме про відоме”, яка вийшла у світ 2008 р.

Найновіша книга Петра Шкраб’юка – “В мінливім дзеркалі кохання: енциклопедія любові” (2012) – теж цілком наукова (в ній 470 посилань), і за неї автор здобув Всеукраїнську літературну премію ім. Ірини Вільде за 2013 рік. У січні цього ж року Галицьке районне об’єднання м. Львова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка в залі засідань міської ради урочисто вручило п. Петрові “Відзнаку” “за послідовну працю по висвітленню історії, духовного життя українців, їх внеску у світову культуру”. До речі, таку ж “Відзнаку” разом із

п. Петром отримали відомі письменники – брати Капранови, а перед тим – Василь Шкляр.

Як бачимо, наука й література в п. Петра тісно переплетені, впливають на своєрідне бачення історичних процесів в Україні і творять оригінальну манеру викладу. Це виявляється і в його доповідях на численних наукових конференціях (досить сказати, що в одному лише 2011 р. таких доповідей і виступів – про Маркіяна Шашкевича та “Руську Трійцю” загалом – зафіксовано 15!), і у виступах на різних презентаціях, творчих зустрічах, і (про це теж не можна не згадати) в неперевершених Петрових експромтах.

Петрові Шкраб’юку притаманні світлий погляд на життя, доброзичливе ставлення до людей і надзвичайна працьовитість, що захоплює багатьох його старших та молодших колег, серед яких Феодосій Стеблій, Наталія Хобзей, Юрій Зайцев, Іван Паславський, Леонід Мацкевий, Олександр Ситник, Микола Бандрівський, Ігор Соляр, Олег Муравський, Богдан Микитів, Данило Ільницький, а також я...

Про багатьох із наших співробітників й друзів – Миколу Ільницького, Юрія Сливку, Любомира Сеника, Івана Патера, Леоніда Зашкільняка, Степана Гелея – п. Петро написав розлогі історико-творчі силуетки. Сподіваюся, що вони увійдуть до наступної книги Петра Шкраб’юка – літературознавчої, оскільки він показав себе і як очільник відділу української літератури нашого інституту, хоча не пориває зв’язків із рідним відділом нової історії України, що його після достойного Феодосія Стеблія очолив не менш достойний Остап Середа.

Петро Шкраб’юк уже видав 25 книг, написав нову – “Життя, прожите двічі: Роман історії і роду” про наш край, про свій рід, про себе (книга готується до друку). Це ще раз утверджує опінію Петра Васильовича Шкраб’юка як історика, літературознавця, поета, есеїста, автора текстів, на які написано низку пісень, зокрема славу “Журавочку”.

Отож, нових творчих здобутків, нових книг, поезій, експромтів та безлічі читачів і шанувальників.

Здоров’я на ще многа-многа літ!

М. Литвин

З ХРОНІКИ

“Світові виміри української культури”: наукова конференція до 100-річчя Григорія Нудьги

Відділ української літератури Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України спільно з Громадським благодійним фондом “Фундація ім. Григорія Нудьги” і Львівським національним університетом ім. І. Франка з нагоди 100-річчя Григорія Нудьги провів Всеукраїнську наукову конференцію “Світові виміри української культури”.

Конференція відбулася 22 січня 2013 р. і містила дві частини: наукову (висвітлення й аналіз фольклористичної, літературознавчої і культурологічної діяльності Г. Нудьги) і мемуарну (спогадами про Г. Нудьгу ділилися львівські науковці та письменники, серед них представники Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України). Перед пленарним засіданням, яке проходить в актовому залі Львівського інституту банківської справи, учасники та гості мали можливість подивитися півгодинний телефільм про Г. Нудьгу, знятий у 2012 р. на Львівському телебаченні.

Пленарне засідання розпочалося вітальними словами співголів організаційного комітету Миколи Литвина (директора Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України) та Анатолія Бурдейного (голова правління Громадського благодійного фонду “Фундація ім. Григорія Нудьги”).

Відтак, із науковими доповідями виступили: Микола Дмитренко (“Григорій Нудьга і стан української фольклористики останнього двадцятиліття”), Любомир Сенік (“Григорій Нудьга – вчений і людина”), Богдана Криса (“Григорій Нудьга: портрет Семена Климовського”). Петро Шкраб'юк поділився враженнями від прочитаних нещодавно автобіографії та спогадів Г. Нудьги. Степан Стойко, відомий вчений з Інституту екології Карпат НАН України, завершив пленарне засідання розповіддю про неформальне спілкування з Григорієм Нудьгою, з яким вони були сусідами.

Після невеликої перерви робота конференції продовжилася в тому ж залі, і наступним її етапом була секція спогадів, якими ділилися Андрій Пашук, Василь Горинь, Феодосій Стеблій та Микола Ільницький. Відтак виступив Анатолій Бурдейний з темою “Ростислав Долинський – німецький математик, закоханий в українську пісню”. На конференцію завітали представники Львівського телебачення, які планують зробити ще один відеоматеріал про Г. Нудьгу.

На жаль, із багатьох зазначених у програмі учасників з-поза Львова приїхало лише троє киян. Із львівських учасників теж не всі виступили з доповідями. Саме тому заплановані дві наукові секції перетворилися в одну, що працювала у великій читальній залі Львівської обласної універсальної наукової бібліотеки (пр. Шевченка, 13). Було виголошено лише чотири доповіді: Наталі Бобровницької (“Особливості віршування народних пісень”), Світлани Лещинської (“Взаємовпливи зразків пісенних моностроф в українському та польському фольклорі”), Юрія Волощак (“Не бійся смерті”) і Михайла Чернопиского (“Григорій Нудьга – свідок і жертва геноциду українців московським окупантом”).

Загалом наукова конференція була сповнена пошани до Григорія Нудьги – і як до науковця, письменника, і як до людини. На пленарному засіданні, і в секції спогадів, і в науковій секції учасники задавали один одному запитання, активно спілкувалися, були сповнені інтересу та позитивного настрою.

Під час пленарного засідання Петро Шкраб’юк написав і виголосив вірш, який передає атмосферу конференції, цікавий він і як характеристика автора, і як фактографічне джерело – хто з учасників був присутній на засіданні:

**АКТИВний вірш,
виголошений на початку конференції
“Світові виміри української культури”
(до 100-річчя Григорія Нудьги)**

Актив тут учено-ідейний,
Як пан Анатолій Бурдейний,

Як творчий Ільницький Данило,
Що йде уперед повносило,

Як давній Стеблій Феодосій,
Що вперто працює і досі,

Як думний Івашків погідний,
Що в край свій залюблений рідний.

Як вправний Пашук елегійний,
Що в нурт сам поплив релігійний.

Як пан Трофимук – син Степана,
Що в труд поринає вже зрана.

Як пан Чернопиский Михайло,
Що мовить натхненно і файно.

Як Сенник, і Криса, і Горинь,
Що дивляться суті у корінь.

Як мудрий Дмитренко Микола,
Що славить столицю довкола.

Як знаний Литвин, теж Микола –
Що нині на владних престолах.

Як третій – Ільницький Микола,
Що світить, як вись ясночола.

Як друг Волощак, себто Юрій,
Що любить і мандри, і бурі.

Як Бондар, на ймення – Лариса,
Що теж прикрашає цей список.

Усі, що в цій залі приявні, –
Се люди поважні і славні,
А ще й інтелектом могучі, –
Тож виступи будуть блискучі,
Думки ж – і вагомі й прозорі,
Щоб знову Нудьга наш Григорій

Радів українській еліті
Й молився за нас на тім світі...

Матеріали наукової конференції склали розділ “100 років Григорія Нудьги” 7-го випуску наукового періодичного видання “Парадигма”.

Д. Ільницький, В. Мартинюк

Наукова конференція пам’яті Володимира Вуйчика “Культурна спадщина західноукраїнського регіону 2013”

18 грудня 2012 р. відділ історії середніх віків спільно з Історичною комісією Наукового товариства ім. Шевченка в Україні й Львівським відділенням Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України провів V Наукову конференцію пам’яті Володимира Вуйчика “Культурна спадщина західноукраїнського регіону 2013”.

Традиційно в ній взяло участь 12 доповідачів, які виголосили доповіді зі спектру наукових зацікавлень Патрона конференції, концентруючись насамперед на мистецькій культурі Львова та його історичного регіону. Їх тематика стосувалася проблем історії культури і мистецтва західноукраїнських земель від XI до початку XX ст.

Юрій Островський проаналізував перекази Києво-Печерського патерика про найдавнішу печерську чудотворну ікону Богородиці в контексті досліджень раннях передвітарних огорож. Віктор Мельник зупинився на скромних відомостях про монументальне малярське оздоблення мурованих передвітарних огорож українських храмів XIV – першої половини XVI ст. Ірина Мельник показала й прокоментувала реставрацію ікони другої половини XV ст. “Свята великомучениця Параскева з історією” з церкви Св. Кузьми і Дем’яна у Тиличі зі збірки Національного музею у Львові імені [митрополита] Андрея Шептицького.

Серед доповідей 2013 р. переважала тематика Нової доби. Володимир Александрович зайнявся ідентифікацією спадщини львівської “п’ятницької майстерні” як одного з центральних явищ початкового періоду утвердження на львівському ґрунті нової мистецької культури XVII ст. Мар’яна Пелех подала результати пошуків джерел іконографії вотивного образу львівської міщанської пари, збереженого в каплиці Трьох святителів Успенської церкви у Львові.

Андрій Лінинський оприлюднив нововідкриту намісну ікону Богородиці з церкви Св. Анни в Білих Ославах на Івано-Франківщині (Національний коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини і Покуття ім. о. Йосафата Кобринського), яка виявилася належною до ще одного комплексу немало загадкового автора знаних ікон з Успенської церкви у Вербові поблизу Скиту Манявського. Юрій Мердох показав і прокоментував групу портретів митрополитів Афанасія і Лева (Шептицьких) з доробку визначного львівського гравера середини XVIII ст. Івана Филиповича. Ірина Качур представила результати прискіпливого аналізу “матеріальної” сторони видань львівської друкарні Шліхтинів (1755–1785), який дав змогу з’ясувати немало “загадкових” моментів львівського книговидання другої половини століття та ідентифікувати нові львівські стародруки й уточнити походження окремих знаних позицій тогочасної львівської бібліографії.

У найновішій за тематикою частині роботи Мар’яна Долинська подала нововіднайдені архівні матеріали про львівську адресу знаного маляра останньої чверті XVIII – першої чверті XIX ст. Луки Долинського. Ігор Сьомочкін зупинився на діяльності архітектора Збігнева Брехвіч Левинського як представника петербурзької архітектурної школи у Львові. Ганна Кос зупинилася на актуальних проблемах реставрації у Львові. Темою виступу Світлани Стець став прихований зміст жанрових сцен у голландському та фламандському мистецтві доби Бароко на прикладі окремих картин західноєвропейської збірки Львівської національної галереї мистецтв ім. Бориса Возницького.

За матеріалами конференції заплановано видати науковий збірник. Приурочену до 80-річчя В. Вуйцика наступну, шосту конференцію заплановано на грудень 2014 р.

В. Александрович

Десятилітній ювілей міжнародної наукової конференції “Археологія заходу України”

Археологічні конференції, наради і семінари у Львові мають давню традицію. Ще за часів Ярослава Пастернака – фундатора й організатора української професійної археології у Львові – у 1930-х роках в залі засідань НТШ не раз проводилися археологічні зібрання науковців на різні теми стародавньої історії західноукраїнського краю. Вчені виголошували доповіді про стан розвитку досліджень

стоянок кам'яної доби, поселень періоду бронзового та ранньозалізного віків, особливо часто – про результати польового вивчення городищ та літописних міст давнього Галича (Крилосо), Звенигорода, Теремовлі та інших пам'яток княжої доби. У радянські часи у Львові також відбулося кілька помпезних конференцій, приурочених, переважно, ювілейним датам колишнього Союзу.

Нове дихання отримала організаційна діяльність археологів Західної України починаючи з 2004 року, коли працівники відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України провели I-шу Міжнародну наукову конференцію. Впродовж усіх наступних років такі форуми відбувалися щорічно у другій половині травня під загальною назвою “Археологія заходу України”. Усі вони проходили у конференційному залі НТШ (3-й поверх по вул. Винниченка, 24) і у відділі археології Інституту українознавства (2-й поверх цього ж будинку). Головна ціль таких зібрань – об'єднання вчених, які працювали чи далі працюють на західноукраїнських землях, обмін інформацією та науковими здобутками, налагодження тісніших зв'язків між науковими осередками.

Зазначимо, що тематика представлених рефератів одразу вийшла за межі назви конференції і отримала комплексний міждисциплінарний характер. Щороку – з 2004 по 2012 р. дослідники з багатьох міст нашої держави та закордону вели жваві наукові дискусії. Доповіді виголошували науковці з України (Львова, Києва, Сімферополя, Тернополя, Івано-Франківська, Чернівців, Ужгорода, Луцька, Рівного, Дубна, Чорткова, Галича та ін.) та з-закордону: Росії (Санкт-Петербург, Москва), Польщі (Краків, Варшава, Вроцлав, Познань, Люблін, Торунь, Жешів та ін.), Білорусі (Мінськ, Брест), Словаччини, Чехії, Німеччини і навіть США. Теми рефератів стосувалися різних питань первісного заселення, соціально-економічного та культурно-історичного розвитку життя найдавніших поселенців України та її сусідів.

Територія Прикарпаття і Волині в стародавні віки і в середньовіччі відігравала роль своєрідного культурного моста, з'єднувальної ланки поміж Центральною та Східною Європою, а в ширшому розумінні – поміж Західним та Східним світом культур та народів. Тут проходили складні міграційні, культурні, етнічні процеси, що знайшло відображення у матеріальній культурі населення. Особливо треба відзначити переселення різних за складом та етносом стародавнього та новітнього населення. Саме цим питанням присвячена більшість наукових рефератів.

Під час засідань встановлювалися наукові контакти на міжнародному рівні, узгоджувалися питання методики польових досліджень, відбувалася домовленість про організацію спільних проєктів археологічних досліджень, про публікацію статей учасників конференції у збірнику “Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині”.

10-та ювілейна Міжнародна конференція відбулася 22–24 травня 2013 р. На ній було заслухано понад 80 доповідей на різні археологічні теми вчених з України, Польщі, Росії, Білорусі, Словаччини, Чехії, США.

На третій день роботи відбулося виїзне засідання, що мало на меті познайомити учасників конференції з унікальною пам'яткою трипільської культури загальноєвропейського значення – печерою Вертебою, що біля с. Більче-Золоте Борщівського району Тернопільської області. Крім того, вчені з різних країн оглянули експозицію Борщівського краєзнавчого музею і виставку шедеврів трипільського мальованого посуду, організовану спеціально для учасників конференції працівниками музею. Цікаву і змістовну екскурсію в музеї і в печері Вертеба провів директор.

*Учасники конференції перед дверима
Борщівського краєзнавчого музею*

Львівські конференції “Археологія заходу України” уже добре знані в науковому світі і користуються заслуженим авторитетом. З кожним роком географія учасників розширюється, а кількість пропонованих рефератів збільшується. Зростає і наукова вага виголошених доповідей. Про це, зокрема, свідчать дані статистичних таблиць, які показують зростання головних показників щодо тематики і участі закордонних науковців.

Працівники відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України планують проводити такі міжнародні форуми й в наступні роки, однак будуть внесені корективи щодо назви, форми і умов організацій таких зібрань.

О. Ситник

Сторінки Шевченкіани

7 березня 2013 р. у Центрі міської історії Центрально-Східної Європи у Львові відбулися треті наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича, організовані Західним науковим центром НАН України, МОН України та Інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Відкрив форум директор Інституту професор М. Литвин.

На пленарному засіданні директор Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України академік НАН України М. Жулинський виступив з доповіддю “Тарас Шевченко у світовому та українському вимірі”.

15 травня 2013 р. у Бродівському педагогічному коледжі ім. М. Шашкевича відбулися Шевченківські читання “Тарас Шевченко і Галичина”, організовані коледжем та Інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Відкрив форум директор педагогічного коледжу, кандидат педагогічних наук Іван Парасюк.

З науковими доповідями виступили науковці Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ кандидат історичних наук Ф. Стеблій – “Шевченкіана Василя Щурата”, кандидат історичних наук В. Пашук – “Роль «Просвіти» в формуванні культу Т. Шевченка в Галичині”, доктор історичних наук П. Шкраб'юк – “Шевченкова верба у Львові: спогад про подорож по місцях заслання Кобзаря”, професор Львівського національного університету ім. І. Франка, доктор історичних наук Б. Якимович – “Спадщина Тараса Шевченка в оцінці Михайла Павлика”, викладач педагогічного коледжу,

кандидат філологічних наук Р. Галицька – “Предтеча з Галичини і іоскреситель української нації Т. Шевченко”.

Науково-практична конференція в Жовкві

10 грудня у м. Жовкві в приміщенні ЗОШ № 1 відбулася науково-практична конференція “Іван Крип'якевич – дослідник історії України та історії Жовкви”

З Жовквою пов'язана чимала частина педагогічної наукової біографії вченого. У 1929–1934 рр. він викладав історію у Жовківській гімназії. Деякий час жив у монастирі оо. Василян, де упорядковував рукописи і стародруки монастирської бібліотеки, організував виставку стародруків, нових видань і екслібрисів, редагував збірник “З минулого Жовкви” в якому і власні статті. В часописі “Життя і Знання” та в “Записках Чину Святого Василя Великого” в 1935 р. опублікував докладну історію Жовкви. Виступав з доповідями в читальні “Просвіти” та в бурсі.

Під час педагогічної праці в Жовкві підготував свої наукові і науково-популярні праці. “Історичні проходи по Львові”, “Українське життя в давні часи, ч. 1. Княжа доба”, оповідання “Під прапором Хмельницького”, “Пригоди Юрка Козака”, “План майстра Дмитрія”, статті для часопису” “Життя і Знання”: “Запорозьке військо”, “Зборівська битва”, “Початки Хмельниччини”, “Іван Мазепа”, а також цикл статей для “Української Загальної Енциклопедії”.

Плідна праця в Жовкві залишила серед її мешканців добру пам'ять про вченого, що й стало приводом для проведення вище вказаної конференції за участю вчителів району, наукових працівників Державного заповідника м. Жовкви.

Відкрив конференцію заступник керівника районного відділу освіти І. Тимошук. Доцент Львівського регіонального інституту державного управління НАДУ, кандидат політичних наук І. Киянка розповіла про виникнення задуми щодо вшанування пам'яті І. Крип'якевича в Жовкві. Членкиня Спілки художників України й заступник директора “Фонду святого Володимира” Л. Крип'якевич згадала про традиції патріотичного виховання в родині Крип'якевичів. Учень академіка доктор історичних наук, професор Ю. Сливка висвітлив світлі сторінки біографії та наукової діяльності вченого. Директор Львівської обласної універсальної наукової бібліотеки І. Сварник проаналізував роль І. Крип'якевича у дослідженні історії

України. Старший науковий співробітник Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, кандидат історичних наук Ф. Стеблій доповів про подвижницьку місію І. Крип'якевича як захисника академічного статусу очолюваного ним в минулому Інституту і живу традицію вшанування пам'яті вченого в його колективі.

На засіданні конференції виступив директор ЗОШ № 1 І. Шевчук, який подякував доповідачам за всебічне відтворення образу видатного вченого, творча спадщина якого має неоціненне значення для виховання молодого покоління патріотів України. Завершило урочистість відкриття у вестибюлі школи меморіальної таблиці пам'яті академіка І. Крип'якевича, яку освятив настоятель церкви св. Йосафата о. Михайло Ткачів.

Ф. Стеблій

Один день “Франко місії”

Все почалося з того, що Богдан Тихолоз запропонував подати текст до книги есеїв про Івана Франка, яку зініціювала “Франко місія” і, зокрема, Андрій Беницький. Я зрадів нагоді висловитися про Франка поза науковою риторикою, адже він для мене значить багато – як постійний невидимий співрозмовник, як неформальний ментор, як один з улюблених прозаїків, як той, кого люблю слухати, коли мовить із книжок.

У вересні минулого року я мав нагоду розповідати про Івана Франка студентам факультету іноземних мов Львівського національного університету, тож якось мимоволі задумався над тим, ким є Франко для мене і що він значить для нас усіх, а ще більше, – що він може значити? Захотілося, мов змія, зняти свою шкіру і свіжо глянути й осмислити його роль для молоді України.

Отож, франківський контекст по-новому починається, і, думаю, не тільки для мене. Об'єднання двох фестивалів – “Fort.Missia” і “Франко фест” – це добре прагматичне підґрунтя для розвитку неформального пізнання Івана Франка, яке просто доконечне. І не лайте мене за пафос.

Суто франківська частина фестивалю розпочалася з того, що через погане покриття на радехівсько-горохівській трасі луцький автобус привіз на півтори години пізніше письменника Володимира Лиса, з яким ми поїхали до Нагуєвич. Десь посередині дороги я усвідомив, що не зробив священного злочину – не увімкнув диктофон.

Кращого інтерв'ю, коли письменник у неформальній атмосфері розповідає про себе, про інших, про творчість – годі й уявити. Щастя, що хоча б дещо з розповідей Володимира Лиса запам'яталося.

Й ось нас зустрів Стрий, а потім – Трускавець із Бориславом. З останнього ми би не зуміли повернути до Нагуєвич, якби не навігатори-організатори фестивалю, які родом звідти, і оце якраз підсіли до нас. Де фестивальне серце в Нагуєвичах, можна було впізнати хіба що за звуком. Але тут можна знайти виправдання в актуалізації природних способів комунікації та пошуку одне одного. Втім, знак, що “Франко місія” – он там, не завадив би.

Участь у фестивалі з авторів збірника “Франко. Перезавантаження” виявилася цікавою подією і приємною нагодою поспілкуватися з письменниками, поєднати мистецькі та інтелектуальні сили. Мікролекцію про Івана Франка кожен із тих, хто виступав, потрактував по-різному. Для мене те, що деякі люди-фестивальники просто підійшли опісля, було набагато авторитетнішою оцінкою, ніж безколірні вироки офіційних документів. До цього варто додати ввічливість та уважність організаторів, їхню турботливість разом із тим, що вони перейняті Франком і його сучасним контекстом.

Фестиваль складався з головної музичної сцени та літературно-театральної, яка, як на мене, важливіша в його франківській частині. Власне, в перерві між подіями на літературно-театральній сцені я прийшов послухати лужицьких сербів, і коли вони виконували “Вічного революціонера” своєю мовою, то я був приємно здивований. Портрет Івана Франка на банері нагадав про дух його часу, але в цей момент я відчував, що саме так і має бути. Він звучав органічно. Франко завжди сучасний. Різносторонній погляд на нього відкриває для тих, хто дивиться/слухає/сприймає, такі нові його грані, що завжди приємно дивуєшся. Рокова версія “Вічного революціонера” звучала природно і незапрограмовано. Цей вчинок лужицьких сербів дуже багато дає для розуміння національної ідентичності – їхньої і нашої, для розуміння Франкового трактування національного і міжкультурного.

Подумав, що ми на добром шляху. Я зрозумів, що перезавантаження сприйняття Франка – це і перезавантаження себе, сприйняття України, оновлення України.

Під час фестивалю побачив певний контраст між інтелектуалами та письменниками. Володимир Микитюк та Микола Легкий одразу після своїх виступів поїхали. Та це радше технічні причини. Шкода, бо давно хотів послухати розмову між тими, хто словом “трається”, і тими, хто спостерігає за цією грою і пише про неї. Вже

у Львові із задоволенням прочитав есеї В. Микитюка та М. Легкого. А письменники? Вони не знають, що відбувається в науковому світі. Не ідеалізую його, проте принаймні половина з того, що пишуть про літературу в академічних середовищах, таки заслуговує уваги.

Їхати до Львова не хотілося. Я затримався. Спокусливо поглядаючи на активні бесіди письменників, я підійшов до них. Напевно, фестиваль добрий саме тим, що можна поспілкуватися з Віктором Небораком, на що у Львові немає часу і можливості. Добрий тим, що можна познайомитися з Олегом Лишегою і провести з ним тихий вечір.

Олег Лишега перейнявся участю у збірці есеїв про Івана Франка. Його текст – майже художній, і чи не основна його ідея – пошук нестандартного погруддя Франка – символічна і симптоматична. Недаремно упорядники вважають його основним у книзі. Про Франка як основу і водночас як точку повернення ми говорили того вечора немало. Цікавими виявилися Лишежині паралелі Франко–Тичина, і навіть Франко–Антонич, про що раніше я думав тільки з перспективи поглядів на літературу цих письменників, а не їхньої поетичної мови. Може, Антонич – це те, що сталося би з Франком, якби він дав собі волю щодо творчості? Антонича називали найвидатнішим поетом, якого дала Україні Галичина після Франка. Та тут ще треба вчитуватися, вдумуватися, увідчуватися. Олег Лишега з несподіваної сторони підійшов до порівняння поетичних світів Франка і Тичини/Антонича – йшлося не про зовнішні грані поезії, а про внутрішні її форми, про способи висловлення підтекстів.

Про Франка ми говорили і з Андрієм Беницьким, і з Юрієм Кучерявим, який влучно зауважив, що Франко – це лакмусовий папірець, індикатор нас. Отже, потреба його актуалізації повсякчасна. Мене переповнювала все більше радість, що ця постать перевідкривається різним людям і в різних середовищах.

Наступила ніч. Зі сторони літературно-театральної сцени видно кольорово освітлену публіку, яка ритмічно рухається, дивлячись на музичну сцену. Зібралися Володимир Лис, Олег Лишега, Дарія Ткач, Володимир Єшкілев, яких ми повезли до трускавецького готелю. Хтозна, може, машина і потрібна для того, щоб на її задньому сидінні спілкувалися Лишега з Лисом? А наша присутність у цьому житті, щоб поєднувати людей, і ми, як висловився Сашко Ушкалов про Олега Коцарева, щоб бути нокіями, яка конектить піплів? Шкода лише, що до мене долітали лише тони Лишегового голосу. Я ж бо мусів зосереджуватися на неосвітленому просторі та ямах на дорозі з Нагуевич до Дрогобича.

Повертаючись до Нагуєвич, склалося враження, що ми загубили франківську локацію. Врешті, коли знайшли її, я подумав: “Може, фестиваль і має бути острівком серед темного лісу, в який перетворюється село вночі? Перед тим, щоправда, при в’їзді в село нас зупинив... “дашник” і запитав: “Куда ви їдете?” – “Як це куди? – здивувався я. – На фестиваль”. “Значить так, – каже, – залишаєте машину тут, а далі – пішки”. Відчув, що мене не запрошують на фестиваль, а радше виганяють з нього. Цікаво, що про це подумав би Іван Франко? Напевно, фестиваль у сприйнятті “дашників”, а також місцевих людей – з одного боку, і приїжджих фестивальників зі стажем, з іншого боку – це різні речі.

Справді, можемо подивитися на себе очима місцевих жителів, але й можемо подивитися своїми на них. Погляди будуть різними. Виникає запитання: що ж таке фестиваль? Вузькоспрямоване тематичне вивчення, пізнання чогось чи розважальне дійство?

Молоді люди в Україні традиційно сприймають фестиваль як музичні виступи. Натомість фестиваль – це не зовсім те. У світі відбуваються фестивалі старих автомобілів, тракторів, паровозів... Важливо, щоби фестиваль був відпочинком, але й відкривав якісь грані нашого життя, нашої діяльності, став пізнанням чогось. Тоді він наближається до конференції. Але конференція – це надто вузько. Наші наукові конференції часто не дають можливості для дискусії, обміну думками, моменту у спілкуванні, коли одна свічка запалює вогник в іншій (як писав Олександр Потебня).

Коли ми з Олегом Лишегою, Дарією Ткач та Володимиром Єшкілевим йшли до батьківської хати Івана Франка, згори побачили гарний краєвид села із заходом сонця. Відчули гармонію і бажання тиші. Нагуєвичі здалися самодостатніми у своєму природно-культурному ландшафті. Захотілося приїхати сюди пізніше – і знову побачити цей захід. А неподалік стояла червона корова – священна тварина – і безперервно мукала. Може, відчула порушення звичного життєвого плину?

Втім, можемо сказати, що Франко-фест – це перша спроба поєднати неформальне із сутнісним, тематичним. Тут ще є ігнорувати його – це робити крок назад. А навіть крок у нікуди, бо це буде шляхом ні до себе, ні до Європи.

Цікаво, чи стане перезавантаженням пропонований “Франко місією” збірник? Хто його читатиме? Уявляю можливу критику. А, може, буде навпаки? Втім, деяка критика фестивалю вже прозвучала. У негативній оцінці популярно-масового підходу в популяризації Івана

Франка відчувається бажання монополії на письменника. Є й певна масовизація Франка. Звісно, не все у “Франко місії” ідеальне. Але спілкуючись з організаторами фестивалю, ми бачили, що Іван Франко для них – далеко не *tabula rasa*. Тож чи не варто долучитися до фестивалю, запропонувати свої ідеї, допомогти? Розпочався новий цікавий проект, невже ми можемо залишитися осторонь? Адже це стосується нас безпосередньо. Тому питання: хто проти Франка – ще відкрите.

Перезавантаження сприйняття Івана Франка – специфічний процес. Можливо, він на початку матиме радикальні вияви – як реакція на радикальне звуження Франка в радянські часи, яке інколи несвідомо виявляється і сьогодні. Коли терези рухаються то в один бік, то в інший, – потім настає рівновага. Заради рівноваги, можна і хитнутися вбік. Це природний процес. Культурологи й антропологи це можуть підтвердити численними прикладами з культури пам’яті та особливостей функціонування культурної ідентичності. Найгірше – контроль і монополія замість природного стереоскопічного погляду.

В Івана Франка розставлені чіткі акценти щодо світоглядних позицій. Проте, відштовхуючись від них, маємо, достатньо простору для пізнання себе. Чи не краще пізнавати Івана Франка безпосередньо, а не крізь призму затертих епітетів, які Марта Госовська називає замовляннями? Навіть сам Господь Бог дає більше волі й вибору, ніж людина з її контрольно-каральними потягами.

Втім, час минав і моє перебування на фестивалі підходило до кінця. Кілька наступних днів пройшли в ностальгії за фестивалем. Кожному з нас він приніс щось своє. Така його місія – актуалізувати те, що всередині нас, проте потребує збудження. Як й Іван Франко, який завжди пробуджує, запалює і постійно актуалізовує різні грані всіх нас разом і кожного зокрема.

Д. Ільницький

Литuanістичні зацікавлення працівників Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України

Литва для українців – це близький і водночас далекий орієнтир розвитку держави, адже ми ніби поряд духом й ідеєю, та у просторі мусимо зважати на кордони і думки інших країн, які водночас сприяють поглибленню литовсько-української співпраці. Приводом до міркувань щодо витоків і перспектив контактів литовців з українцями став інтерес громадськості до щоденних повідомлень про Литву

в засобах масової інформації. Поступово сюжети про литовські події, пов'язані зі спільним минулим у різних державних утвореннях та майбутнім на геополітичній мапі світу XXI ст., набирають популярності серед жителів України, що обумовило потребу у фаховому вивченні цієї проблематики. Протягом останніх кілька років було опубліковано чимало розвідок українських науковців, які дозволили започаткувати окремий напрям в історіографії – литуаністика, присвячений вивченню литовської мови, історії, культури та літератури.

Сучасна литуаністика – доволі розпорошене явище в українському суспільстві. До сьогодні не має єдиного координаційного центру, який би дав змогу зв'язки між фахівцями цієї галузі та злагоджено розвивати литуаністичні студії на перспективу. На території України функціонує лише кілька регіональних осередків, пов'язаних із місцем проживання і роботою литуаністів, а зрідка з подіями литовсько-української історії. Усі вони співпрацюють із литовськими урядовими, освітніми, академічними та громадськими інституціями залежно від профілю роботи.

Долучається до розвитку досліджень про Литву і литовців сучасна українська академічна спільнота через публікації різного жанру та проведення наукових форумів, присвячених цій проблематиці. Протягом останніх 10 років спостерігаємо поживлення і зростання зацікавлення молодих науковців до вивчення литуаністичних сюжетів. Найдетальніше вивчають фахівці політичне та правове становище українських земель у складі Великого князівства Литовського (далі ВКЛ). Менше висвітлені спільне перебування українських і литовських земель у складі Речі Посполитої, Радянського Союзу, сучасні міждержавні відносини.

Тематика розвідок гуманітаріїв представлена деталізованим вивченням українсько-литовських відносин у часи Середньовіччя, що найповніше відображено у працях працівників відділу історії України середніх віків та раннього Нового часу Інституту історії України НАН України: Олени Русиної, Андрія Блануци, Дмитра Вашука, Бориса Черкаса. Вони також співпрацюють з науковцями Інституту історії Литви в рамках проекту підготовки до друку книг Литовської Метрики. Між обома інституціями укладено договір про співпрацю та започатковано програму щорічних відряджень працівників до Вільнюса та Києва з метою опрацювання наявної джерельної бази.

Литуаністичні зацікавлення також популярні серед львівської громади науковців. Почасти це пов'язано з публічною діяльністю Генерального почесного консульства Литовської Республіки у

Львові, громадськими акціями товариства литовців України “Медейна” та появою низки публікацій львів’ян про Литву і литовців. Перспективну заявку на лідерство в регіональній литуаністиці зробив Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, оголосивши про прагнення проводити міждисциплінарні дослідження в контексті загальноєвропейського інтеграційного процесу за посередництва не лише сучасної полоністики, а й литуаністики.

У другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. науковий доробок працівників Інституту був фрагментарним. На той час праці, дотичні до литуаністичної тематики, публікували фахівці із середньовічної історії, прагнучи відобразити роль культурної спадщини ВКЛ у процесах формування етнічної, політичної та національної пам’яті українців. Багатолітній директор інституту Ярослав Ісаєвич вивчав зв’язки з литовцями в освітній та культурній галузях, підготовку вчительських кадрів у м. Вільно (зараз м. Вільнюс) для Ставропігійського інституту у Львові. Завідувач відділу історії середніх віків Володимир Александрович аналізує взаємозв’язки малярських професійних середовищ ХІІІ–ХVІ ст. у контексті соціальних процесів і культурного життя на теренах ВКЛ та дискутує з цього приводу на різних наукових форумах. Предметом досліджень старшого наукового співробітника Леонтія Войтовича стала генеалогія династій Рюриковичів і Гедиміновичів, яку він спробував реконструювати в монографії “Князівські династії Східної Європи (кінець ІХ – початок ХVІ ст.): склад, суспільна і політична роль” (2000).

Однією зі спроб зацікавити литуаністикою працівників підрозділу, який очолює Остап Середа, було запрошення до участі в міжнародному науковому семінарі відділу нової історії України “1863 рік в контексті національно-політичних процесів у Центрально-Східній Європі” дослідника з Вільнюса Даріуса Сталюнаса, який виступив із доповіддю “Історична пам’ять про січневе повстання 1863 року в Литві”. Предметної дискусії щодо порівняльного аналізу особливостей формування історичної пам’яті в Литві та Україні серед учасників форуму викликано не було, хоч мультимедійна презентація доповідача із застосування маркетингологічних підходів запам’яталась усім присутнім.

Окремих розвідок литуаністичного спрямування у співробітників відділу нової історії України поки не зафіксовано, за винятком кількох публікацій публіцистичного жанру старшого наукового співробітника Василя Расевича про перспективи європейського напрямку розвитку України за сприянням литовських політиків, які він опублікував після участі в міжнародній конференції “We in

Europe or Europe without us?" (м. Вільнюс, листопад 2013 р.). Провідною темою досліджень працівників відділу надалі залишається історія національного руху на західних землях України в добу національного відродження. Однак потреба залучення у вітчизняну гуманітаристику компаративістичних студій, які б дали змогу фахово закріпити належність українців до європейського простору, вимагає від дослідників звертати увагу на сюжети не лише про розвиток польського національного руху, а й білоруського та литовського, і використовувати їх у працях. Сподіваємось, це буде закладено в подальшій роботі підрозділу з оновленням складом працівників.

Литуаністика поступово стає цікавою працівникам відділу новітньої історії, бо дозволяє відобразити під різним ракурсом досліджень суспільно-політичне та національно-культурне життя в Україні крізь взаємини з народами Центрально-Східної Європи у ХХ–ХХІ ст. Завідувач відділу новітньої історії Іван Патер кілька разів виступав офіційним опонентом дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук, пов'язаних із литовською проблематикою. Тож він може порекомендувати низку сюжетів про Литву і литовців, які можна використати в наукових дослідженнях.

Співробітники сектору дослідження українського національного руху ХХ ст., що функціонує при відділі новітньої історії, встановили тісні контакти з литовськими істориками. Ця співпраця була започаткована в 2006 р. тогочасним керівником сектору Володимиром В'ятровичем, який вивчав взаємини українських та литовських повстанців і детально описав рейд Української повстанської армії у країні Балтії. Предметом дослідження кількох розвідок молодшого наукового співробітника Марти Гавришко стали особливості державного сприяння Литви українській визвольній справі в міжвоєнний період та пов'язана з цим діяльність голови Проводу ОУН Євгена Коновальця. Про взаємини литовських та українських дисидентів у боротьбі проти колоніального режиму в СРСР у 60–80 ті роки ХХ ст. писав старший науковий співробітник відділу Юрій Зайцев.

Українсько-литовські взаємини з 90-х років ХХ ст. до сьогодні вивчає працівник відділу Олена Лукачук, яка почала займатися литуаністикою з 2007 р., одержавши пропозицію керівників наукового семінару кафедри новітньої історії України Львівського національного університету ім. Івана Франка доц. Мар'яна Мудрого та старшого наукового співробітника відділу новітньої історії інституту Олени Аркуші написати бакалаврську кваліфікаційну роботу на тему: "Литовська тема і образ Литви в українській громадській

думці (1991–2008 рр.)”. У 2012 р. під керівництвом професора кафедри новітньої історії України Костянтина Кондратюка та при першому опонентіві – завідувачеві відділу новітньої історії Івану Патеру Олена Лукачук захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук “Литва і литовці в українській громадсько-політичній думці (1989–2009 рр.)”. Відтоді дослідниця займається литуаністикою на фаховому рівні, співпрацюючи з литовськими науковцями та громадськими діячами.

Час до часу долучаються до вивчення литовської проблематики і працівники Центру дослідження українсько-польських відносин. Зокрема керівник центру Микола Литвин наголошував на фаховому розвитку литуаністики в інституті та пропонував започаткувати видання збірника наукових праць і проведення регулярного наукового форуму за участю литовських та українських гуманітаріїв. Старший науковий співробітник Леонід Зашкільняк вдається до аналізу литовських джерел під час вивчення польської історіографії й особливостей формування національної пам’яті українців про поляків.

Темою однієї із розвідок фахівця з військової історії, старшого наукового співробітника центру Андрія Боляновського стала політика Третього Райху щодо військового використання литовців у 1941–1944 рр., а науковий співробітник Оксана Руда написала рецензію на працю Катажини Блаховської “Wiele historii jednego państwa. Obraz dziejów Wielkiego Księstwa Litewskiego do 1569 roku w ujęciu historyków polskich, rosyjskich, ukraińskich, litewskich i białoruskich w XIX wieku” (Warszawa, 2009. – 410 s.) під назвою “Інтерпретація історії Великого князівства Литовського у слов’янській історіографічній традиції XIX століття”.

У січні в інституті відбулася офіційна зустріч із заступником директора з міжнародних зв’язків Інституту історії Литви д-ром Даріусом Сталюнасом. Співрозмовники протягом кількох годин обмінювалися візіями щодо сучасних тенденцій історіописання в обох країнах. Думки, які пролунали під час цієї дискусії, підтвердили, що традиційні підходи до написання фахового тексту і досі актуальні для більшості дослідників, як литовських, так і українських, хоча й у підготовці якісних дисертаційних робіт починають використовувати нові методи. Учасники зустрічі обговорили перспективи міжнародної співпраці обох академічних інституцій, визначили тематику, яка може зацікавити обидві сторони. Даріус Сталюнас наголосив, що інституція, яку він репрезентує, відкрита для співпраці з українцями і може на паритетних умовах розвивати її у взаємовигідному форматі.

Окремим моментом розмови був обмін думками про форми співпраці між литовськими й українськими істориками, серед яких участь у спільних дослідницьких проектах, підготовка тематичних збірників за участю фахівців з обох країн, проведення конференцій та семінарів, обмін інформацією та виданнями, написання рецензій на публікації і книги, відгуків на автореферати та дисертації. Гість із Литви подарував до бібліотеки нашого інституту зібрання документів “СССР и Литва в годы Второй мировой войны: сборник документов”: Т. 1: СССР и Литовская Республика (март 1939 – август 1940 гг.); Т. 2: Литва в политике СССР и в международных отношениях (август 1940 – сентябрь 1945 гг.) та кілька примірників збірників статей “Литовські історичні студії”. Директор інституту Микола Литвин передав для академічної спільноти Литовської Республіки найновіші видання науковців нашої установи.

Під час зустрічі Олена Лукачук виступила з доповіддю “Пам’ятки литовської культури у Львові”, яка супроводжувалась мультимедійною презентацією, що дозволило ознайомити Даріуса Сталюнаса та дирекцію інституту з литовським світом міста Львова. Матеріали презентації ще раз підтвердили можливість і потребу розширення діалогу не лише в науковому, а й у туристичному просторі. А Микола Литвин підсумував зустріч фразою: “Відтепер у нашому інституті зароджується українська литуаністика”.

У квітні заступник директора з наукової роботи Ігор Соляр і працівники інституту Андрій Боляновський та Олена Лукачук відвідали м. Вільнюс, взявши участь у міжнародній науково-дослідній конференції “Исследуя Пограничье (2003–2013 гг.)”. Під час візиту Ігор Соляр та Олена Лукачук зустрілися з Надзвичайним і Поважним Послом України в Литовській Республіці Валерієм Жовтенком та радником посла Зоєю Олійник під час презентації фільму про діяльність українського Євромайдану в Республіці Ужупіс. Під час розмови вирішено розпочати співпрацю на рівні двох міст Львова та Вільнюса за участю академічної спільноти Львова та міського голови Андрія Садового. Також відбулася дискусія про концептуальні засади викладу литовсько-українських відносин періоду незалежності.

Представники інституту також зустрілися із президентом Асоціації істориків України і Литви Алдоною Васіляускене, головою громади українців м. Вільнюса Наталею Шертвітенє та парохом церкви Пресвятої Трійці в м. Вільнюсі о. Павлом Яхимцем. Під час цієї

зустрічі обговорено переваги та недоліки життя українців у Литві, потребу реставрації храму – духовної святині українців, які проживають у Литві, та перспективи подальших контактів у науково-освітній та громадській галузях. А. Василюскене провела гостям цікаву екскурсію столицею Литовської Республіки, присвячену історії формування литовсько-українських відносин.

Підсумком поїздки в Литву делегації з інституту стала перша публікація статті про діяльність установи та наукові здобутки її працівників у травневому випуску литовського видання “Lietuvos Aidas” під назвою “Vilniuje viešėjo mokslininkai iš Ivano Kripjakevičiaus instituto Lvove”. Її поява засвідчила заявку інституту на проведення литуаністичних досліджень на фаховому рівні з обов’язковими консультаціями із представниками академічної спільноти Литви, що допоможе перетворити інститут на один із потужних литуаністичних центрів України і дозволить конкурувати на паритетних, партнерських і взаємовигідних засадах із київським осередком істориків-литуаністів.

Участь делегації Інституту у презентації фільму “У серці з Україною”, присвяченого Євромайдану в Україні (зліва на право радник Надзвичайного і Повноважного Посла України в Литовській Республіці Зоя Олійник, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Литовській Республіці Валерій Жовтенко, м.н.с. відділу новітньої історії Олена Лукачук, заступник директора інституту з наукової роботи Ігор Соляр)

Певні кроки в цьому напрямі вже зроблено. На засіданнях спеціалізованої вченої ради Д 35.222.01 в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Інституті народознавства НАН України протягом року було захищено дві дисертаційні роботи з литовської проблематики. Дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук на тему: “Подільська шляхта у другій половині XIV – 70-х роках XVI століття” захистив відомий дослідник середньовічної історії Поділля Віталій Михайловський. За кілька місяців дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук на тему: “Походження князівських родів у Великому князівстві Литовському” захистила Іванна Папа, аспірантка старшого наукового співробітника відділу історії середніх віків інституту Леонтія Войтовича. З такою динамікою захистів можна з часом задекларувати інститут і як центр підготовки фахівців-литуаністів.

Зустріч із представниками громади українців Вільнюса (зліва на право: заступник директора інституту з наукової роботи Ігор Соляр, парох Церкви Пресвятої Трійці о. Павло Яхимець, м.н.с. відділу новітньої історії Олена Лукачук, лікар-травматолог Альгірдас Маркаускас, голова громади українців Вільнюса Наталія Шертвітенє)

Фахові дослідження працівників інституту ґрунтуються на порівняльному аналізі українського, польського, білоруського та литовського національних рухів від етапу формування модерної національної ідентичності до відновлення та проголошення окремої держави зі свідомою політичною нацією та чітко злагодженими перспективами українського державотворення в ХХІ ст. Саме такий підхід міг внести чимало нових акцентів у нашу європейську перспективу та модернізувати методологічний інструментарій українських істориків щодо викладу історії України в загальноєвропейському контексті. Сподіваємося, що контакти з литовськими науковцями будуть і надалі поглиблюватися, а литуаністика в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України стане за кілька років одним із важливих і перспективних напрямів досліджень, що сприятиме інтеграції української історіографії в європейський простір.

О. Лукачук

Всеукраїнська наукова конференція “Волинська трагедія: через історію до порозуміння”

19–20 червня 2013 р. у Східноєвропейському національному університеті ім. Лесі Українки (Луцьк) відбулася Всеукраїнська наукова конференція “Волинська трагедія: через історію до порозуміння”, співorganizаторами якої були Міністерство освіти і науки України, Волинська обласна державна адміністрація, Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Більшість доповідей учасників було опубліковано в науковому збірнику, який вийшов напередодні.

Засідання конференції модерував заступник голови Комісії НАН України з вивчення українсько-польських історичних та культурних зв'язків, директор Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, д-р іст. наук Микола Литвин. Робота розпочалася з привітальних виступів декана історичного факультету Анатолія Шваба, заступника голови Волинської ОДА Олександра Курилюка, проректора з наукової роботи Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки Михайла Яцишина. Зачитано також привітання від голови комісії НАН України з вивчення українсько-польських історичних та культурних зв'язків, академіка НАН України Миколи Жулинського.

На першому засіданні (“Українсько-польські відносини у роки Другої світової війни: концепції та інтерпретації”) заслухано доповіді Дмитра Веденєєва про роль “історичного фактора” конфліктогенності в сучасних українсько-польських відносинах та Володимира В’ятровича про масштаби і кількість польських жертв т. зв. “одноразової акції” УПА 11 липня 1943 р.

Під час другого засідання (“Польський та український національні рухи в роки Другої світової війни”) виступили львівські дослідники Костянтин Кондратюк, Володимир Макарчук, Михайло Романюк і Руслан Забілий. Вони зосередили увагу на висвітленні участі польського національного підпілля у протистоянні, аналізі політики польського еміграційного уряду в українському питанні, протистояння поляків та українців на галицько-волинському пограниччі та співставленні перебігу конфлікту з тактикою УПА.

Ролі геополітичних чинників під час міжнаціонального протистояння на польсько-українсько-білоруському пограниччі присвятили третє засідання наукового форуму (“Вплив зовнішніх чинників на українсько-польські відносини”). На визначенні місця Радянського Союзу у війні українців із поляками зупинився Володимир Трофимович. Іван Патриляк проаналізував співпрацю польського населення Волині з німецькою окупаційною адміністрацією. Угорський військовий чинник українсько-польського протистояння на Галичині в 1944 р. виокремив Олександр Пагіря. Оксана Калішук вписала українсько-польське протистояння 1942–1944 рр. у ширший контекст міжнаціональних конфліктів у Центрально-Східній Європі.

Серед завдань конференції важливе місце посідала проблема фактографічної реконструкції перебігу українсько-польського протистояння, яку обговорювали на четвертому засіданні (“Передісторія та відлуння Волинської трагедії”). Учасники конференції розглянули проблему фактографічної реконструкції перебігу українсько-польського протистояння. Передумови, особливості і наслідки цього конфлікту представили Юрій Макар та Андрій Боляновський. Особливості міграційної політики Польської держави в міжвоєнний період проаналізували Степан Качараба й Анатолій Шваб. Демографічні наслідки Другої світової війни для польської етнічної меншини Волині підрахував Володимир Зиль. Проблема відображення в історичній пам’яті українців і поляків процесу переселення та адаптації холмщаків на Волині стала предметом виступу Олега Савчука.

Доповідачі п'ятого засідання (“Українсько-польське протистояння в історичній науці та суспільній пам’яті”) звернулися до окремих аспектів історіографії і суспільно-політичної думки сучасних Польщі й України. Суспільно-політичне, демографічне та соціально-економічне тло трагедії на Волині в 1943 р. представив Степан Марчук. Критичний аналіз української та польської історіографії українсько-польського протистояння 1939–1947 рр. подав Володимир Сергійчук. Іван Ольховський розглянув інтерпретацію українсько-польської війни 1943–1944 рр. польським істориком Г. Мотикою. До питання польської історичної пам’яті про трагедію років війни, її відображення в політичному та мас-медійному дискурсах звернулися у своїх доповідях Ярослав Антонюк і Любомир Хахула.

На шостому засіданні (“Усна історія у студіях міжетнічних відносин”) виступили: Микола Кучерепа про політичні спекуляції й існування величезної кількості стереотипів навколо конфлікту, Вікторія Бойко про теоретичні основи усної історії як джерела і методу. Представлений теоретичний матеріал підкріпили виступи Ярослава Федорчука, Івана Пуська та Ярослава Царука.

Конференція прийняла ухвалу, в якій стверджено: в роки Другої світової війни й після її закінчення відбулася ескалація українсько-польських відносин, що стало відгомонам українсько-польської війни 1918–1919 рр. і наслідком кризи українсько-польських взаємин міжвоєнного періоду. У 1943–1944 рр. найгостріших форм набув міжетнічний конфлікт, в основі якого було прагнення політично активних сил обох народів перебрати під свій контроль землі Галичини, Волині, Надсяння, Лемківщини, Холмщини та Підляшшя. Українсько-польські антагонізми набули особливо жорстоких форм під час винищувальної війни між нацистською Німеччиною і Радянським Союзом, різні інстанції яких загострили протистояння на вказаних територіях. Жертвами протиборства збройних формувань різного підпорядкування були селяни й частково мешканці міст, які виявилися заручниками обставин політичного протистояння. Брутальності конфлікту додала соціальна складова будь-яких міжнаціональних війн – споконвічна боротьба селян за землю, що була вагомим причиною ворожого ставлення представників однієї нації до іншої. Довершила трагізм ситуації присутність кримінальних елементів, значна частина яких гуртувалися в аполітичні групи з метою вчинення злочинних дій або приєднувалися до партизанських формувань сторін протистояння. В ухвалі також зазначено: по обидва боки ворогуючими учасниками неоголошеної війни стало масово практиковане

застосування насильства, що було як неминучим наслідком невдалих спроб мирного врегулювання політичної конфронтації, так і невід'ємним складовим компонентом будь-яких міжнародних протистоянь, що супроводжувалися збройними діями й застосуванням зброї під час спроб розв'язання непростого вузла міжнаціональних протиріч. У зв'язку з цим учасники конференції наголосили на неприпустимості будь-яких односторонніх заяв окремими польськими та українськими політиками, представниками ветеранських організацій Польщі, що не тільки не сприяють пошуку об'єктивних відповідей на складні питання минулого, але й нагнітають політичні пристрасті на болісних для обох народів “ранах історичної пам'яті”. Учасники конференції висловили також стурбованість із приводу того, що безвідповідальні заяви представників частини польського політикуму провокують адекватну реакцію українських політичних середовищ, що погіршує стан сучасних українсько-польських відносин. Лише спільні узгоджені заяви на непрості “виклики минулого”, ствердили українські історики та юристи, сприятимуть неупередженому відтворенню історичної правди й подальшому розвитку добросусідських українсько-польських відносин.

М. Литвин

Всеукраїнська наукова конференція “Євген Петрушевич: постать на тлі доби (до 150-річчя з дня народження і 95-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки)”

30 жовтня 2013 р. в Українському католицькому університеті відбулася всеукраїнська наукова конференція “Євген Петрушевич: постать на тлі доби (до 150-річчя з дня народження і 95-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки)”, присвячена особливостям українського державотворення в Східній Галичині після закінчення Першої світової війни. Участь у науковому заході взяли дослідники з Києва, Івано-Франківська, Львова. Від організаторів учасників конференції привітали директор Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України Микола Литвин, проректор з науково-педагогічної роботи Українського католицького університету Павло Хобзей, завідувач кафедри новітньої історії України Львівського національного університету ім. І. Франка Олексій Сухий, директор Інституту туризму Прикарпатського національного

університету ім. В. Стефаника Володимир Великочий, співзасновник Мистецького фонду ім. Короля Данила Степан Кубів.

На першому засіданні з доповідями виступили: Андрій Королько (“Коріння і рід Петрушевичів у ХІХ – на початку ХХ ст.”), Олена Аркуша (“Євген Петрушевич і нова тактика Українського сеймового клубу”), з повідомленнями: Тарас Андрусак (“Євген Петрушевич – правник”), Ярослав Книш (“Євген Петрушевич і Сокальщина”).

На другому засіданні заслухано доповіді Миколи Литвина (“Державно-політичний розвиток ЗУНР: візія Євгена Петрушевича”), Романа Тимченка (“Євген Петрушевич та Симон Петлюра в умовах реалізації засад соборництва”), Володимира Пилипіва (“Причини об’єднання УГА з Добровольчою армією Денікіна: джерелознавчий аспект”), Романа Голика (“Між ЗУНР і ЗУНРО: персоналії й події 1918–1919 рр. в історичній свідомості й текстах галичан”).

На третьому засіданні виступили Віктор Голубко (“Спроба реставрації УНР у 1920 р. в оцінках галицького політикуму”), Ігор Соляр (“Євген Петрушевич у суспільно-політичних процесах Західної України та еміграції (1923–1939)”)), Ігор Райківський (“Євген Петрушевич в оцінці галицьких соціал-демократів”), Олег Павлишин (“Політичний заповіт Євгена Петрушевича”). У дискусії заслухано повідомлення Лілії Бурачок (“Євген Петрушевич і Осип Назарук”), Ігоря Гриника (“Взаємовідносини Євгена Петрушевича і Василя Панейка у роки Першої світової війни і періоду ЗУНР”). У дискусіях, які супроводжували засідання, виступили працівники інституту Іван Патер, Ірина Орлевич, Роман Грицьків, Оксана Пасіцька, Любомир Хахула.

Конференцію підсумував круглий стіл, на якому виступили Володимир Великочий (“Стан та перспективи дослідження ЗУНР”), Олексій Сухий (“Євген Петрушевич у студіях Михайла Лозинського”), Степан Кобута (“Археографічний внесок О. Ю. Карпенка в дослідження історії Західно-Української Народної Республіки”). Наприкінці конференції відбулася презентація монографії наукового співробітника Інституту історії НАН України Романа Тимченка “Відносини Української Народної Республіки й Західно-Української Народної Республіки (листопад 1918 – квітень 1920 рр.)”. – Київ: Інститут історії України НАНУ, 2013.

Л. Хахула

Дослідження Центрально-Східної Європи: нові напрямки та підходи

Конференція “За межами парадигми переходу: нові напрями у вивченні Центрально-Східної Європи” (Beyond Transition? New Directions in Eastern and Central European Studies) відбувалася 2–4 жовтня 2013 р. у Лундському університеті (Швеція). Цей міждисциплінарний захід організували Центр європейських студій Лундського університету, Уппсальський Центр російських і євразійських студій та Центр балтійських і східноєвропейських студій університету Сьодерторн. Конференція відбулася за підтримки Шведського товариства вивчення Росії, Центрально-Східної Європи та Центральної Азії при допомозі мережі студентів-учасників програми Еразмус у Лунді. Ця наукова зустріч була своєрідним продовженням VIII Світового конгресу Міжнародної ради центрально- і східноєвропейських студій, що відбувся у 2010 у Стокгольмі.

Триденна конференція привела до середньовічного університетського містечка близько сотні науковців із різних європейських держав, а також північноамериканських, азійських й австралійських академічних осередків. Як зазначили організатори, одним із завдань конференції було “визначити нові напрями дослідження й оцінити академічний потенціал, представлений північноєвропейськими та іншими вченими й науковими інституціями, що займаються регіоном Центрально-Східної Європи”. На 25 сесіях учені аналізували зміни в культурі, політиці, економіці й пам’яті у регіоні після розпаду соціалістичного блоку та СРСР, а також нові методології та підходи до дослідження регіону. Обговорення відбувалися навколо кількох основних проблем, відображених у назвах сесій: “Конфлікт пам’ятей і подорожі через розділений Схід і Захід”, “Що нам залишилося після тих років? Посткомуністичні трансформації в культурі”, “Бачення і концептуалізація культурного розмаїття. Мультикультурність за межами ЄС”, “Економічна корупція і непотизм у Росії”, “Втомлена Європа: занепад демократичних цінностей та їхній перевинахід у культурі та суспільстві”, “Sic Transit: нові погляди на радянську спадщину”.

Організатори конференції запросили п’ять головних доповідачів, вчених-авторитетів у низці гуманітарно-соціальних дисциплін. Соціолог Жорж Мінк підсумував ситуацію з політичним використанням пам’яті в посткомуністичній Європі. Історик Карл Шльогель із Відринського університету поділився спостереженнями про

формальні, а передовсім – неформальні мережі, що виникли в Європі після 1989 р. й сприяли інтеграції обох її частин після періоду “холодної війни”. Його колега зі Стенфордського університету Амір Вайнер блискуче представив тези про всеохопність і всепроникність нагляду й спецслужб у Радянському Союзі. Політолог і соціолог Альона Ледєнєва з Університетського коледжу Лондона підсумувала результати своїх багаторічних досліджень корупції та неформальних практик у сучасній Росії. Професор антропології Ратгерського університету Ян Кубік презентував результати потужного порівняльного проекту різних режимів пам’яті, що виникли в посткомуністичній Європі.

Українська тематика була представлена на конференції досить широко. Доповіді стосувалися таких тем, як репрезентація Другої світової війни в урочистих промовах українських президентів (Ліна Клименко, Північнофінський університет), ціннісні орієнтації українців та їхній вплив на європейські трансформації у державі (Уляна Хельберг, Національний університет “Києво-Могилянська академія”), творення ідентичностей у посткомуністичній Україні та впливи постімперського та постколоніального дискусів на ці процеси (Олексій Полегкий, Антверпський університет і Вроцлавський університети). Лундські дослідники-українознавці Елеонора Нарвселіус і Ніклас Бернсанд представили свій новий проект – порівняння пам’яті та комеморації у Львові та Чернівцях. Співробітниця Центру дослідження історії українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича Христина Чушак доповідала про формування ідентичності сучасних українських інтелектуалів. З’являлася українська тематика й у порівняльних дослідженнях, наприклад, при вивченні боротьби з корупцією у країнах, що розвиваються, і колишніх державах соціалістичного блоку (Стівен Семпсон, Лундський університет) чи в аналізі впливів зусиль ЄС на поширення європейських цінностей в Білорусі та Україні (Доріт Хапп, Лейпцігський Інститут регіональної географії). Еммануель Ебер з Європейського коледжу говорила про Україну в контексті польсько-українського та польсько-російського примирення. Йоганна Ліндبلاد із Лундського університету аналізувала зміни в пострадянській культурі України, Білорусі та Росії, а саме – літературі та кіномистецтві, що описують Чорнобильську катастрофу.

Загалом, дослідження, представлені на конференції, показали, що при вивченні регіону відбувся відхід від т. зв. транзитології, що домінувала при аналізі ситуації на постсоціалістичному просторі

одразу після розпаду Радянського Союзу. Щобільше, цю парадигму аналізували й критикували учасники конференції (Крістіан Петров, університет Сьодерторн). На зміну нормативному погляду на процеси в регіоні прийшли диверсифіковані, часто міждисциплінарні, спроби з'ясувати, що саме відбувається в різних країнах Центрально-Східної Європи, чому ці процеси різні (або подібні) і, врешті, чи існують ще підстави говорити про ці країни як певну спільноту. Частина представлених доповідей буде опублікована в окремому збірнику, а отже, вони стануть доступними для зацікавлених представленою на конференції проблематикою.

Х. Чушак

Міжнародна наукова конференція “Проблеми дослідження українського визвольного руху 1920–1950-х років ХХ століття”

Події Другої світової війни та пов'язаний з ними широкий спектр наукових тем і проблем продовжують привертати увагу дослідників та суспільства загалом, адже низка фактографічних, теоретико-методологічних, історіософських та інших проблем й донині не вирішені. Як наслідок, дуже часто маємо справу з абсолютно протилежними оцінками причин і підсумків війни, системи воєнних та політичних взаємин воюючих сторін, функціонування та ролі задіяних військово-політичних формацій, знакових постатей тощо. Професійний обов'язок істориків – донести до громадян правду про ці події, опираючись на ґрунтовне вивчення джерел й оминаючи будь-які політичні чи інші інсинуації. Саме таке завдання ставили перед собою учасники Міжнародної наукової конференції “Проблеми дослідження українського визвольного руху 1920–1950-х років ХХ століття”, яка відбулася 25 жовтня 2013 р. у сесійній залі Львівської обласної ради. Організаторами виступили Львівська обласна рада, Львівська облдержадміністрація, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львівський національний університет ім. І. Франка, Комунальне підприємство Львівської обласної ради (КП ЛОР) “Доля” та Центр незалежних історичних студій.

У конференції взяли участь близько 60 істориків із різних регіонів України та з-за кордону (Київ, Донецьк, Львів, Миколаїв, Полтава, Одеса, Луцьк, Острог, Пряшів (Словаччина) та ін.), що забезпечило науковому форуму міжнародний та міжрегіональний

статус і надзвичайно насичену наукову програму. Учасники зосередили увагу на таких питаннях: історіографічні, джерелознавчі та термінологічні аспекти дослідження українського визвольного руху 30–50-х років; відносини з сусідніми народами та визвольними рухами Центрально-Східної Європи; проблеми української колаборації з нацистським та радянським режимами в контексті сучасної методології; морально-правові аспекти боротьби ОУН і УПА, діяльність національного руху опору під оглядом соціальної історії, регіоналістики, мікроісторії та біографістики тощо.

Під час пленарного засідання із доповіддю “Український визвольний рух середини ХХ століття в суспільно-політичних і наукових дискусіях сучасності” виступив Анатолій Русначенко (Київ), який вказав на фігурантів дискусій та окреслив найбільш контраверсійні теми і проблеми, до яких зараховує засади ідейно-політичної платформи та програми ОУН, проголошення незалежності України Актом 30 червня, українсько-польське протистояння на Волині, відображення подій Другої світової війни в історичній пам’яті народу та ін. Дослідник наголосив, що ці питання і надалі вирішують із двох протилежних позицій – україноцентричної та комуно-імперської, що перешкоджає формуванню єдиної української ідентичності та ставить Україну на грань геополітичного розколу. Доповідь А. Русначенка спровокувала серед присутніх полеміку з приводу термінологічного апарата проблеми, яким послуговуються сучасні українські історики.

Професор Національного університету “Острозька академія” Володимир Трофимович у доповіді “Німецький чинник в українсько-польському протистоянні на Волині та Галичині в роки Другої світової війни” наголосив на суспільній значущості питання, що спонукає вчених до проведення науково виваженого й точного аналізу минулих подій. На основі маловідомих джерел вчений довів, що важливу роль в ескалації конфлікту відіграли позиції двох імперіалістичних держав – Німеччини і СРСР, які розігрували “українську” і “польську” карти.

Професор Житомирського державного університету ім. І. Франка Галина Стародубець, виступаючи з доповіддю “На перетині двох світів: Волинь в умовах українського національно-визвольного руху 1940-х років”, акцентувала увагу слухачів на непростій ситуації, що склалася на Волині в момент зародження там збройних формацій різних політичних спрямувань і була наслідком як воєнно-політичних стратегій безпосередніх учасників війни, так

і суто специфічних регіональних обставин. Значну частину виступу дослідниця присвятила аналізу українсько-польського збройного протистояння, відзначивши позитивну динаміку в дослідженні проблеми, яка полягає у переведенні дискусій з політичної площини в історичну, що неодмінно має позначитися на добросусідських відносинах між обома народами.

Ігор Мамонтов (Київ) у доповіді “Правові проблеми боротьби ОУН і УПА з точки зору сучасної юридичної науки” зазначив, що аналіз зазначених подій у світлі норм міжнародного гуманітарного права й чинного законодавства України дозволить спростувати численні міфи про український національно-визвольний рух 30–50-х років, позбавить обговорювані питання непотрібної емоційної напруги. Дослідник наголосив, що застосування міждисциплінарних підходів до вивчення проблематики періоду Другої світової війни бажане і доцільне, бо підвищуватиме продуктивність досліджень, сприятиме об’єктивнішому висвітленню подій.

Закінчив пленарне засідання виступ львівського історика, завідувача кафедри історії України Українського католицького університету Олександра Зайцева на тему: “Стратегія і тактика націоналістичного повстання в воєнній доктрині Михайла Колодзінського”, в якій доповідач охарактеризував воєнно-політичну доктрину ОУН міжвоєнного періоду, вступивши в дискусію з попередніми дослідниками щодо її окремих положень.

Серед найцікавіших доповідей, які прозвучали під час секційних засідань, треба відзначити виступ молодшого наукового співробітника Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, співробітниці Центру досліджень визвольного руху Марти Гавришко “Ставлення представників ліберального фемінізму до ОУН у 1929–1939 рр.”, в якому дослідниця схарактеризувала Союз українок (1921) та його політичну надбудову Дружину княгині Ольги (1938) як головних і послідовних репрезентантів ліберального фемінізму на західноукраїнських землях у міжвоєнний час та виділила кілька основних причин, які спричиняли конфлікти між цими організаціями та ОУН. На думку дослідниці, вони стосувалися як суто феміністичних (право на працю, “природа” жінки, репродуктивні функції і гендерні ролі жінок), так і національних питань (методи і форми політичної діяльності, політична програма).

Доцент Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки (Луцьк) Оксана Каліщук у виступі “Позиція проводів українського та польського визвольних рухів як чинник

ескалації міжнаціонального конфлікту у роки Другої світової війни” вказала на неправомірність закидів окремих, переважно, польських науковців, які ескалацію конфлікту вбачають винятково в радикальній ідеології ОУН, бо ідеологія сама по собі не може бути причиною якихось подій у суспільній історії, стосунках між народами. Посилаючись на фрагментарність джерельної бази досліджуваної проблеми, дослідниця наголосила, що зрозуміти природу українсько-польських відносин періоду Другої світової можна лише в контексті попередньої історії співжиття двох народів.

Кандидат історичних наук, професор кафедри історії України Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка Людмила Бабенко (Полтава), опрацьовуючи тему “Агентурно-оперативні аспекти чекістської діяльності у процесі підготовки Львівського церковного собору 1946 року”, висвітлила технології та окремі методи радянських органів державної безпеки, спрямовані на ліквідацію Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ) через вплив на її єрархів. Історик вказала на цілковиту політичну заангажованість й антирелігійну спрямованість дій влади, вмонтованість органів держбезпеки у процес ліквідації Церкви, на конкретних прикладах продемонструвала, що основні зусилля спецслужб у підготовці об’єднавчого процесу Церков упродовж 1944–1945 рр. були спрямовані на руйнування єдності в поглядах і позиціях вищого керівництва УГКЦ та схиляння його до співпраці з радянською владою.

Маловідомим сторінкам діяльності ОУН у міжвоєнний період була присвячена доповідь київського дослідника, директора Музею УНР Олександра Кучерука “Категорія присяжних членів в структурі ОУН у 1930-х роках”.

Старший науковий співробітник Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України Олександр Стасюк у доповіді “Організація українських націоналістів та інтелігенція” проаналізувала соціальне тло національно-визвольного руху 30–50-х років, виділила хронологічні, структурно-організаційні та регіональні особливості проблеми, наголосила на провідній ролі інтелігенції, яка впродовж всього періоду боротьби зберігала за собою цей статус усупереч асоціальної ідеї “ініціативної меншості”, проповідуваній Д. Донцовим та ідеологами ОУН. Дослідниця висвітлила політику ОУН та УПА щодо залучення представників інтелігентних професій до лав підпілля, відзначила непростий вимір стосунків ОУН та частини інтелігенції, що не поділяла

поглядів українських націоналістів, вказала на причини конфліктів і непорозумінь, навела статистичні дані.

Проблеми соціального складу УПА торкнувся також дослідник зі Львова Андрій Боляновський, який проаналізував наявність та роль іноземців в її відділах впродовж 1943–1945 рр., обґрунтувавши хронологічні, структурні та кількісні аспекти проблеми.

Багато уваги під час роботи конференції приділено питанням функціонування окремих структур і кадровому складу ОУН та УПА (Михайло Романюк (Львів) “Структура та діяльність референтури СБ Золочівського окружного проводу ОУН”, Ільницький Василь (Дрогобич) “Участь представників Східної України у національно-визвольному русі на теренах Карпатського краю ОУН (1945–1954 рр.)”, Віктор Ревегук, Надія Кочерга (Полтава) “Похідні групи ОУН у Полтаві (1941–1942 рр.)”, Андрій Сухих (Острого) “Протиборство групи УПА «Заграва» з Тернопільським партизанським з’єднанням ім. М. С. Хрущова (1943–1944 рр.)”), історіографічним та джерелознавчим аспектам проблеми (Георгій Папакін (Київ) “Джерельний контент визвольних змагань 1939–1956 років”, Роман Грицьків (Львів) “Найновіша історіографія Української Повстанської Армії: концепції та підходи”, Володимир Ковальчук (Київ) “Обліково-статистичні документи УПА та їх значення”, Ігор Гаврилів (Львів) “Українсько-польський конфлікт напередодні та в роки Другої світової війни: спроба аналізу сучасних досліджень”), біографістиці національно-визвольного руху (Андрій Сова (Львів) “Фізичний вишкіл членів УВО та ОУН у міжвоєнній Галичині (на прикладі Романа Шухевича)”, Василь Футала (Дрогобич) “Історіографічний образ Євгена Коновальця”) та ін.

У перерві між пленарним та секційними засіданнями відбулася презентація нових видань. Із науковим збірником статей із серії “Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність” / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України – Львів, 2012. – Вип. 24 [гол. ред. М. Литвин, упоряд. і наук. ред. М. Романюк, О. Стасюк], присвяченим тематиці національно-визвольного руху середини ХХ ст., присутніх ознайомила науковий редактор видання, старший науковий співробітник Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України Олександра Стасюк.

Дослідник біографії та публіцистичної спадщини Петра Федуна (Полтави) Михайло Романюк повідомив про вихід другого тому збірника “Концепція Самостійної України”. Документи і матеріали /

НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, Центр незалежних історичних студій; [упоряд. і відп. ред. М. Романюк]. – Львів, 2013, до якого увійшли нововіднайдені праці публіциста ОУН та його епістолярна спадщина.

Перед учасниками конференції виступили також наукові співробітники Національного музею-меморіалу “Тюрмана Лонцького” Ігор Дерев’яний та Ірина Єгерська, які презентували дві монографії: Дерев’яний І. “Сила волі. Євген Коновалець” / І. Дерев’яний. – Львів, 2013; Гель І. “Виклик системі: український визвольний рух другої половини ХХ ст.” / І. Гель; [ред. та упоряд. І. Єзерська]. – Львів, 2013. Ці книги вийшли в серії “Наш формат історії” – спільному видавничому проєкті Центру досліджень визвольного руху, Мистецької агенції “Наш формат” та львівського видавництва “Часопис”.

Відтепер за сприяння Львівської обласної ради конференція, присвячена проблемам українського національно-визвольного руху середини ХХ ст., проводитиметься у Львові щорічно. Організатори планують розширювати тематику обговорюваних проблем та коло її учасників, запрошуючи до співпраці фахівців суміжних дисциплін, а також відомих громадсько-політичних діячів та журналістів із метою перетворити конференцію на впливовий науковий форум, який сприятиме формуванню нового бачення вітчизняної історії.

О. Стасюк

ВЕБ-САЙТ ІНСТИТУТУ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА НАН УКРАЇНИ В 2013 р.

У 2013 р. продовжувалася робота з наповнення веб-сайту Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України – www.inst-ukr.lviv.ua.

Одним із основних завдань для розвитку веб-сайту стала діяльність із налаштування англomовної версії веб-сайту. У 2013 р. проведено всі необхідні доповнення та зміни для технічної підготовки роботи двомовної версії. Очікується, що після перекладу основної частини текстів вже у 2014 р. він буде доступнішим для англomовних користувачів.

Серед нових можливостей на веб-сайті впроваджено перегляд фотогалерей через сервіс Flickr; додано понад 200 позицій видань з інформацією про нові надходження до бібліотеки; змінено формат показу інформаційних бюлетенів. Завдяки підтримці сторінки інституту у Facebook упродовж 2013 р. понад 200 нових користувачів почали відстежувати та ділитися інформацією із життя інституту в цій соціальній мережі.

У 2013 р. на веб-сайті завантажено 215 новин, 22 оголошення, 37 позицій у підрозділ монографій. Опубліковано для перегляду усі шість випусків Збірника наукових праць Парадигма. Оновлено чи доповнено інформацію про деяких працівників.

На окремій сторінці – онлайн публікації – в 2013 р. продовжено оприлюднення нових фрагментів монографій працівників інституту. Тепер на веб-сайті можна ознайомитися із сімома он-лайн публікаціями. Серед них два видання розміщено для перегляду повністю: М. Ільницький. Від “Молодої Музи” до “Празької школи” та Шашкевич Маркіян. Русини. Голос галичан / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Шашкевичівська комісія. Упорядник Ф. Стеблій.

Динаміка користування веб-сайтом інституту з року в рік збільшується:

	2012	2013
Кількість унікальних відвідувань	12 546	15 400
Кількість відвідуваних сторінок	19 408	25 213
Кількість переглядів сторінок	63 391	87 061

У 2014 р. необхідно продовжити розміщення інформації про наукові збірники та видання інституту, а також оновити дані про творчі доробки окремих працівників.

С. Терещенко

IN MEMORIAM

Розкриваючи таємниці рідного слова (до 80-ти річчя від дня народження Розалії Керсти)

Наукова діяльність Розалії Керсти всеціло пов'язана із відділом української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Власне тут Р. Керста сформувалася як справжній історик мови, лексикограф, ономаст, редактор і все життя присвятила вивченню першоджерел – пам'яток української мови XVI–XVII ст.

Р. Керста народилася 24 липня 1933 р. у с. Ковпин Брідського р-ну Львівської обл. у сім'ї Йосипа Шелеста, місцевого мельника, й Анни Шелест. У Ковпині переступила поріг школи, навчилася читати і писати, але незабаром батьки оселилися у Бродах, і вже з 1945 р. Розалія навчається у Брідській середній школі № 1. У 1951 р. Розалія стає студенткою українського відділення філологічного факультету Львівського державного університету ім. І. Франка. Із вступом до університету розпочався новий етап у становленні майбутнього науковця-філолога. Р. Керста, як зазначав проф. Д. Бучко, “будучи студенткою філологічного факультету, відвідувала заняття відомих мовознавців І. Ковалика, П. Коструби, Є. Кротеви́ча й інших відомих і менш відомих учених, що, зрозуміло, вплинуло на формування її наукових інтересів та вибір подальшого життєвого шляху”.

Уся наукова діяльність Р. Керсти пов'язана з відділом історичних словників (до того відділ мовознавства; сьогодні відділ української мови) Інституту суспільних наук Академії наук УРСР у Львові (з 1993 – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України), в якому спочатку працювала на посаді референта, а згодом – старшим науковим співробітником.

В інституті, незважаючи на особливості радянського часу, значною мірою зберігався дух НТШ. Як зазначає Уляна Єдлінська: “У другій половині п'ятдесятих та на початку шістдесятих років відділ мовознавства Інституту суспільних наук АН УРСР відчутно поповнився науковою молоддю, яка працювала над індивідуальними темами, здобуваючи наукові ступені кандидата наук. До відділу

поступово вливалися Мирон Онишкевич, Валентина Карпова (одночасно й учений секретар інституту), Лев Полюга, Дмитро Гринчишин, Михайло Худаш, Розалія Керста, Олександра Захарків, Марта Сенів... У відділі скристалізувалися дві тематичні групи – історія мови та діалектологія, творячи два окремі сектори. Історична тематика для співробітників відділу не була чужою, її супроводжував дух історичної проблематики, праці покійного професора І. Свенціцького, дослідження Галицько-Волинського літопису А. Генсьорського, історична тематика деяких дисертацій”. У відділі панувала особлива атмосфера жертвності у ставленні до науки, яку створювала Лукія Гумецька – відомий дослідник у галузі слов’янського мовознавства, лексикології, лексикографії та ономастики.

Р. Керста стала працівником інституту в період, коли історики мови розпочали довголітню працю над укладанням фундаментального “Словника староукраїнської мови XIV–XV ст.”. Вона брала участь у розмножуванні карток до словника, використовуючи спеціальний склограф і скломасу, а також апарат “Ера”. Це була складна і трудомістка праця. Більшість джерел – переважно рукописи та стародруки XIV–XV ст., що зберігаються в архівах і бібліотеках Москви, Санкт-Петербурга, Львова, Вільнюса, Кишинєва, Києва, Кракова, Варшави та ін. Ілюстративний матеріал із джерел укладачі словника розписували від руки на стандартних картках, які, крім заголовного слова в початковій формі й цитат, закінчених за змістом частин тексту, містили паспортизацію: дату і місце (якщо відомо) написання пам’ятки, умовне скорочення пам’ятки, вказівку на цитати із відповідного джерела.

Р. Керста не лише розписувала пам’ятки XIV–XV ст., а й виконувала непросту технічну роботу, а також уклала для другого тому такі словникові статті: **сво́йство–селанинь, Стефань–сґсєдь**. Як відомо, “Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.” здобув першу академічну премію ім. Івана Франка.

Наукова доля Р. Керсти склалася так, що вона не лише брала безпосередню участь у створенні “Словника староукраїнської мови XIV–XV ст.”, а вже як досвідчений лексиколог, поряд із провідними спеціалістами-лексикографами, дослідниками давніх пам’яток, Д. Гринчишином, Л. Полюгою та іншими, розробляла концепцію “Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.”. Вона належить до його якнайактивніших укладачів та редакторів. З 1975 р. науковці відділу працювали над виявленням, аналітичним дослідженням та добором пам’яток, які увійшли згодом до канону

джерел словника. Як зазначено в “Передмові” до першого випуску “Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.”, протягом трьох років в архівах та рукописних відділах бібліотек України (Києва, Львова, Харкова, Одеси, Чернівців, Ужгорода), Росії (Москви, Санкт-Петербурга), Литви (Вільнюса) працювали в основному автори попереднього словника: Дмитро Гринчишин, Олександр Захарків, Іван Керницький, Розалія Керста, Мирон Онишкевич, Лев Полюга, Михайло Худаш, Марта Сенів, а також Ярослава Закревська, Надія Осташ, Ольга Федик, Ганна Войтів. Мовний аналіз пам’яток зробила ще проф. Лукія Гумецька.

Для історичного словника мовознавець не лише безпосередньо уклала словникові статті (букви **А, Б, В**), але й збирала ономастичний матеріал для майбутнього опрацювання й дослідження. Серед найважливіших наукових публікацій: “Українські чоловічі особові назви у XVI ст.” (Львів, 1965), “Типи українських чоловічих особових назв у XVI ст.” (Львів, 1969), “З історії формування українських чоловічих особових назв” (Львів, 1970), “Народні форми українських імен у XVI ст.” (Київ, 1971), “Канонічні і народні форми українських чоловічих імен у XVI–XVII ст.” (Київ, 1972), “Описове визначення особи у пам’ятках української мови XVI ст.” (Київ, 1975) та ін.

Кандидатську дисертацію “Українська антропонімія XVI ст. (чоловічі іменування)” Р. Керста захистила в 1978 р. Ця праця виявилася чи не першим в українському мовознавстві монографічним описом історичної антропонімії XVI ст. Окрім цього, на основі кандидатської дисертації Р. Керста видала книгу “Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування” (Київ, 1984), в якій досліджено багатство української антропонімії XVI ст. усіх етнічних земель України в нерозривному зв’язку з відповідними явищами антропонімії інших східнослов’янських мов.

Іншим важливим аспектом дослідження Р. Керсти в галузі ономастики стало вивчення специфіки цього пласту лексики на окремих територіях України: “Мовні джерела до вивчення історії Вінниччини” (Вінниця, 1985), “З історичної ономастики Чернігівщини” (Чернігів–Ніжин, 1988), “З історичної ономастики Вінниччини” (Вінниця, 1989), “Ще раз про Рівне” (1990).

Особливе місце у творчих зацікавленнях дослідниці займала її рідна земля – Брідщина. У наукових нарисах: “Не Бродівщина, а Брідщина, не бродівський, а брідський” (Броди, 1993), “До питання про історичну прикметникову форму топоніма Броди” (Броди, 1998)

Р. Керста вирішила питання правильного написання топоніма Брідщина та відтопонімних прикметників.

З моменту праці над діалектним Атласом української мови важливим напрямом у відділі історичних словників стають різнопланові діалектологічні студії, які очолювала Я. Закревська. До діалектологічної тематики входила, зокрема, праця над “Словником гуцульських говірок”. Р. Керста брала участь у кількох експедиціях на Гуцульщину, стала співавтором укладених і підготовлених до друку початкових випусків “Словника гуцульських говірок”, одним із укладачів принципів побудови цього словника, що відобразилося у працях: “Словник гуцульських говірок: основні засади і принципи” (Київ, 1991), “Словник гуцульських говірок (Літера Б)” (Київ, 1991), “Інструкція для укладання діалектних словників” (у співавторстві з Я. Закревською й У. Єдлінською) (Львів, 1992), “З народного календаря гуцулів (мовні замітки)” (Чернівці, 1993).

Друзі та колеги з Інституту українознавства НАН України зазначають, що “окрема сторінка творчої біографії дослідниці – це невтомна праця консультанта з питань історії мови та ономастики, яку вона з однаковою сумлінністю проводила як для учнів Малої академії наук чи дипломатів, так і для досвідчених мовознавців”. До праць Р. Керсти, в яких окреслено найважливіші проблеми, пов’язаних з ономастикою та історичною лексикою, постійно зверталися і звертаються відомі українські ономасти та лексикологи – Г. Бачинська, Б. Близнюк, Г. Бучко, Г. Войтів, Р. Осташ, Г. Панчук, С. Панцьо, І. Фаріон та ін.

Незважаючи на те, що вже немає Розалії Керсти († 24.04.1994 р.), працівників Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України і досі еднають теплі й хороші спогади та думки про цю непересічну постать української лінгвістичної науки, яка залишилася близькою й рідною для них людиною, колегою. Наукова спадщина Р. Керсти настільки цінна й актуальна в українському мовознавстві, що ще довго утримуватиме зацікавлення різних дослідників. А найдорожча лепта, яку вона внесла в життя – її любов до ближнього.

О. Кровицька, Ю. Осінчук

Вечір пам’яті Степана Трофимука

7 листопада 2013 р. у конференц-залі Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України відбувся вечір пам’яті літературознавця Степана Трофимука з нагоди 90-річчя від дня його

народження. Цей захід зініціювала родина вченого, зокрема син Мирослав Трофимук – літературознавець, перекладач і письменник, доцент факультету журналістики Львівського національного університету ім. І. Франка, його дружина Олександра – літературознавець, лексикограф, доцент Львівського університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. Гжицького, та їхній син Мирослав – літературознавець і фотограф, що закінчив аспірантуру в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича підтримав ініціативу родини Трофимуків, адже професійна діяльність ученого передусім була пов'язана з відділом української літератури інституту. Відтак вечір став другим заходом після січневої конференції на честь Григорія Нудьги, яким наукова громада цьогогоріч ушанувала пам'ять про видатних співробітників відділу літератури, а також нагодою емоційно, але й критично спогадати непросту історію цього літературознавчого осередку.

Участь у вечорі була відкритою – кожен міг виступити, брати участь у дискусії чи коментувати. Ця подія стала актуалізацією не лише приватних контекстів, а навіть і головних, базових відомостей про життя Степана Трофимука, специфіки зацікавлень літературознавця, атмосфери того часу, коли він жив і працював.

Степан Трофимук народився 5 листопада 1923 р. у с. Куснище Любомльського р-ну на Волині. Закінчив філологічний факультет Львівського педагогічного інституту (1950), аспірантуру Інституту літератури АН України (1953). Захистив кандидатську дисертацію “Розвиток революційної літератури в Західній Україні” (1954). В Інституті суспільних наук працював із 1953 р.: спочатку на посаді молодшого, а відтак – старшого наукового співробітника відділу літератури. Основна проблематика його досліджень – це літературний процес 1920–1930-х років на західноукраїнських землях. Його наукова діяльність припала на період хрущовської “відлиги”. С. Трофимук активно долучився до першої хвилі реабілітації репресованих письменників, опріч Я. Галана, О. Гаврилюка, С. Тудора, вивчав творчість А. Крушельницького, Мирослави Сопілки, В. Бобинського, а згодом – Б. І. Антонича, створив синтетичні праці про тогочасний літературний процес. Активно виступав як літературний критик, у полі його зору була переважно творчість львівських поетів Р. Братуня, Д. Павличка, М. Петренка, В. Лучука та ін. У роки брежневської стагнації зазнав переслідувань за демократичні переконання і підтримку опозиційно налаштованих літераторів. Автор праць

“Розвиток революційної літератури в Західній Україні (1928–1939)” (Київ, 1957), “Творчість Степана Тудора” (Київ, 1963), “Олександр Гаврилюк” (Львів, 1968), “Революційна поезія Західної України” (Київ, 1970). Переклав із польської разом із дружиною Оксаною поєв’ість Я. Галана “Гори димлять”. Помер 11 січня 1979 р. у Львові. Похований на Личаківському цвинтарі.

Вечір відбувся в камерній і неформальній атмосфері. Відкрив його директор інституту Микола Литвин. Він виголосив коротке вступне слово і зачитав листа від письменника Романа Лубківського. Відтак усі охочі могли долучитися до розмови.

Найґрунтовнішим був виступ Любомира Сеника – літературознавця і письменника, професора ЛНУ ім. І. Франка, чия інтелектуальна біографія теж тісно пов’язана з відділом української літератури. У його виступі знайшлося місце і для розповіді про особисте спілкування зі С. Трофимук, і для аналізу його літературознавчого доробку, і для згадок про маловідомі деталі біографії науковця – як-от задум написати прозовий твір і навіть часткове його втілення. Ішлося і про те, що тоді, коли наука була обмежена ідеологічно, працівники відділу літератури – і в цьому їхня особливість та заслуга – намагалися висловлювати важливі речі поміж рядками, або ж під “правильною” обгорткою “проштовхувати” заборонені, забуті й цікаві імена. У випадку Степана Трофимука це, наприклад, стосується Богдана Ігоря Антонича. Стаття “Поет весняного похмілля”, надрукована 1964 р. у журналі “Жовтень” (тепер “Дзвін”), була одним із перших досліджень творчості забутого українського поета. Попри своє “матеріалістичне” підґрунтя, вона ввела Антонича до рецептивного контексту, що мало відчутний вплив на дальший розвиток української літератури. Сам же С. Трофимук зазнав тиску через звернення до “забороненої” постаті.

Іван Патер та Іван Паславський – провідні наукові співробітники Інституту українознавства – згадували про свої зустрічі зі Степаном Трофимук у час, коли вони були молодими науковцями, а він – уже відомою постаттю в літературознавстві. Йшлося про зворушливі моменти в особистому спілкуванні, робочі моменти в інституті, про бібліотеку на вул. Винниченка (тоді Радянській), її професорський зал, розгашування столів у ньому, де своє місце мав і С. Трофимук. І. Паславський назвав С. Трофимука інтелігентом старого галицького гарту (попри волинське походження), а також зразком для молодих – і в людському спілкуванні, і в балансуванні між офіційними та неофіційними дискурсами українського літературознавства.

Роман Осташ – мовознавець, у минулому науковий працівник Інституту українознавства – висловив міркування, що працівникам теперішнього відділу української літератури варто системно і ґрунтовно досліджувати праці попередників, щоб дати їм належну оцінку й повернути в актуальний науковий контекст. До цього, вважає Р. Осташ, зобов'язує харизматичність більшості постатей колишнього відділу літератури, до яких належить і С. Трофимук, а також їхня згуртованість в опрацюванні наукових проблем, послідовність у національно-патріотичних орієнтаціях.

Наступним узяв слово старший науковий співробітник відділу новітньої історії України інституту Олександр Луцький – історик, який досліджує ідеологічний контекст розвитку науки у Львові, зокрема в Інституті українознавства. За його словами, такі науковці, як С. Трофимук, попри компроміси з режимом, усе-таки робили велику справу та сьогодні заслуговують на добру пам'ять і пошанування свого доробку.

Далі виступив відомий історик, колишній завідувач відділу нової історії України Феодосій Стеблій – довгожитель Інституту українознавства, адже пропрацював у ньому вже понад півстоліття і знає його історію, так би мовити, безпосередньо. У його словах, як і у виступі Л. Сеніка, відчувалося величезне захоплення відділом літератури 1960–1970-х роках як найсильнішим літературознавчим осередком у тогочасному Львові, а одночасно відлунював сум із приводу ліквідації відділу в 1975 р., – цей топик є постійним у розмовах про відділ.

Мирослав Трофимук дав свої рефлексії щодо згаданих сторінок батькової біографії, опираючись на дитячі та юнацькі спогади, а також на факти, реконструйовані вже з документів і розмов із людьми, які добре знали Степана Трофимука. Йшлося, зокрема, про події часів Другої світової війни і ті обставини, завдяки яким майбутній учений зміг вижити, про недомовки у спілкуванні з дітьми, які в радянський час стали неодмінними. М. Трофимук говорив про присутність у своєму житті книг, а також цікавих людей із батькового кола. Згадував і про те, як батько з колегами проводив час: активно, насичено і не поспішаючи, і в цьому помітний контраст до сьогодишньої повсюдної нестачі часу. Свого батька М. Трофимук відкрив – ідеться передусім про літературознавство – у зрілому віці, свідомо прочитавши його тексти. Відтоді для нього триває постійне ретроспективне переосмислення постаті батька, яка збереглась у його власній пам'яті.

Наприкінці виступила дочка Степана Трофимука – Лариса Сабан (Трофимук), яка говорила лаконічно, зокрема про велику кількість

книг із бібліотеки батька, котрі вона перечитувала в дитинстві та молодості і котрі тепер готова передати туди, де в них є потреба. Протягом вечора можна було оглянути книги С. Трофимука і побачити проєктовані фотографії з сімейного архіву. Виступи прелегентів, як і інші матеріали, що стосуються постаті С. Трофимука, будуть опубліковані у 8-му випуску збірника наукових праць “Парадигма”.

Д. Ільницький, В. Мартинюк

Михайло Швагуляк – відомий дослідник новітньої історії України та Німеччини

Михайло Миколайович Швагуляк народився 21 вересня 1936 р. у с. Дідилів Кам’янка-Бузького р-ну на Львівщині в селянській сім’ї (батько – коваль, мати – селянка). Малим хлопцем пережив усі ті страшні часи, пам’ятаючи й перших совітів, німецьку окупацію й, особливо, повоєнне лихоліття. У 1943 р. Михайло почав навчання в початковій школі рідного села, яка пізніше була реорганізована у середню, і закінчив її в 1954 р. Ставши студентом історичного факультету Львівського державного університету ім. Івана Франка, Михайло Швагуляк, окрім громадської роботи, активно працював у студентському науковому гуртку при кафедрі нової та новітньої історії. Науковим зацікавленням М. Швагуляка була історія зарубіжних країн, насамперед Німеччини, що згодом стала одним із напрямів його досліджень. У травні 1969 р. М. Швагуляк успішно захистив кандидатську дисертацію. У серпні 1973 р. пройшов за конкурсом на посаду старшого наукового співробітника Інституту суспільних наук АН УРСР (з 1993 р. – Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України), бажаючи працювати над проблемою українського питання в європейському вимірі.

Внаслідок наполегливої праці у 1983 р. вийшла книга “Україна в експансіоністських планах німецького фашизму. 1933–1939 рр.”, на основі якої 1984 р. успішно захистив докторську дисертацію в Київському університеті. Згодом, у 1986 р., за цю монографію історик удостоївся премії Академії наук УРСР.

Плідну наукову роботу М. Швагуляк вдало поєднував з організаційною, очолюючи певний час сектор українсько-польських відносин. Результати своїх досліджень він неодноразово виголошував на наукових форумах: Міжнародному конгресі українців, “Україна–Польща: важкі питання” та ін.

У травні 1996 р. доктор історії М. Швагуляк обраний за конкурсом на посаду завідувача кафедри нової та новітньої історії Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Науковий доробок вченого можна поділити на три частини, які об'єднує головна думка: змагання українців за свою державність і соборність.

Помер професор кафедри нової і новітньої історії зарубіжних країн Львівського національного університету ім. Івана Франка Михайло Миколайович Швагуляк 5 серпня 2013 р. Похований на Брюховицькому цвинтарі.

І. Патер

Ярослав Лялька – літописець Українських визвольних змагань ХХ ст.

Ярослав Степанович Лялька народився 1 квітня 1938 р. у с. Підгороддя Рогатинського р-ну на Івано-Франківщині в сім'ї селянина. У 1946–1956 рр. навчався у Підгородській семирічній і Рогатинській середній школах. У 1956–1958 рр. здобував освіту у Львівському профтехучилищі № 27.

У 1964–1969 рр. навчався на історичному факультеті Львівського університету ім. Івана Франка, який закінчив у 1969 р. У 1965–1967 рр. працював у Львівському профтехучилищі № 27 майстром виробничого навчання.

У 1969 р. прийшов на роботу в Інститут суспільних наук ВЕ УРСР (нині – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України), де до 1993 р. працював на посадах молодшого, старшого наукового співробітника та завідувача сектору історичної мемуаристики і досліджував національно-визвольний рух на західноукраїнських землях у ХХ ст. Очолював профспілку інституту. У 1975 р. захистив кандидатську дисертацію “Боротьба трудящих Західної України проти фашизму і війни (1933–1939 рр.)”.

У 1993 р. Я. Лялька очолив Науково-дослідний центр історії національно-визвольних змагань України, де було опубліковано низку наукових праць, зокрема три ґрунтовні джерельні видання під спільною назвою “Літопис нескореної України”.

За ініціативою Я. Ляльки було встановлено пам'ятник Д. Вітовському в с. Підгороддя та кілька меморіальних таблиць у Львові, зокрема Олені Телізі, Констянтині Малицькій, Костю Левицькому,

Дмитру Вітовському, Ярославові Дашкевичу, товариству “Рідна школа” та ін.

Помер 24 серпня 2013 р. – у День Незалежності України і день народження його доньки Галини. Похований у рідному селі Підгородді.

П. Шкраб'юк

Кім Науменко: на службі військово-історичної науки

Народився 19 серпня 1930 р. у містечку Барвінкове на Харківщині. Простежуючи історію батьківського роду, йому вдалося встановити, що предки Єлисея Науменка від часів Богдана Хмельницького до початку ХХ ст. пройшли чимало складних випробовувань – від війн у козацькому війську до підневільної праці на панських полях, репресій радянської доби. Наприкінці Другої світової війни юнак став сином полку. Закінчив Одеське підготовче артилерійське училище (1948), Хабаровське артилерійське училище (1951), історичний факультет Благовіщенського педінституту (1973). Понад три десятиліття служив на офіцерських посадах у Радянській армії. Від 1989 р. працював у нашому інституті – досліджував військово-політичну історію України новітньої доби, насамперед Українські визвольні змагання першої половини ХХ ст. Неодноразово виступав на міжнародних конференціях в Україні, Росії, Польщі. У доробку науковця наявні такі монографії: “Слідами Стефана Сося” (2003), “Партизани Харківщини: воєнно-історичний нарис” (2007), “Олекса Кожан. Портрет на тлі епохи” (2009), “Спогади. Постаті. Вибране” (2010), а також у співавторстві з М. Литвином “Історія галицького стрілецтва” (1990, 1991), “Історія ЗУНР” (1995), “Військова еліта Галичини” (2004), “Львів: між Гітлером і Сталіним” (2005), “Сталін і Західна Україна: 1939–1941 рр.” (2010) та ін. Оригінальними є десятки статей до “Енциклопедії історії України”, “Енциклопедії сучасної України”, газет “За вільну Україну”, “Високий замок”, “Експрес” (Львів), “День” (Київ), “Голос народу” (Пустомити), “Комсомольська правда” (Москва), “Вести республіки” (Грозний), “Наше життя” (Нью-Йорк) та ін. Нагороджений орденом “За заслуги” III ступеня (2007).

Помер 15 грудня 2013 р. у Львові. Похований на Голосківському цвинтарі.

М. Литвин

Надія Камінська: життя, віддане інституту

Надія Григорівна Камінська (дівоче прізвище Гураль) народилася 6 червня 1955 р. у с. Велика Вільшаниця Золочівського р-ну Львівської обл. у селянській сім'ї. З 1962 по 1972 рр. навчалася у Великовільшаницькій середній школі. У 1974 р. вступила до Львівського державного університету ім. Івана Франка на вечірнє відділення факультету механізованої обробки економічної інформації. У 1980 р. закінчила навчання і здобула кваліфікацію інженера-економіста.

У 1973 р. прийшла на роботу в Інститут суспільних наук АН УРСР на посаду друкарки, з 1977 р. – старший лаборант відділу історії соціалістичного будівництва. Після закінчення університету переведена на посаду інженера-програміста цього ж відділу. З 1990 р. – економіст I категорії, провідний економіст, виконувала також обов'язки головного бухгалтера. Постійно обиралася у профком інституту, була скарбником.

Спільно з чоловіком Петром виховали двох прекрасних синів: Тараса і Юрія.

Померла Надія Григорівна Камінська 17 грудня 2013 р. на 59-му році життя після тяжкої хвороби. Похована в рідному селі біля батьків та старшої сестри Марії.

Л. Батрак

СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВЧЕНА РАДА

Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 30 листопада 2012 р. № 1351 створено спеціалізовану вчену раду Д 35.222.01 з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) історичних наук за спеціальностями 07.00.01 “Історія України”, 07.00.02 “Всесвітня історія”, 07.00.05 “Етнологія” терміном на три роки.

Голова ради :

Литвин М. Р., док. іст. наук, професор, директор Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, спеціальність 07.00.01.

Заступник голови:

Патер І. Г., док. іст. наук, професор, завідувач відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, спеціальність 07.00.01.

Вчений секретар:

Соляр І. Я., док. іст. наук, заступник директора з наукової роботи Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, спеціальність 07.00.02.

За 2013 р. захищено 7 докторських (5 – спеціальність 07.00.01 “Історія України”, 2 – спеціальність 07.00.02 “Всесвітня історія”) та 15 кандидатських (8 – спеціальність 07.00.01 “Історія України”, 4 – спеціальність 07.00.02 “Всесвітня історія”, 3 – спеціальність – 07.00.05 “Етнологія”) дисертацій.

Докторські дисертації

за спеціальністю 07.00.01 – історія України

Михайловський Віталій Миколайович, доцент кафедри історії України Київського університету ім. Бориса Грінченка. 27 серпня захистив дисертацію “Подільська шляхта в другій половині XIV – 70-х роках XVI століття”. Науковий консультант – Яковенко Н. М., док. іст. наук, професор кафедри історії Національного університету

“Києво-Могилянська академія”. Офіційні опоненти: Капраль М. М., док. іст. наук, професор, керівник Львівського відділення Інституту археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України; Кулаковський П. М., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри країнознавства Національного університету “Острозька академія”; Скочиляс І. Я., док. іст. наук, декан гуманітарного факультету Українського католицького університету.

Нікітенко Костянтин Вікторович, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Львівського інституту менеджменту. 10 вересня захистив дисертацію “Функціонування кредитно-банківської системи УРСР (1921–1939)”. Науковий консультант – Литвин М. Р., док. іст. наук, професор, директор Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Офіційні опоненти: Баран В. К., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри нової та новітньої історії України Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки; Кондратюк К. К., док. іст. наук, професор, професор кафедри новітньої історії України Львівського національного університету ім. Івана Франка; Кульчицький С. В., док. іст. наук, професор, завідувач відділу історії України 20–30-х рр. ХХ ст. Інституту історії України НАН України.

Каліщук Оксана Миколаївна, доцент кафедри археології, давньої та середньовічної історії України Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. 24 вересня захистила дисертацію “Українсько-польське протистояння на Волині та в Галичині у роки Другої світової війни: науковий і суспільний дискурс”. Науковий консультант – Литвин М. Р., док. іст. наук, професор, директор Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Офіційні опоненти: Кондратюк К. К., док. іст. наук, професор кафедри новітньої історії України Львівського національного університету ім. Івана Франка; Макар Ю. І., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича; Стародубець Г. М., док. іст. наук, професор, завідувачка кафедри всесвітньої історії Житомирського державного університету ім. Івана Франка.

Дем'янюк Олександр Йосипович, професор кафедри соціально-гуманітарних наук та суспільних відносин Луцького інституту розвитку людини ВНЗ “Відкритий міжнародний університет розвитку

людини «Україна»». 12 листопада захистив дисертацію “Волинь у військово-політичних процесах Української революції 1917–1921 рр.” Науковий консультант – Децинський Л. Є., док. іст. наук, професор. Офіційні опоненти: Добржанський О. В., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри історії України Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича; Рубльов О. С., док. іст. наук, професор, вчений секретар Інституту історії України НАН України; Харук А. І., док. іст. наук, доцент, завідувач кафедри гуманітарних наук Академії сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного.

Ярмоленко Марія Іванівна, декан Ізмаїльського факультету Одеської національної морської академії. 26 листопада захистила дисертацію “Етнокультурні процеси в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): регіональні особливості”. Науковий консультант – Литвин М. Р., док. іст. наук, професор, директор Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України. Офіційні опоненти: Красівський О. Я., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри європейської інтеграції та права Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України; Марчук В. В., док. іст. наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародного співробітництва, завідувач кафедри політології Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника; Панчук М. І., док. іст. наук, професор, завідувач відділу національних меншин Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України.

*Докторські дисертації
за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія*

Барвінська Поліна Іванівна, доцент кафедри нової та новітньої історії Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. 8 жовтня захистила дисертацію “Образ Східної Європи у німецькомовному академічному середовищі у кінці ХІХ – початку ХХІ століття”. Науковий консультант – Грицак Я. Й., док. іст. наук, професор кафедри нової та новітньої історії Українського католицького університету. Офіційні опоненти: Кудряченко А. І., док. іст. наук, професор, директор Інституту всесвітньої історії НАН України; Качараба С. П., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри нової та

новітньої історії зарубіжних країн Львівського національного університету ім. Івана Франка; Стельмах С. П., док. іст. наук, професор кафедри історії Росії Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

Боляновський Андрій Валентинович, старший науковий співробітник Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. 22 жовтня захистив дисертацію “Іноземні військові формування у Збройних силах Німеччини (1939–1945 рр.)”. Науковий консультант – Швагуляк М. М., док. іст. наук, професор кафедри нової і новітньої історії зарубіжних країн Львівського національного університету ім. Івана Франка. Офіційні опоненти: Гетьманчук М. П., док. іст. наук, професор, заступник директора Навчально-наукового інституту права, психології та економіки Львівського державного університету внутрішніх справ; Романько О. В., док. іст. наук, доцент, завідувач кафедри філософії і соціальних наук Кримського державного медичного університету ім. С. І. Георгієвського; Харук А. І., док. іст. наук, доцент, завідувач кафедри гуманітарних наук Академії сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного.

*Кандидатські дисертації
за спеціальністю 07.00.01 – історія України*

Стефанів Василь Володимирович, старший викладач кафедри нової і новітньої історії України Українського католицького університету. 25 червня захистив дисертацію “Взаємини Греко-Католицької Церкви та українського організованого націоналізму в Галичині (1920–1930-ті рр.)”. Науковий керівник – Гаврилів І. О., канд. іст. наук, доцент, доцент Інтелектуального навчально-наукового центру професійно-кар'єрної орієнтації Національного університету “Львівська політехніка”. Офіційні опоненти: док. іст. наук, старший науковий співробітник відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Єгрешій О. І., канд. іст. наук, доцент, доцент кафедри історії України Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника.

Підкова Ігор Зеновійович, старший викладач кафедри давньої історії України та архівознавства Львівського національного університету ім. Івана Франка. 2 липня захистив дисертацію

“Становлення і діяльність Народної Ради (серпень 1989 – грудень 1991 рр.)”. Науковий керівник – Грицак Я. Й., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри нової і новітньої історії України Українського католицького університету. Офіційні опоненти: Турченко Ф. І., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри новітньої історії України Запорізького національного університету; Муравський О. І., канд. іст. наук, вчений секретар Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України.

Войтюк Ольга Михайлівна, викладач історії Львівського поліграфічного коледжу Української академії друкарства. 24 вересня захистила дисертацію “Суспільно-культурна діяльність монахів Студитського уставу Греко-католицької церкви (1898–1947)”. Науковий керівник – Литвин М. Р., док. іст. наук, професор, директор Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України. Офіційні опоненти: Пилипів І. В., док. іст. наук, доцент, завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Івано-Франківського інституту менеджменту Тернопільського національного економічного університету; Полянський О. А., канд. іст. наук, професор, завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Львівського державного університету фізичної культури.

Пусько Іван Антонович, пенсіонер. 22 жовтня захистив дисертацію “Громадсько-політичне та національно-культурне життя Берестейщини в міжвоєнній Польщі (1919–1939)”. Науковий керівник – Литвин М. Р., док. іст. наук, професор, директор Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України. Офіційні опоненти: Голубко В. Є., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри історичного краєзнавства Львівського національного університету ім. Івана Франка; Райківський І. Я., канд. іст. наук, доцент, завідувач кафедри історії України Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника.

Горбачевський Тарас Станіславович, аспірант Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України. 12 листопада захистив дисертацію “Національно-релігійне та культурно-мистецьке життя поляків у Львові в міжвоєнний період (1919–1939 рр.)”. Науковий керівник – Литвин М. Р., док. іст. наук, професор, директор Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України. Офіційні опоненти: Качараба С. П., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри нової та новітньої

історії зарубіжних країн Львівського національного університету ім. Івана Франка; Виздрик В. С., канд. іст. наук, доцент кафедри політології Національного університету “Львівська політехніка”.

Шульгата Наталія Петрівна, вчитель історії ЗОСШ № 20 (м. Львів). 26 листопада захистила дисертацію “Андрій Жук у суспільно-політичних процесах Галичини і Наддніпрянщини першої третини ХХ ст.” Науковий керівник – Патер І. Г., док. іст. наук, професор, завідувач відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Офіційні опоненти: Сухий О. М., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри новітньої історії України Львівського національного університету ім. Івана Франка; Драгомирецька Л. Р., канд. іст. наук, доцент кафедри історії України Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника.

Камінська Оксана Зіновіївна, аспірантка кафедри новітньої історії України Львівського національного університету ім. Івана Франка. 10 грудня захистила дисертацію “Громадсько-політична діяльність Сидора Голубовича (1873–1938)”. Науковий керівник – Сухий О. М., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри новітньої історії України Львівського національного університету ім. Івана Франка. Офіційні опоненти: Зуляк І. С., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри стародавньої і середньовічної історії Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка; Курилишин К. М., канд. іст. наук, завідувач відділу україніки Львівської національної наукової бібліотеки України ім. Василя Стефаника.

Синенький Володимир Михайлович, старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Львівського державного університету внутрішніх справ. 10 грудня захистив дисертацію “Військова та наукова діяльність Івана Карпинця (1898–1954)”. Науковий керівник – Патер І. Г., док. іст. наук, професор, завідувач відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Офіційні опоненти: Голубко В. Є., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри історичного краєзнавства Львівського національного університету ім. Івана Франка; Савченко Г. П., канд. іст. наук, доцент, професор кафедри новітньої історії України Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

*Кандидатські дисертації
за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія*

Гриценко Галина Зеновіївна, аспірантка кафедри всесвітньої історії Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка. 2 квітня захистила дисертацію “Білорусько-українські культурні зв’язки другої половини ХІХ – початку ХХ ст.” Науковий керівник – Криль М. М., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри історії Центральної та Східної Європи Львівського національного університету ім. Івана Франка. Офіційні опоненти: Комар В. Л., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри історії слов’ян Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника; Янишин Б. М., канд. іст. наук, старший науковий співробітник відділу історії України ХІХ – початку ХХ ст. Інституту історії України НАН України.

Сидорик Надія Михайлівна, вчитель історії ЗОСШ І–ІІІ ступенів № 7 (м. Івано-Франківськ). 2 квітня захистила дисертацію “Німецька національна меншина в суспільно-політичному житті Польщі (1919–1939 рр.)”. Національний керівник – Комар В. Л., док. іст. наук, професор завідувач кафедри історії слов’ян Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. Офіційні опоненти: Качараба С. П., док. іст. наук, професор, завідувач кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн Львівського національного університету ім. Івана Франка; Кучерепа М. М., канд. іст. наук, професор, професор кафедри нової та новітньої історії України Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Хахула Любомир Ігорович, молодший науковий співробітник Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України. 21 червня захистив дисертацію “Історичні стереотипи про Україну та українців у сучасній Польщі (1991–2005)”. Науковий керівник – Литвин М. Р., док. іст. наук, професор, директор Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України. Офіційні опоненти: Гудь Б. В., док. іст. наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби Львівського національного університету ім. Івана Франка; Каліщук О. М., доцент кафедри археології, давньої та середньовічної історії України Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Підлісний Андрій Романович, інженер навчальної лабораторії кафедри морально-психологічного забезпечення військ Академії сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного. 21 червня захистив дисертацію “Державна інформаційна політика США у війсьній кампанії в Іраку (1991–2011 рр.)”. Науковий керівник – Кривизюк Л. П., канд. іст. наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Офіційні опоненти: Гудь Б. В., док. іст. наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби Львівського національного університету ім. Івана Франка; Стрільчук Л. В., канд. іст. наук, доцент, доцент кафедри нової і новітньої історії зарубіжних країн Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

*Кандидатські дисертації
за спеціальністю 07.00.05 – етнологія*

Кузьмінська Божена Петрівна, асистент кафедри психолого-педагогічних та гуманітарних дисциплін Закарпатського державного університету. 25 червня захистила дисертацію “Демонологія українців Опілля”. Науковий керівник – Сілецький Р. Б., док. іст. наук, доцент, завідувач кафедри етнології Львівського національного університету ім. Івана Франка. Офіційні опоненти: Кирчів Р. Ф., д. філол. н., професор, провідний науковий співробітник відділу етнології сучасності Інституту народознавства НАН України; Гладкий М. І., канд. іст. наук, доцент кафедри культурології та українознавства Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка.

Коцан Василь Васильович, завідувач відділу експозиції Закарпатського музею народної архітектури та побуту (м. Ужгород). 2 липня захистив дисертацію “Традиційний народний одяг як прояв ідентичності етнографічних груп українців Закарпаття (XIX – першої половини XX ст.)”. Науковий керівник – Тиводар М. П., док. іст. наук, професор, професор кафедри історії Стародавнього світу та Середніх віків Ужгородського національного університету. Офіційні опоненти: Павлюк С. П., док. іст. наук, професор, академік НАН України, директор Інституту народознавства НАН України; Дуда Н. М.,

канд. іст. наук, доцент, доцент кафедри соціології та культурології Національного лісотехнічного університету України.

Надонта Андріана Василівна, молодший науковий співробітник музею етнографії і художнього промислу Інституту народознавства НАН України. 8 жовтня захистила дисертацію “Українські етнографічні збірки музеїв Галичини кін. XIX – 30-х рр. XX ст. в контексті народознавчих досліджень”. Науковий керівник – Чмелик Р. П., канд. іст. наук, заступник директора з наукової роботи Інституту народознавства НАН України. Офіційні опоненти: Франко О. О., док. іст. наук, професор, професор кафедри етнології Львівського національного університету ім. Івана Франка; Шеремета О. М., канд. іст. наук, доцент, доцент кафедри філософії та українознавства Львівського навчально-науково-виробничого центру Одеської національної академії зв’язку ім. О. С. Попова.

ЗМІСТ

ІНСТИТУТ У 2013 РОЦІ	3
НОВІ ВИДАННЯ	15
НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ	25
ВІДДІЛ АРХЕОЛОГІЇ	25
Дослідження пам'яток найдавнішого минулого України	45
Пошуки поселень культури лійчастого посуду у верхів'ях Дністра	49
Археологічні дослідження у Винниках	51
Закінчення українсько-польського археологічного проекту	53
Віднайдення катедри короля Данила в Холмі	57
ВІДДІЛ ІСТОРІЇ СЕРЕДНІХ ВІКІВ	61
Який Юрій карбував монети?	72
ВІДДІЛ НОВОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ	73
ВІДДІЛ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ	88
ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	104
Тимченківські наукові читання. Третє засідання	114
ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	116
Наукові семінари відділу української літератури	126
Збірник наукових праць “Парадигма” (випуск 7)	129
ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН	132
БІБЛІОТЕКА	147
ЮВІЛЯРИ	151
І науковець, і письменник, і колега. Слово з нагоди ювілею	151

З ХРОНІКИ	154
“Світові виміри української культури”: наукова конференція до 100-річчя Григорія Нудьги	154
Наукова конференція пам’яті Володимира Вуйцика “Культурна спадщина західноукраїнського регіону 2013” ...	157
Десятилітній ювілей міжнародної наукової конференції “Археологія заходу України”	158
Сторінки Шевченкіани	161
Науково-практична конференція в Жовкві	162
Один день “Франко місії”	163
Литuanістичні зацікавлення працівників Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України	167
Всеукраїнська наукова конференція “Волинська трагедія: через історію до порозуміння”	175
Всеукраїнська наукова конференція “Євген Петрушевич: постать на тлі доби (до 150-річчя з дня народження і 95-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки)”	178
Дослідження Центрально-Східної Європи: нові напрямки та підходи	180
Міжнародна наукова конференція “Проблеми дослідження українського визвольного руху 1920–1950-х років ХХ століття”	182
ВЕБ-САЙТ ІНСТИТУТУ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП’ЯКЕВИЧА НАН УКРАЇНИ В 2013 р.	188
IN MEMORIAM	190
Розкриваючи таємниці рідного слова (до 80-ти річчя від дня народження Розалії Керсти)	190
Вечір пам’яті Степана Трофимука	193
Михайло Швагуляк – відомий дослідник новітньої історії України та Німеччини.	197
Ярослав Лялька – літописець Українських визвольних змагань ХХ ст.	198
Кім Науменко: на службі військово-історичної науки	199
Надія Камінська: життя, віддане інституту	200
СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВЧЕНА РАДА	201

**Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича
Національної академії наук України в 2013 р.
Інформаційний бюлетень / Національна акаде-
мія наук України, Інститут українознавства
ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2014. – 212 с.**

Художньо-технічний редактор *Дмитро Савінов*
Обкладинка *Федір Лукавий*
Літературний редактор *Наталія Галевич*
Коректор *Світлана Іваник*

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
79026, Львів, вул. Козельницька, 4; тел 270-14-18
підписано до друку 27.05.2014
Обл.-вид. арк. 12.00